

Under the liberal patronage of
His Highness Maharaja
SAYAJI RAO GAEKWAR
Sena Khaskhel Samsher Bahadur
Baroda.

PRACHIN KAVYA MALA.

or

Old Gujarati Poetical Series,

PART X.

POET NIRANT BHAKTA'S

KAVITA.

Published with annotations

By

Hargovind Dwarkadas Kántáválá

and

Nathashankar Pujashankar Shastri.

A. D. 1889-90.

Price Re 1-0-0

પ્રાચીનકાવ્યસંગ્રહ એ નામનાં ગુજરાતી કવિતાનાં પુસ્તક વડોદરા રાજ્યના ડાહરેકટર ઓફ વર્નાક્યુલર ઇન્સ્ટ્રક્શન રાવસાહેબ હરગોવિંદદાસ દ્વારકાદાસ તથા વડોદરાનિવાસી શાસ્ત્રી નાથાશંકર પૂજશંકર એમની તરફથી પ્રસિદ્ધ થવાનો આરંભ થઈ ચૂકેલો હતો, અને તે સાડે ઘણાં સ્તુતિપાત્ર પ્રયત્નથી હસ્તલિખિત ગ્રંથનો સારો સંગ્રહ તેમણે કર્યો હતો. વડોદરા રાજ્યનું દેશી કેળવણીખાતું મારી દેખરેખ નીચે સુપરત થયા પછી આ સંગ્રહ આખતમાં મેં તપાસ કરી. તે ઉપરથી જોવામાં આવ્યું કે રત્નાદિ ધનના ભંડાર દટાઈ રહ્યા હોય છે તેમ અનેક વિષયો પર રચેલી કવિતાના ભંડાર દટાઈ પડી રહ્યા હતા, અને તે ભંડારને પ્રજ્ઞના ઉપયોગસાડે બાહ્ય લાવી તે દ્વારા સદ્વિચારને પુષ્ટિ આપવી એ લાભકારક થશે એમ લાગ્યું. આ કવિઓમાં પ્રેમાનંદ, રત્નેશ્વર, વલ્લભ, ભાવણ, દયારામ, હરિભટ્ટ, ભોળેભક્ત, ધીરેભક્ત, ગિરિધર આદિ બહુ પ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રિય કવિઓ આવી જાય છે. રાધાબાઈ તથા દીવાળીબાઈ નામની એ સ્ત્રી કવિઓની કવિતા પણ મળી આવી છે. અને આપુસાહેબ ગાયકવાડ એ નામના પ્રસિદ્ધ થયેલા ઇશ્વરભક્તની કવિતાનો પણ સારો સંગ્રહ છે. આ સર્વ કવિતા શોધી અને ટીકા સાથે છપાવતાં ત્રણ વર્ષ લાગશે એમ અજમાયશ થઈ છે. એ કામ પૂર્ણ કરવા શ્રીમંત સરદાર મહારાજ સયાજીરાવ ગાયકવાડ એમણે રૂ. ૧૨,૦૦૦ જે આર હજારની રકમ મંજૂર કરી કીમતી આશ્રય આપ્યો છે અને તેથીજ આ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધિમાં આવી શકશે. આ ઉદાર અનુગ્રાહી ગુર્જર પ્રજા અને સર્વ ગુર્જરવાસી ઉપર ઉપકાર થયો છે. એમ સર્વ સમજી જતોને લાગ્યા વિના રહેશે નહિ.

કવિતા વિષે એક ઇંગ્લેજ કવિ લખે છે કે:—

Poetry is itself a thing of God;
He made his prophets poets, and the more
We feel of poesy do we become
Like God in love and power.

કવિતા સ્વતઃ ઇશ્વરની એક વસ્તુ છે. ઇશ્વરે કવિઓનેજ પોતાના મવિષ્યદાદી કર્યા છે. અને કવિતાને જેમ આપણે અધિક અનુભવીએ છીએ આપણે સ્નેહમાં અને શક્તિમાં ઇશ્વર પેઠે થઈએ છીએ.

કવિ વિષે વર્ણવર્થ કહે છે કે:—

Blessings be with them, and eternal praise,
who gave us nobler loves, and nobler cares,
The Poets, who on earth have made us heirs,
Of truth and pure delight by heavenly lays.

WORDSWORTH.

જેઓએ આપણને શ્રેષ્ઠતર પ્રેમ તથા શ્રેષ્ઠતર ઉત્કંઠા આપ્યાં છે તે કવિઓ ઉપર આશિર્વાદ તથા અનંત પ્રશંસા હો; જેમણે દિવ્ય કાવ્યવર્ણ આ જગત ઉપર આપણને સત્યતા અને સ્વચ્છ આનંદના ઉત્તરાધિકારી કર્યા છે.

આપણા દેશમાં તો કવિને રવિ સમ ગણી તેની બહુ પ્રકારે પ્રશંસા કરવામાં આવે છે.

સ્વદેશમાંના કોટ, રાજમહાલય, ધર્મશાળાઓ, દેવાલય, જળાશય, વિશ્રામસ્થાન, આદિ કીર્તિસ્તાંભ પૂર્વના રાજા કે ધર્માત્મા ગૃહસ્થો કરાવી ગયા હોય છે, તેને જીર્ણોદ્ધાર કરવો એ મહાપુણ્યનું કાર્ય છે, એમ ધર્મશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે, અને સારા ગજ્જઓ તેમ કરાવે છે પણ ખરા. અને તેથી સર્વ પ્રજાના સુખલોગમાં વૃદ્ધિ થઈ તેમનો આશિર્વાદ મેળવે છે.

કવિના દ્રવતા અનંતઃકરણમાં ઉત્પન્ન થઈ સહૃદયજનોનાં અંતઃકરણમાં પ્રવેશી ત્યાં વસી સુખાનંદ દેનાર કવિતા તેનો જીર્ણોદ્ધાર પણ પ્રશંસનીય અને પુણ્યપ્રદ છે. બાળકથી વૃદ્ધ-રંધ્રી શ્રીમાન્ સુધી સર્વને દુઃખમાં વિશ્રામસ્થાન અને સુખને અધિક કરનાર કવિતા એ પણ સાધન છે. એવા એક સુખપ્રદ

સાધનનો જીર્ણોદ્ધાર પ્રજના કલ્યાણસાથે શ્રીમંત મહારાજાધિરાજ કરાવે છે એ તેમના પ્રજરંજન કરવાના ઉચ્ચ ભાવમાંનું એક સુચિન્હ છે.

વડોદરા રાજ્યમાં થઇ ગયેલા કવિઓની અપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન કવિતા સંભાળથી પ્રસિદ્ધિમાં લાવવાના હેતુથી નીચે પ્રમાણે કમિટી નીમવામાં આવી છે.

પ્રમુખ.

દિવાન બાહાદુર મણિભાઈ જશભાઈ.

મેમ્બરો.

રાવબાહાદુર અંબાલાલ સાકરલાલ. એમ. એ. એલ. એલ. બી.

ખાનબાહાદુર જમશેદજી અરદેશર દલાલ. એમ. એ. એલ. એલ. બી.

રાવસાહેબ પીતાંબરભાઈ જેઠાભાઈ.

રાવસાહેબ હરગોવિંદલાલ દારકાલાલ.

દરેક ગ્રંથની ખનતા મુધી અનેક પ્રતો મેળવી તેને શોધી શબ્દાર્થ આપી વિશેષ ઉપયોગી કરવી વગેરે સર્વ કામ રાવસાહેબ દાસની સંભાળ નીચે શાસ્ત્રી નાથાશંકર પૂજ્યશંકર તથા કવિ નરભેરામ આદિ લાયક માણસનાથી ચલાવવામાં આવ્યું છે. પુસ્તકોની સર્વ વ્યવસ્થા અને જવાબદારી આ કમિટી તરફ છે. કમિટીમાં ખાનગી હિત કે સ્વાર્થ આ સંબંધમાં ન છતાં માત્ર લોકહિતાર્થ કમિટીએ આ કામ માથે લીધું છે.

વડોદરા રાજ્ય નિવાસી કવિઓની કવિતા ઉપરાંત ગુજરાત પ્રસિદ્ધ કવિઓની અપ્રસિદ્ધ કવિતાનો ઘણો જથ્થો રાવસાહેબ તથા શાસ્ત્રી નાથાશંકરની પ્રશંસનીય શોધથી એકઠો થયેલો જથ્થો એકઠો કરવા પ્રયત્ન કમિટી તરફથી જરૂરી રાખવો આ સર્વ કવિતા પણ પ્રસિદ્ધિમાં લાવવા યોજના તૈયાર થાય મ રાષ્ટ્રના થવા ઈશ્વર પાસે પ્રાર્થના છે.

આશા છે કે આ પ્રાચીન ગુર્જર કવિઓની સુંદર તથા બોધક કવિતા-
થી બાંચનારતું જ્ઞાન તથા સદ્ગુણ, રસજ્ઞતા, રચિ, રસિકતા, સહૃદયતાદિ
ઉચ્ચ પ્રકારનાં થઈ વૃદ્ધિ પામશે, અને ગુર્જરવાસી અન્ય સમર્થ કવિઓની
કવિતાની પણ તીવ્ર યાચના થઈ પ્રકટ થશે.

આ પ્રાચીન કાવ્યમાળાને, કચ્છ, કાઠિયાવાડ અને ગુજરાતના નાનક-
કર્તાઓ તરફથી તથા ખીજા ઘણા સદ્ગૃહસ્થો તરફથી ઉદાર આશ્રય મળ્યો
છે, તેમાટે તેમનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનવામાં આવે છે.

વડોદરા.

સંવત્ ૧૯૪૬ ના વૈશાખ
સુદી ૧, તા. ૨૦ એપ્રિલ સન
૧૯૯૦, રવિવાર.

મણિભાઈ જશભાઈ.

શ્રીમંત સરકાર મહારાજ સાહેબ સયાજીરાવ
ગાયકવાડ સેનાખાસબેલ સમશેર
બાહાદુર એમના હિદાર
આશ્રયથી

પ્રાચીનકાવ્યમાળા

ગ્રંથ ૧૦.

નીરાંતકૃત

કવિતા.

સંશોધન કરી ટીકા સહિત પ્રસિદ્ધ કરનાર

હરગોવિંદ દ્વારકાદાસ કાંઠાવાળા

અને

નાથાશંકર પૂજશંકર શાસ્ત્રી.

વડોદરા.

સંવત ૧૯૪૬

સન ૧૮૯૦.

કીમત ૧૦૦/૦૦

(સર્વ હક સ્વાધીન રાખ્યા છે).

ਅਮਰਾਵਾਹ " ਆਰੋਹਣ "

ਦਥਾ

ਚੜ੍ਹਾਹਰਾ " ਗੀਰਕੇਤਮੁਦ੍ਰਾਦਥਾ " ਮਾਂ ਈ ਭੁੰ.

કવિચરિત્ર.

નીરાંત.

ભોળે, ધીરો, આપુ વગેરે ભક્ત કવિઓની ગણનામાં નીરાંત આવે છે. તેમનું મૂળ સ્થાન દેથાણુ કરીને કાનમમાં ગામ છે ત્યાં હતું. દેથાણુમાં હજી એમના વંશજો છે. જાતે તળપદા પાટીદાર કહેવાય છે. નીરાંતનો જન્મ કદા સાલમાં થયો તે માલમ પડતું નથી પરંતુ તેમને થઈ ગયે આશરે સવાસો વર્ષ થયાં છે. તેઓ કઈ સાલમાં દેવલોક પામ્યા તે નક્કી થઈ શક્યું નથી, પરંતુ આપુસાહેબ સ્વર્ગવાસી થયા પછી તેમનો કાળ થયો છે, એટલે તેઓએ સંવત ૧૮૯૯ પછી દેહ છોડી એમ ઠરે છે. તેમની મરણતિથિ બાદરવા સુદ ૮ ને રોજ આવે છે.

નીરાંતને બે સ્ત્રીઓ હતી, અને એકંદરે આઠ છોકરાં હતાં. છોકરાંનાં છોકરાં હાલ હયાત છે. નીરાંતે મરતી વખતે પોતાના શિષ્યોના અત્યાચારથી પોતાની બે સ્ત્રીના પુત્રો, બે ગાદી સ્થાપી આપી. એટલે એક ગાદી ખુશાલ-દાસને અને બીજી બાવાભાઈને મળી.

વીશ પચીશ વર્ષની ઉંમરે નીરાંત પોતાના હાથમાં તુલસી લઈ દર પૂને-મે ડાકોર જતા. એક વાર રસ્તામાં મિયાંસાહેબ કરીને કોઈ મુસલમાન વટે-માર્ગે મળ્યો તેણે નીરાંતને પોતાની પાસે બોલાવી પૂછ્યું કે તમે તુલસી હાથમાં લઈ વખતોવખત ડાકોર જાઓ છો તેનું શું કારણ ? વાતચીત કરતાં મિયાંસાહેબને નીરાંત બુદ્ધિવાન અને સમજી છે એમ લાગ્યું તેથી તેણે કહ્યું, અહ્યા, તારી પાસેજ પરમેશ્વર છે તેને છોડીને તું હાથમાં તુલસી લઈ શું બોળતો ફરે છે ? મિયાંસાહેબની વાત ઉપર શ્રદ્ધા બેસવાથી તેમનેજ ગુરૂ માની નીરાંતે જ્ઞાનોપદેશ ગ્રહણ કર્યો. ચૈતન્યરૂપ આત્મા એજ પરમાત્મા છે એમ તેમની ખાત્રી થઈ તેથી તે સંબંધેજ તેમણે કવિતા કરવી શરૂ કરી. બીજા લોકોને પણ એવીજ તરેહનો બોધ આપવા માંડ્યો. ધીમે ધીમે તેમની ખ્યાતિ વધવા માંડી.

નીરાંત સ્વભાવે સ્વતંત્ર અને શાંત હતા. તેમનું મન ઉદાર હતું. પાસે કાતું માન જળવવામાં તેઓ પૂરા વિવેકી હતા. એમની ખ્યાતિ સાંભળી ઘણા માણસો એમની પાસે ઉપદેશ લેવા આવતા. જે શંકા કહે તેનું પોતે શાંત અને ગંભીરપણે સમાધાન કરતા. તેઓ સઘળાને સમાન ગણતા કેમકે આત્મા પરમાત્મામાં ભેદ ન ગણનારને સઘળા સમાનજ લાગે. જ્યારે કોઈ એમને પંથ ચલાવવા કહે કે આગ્રહ કરે ત્યારે તેઓ કહેતા કે “વાડો તો બકરાંને જોઈએ! સિંહને કંઈ વાડાની જરૂર નથી” ।

વડોદરામાં પ્રેમજી ભગતને ત્યાં નીરાંત બહુ રહેતા. ગાડીમાં વનમાળી કહાનજીનો ચોક કહેવાય છે તે ચોકમાં વિશેષે કરીને તેઓ પોતાની એક રાખતા. ત્યાં એક વખત એમનો અને સ્વામીનારાયણવાળા સહજનજીનો મેળાપ થયો હતો. બન્ને પંથના આગેવાનો શાંત પ્રકૃતિના હોવાથી કંઈ ટૂંકા દિસાદ ન થતાં તેમની વચ્ચે સંવાદ ચાલ્યો હતો. આખરે કંઈ મતભેદનું નિરાકરણ ન થવાથી બન્ને પોતપોતાને સ્થાને ગયા હતા એમ કહેવાય છે.

નીરાંતના મોટેરા શિષ્યોમાંના ઘણાખરા થોડી કે ઘણી કવિતા કરી ગણતા હતા. એમાંના કેટલાકનાં નામ નીચે આપ્યાં છે.

નામ.

ગામ.

દયાળદાસ.	કરમડી.
મંછારામ.	સુરત.
ગોવિંદરામ.	”
નરોત્તમદાસ.	”
ગિરિજાપાદ.	”
દોલતરામ.	”
બાપુસાહેબ.	વડોદા.
ગણુપત.	ખખર નથી.
રામદાસ.	”
શુશ્રોત્તમ દાસ	

જમનાખાઇ.	”
લક્ષ્મીદાસ. (ઉદા)	”
નરેરદાસ. (નીરાંતપુત્ર).	”
પ્રુશાલભાઈ. ” (જેને ગાદી મળી.)	”
બાવાભાઈ. ”	...	”	”

ઉપર જણાવેલા શિષ્યો પૈકી આપુસાહેબગાયકવાડ મુખ્ય હતા. તેમની કવિતા પ્રાચીનકાવ્યમાળા વાંચનારના જોવામાં આવી ગઇ છે એટલે તે વિષે અહીં વધારે લખવાની જરૂર નથી. આપુસાહેબે ઉત્તમ ધર્મ જોળવા સાર અનેક ધર્માચાર્યનાં પારખાં જોયાં હતાં. આખરે નીરાંત પાસે આવ્યા ત્યારે તેમને નીરાંત વળી ! નીરાંત પર આપુસાહેબની કેવી શ્રદ્ધા હતી, તેમને તે કેવા પૂજ્ય અને મહાન માનતા તે તેમણે દરેક પદને અંતે જણાવેલું છે. આપુસાહેબ પેહેલવેહેલા નીરાંત પાસે ગયા ત્યારે તે ગાયકવાડ હોવાથી માની હશે એમ ધારી નીરાંતે તેમની સાથે જરૂર જેટલીજ ધીમેથી વાત કરી. આપુસાહેબે નીરાંતનું મન વર્ત્યું, પણ કાંઈ બોલ્યા ચાલ્યા વગર લાગટ પાંચ દિવસ સુધી અહોરાત્ર તે નીરાંત પાસે બેસી રહ્યા. નીરાંતની ખાત્રી થઇ કે આપુસાહેબે અહમમત્વ તજેલું છે અને તે જ્ઞાન લેવાને પાત્ર છે. એથી તેમને ખુશી થી ઉપદેશ આપ્યો. કહેવાય છે કે આપુસાહેબે તેજ વખતે પાંચ પદ બનાવી નીરાંતને સંભળાવ્યાં તેથી તે બહુ પ્રસન્ન થયા.

આપુસાહેબ ઉપરાંત, મંછારામ, દયાળદાસ, ગણપત, ગોવિંદરામ-પુરષોત્તમદાસ, જમનાખાઇ, પ્રુશાલદાસ, અને નરેરદાસ એ શિષ્યોની કચેલી કેટલીક કવિતા અમને મળેલી છે. પુરષોત્તમદાસનો વડોદરામાં સોઇ તળાવ ઉપર એક પંથ ચાલે છે. એમની કવિતા મનોરંજક છે. નરેરદાસ નીરાંતનો પુત્ર હતો. પણ તેનું મન અસ્થિર હોવાથી તેના પર નીરાંતની જોષાએ તેટલી પ્રીતિ નહોતી. વણારશીખાઇ એક બાળવિધવા બ્રાહ્મણી હતી. તે ગુરૂથી મળેલો ઉપદેશ બીજા લોકોને કરતી પરંતુ પોતે બ્રાહ્મણ જાતિની હોવાથી લોકજાજથી ડરીને નીરાંત પોતાના ગુરૂ છે એ વાત ગુપ્ત રાખતી. એ બાઇનું બંધાવેલું મહાદેવનું દેવળ હાલ વાડીજીલ્લાની છેલ્લી જોળમાં છે.

મંછારામ કરીને એક વાઘોડીઆનો બ્રાહ્મણ હતો. તેણે નીરાંત તળપદા પાડીદાર છતાં તેની ખ્યાતિ ચાલતી જોઇ નીરાંતની નિંદા કરવા માંડી.

નીરાંતને આ વાતની ખબર પડતાં તેમણે તેને એક પત્ર લખ્યો. પત્રનો ઉત્તર મંછારામથી અપાયો નહિ ત્યારે નીરાંત જાતે તેને મળવાસાર વાઘોડીએ ગયા અને મંછારામને પગે પડી પૂછ્યા લાગ્યા કે મહારાજ આપ તો બ્રહ્મદેવ છો અને રાત્રી છો, માટે મને ઉપદેશ કરો. આ ઉપરથી તથા જે વાતચીત ચાલી તે ઉપરથી મંછારામને નીરાંત ઉપર ઘણી શ્રદ્ધા બેઠી અને તેજ વખતે તે તેમનો શિષ્ય થયો. મંછારામ ઉપર કવિતામાં લખેલો કાગળ આ પુસ્તકમાં છપાયો છે.

ગ્રંથવિવેચન.

ભોળો અને આપુસાહેબ બે બ્રહ્મજ્ઞાની કવિઓના ગ્રંથો પાછળ પ્રકટ કરેલા છે તેનાજ જેવો આ પણ બ્રહ્મજ્ઞાની કવિનો કરેલો ગ્રંથ છે. આપુસાહેબ ગાયકવાડના ચરિત્રમાં લખ્યું છે કે નીરાંત એ આપુસાહેબના ગુરૂ હતા તે બાબત આ ગ્રંથમાંથી સિદ્ધ થાય છે. કેમકે નીરાંતે આ ગ્રંથમાં એક ઠેકાણે આપુને સંબોધન કરીને કેટલાંક પદ લખ્યાં છે. ગુરૂની અને શિષ્યની કવિતા બહુધા સમાનજ છે તથાપિ આમાં કાંઈક ભોળના જેવો હિંદુસ્તાની ભાષાનો ભેળ વધારે છે. ભોળની ભાષામાં કાઠિયાવાડી શબ્દો વધારે છે પણ આ કવિ તો ચોરંદા તાલુકાનો રહેવાશી હોવાથી તેની ભાષા શુદ્ધ ગૂજરાતી છે. નીરાંતભક્તની કવિતા વડોદરામાં ઘણી પ્રસિદ્ધ છે, કેમકે તેના ભક્તો વાડી વગેરે જીલ્લાઓમાં ઘણા છે. તેઓ તેના ચોપડા આદરથી વાંચે છે અને ગાય છે નીરાંતની કવિતામાં શાંત સિવાય બીજી રસની છાંટ નથી તેમ તે પોતે પણ શુદ્ધ બ્રહ્મજ્ઞાનીજ હતો એમ તેની કવિતા પરથી માલમ પડે છે. આ ગ્રંથમાં તેની કવિતાનો ઘણો ભાગ સંગ્રહો છે જેમાં જ્ઞાનભક્તિનાં પદ પ્રથમ દાખલ કર્યાં છે. જ્ઞાનભક્તિનાં ૧૧૧ પદ છે અને તે પછી સપૈયા, આત્મબોધ અને કાગળ છે. કાગળમાં બ્રહ્મજ્ઞાન સંબંધી કેટલાક પશ્તો કરેલા છે પણ તેના ઉત્તર નથી.

એ પછી જ્ઞાનોપદેશનાં ૪૯ પદ, પછી સાત વાર, બારમાસ અને તિથિઓ છે. તથા પદ ૫૭ પછી જ્ઞાની ગુરૂ સંબંધી સાખીઓ છે. એ પછી સાંખ્ય અને યોગના ઐક્યનો શ્લોકો (એ જાતના રાગમાં લખેલાં પદ) છે. એમાં યમ, નિયમ તથા તેના ભેદ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધ્યાન, ધારણા, સમાધિ, વગેરેની સમજ આપી છે. અને સાંખ્યના શ્લોકોમાં ૪૩ તથા ચૈતન્યનું સ્વરૂપ વર્ણવી પછી તેમના યોગથી જગદાદિ ઉત્પન્ન થયું છે એમ વર્ણવ્યું છે. ચૈતન્ય પુરૂષ અને ૪૩ પ્રકૃતિના યોગથી મહત્ત્વ ઉત્પન્ન

થયું. મહત્ત્વથી અહંકાર થયો, એ અહંકાર ત્રણ ગુણમય ત્રણ પ્રકારનો થયો. તામસ અહંકારથી પંચ મહાભૂત અને તેનાં કાર્ય થયાં; રાજસ અહંકારથી ઈંદ્રિયો થઈ અને સાત્વિક અહંકારથી બુદ્ધિ આદિક અંતઃકરણ થયાં. ત્રણ ગુણવાળા અહંકારથી એવું સ્થૂળશરીર ઉત્પન્ન થયું તેનાં અંગો અને તેના દેવતાઓ વગેરે કહીને પછી સૂક્ષ્મશરીર, કારણશરીર, જગત્-દાદિ અવસ્થાઓ, વગેરે વર્ણ્ય છે. એ સર્વથી આત્મા ભિન્ન છે માટે તેજ સત્ય છે એમ છેવટ પ્રતિપાદન કર્યું છે.

હવે કથાઓનો આરંભ થાય છે. પ્રથમ ઉપોદ્ધાત કરીને પછી ધનવિરાગ, સ્ત્રીવિરાગ, ગુરુશ્રદ્ધા, ગુરુ ઉપદેશ, વિશ્વાસ, સંતતિવિરાગ, માયાલાગ, ષડ્રિપુ, ચિત્તશુદ્ધિ, એકાગ્રતા, બ્રહ્મદર્શન, સંગત્યાગ, સદ્ગુરુનાં લક્ષણ, બ્રહ્મદર્શનનો લાભ, માયારૂપ કથન, પુરુષપ્રકૃતિનું વર્ણન, અને પ્રકૃતિનો પરિવાર, એ વગેરે પેહેલી કથામાં કથ્યું છે. એ રીતે પ્રથમ કથામાં જડકાર્ય-સ્વરૂપસૃષ્ટિ વર્ણવે સર્વના કારણરૂપ ચૈતન્યબ્રહ્મનું વર્ણન બીજી કથામાં કર્યું છે.

કથાઓ પછી અવતારખંડન નામનો વિષય છે. વારાહ, મત્સ્ય, કચ્છ, મોહિની, વૃસિંહ, બળરામ, કૃષ્ણ, રામ, પરશુરામ, અને વામન, એ દશ અવતારને ભજવાથી મુક્તિ નથી, પણ એક બ્રહ્મને જાણવાથીજ મુક્તિ છે એમ કહ્યું છે. અવતારખંડન પછી છેવટે છૂટક પદ દાખલ કર્યા છે. એ પદોમાં જીવ અને દેહની લલાઇનું એક પદ છે તે વાંચનારને ગમ્મતની સાથે બોધ આપે એવું છે.

નીરાંતના ગ્રંથ ઉપરથી જણાય છે કે તે માત્ર નામનો મહિમા ગાનાર બ્રહ્મજ્ઞાની હતો. નામ એટલે સદ્ગુણબ્રહ્મ. તેણે પદ, રાગ, દેશી, ઘોળ, ગરબા, ગરબી, હોરી, ધુમાર, વગેરે વિધિવિધ રાગ પસંદ કર્યા છે. એ રાગોમાં જડ અને ચૈતન્યનો વિવેક, જડવસ્તુનો વિરાગ, શમ, દમ, તપ, તિતિક્ષા, શ્રદ્ધા અને સમાધાન, એ છ સાધન, મુમુક્ષુનાં લક્ષણ, એ વગેરે બતાવીને વેદાંતવેદ્ય બ્રહ્મને બતાવ્યો છે. જે લોકો શાસ્ત્રીય રીતે વેદાંતાદિ

અર્થોત્તો અભ્યાસ કરી શક્તા નથી અથવા તેની પ્રક્રિયાઓ સમજવા જોટલી
જેમની બુદ્ધિ સૂક્ષ્મ નથી તેમને આવા અર્થોથીજ અહસાન થવું સુલભ છે.
અહસાન પ્રાપ્ત થયા પછી પણ નિરંતર અંતર્દષ્ટિ રહેવાને સાર તથા મનન
કરવામાટે પણ આવાં પુસ્તકો સામાન્ય લોકોને અત્યંત ઉપયોગી છે.

॥ श्रीजगदीश्वराय नमः ॥

नीरांतभक्तकृत

કવિતા.

જ્ઞાનભક્તિનાં પદ.

પદ ૧ લું.

રાગ હંસની ચાલ.

ભણીને તું, થયો રે ભીખારી;

કમાયો શું, ભણીને તું થયો રે ભીખારી. ટેક. ૧

સિદ્ધાંતનો રે સાર સમજી શક્યો નહિ,

વાણી તે બહુ વિસ્તારી;

પોતાનું પોત નવ શક્યો પારખી,

ઉદરની વૃત્તિ વધારી.

કમાયો શું ૦ ૨

જાનવાની જીગત તને જો રે આવડી છે,

(ન) પૂજની પેઠી પ્રસારી;

એમ નથી જાણતો કર્ત્તા હું કોણ છું,

વિખવાણ જાણે વેપારી.

કમાયો શું ૦ ૩

કેહેણીના કૃત્યવડે ગુરૂ થઈ ખેડ,

સેવકની ગરજ નવ સારી;

મરતી વેળાએ તમો ક્યાં જઈ મળશો,

એ અર્થની વાત ના વિચારી. કમાયો શું ૦ ૪
 દાસના દાસની દીનતા ના આવી,
 મોટમમાં લીધો છે મારી;
 નીરાંત નામને તેં નવ ઓળખાયું,
 જીત્યો જન્મ ગયો હારી. કમાયો શું ૦ ૫

પદ ૨ જી.

કર્મ કરી શું રે કમાયો;
 વિચારને, કર્મ કરી શું રે કમાયો. ટેક. ૧
 નાહી ઘોઘને તું નિત્ય આદરે છે,
 પંથી જેમ પંથે પળાચો;
 જાગીને જાને તું પોત તારું મીછને,
 કોણ ચોનિના તું જાચો. વિચારને ૦ ૨
 પૂર્વે જાતાં તો તારે કર્મ કાંઈ નો'તાં,
 ક્યાંથી કર્મ લેધ આવ્યો;
 પાછો વળીને તું કયમ નથી પેખતો,
 પરખ વિના પૂરો પિડાચો. વિચારને ૦ ૩
 શુભ અશુભ કર્મ જાણુને તે જાળ છે,
 જીવ તે જાળમાં બંધાચો;
 જીગતે જાળમાંથી કોઈ નીકળી શકે નહિ,
 ઘસાથી હોય જો સવાચો. વિચારને ૦ ૪
 પાછો વળે તો તું તરત પાર પામે,
 ને જૂટે તે કર્મના બંધાચો;

૨ પંથી ઈ—જેમ પંથી સમજી તૈયારી કરીને દેખાડેલે માર્ગે
 જાય છે તેમ તું સીખવેલા નિત્યકર્મને માર્ગે ચઢ્યો છે.

નીરાંત સદ્ગુરુનામને સંભારતાં,

ગરવો ભયો ને ઘર પાચો. વિચારને

૫

પદ ૩ જી.

તન તારૂં જ્ઞેને તપાસી;

તું કોણુ છે, તન તારૂં જ્ઞેને તપાસી.

ટેક.

૧

પાંચ તત્વનું પૂતળું બન્યું છે,

માંહે અગુણુ તત્વ નિવાસી;

પાંચની આદિ લેધ ગણીએ અઢાવી,

એટલામાં આપ ઝાળખાસી. તું કોણુ છે

૨

આત્મા પરમાત્મા સહુના સાક્ષી,

નિર્બંધ નિરખ્યા નિવાસી;

તું તારૂં આપ જો અળગું કે માંય છે,

ભૂલ ભણ્યાને શી ભાસી. તું કોણુ છે

૩

મરવા અવતરવાની બીક તને બાપડા,

ચાર ખાણુ લખચોરાશી;

નીરાંત નિત્યનામ નિરખને તું તારૂં,

ઝાળખે તો થાય અવિનાશી. તું કોણુ છે

૪

૫ પાછો વળે—પોતાનું આદિકારણ તપાસે કે કર્મ કરતાં પાછો પડે.

૨ પાંચ તત્વ—પાંચ મહાભૂત. માંહે ઈ—પાંચ ભૂતના પૂતળામાં અગુણુ તત્વ (આત્મા) નિવાસ કરીને રહ્યું છે. પાંચ ઈ—પાંચ મહાભૂતને આદિ લેધને અઢાવીશ તત્વ ગણીએ એટલે પાંચ મહાભૂત, દશ ઈન્દ્રિય, દશ પ્રાણ અને ત્રણ ગુણુ, એ તત્વો ગણિયે—એ તત્વો તે આત્મા તથા પશુ તેનો દૃષ્ટા હું છું એમ જાણીએ, તો આપ (પોતાનું સ્વરૂપ) ઝાળખાશે.

૩ નિર્બંધ ઈ—એ તત્વ સમુદાયરૂપ દેહમાં નિવાસી આત્માને (બંધ રહિત) નિરખ્યા. ૪ ચાર ખાણુ—જરાયુજ, અંકજ, સ્વદેજ,

પદ ૪ થું.

- સુગરાનું સુખ શું વખાણું;
આદિ અંત, સુગરાનું સુખ શું વખાણું. ટેક. ૧
- વૃત્તિના વેગ સહુ વેગળા થયા છે,
ઠરવાનું મળ્યું છે ઠેકાણું;
આઠે પોહોર નેહુ નામની સંગાથે,
અવરને ઉરમાં ના આણું. આદિ અંત ૨
- મરવા અવતરવાનો સંશે મટે છે,
મનથી મૂકાએલા જાણું;
વિદ્વદ્ધપણું દહ દીસવામાં તારે,
આપમાં આપ સમાણું. આદિ અંત ૩
- જીવનમુક્ત તો જેને કહેવાય છે,
એવા પુરૂષ પરમાણું;
વાણી જીવ્યા તો વિકાર નહિ જેમાં,
ઉઘડ્યું હીરાનું સાણું. આદિ અંત ૪
- અજ્ઞાન આવરણ ઊડી ગયું છે,
વાયુ અખંડિત વા'ણું;
રહે તે સંસારમાં ને ભિન્ન સંસારથી,
સમજણમાં સાર સમાણું. આદિ અંત ૫
- મરીને જીવે તેના દશ એવો જાણવો,
નામ સમાન નહિ નાણું;
નીરાંત સદ્ગુર કામધેનુ કેરં,
એ દાસને જોયતું દુખાણું. આદિ અંત ૬

પદ ૫ મું.

નુગરાને ના જડે આરો;
 ઉતરવાનો, નુગરાને ના જડે આરો. ટેક૦ ૧
 ભવસાગર ભય જાળનો ભર્યો છે,
 કામ ક્રોધનો છે ગારો;
 કોટિ કલ્પ લગી કોઈ તરે નહિ,
 એવો છે પાપનો પસારો. ઉતરવાનો૦ ૨
 કીટ પતંગને બ્રમાળુ ભાળજે,
 ભાળો નહિ ભવનો તારો;
 આમું શું કહીએ જૂઠું ના જાણુશો,
 એવો છે ભવનો ભૂલારો. ઉતરવાનો૦ ૩
 નુગરાના દર્શનથી દોષ ઘણો લાગે,
 ઝાળખંચો છે આત્મહત્યારો;
 હરિથી વિમુખ તેના હાથ કોણુ આવે,
 સાકુટનો સંગ નિવારો. ઉતરવાનો૦ ૪
 આ રે સંસારમાં ગુરૂવનો કોણુ છે,
 સર્વેને શિર ગુરૂ ધારો;
 દહના ગુરૂ તો સર્વેને જાણુજો,
 મનના ગુરૂ છે ન્યારો. ઉતરવાનો૦ ૫
 મનના ગુરૂ વિના ભૂલ નથી ભાગતી,
 એ તો ભૂલે ભમે જગ સારો;

૩ બ્રમાળુ—ભમનારાં—ભટકનારાં. ૪ આત્મહત્યારો—અહ્મચારાન ન જાણુનારને શાસ્ત્રમાં આત્મહત્યારો કહેછે. “પુમાન્મવાર્ધિનતરેત્સઆત્મહા—ભાગવત. સાકુટ—ખળ.

નીરાંત સદ્ગુરુ મનના મળે તો,
પળમે કરે ભવ પારો.

ઉતરવાનો૦ ૬

પદ ૬ કું.

આવ્યા છે જી મારે ઘેર આજ,
આણતોડયા આવ્યા છે જી મારે ઘેર આજ;

મેહેર કરી મહારાજ,

આણતોડયા આવ્યા છે જી મારે ઘેર આજ. ટેક. ૧

જેને કાળે અતિ દહુ દમે રે,

આવ્યા રે વિટંબાણાએ વાજ;

તોએ જાંઝુનાં જળ વેગળાં રે,

ઘોખો મટે નહિ ધાજ. આણતોડયા૦ ૨

કોટિ ઉપાય કરે કોઇ વળી રે,

હુરિ મળવાને કાજ;

દરશન પરસન દેખે નહિ રે,

એવા છે ગરીબનિવાજ. આણતોડયા૦ ૩

સુખના સાગર શ્રીહુરિ રે,

દલની ટાળણુ દાઝ;

અંતુભવમાં આવી મળ્યો રે,

રાખી છે ગુરુજી એ લાજ. આણતોડયા૦ ૪

પ્રાણજીવન પ્રસન્ન થયા રે,

આપ્યો અવિચળ સાજ;

કો કાળે જે ના મીટે રે,

૬ સારો—બધો.

૨ જાંઝુનાં—ઝાંઝવાંનાં. ધાજ—ધાવાથી. અથવા ધજજ—સારો, મોટો.

બોલે બોલ્યાથી રે બાજ. આણુતેડયાં ૫

મન કર્મ વચને એક વર્ષો રે,

અન્ય થયું સહુ નાજ;

નીરાંત નિરખ્યા નિજનામને રે,

મનનો મટ્યો છે અવાજ. આણુતેડયાં ૬

પદ ૭ મું.

રાગ સૌરઠ.

મને તો ઘણું ગમે છે જી, ગુરવાનો દેશ;

હાસ્ય ને વિનાદ હમેશ. ટેક ૧

મન વાણી પોહોચે નહિ રે, લક્ષણ લાગે લેશ;

ભાવ ભલો પણ શું કરે રે, ધ્યાન ના આવે ધરેશ. મને ૨

સુખ સદાનો સોહલો રે, નહિ કર્મ કલેશ;

ભાગ્ય ભલાં જો પામીએ રે, સદ્ગુરુ સાચા વરેશ. મને ૩

સર્વાતીત ને સરવની માંય છે રે, નહિ વરાણ ને વેશ;

વસવું વિણ આધારનું રે, ઉલટું આપ લખેશ. મને ૪

પ્રેમ પદારથ પ્રીછવું રે, અનુભવિયાનું વિશેષ;

નીરાંત નિરખો નિજનામને રે, સત્ય પદ્મામાં શેષ. મને ૫

૫ બોલ્યાથી ઇન્-જે બોલ્યાથી (અર્થાત વાણીથી) બાજ (બાણ-આહાર) છે-વાણીથી જે વર્ણીતો નથી.

૧ ગુરવાનો—ગુરવાળા માણસનો. ૨ ધરેશ-ધરા (પૃથ્વીનો) પતિ ઇશ્વર. ૪ સર્વાતીત-સર્વથી પેલીપાર. વસવું ઇન્-જ્યાં આધાર વગરનું વસવાનું છે એવું આપ (આત્માતત્વ) ઉલટું છે એમ તું બાણીશ.

૫ અનુભવિયાનું—જેણે અનુભવ કર્યો હોય તેનું. સત્ય ઇન્-તેથી છેવટે સત્ય એજ પદ્મામાં શેષ રહે છે.

પદ ૮ મું.

રાગ વસંતધુમાર.

વસંત વિવાહ વર્ણવું હો, વર્ણવું તો ન વર્ણવાય. ટેક. ૧
 સદ્ગુરુજીએ સત્ય કહ્યું સંભવતું, વિવિધ વિવેક વિચાર;
 ત્રિગુણાતીત નામ નૌતમ, સત્ય વરકન્યા સાર. વસંતં ૨
 લેહે લગ્ન તે ઘડીએ લીધાં, શુભ મુહૂર્તમાં સાર;
 આઠ પહોર દિવસ ને રજની, લાંછન નાહિ લગાર. વસંતં ૩
 મન મગ્ન મંડપ મહારડો, છાળ પુષ્પવત્ છાય;
 ચિત્ત ચોરી ચોપાસ ચીતરી, સંભવતી સર્વે શોભાય. વસંતં ૪
 જનન જગતની જોવા સરખી, પુરુષોત્તમ ! નહિ પાર;
 કુશળાનિધિ કૃપા કરીને, તત્વનો મેળ્યો તાર. વસંતં ૫
 ત્રિકમજી તોરણ સરે તેવા, પ્રેમે પાકા પૂર;
 મન ગમતા માંદ્યરામાં મહાલે, હરખભરી કન્યા હજૂર. વસંતં ૬
 વા'લપણાની વરમાળા વારૂ, પ્રીત પાનેતર નાકું;
 અરસપરસ મળ્યો હસ્ત મેળાવો, છકને તંબોળે છાંડું. વસંતં ૭
 મંગળ ચાર વર્ષાં વરકન્યા, માનિની મંગળ ગાય;
 અન્યો અન્ય કંસાર આરોગે, સ્થાપના વેદધુની થાય. વસંતં ૮
 અનહુદનાદ વાજિત્ર વાજે, નિર્ભય ભયો રે નિશાન;
 સ્મરણસાર સમોવડ નાહિ, સંભવતું ધીરજ ધ્યાન. વસંતં ૯
 પુરુષોત્તમને પરાણાવિયારે, સખી સદ્ગુરુ દેવ;
 નીરાંત નામે નેહ મળ્યો છે, સત્ય સત્યવંતીની સેવ. વસંતં ૧૦

પદ ૯ મું.

વસંત રતની જાઉં વારણીએ, વિધ વિધનાં વૃક્ષ ફૂલ્યાં રે;

૭ છક-મદ. ૯ સંભવતું ૯૦-ધ્યાન અને ધીરજ ત્યાં સંભવે છે.

અનુભવી પંખી વેહે વાસના, અવર તે પંખી ભૂલ્યાં રે. ટેક. ૧
 સદા સુવાસી પુષ્પ અનોપમ, મોહ્યા સખ સંસારા રે;
 લક્ષવેત્તા લેહેલીન વાસના, પરખે પરખનહારા રે. વસંતં ૨
 વૃક્ષ વડું ને પુષ્પ અનાદિ, પંચ પાંખડી પરખો રે;
 વન વિશ્વને પુષ્પ અપારા, નામ નૌત્તમ નરખો રે. વસંતં ૩
 હવ જંત કો નર ને નારી, અનેક ઉપાચે ધર્યે રે;
 ગુરૂ મીલે તો ગેડયો પાવે, પ્રેમીજન કોઈ પ્રીછે રે. વસંતં ૪
 એ ઉલટ ભેદ ને ગેડય ગ્યાનની, સદ્ગુરૂ મોઠ લખાવે રે;
 નીરાંત નામ પુષ્પ પુરૂષોત્તમ, ગુરૂ હોએ તે પાવે રે. વસંતં ૫

પદ ૧૦ મું.

કર્તાપદ કોને કહીએ, એ કર્તા કહો કોને રે;
 ખીર નીર ખે મળ્યાં એકાં, હંસ કરે ખે જાને રે. ટેક. ૧
 ખગ મો વાકું ખૂઝ શકે નહિ, હંસગતિ ગુણ ન્યારા રે;
 મેં સાહેબમે, સાહેબ મેરા, પરખે પરખનહારા રે. કર્તાપદં ૨
 હવ શિવ કહેવામાં કહેવા, માયાપદ કહે કેવું રે;
 હવ શિવ પર જે પદ છે, તે પદ સમજ લેવું રે. " ૩
 એક શબ્દ સખહી સરખા, શબ્દહી સરજનહારા રે;
 શબ્દાતીતકો કોન લખાવે, સો સખ લખતે ન્યારા રે. " ૪

૧ વારણીએ—વારણે. પંખી—હવ-મુક્ત. વાસના—અત્તાનંદ. અવરપંખી
 —ખીજ માયાવી હવ. ૨ લક્ષવેત્તા ઈં—જે પુરૂષો બ્રહ્મલક્ષ્યના વેત્તા
 (જાણનારા) હોય છે તે વાસનામાં લેહેલીન—તદ્રૂપ થઈ જાય છે.

૩ વૃક્ષ—સંસાર. પુષ્પ—દેહ. પાંખડી—પંચશ્રૂત. ૪ ગેડયો—ચાંડીઓ.
 ગુરૂ મળે તો તે ગેડયો સમજાય—છૂટે. ૫ ગુરૂવા—ગુરૂવાળા.

૧ જાને-જૂદાં કરે. (૧) ૨ ખગ ઈં—જે ખગ છે તે વાકું (એને) જાણી
 શકતો નથી. ૪ લખાવે—ઓળખાવે. લખ—લક્ષ્ય પદાર્થ.

એસા એક અનંતમાં દેખો, અનંત એકમાં લહિયે રે;
નીરાંત નામ નૌતમ વાકો, સમજ ગ્રહો કોઈ કહિયે રે. ” ૫

પદ ૧૧ મું.

તન પાચો રતનચિંતામણી;		
ચિત્ત ચિત્તવે તો આવે બાણી.	ટક.	૧
રખે કરતો ઉપાધિ આટલી,		
સારી હીણી સહુ છે બાદલી;		
જેને તન તપાશી તારૂં,		
નથી થયું તે ઉપાધિ બા'રૂં.	તન પાચો	૨
અન્ય દેવ ઉપાધિ મૂકીએ,		
મૂળ વસ્તુ વિચારી ના ચૂકીએ;		
એવી સમજણ રાખો હૃદ વળી,		
બીજી હોય તેને મૂકો મિથ્યા કળી.	તન પાચો	૩
ભણ્યે ગણ્યે રે ડાહ્યો થયો દશમાં,		
આવ્યો વૃદ્ધપણના વેશમાં;		
તોયે સમજી શક્યો નહિ આપમાં,		
ગયો જન્મ પડ્યો બહુ પાપમાં.	તન પાચો	૪
કરી કર્મ કમાયો તે જ લાભને,		
મિથ્યા શું વળગ્યો છે તું આભને;		
એથી રે ઉંચો થઈ શું કરે,		
મિથ્યા કર્મ મનારથ શું કરે.	તન પાચો	૫
આણસમજ્યો તે સાધન બહુ કરે,		
એમાં અર્થ એકનો નવ સરે;		

એવા કર્મઉપાસી દીઠા ઘણા,
 જેમ શેકાયા ઉની વેળુએ ચાણા. તન પાચો • ૬
 એમ અનેક ઉપાયે અર્થ નવ સરે,
 તરિ તારાનો કોઈ નવ તરે;
 નમો નીરાંત નામ ગુરૂદેવને,
 કરો મન કર્મ વચને સેવને. તન પાચો • ૭

પદ ૧૨ મું.

પંછી કાઢા પર્યો તું ભૂલમાં;
 બિનકૂળ રે એવા કુલમાં. ટેક. ૧
 એક મૂળ વિના વૃક્ષ ફૂંલી રહ્યો,
 તેન કો કાળે કૂળ ના ભયો;
 તેન કાપીએ તો કપાય નહિ,
 એવો નિષ્કૂળ વૃક્ષ સૂકાય નહિ. પંછી • ૨
 એવો સંસાર વૃક્ષ સમાન છે,
 તેન પુષ્પરૂપી અજ્ઞાન છે;
 મિથ્યા માટે મૂળ નહિ જાણુવું,
 એવું જાણીને વર પરમાણુવું. પંછી • ૩
 વૃક્ષ વધ્યાની હૃદ નવ કહી શકું,
 એવું સમજવું આપ અંતરથકું;
 એ તો નિષ્કૂળ એવું કહેવાય છે,
 મિથ્યા વૃક્ષ કો વિરલે તબ્બય છે. પંછી • ૪
 આણુસમન્વ્યા તે તજીને વન ગયા,
 દુઃખ પામ્યા પાણુ ન્યારા ના થયા;

એને તજવાનો એક ઉપાય છે,
 ગયા ગુરુ પાસે તેણે તજ્ય છે. પંછી૦ ૫
 એથી અળગો રહ્યાનો ઠામ છે,
 તન માંહે ગુરુનું ગામ છે;
 દેહીમાં વસે તે ડાહેરા,
 તેને જાણવા જુગથી બાહેરા. પંછી૦ ૬
 મૂળ જોતાં તો વસ્તુ એક છે,
 તાણાવાણા વસન અનેક છે;
 ભિન્નભાવથી તે નીરાંત નિરખીએ,
 ગ્રહી નામ હરિનું હરખીએ. પંછી૦ ૭

પદ ૧૩ મું.

માયા અવિનાશી પદ જાળજો;
 તેથી પર તે પૂરણપદને લજો. ટેક. ૧
 દશ દારથકી જે દર છે,
 ન્યારો માંહે રહ્યો ભરપૂર છે;
 કાયા માયાનું કારણરૂપ છે,
 તેથી સગુણ તે આપ સ્વરૂપ છે. માયા૦ ૨
 દશ ઈંદ્રિયાં વરતે તે આત્મા,
 તેથી પર રહ્યો પરમાત્મા;
 તેથી પર રહ્યું તેને પ્રીછવું,
 જાણી જોઈને અંતરમાં ઇચ્છવું. માયા૦ ૩

૫ અણુસમન્થા—વગર સમજે. ૭ વસન—વસ્ત્ર.

૧ માયાઈ૦—માયા અને અવિનાશીપદનો વિવેક કરો.

પર છે તે પદ પૂર્ણ છે એમ જાણો.

મન વાણીવડે પરકાશ છે,
 દીપક માંહે જ્ઞાનનો ભાસ છે;
 સદ્ગુરુ સર્પનું કારણ સાધવું,
 તેથી પર તે પરખી આરાધવું. માયા૦ ૪

બાહ્યાભ્યંતર ભિન્નતા ભાળવો,
 મન લોહ અગ્નિમાં આગાળવો;
 એવું કામ કઠણ છે કોઈ કરો,
 હાંસીખેલ નથી હૃદયે ધરો. માયા૦ ૫

નામ રૂપ તે નિરખીને હરખીએ,
 સદ્ગુરુથી પૂરણ પરખીએ;
 રહીએ નીરાંત નામને આશરે,
 નિજ નામ લેઈને નિશ્ચે તરે. માયા૦ ૬

પદ ૧૪ મું.

નારાયણનું નામ નૌત્તમ, ના ભજે નરનારી રે;
 ધિક્ ધિક્ જનુની તેની કહીએ, જનમ્યો તે જખમારી રે. ટેક. ૧

આઠ પોહોર આશકની વૃત્તિ, નામ ના રામ્યો હૈયે રે;
 પુત્ર હીણ તેં તો પ્રભુને ભજ્યો નહિ, છો કુળ વાળ્યું હૈયે રે. નારા૦ ૨

હરિને મળવાનો આવ્યો અવસર, હંધે અમથો ખોચો રે;
 વાશીદામાં ગયું મૂશણું, જૂઠું જન્મ વગોવ્યો રે. નારા૦ ૩

૪ મન ઈ૦—જેમ દીવો અને નેત્ર એ બેથી વસ્તુમાત્રનો પ્રકાશ થાય છે તેમ મન અને વાણીવડે અંદર રહેલો આત્મા બાહ્ય સમન્વય છે

૫ બાહ્યાભ્યંતર—બાહ્ય અને માંહે.

૨ પુત્ર ઇ૦—જે પુત્ર પ્રભુને ભજ્યો નહિ તેને હીણ (હીણો) જાણવો. તે હૈયે કુળમાં છોવાળી.

પરમારથની પેર ના પ્રીછે, સ્વારથમાં છે શૂરો રે;
 નાક નથી ને નારાયણ ભૂલ્યો, અર્થ રહ્યો છે અધૂરો રે. નારા૦ ૪
 એવા જનનો ભાવ ભૂતળમાં, ભારે ભૂમિ ધૂળે રે;
 નીરાંત નામ નારાયણ લેતાં, પૃથ્વી પગલાં પૂળે રે. નારા૦ ૫

પદ ૧૫ મું.

રાગ વસંત.

પ્રાણજીવન પાતળિયા વાહાલા,
 પ્રેમે મંદિરે પધાર્યા રે;
 સદ્ગુરૂરૂપ સદા સુખદાયક,
 અતિ અવગુણ નિવાર્યા રે. ટેક. ૧
 મહાનિદ્રામાંથી મુજને જગાડી,
 જાગીને મેં જોયું રે;
 અરસપરસ એકતાવત કીધી,
 ઉરનું અંતર જોલ્યું રે. પ્રાણજીવન૦ ૨
 હું હરિમાં ને હરિ મંદિરમાં,
 અનુભવ તો એક કહીએ રે;
 રત્ન મણિને રત્નની કાંતિ,
 એ જ્યમ તે ત્યમ લહીએ રે. પ્રાણજીવન૦ ૩
 સાસરિયાંનું થયું સંભવતું,
 પીએરની પક્ષ છૂટી રે;
 અન્યો અન્યે એકતા થઈને વરતે,
 આશા અવરની ઊઠી રે; પ્રાણજીવન૦ ૪

૨ મહાનિદ્રામાંથી—સંસારના મોહમાંથી. ૩ રત્ન ઈ૦—જેમ રત્ન અને રત્નની કાંતિ જુદી નથી તેમ હું અને હરિ જુદા નથી.

અધો ઉર્ધ્વ મધ્યે મોહન મહાલો,

ત્રિકમ તેજ અપાર રે;

નીરાંત નૌત્તમ તેની કાંતિ,

વિશ્વપદ વિસ્તાર રે.

પ્રાણજીવનં

૫

કાફી ૧૬ મી.

અનુભવ એવો રે, અંતર જેને ઉદય થયો;

કૃત્ય ટળ્યાં તેનાં રે, તેણે તેના આત્મા લલ્લો.

ટેક

૧

આત્મદર્શી જેને કહીએ, આવરણ નાહીં લગાર,

સર્વાતીત ને સર્વનો સાક્ષી, ખટવીશમો નિરધાર;

તેથી પર પોતે રે, એકાએકી આપ રહ્યો.

અનુભવં

૨

એ વાત કોઇ વિરલા જાણે, કોટિકમાં કોઇ એક,

નામ વિનાની વસ્તુ નિરખે, એ અનુભવનો વિવેક;

મુક્તપદ માણે રે, દ્વૈતભાવ તેનો ગયો.

અનુભવં

૩

અદ્વૈતપદને ઇચ્છા નહિ, આણુઇચ્છાએ થાય,

યથારથ પદ જેને કહીએ, જ્યમ ઊપને ત્યમ જાય;

પ્રૌઢ પ્રભા વેહેતો રે, સંસાર જાયે વહ્યો.

અનુભવં

૪

જગત સ્વપ્ન મુષુમ્ભિ તુરીયા, તુરીયાતીત પદ તેહ,

સ્થૂળ સૂક્ષ્મ ને કારણ કહીએ, મહાકારણથી પર જેહ;

પરાપાર પરખો રે, જેને નેતિ નેતિ વેદ કહ્યો.

અનુભવં

૫

હંસ હિતારથ જે જન કહીએ, જે જન સત્ય સ્વરૂપ,

૫ અધોઉર્ધ્વ—અપાન અને પ્રાણના સંયોગ સ્થાનમાં, અથવા પાતાળ અને સ્વર્ગાદિ લોકમાં.

૨ ખટવીશમો—છવીશમો. પચીસ તત્વો અને છવીશમો આત્મા—કૂટસ્થ.

૩ દ્વૈતભાવ—બ્રહ્મથી જૂદું બીજું કાંઈ કદપણ તે.

૫ તુરીયા—ચોથી અવસ્થા. તુરીયાતીત—ચોથી અવસ્થાની પાર.

તે જનની હું જાઉં બલિહારી, જે સદ્ગુરુનું રૂપ;

નીરાંત નામ નિત્ય રે, નામી નામ ભયો. અનુભવ૦

૬

પદ ૧૭ મું.

નામ વિના ગમતું રે; નથી કંઈ નામવિના ગમતું. ટેક.

ચાર ધામ ભૂતળ રમી થાક્યા, મન ના રહ્યું રે રમતું;

પઢ્યો પુરાણ ને ઘણું સાંભળ્યું, દુઃખ ના ગયું રે દમતું. નથી૦ ૧

જપ તપ કરિયા જોગ સમાધિ, તન લગી ત્યમ તું;

આપ કર્તાકી ચીન ના પાવે, અન્ય દેવને નમતું. નથી૦ ૨

ત્રણ ભુવન ને વૈકુંઠ નગરી, જોત લગી જમતું;

નામ પડ્યું તે નિશ્ચે જશે, આદિઅંત સમ તું. નથી૦ ૩

સર્વે જાણજો માંડ માયાની, દેવ સોહમ્ તું;

નીરાંત નિરખો નામ અનાદિ, મન ઠરશે ભમતું. નથી૦ ૪

પદ ૧૮ મું.

નોત્તમ નામ કહે સહુ સાર;

ઉત્પત્ય કોઈ નવ પામે પાર.

ટેક૦

૧

૬ હંસહિતારથ-હંસહિતાર્થા-આત્માનું હિત ઇચ્છનાર.

૨ ત્યમ તું-તેમજ તું જપાદિ કરીશ. આપ ઈ-પોતેજ કર્તા (હરિ) છે તેની ચીન (ઓળખ) ન પામે.

૩ જમતું-જમતું-પોહોયતું. અર્થાત્ જ્યોતિસ્વરૂપ લગી જન્ય તો પણ નામ પડ્યું તે તો નાશ પામશે. સમ તું-તું આદિ અને અંતમાં (સર્વદા) સમ (સમાન-એક સરખો) છે; માત્ર નામરૂપ મિથ્યા છે માટે તે જશે-નાશ પામશે.

૪ માંડ-માંડણી-આરંભ. સોહમ્ ઇ-“સોહમ્” એવા મહાવાક્યથી જોનો બોધ થાય છે તે દેવ તું છે.

૧ નામ-સત્ત્વજ્ઞ. ઉત્પત્ય (ઉત્પત્તિ)-તેની ઉત્પત્તિનો પાર કોઈ પામતું નથી.

રામ નામના જાપ જાપો છો,

નિયમ ગ્રહીને નિત્યે;

ભાવે કભાવે સહુ કો ભાષે,

દખા દખની રીતે.

નૌત્તમ૦

૨

ભણ્યા ગાણ્યા તે કહો સમજવી,

નામ નીપાવ્યું કોણે;

આદિ અંતની યોજ કરોની,

ભવ પડશે વાળ જાણે.

નૌત્તમ૦

૩

આચારી અનુભવિયા ઉત્તમ,

ગતિ વેદમાં કરતા;

વ્યાસ વિવેકી પૂરણ કહિયે,

નામતણા કો ધરતા.

નૌત્તમ૦

૪

નામ ઉપાસી સોઈ અનાદિ,

હરિગુરુ સંત લખાયા;

નીરાંત કહે નિર્વાણી નામ છે,

આપે આપ બનાયા.

નૌત્તમ૦

૫

પદ ૧૯ મું.

ઘટમાં જુઓ વિચારી આપ;

બીજો શીદ કરો સંતાપ.

ટંક.

૧

અલખ લખો અનહદની વાણી,

બીન રસનાએ ખોલે;

આપે તાણું આપે કુંચી,

આપે અંતર ખોલે.

ઘટમાં૦

૨

૩ ભવ પડશે—સંસારમાં જન્મ પામશે.

૨ આપે ઇ૦—ખોતેજ ખોતાની મેજે જગત્રૂપી ભ્રમમાં ૫

સવળું છે સમજણમાં સંતો,		
સંત મળીને જોજો;		
સેવા પૂજા સાધન કરિયા,		
વાણ સમજ્યે શું ડોજો.	ઘટમાં૦	૩
ચાર વેદ મુખ ભાષણ ભક્તિ,		
પંડિત જુગમાં વાધ્યા;		
આત્મારામ અચળ નહિ પરચો,		
તે દુર્મતિમાં દાધ્યા.	ઘટમાં૦	૪
ભણ્યું ગણ્યું તે ભીંતે નામું,		
પંડ પડ્યે સહુ કાચું;		
નીરાંત કહે તે નિશ્ચળ માનો,		
(એક) પ્રભુનામ છે સાચું.	ઘટમાં૦	૫

પદ ૨૦ મું.

શીદને મરો છો તાણી,		
તરીલાં તમો શીદને મરો છો તાણી;		
માફં ને તાફં મન મિથ્યા કરો છો,		
મિથ્યાજ બોલવી વાણી.	ટેક.	૧
આવ્યા ત્યારે તમે શું રે લાવ્યા'તા,		
ને લેઈ જવાનું લેજો જાણી;		
આગળ ગયા તેનું સ્થળ જુઓની,		

બંધાયો છે, તેમાંથી નીકળવાનું સાધન પણ પોતેજ છે.—કેમકે પોતે પોતાના સ્વરૂપને ઓળખે અને સંસાર એ મિથ્યા ભ્રમ છે એમ નિશ્ચય કરે તો મુક્ત થાય.

તે શોધી ના જડે રે એધાણી. તરીલાં ૦ ૩

કાયાનો પાચો જુઓ છેક છે કાચો,

તે ઉપર ઈમારત આણી;

દેખત ભૂલી તમે ડાહ્યા ખૂડો છો,

સમજ્યા નહિ વૃદ્ધિને હાણી. તારીલાં ૦ ૪

સુત વિત્ત દારા તે અંતે રહેશે અળગાં,

ને મિથ્યા થશે મોજ માણી;

હરિના ભજન વિના હાનિ ઘણી થાશે,

ને ભોગવશે ભવની ખાણી. તરીલાં ૦ ૫

શાનાં તમે સુખિયાં હું તો દુખિયાં દેખું છું,

ને છેલ્લું જુઓને એ ધાણી;

દખી પેખી રે તમે ડાહ્યા ભૂલો છો,

કોણ લેઈને ગયા છે કમાણી. તરીલાં ૦ ૬

મનુષ્યો રે દહીના લા'વારે લેવો,

ને હરિને જુઓ ન હેત આણી;

નીરાંત નીકર જશે વ'વાયા,

પસ્તાશે પળમાં પ્રાણી. તરીલાં ૦ ૭

પદ ૨૧ મું.

ભક્તવચ્છલ સદા દેવના દેવ છો,

તાહરા નામનો પ્રેમ રાચે;

જીવન તું જગતમાં ધીજી બાણું નહિ,

નામ સમોવડ નાથ જાચે. ભક્તવચ્છળ. ૧

પ્રત્યક્ષ પરચો લહ્યો, સંશય સઘળો ગયો,

બ્રાંત ભાગી ગુરૂ ભેવ પામ્યો;

કુર્મતિ પરહરી, પાસ નિરખ્યા હરિ,
કર્મની વેદના દૂર વામી.

ભક્તવચ્છળ. ૨

નિર્ગુણ ભાસતાં, સગુણ ભાશ્યું બધું;
અન્યો અન્ય તમે એક દીસો;
તમે વિના પ્રભુ ઠામ ઠાલો નહીં,
વિન્નેગ ટળ્યો પળ્યો મન હીસો.

ભક્તવચ્છળ૦ ૩

આશના પાશનો પ્રપંચ પેખિયો,
લક્ષ ચોરાશીનું માથે દાણું;
બુદ્ધિ હીણા બાપડા બંધન ભોગવે,
તૃષ્ણા તૂટે નહીં દુઃખ સેહેણું.

ભક્તવચ્છળ૦ ૪

મહાદુઃખ ભેથકી સંસાર સે'થકી,
નાશીને સમર્થ શરણે આવો;
આરો ઉગરવાનો અવર દીસે નહીં,
પ્રભુ ઉગારણ બિદ્ધ કહાવો.

ભક્તવચ્છળ૦ ૫

તમે કીરપા કરી માટે સૂઝી ખરી,
બળવંત વળગ્યા છે બાંધ તારી;
નિર્ભળ નીરાંતનો હાથ હેતે ગ્રહો,
બાપજી સાંભળી બૂમ મારી.

ભક્તવચ્છળ૦ ૬

પદ ૨૨ મું.

મનુષ્યને તન ધરી ઉત્તમ એટલું,
શ્રીહરિ શ્રીહરિ મુખ કહેવું;
પ્રપંચ પરહરિ સમરવા શ્રીહરિ,
સાંધુના સંગમાં શુદ્ધ રહેવું.

મનુષ્ય૦ ૧

સાસ ઉસાસે શ્રીહરિને સંભારવા,
 વાયકન્નળનો ને અંત આણો;
 ક્ષણુ ભંગ દેહનો સંભવ ને નવ કરો,
 સંશય સરવ તને તો મોજ માણો. મનુષ્ય૦ ૨
 આપમાં આપ તે વિશ્વ વ્યાપિક છે,
 એક નિરંતર પ્રલ્લ ભાસે;
 તાણો ને વાણો તે સર્વ તંતુ લલ્લા,
 દૈતનું પાસું તે દૂર નાસે. મનુષ્ય૦ ૩
 આધ ને અંતની મધ્યે હું તું નહિ,
 વસ્તુ વાણીમાં ના આવે કહીએ;
 દાસ નીરાંત શ્રીદેવ દૃષ્ટિ થઈ,
 પૂરાણ પ્રલ્લ અપાર લહીએ. મનુષ્ય૦ ૪

પદ ૨૩ મું.

આપ અવળા ફરે, ખીજને યોધ કરે,
 અંધેઅંધા અનુસરે, ડયા રે જાશે;
 જાવું દેખતભૂલી, ડાહ્યા ત્યાં ગયા ફૂલી,
 કરમાયા ફૂલ ફૂલી, ભૂલ ભાસે. ૧

૨ સાસ ઉસાસે—શ્વાસોચ્છ્વાસા. વાયકન્નળ—વાણીરૂપી જાળ. સં-
 ભવ—ઉત્પત્તિ. ૩ તાણો ધ૦—જેમ તાણો અને વાણો તંતુ રૂપે એકજ છે
 તેમ સકળ વિશ્વ પ્રલ્લ રૂપે એકજ છે—દૈત નથી.

૪ આધ ધ૦—આદિ કાળમાં હું, તું, રૂપ દૈત નથી અને અંત કા-
 લમાં પણ તે નથી, તો મધ્ય કાળમાં પણ જે હું તું રૂપ સૃષ્ટિ છે તે મિથ્યાજ
 છે. વસ્તુ—પ્રલ્લરૂપ.

૧ અવળા—ઉલટા. અંધે ધ૦—આંધળાની પાછળ આંધળો જાય. દેખત-
 ભૂલી ધ૦—આત્મા પોતે છે છતાં તેને ખીજે શોધવા જાવું છે.

ભણે ને ભણાવતા, મુણે ને મુણાવતા,
 ગુરુ ને ચેલા થતા, અંધ આશે;
 દુઃખ દલાણુ છે, પરખ પાશાણુ છે,
 આપ અન્નાણુ છે, કર્મ પાસે. ૨

થડભૂલ ધરથી થયા, જ્યમના ત્યમ જતા વહ્યા,
 મમતે માર્યા ગયા, માન ધારી;
 જૂઠ જૂઠે મળી, સાચ સાચે કળી,
 પ્રીત પખે પળી, જીત હારી. ૩

ભણ્યા માટે શું થયું, મૂળ અક્ષરનું નવ લલ્યું,
 આપમાં આપતે કયું કોણ કે'શે;
 નીરાંત નિરખ્યા વિના, આપ પરખ્યા વિના,
 હામ હરખ્યા વિના, દુઃખ સે'શે. ૪

પદ ૨૪ મું.

રાગ રામત્રી.

ભારે થયા ભણી ભણી વિદ્યાઓ ઘણી ઘણી,
 નાગશિરોમણિ નાગ જેવા;
 મણિ ઉદ્યોત કરે, અંજનયા જીવ ચરે,
 એમ ઉદર ભરે નાગ દેવા. ટેક. ૧

૩ પ્રીત પખે પળી-સંસારમાં પ્રીતિ બાંધીને. ૪ અક્ષરનું મૂળ-અજ પાળપ, અથવા પ્રણવ (?).

૧ ઉદ્યોત-પ્રકાશ. ચરે-ખાઈ જાય. કથા વાંચી પેટભરનાર વ્યાસજી પ્રતિ આ કટાક્ષ છે: નાગ જેમ મણિના પ્રકાશથી બીજા જીવો ને આંજીને પેટ ભરે છે તેમ વિદ્યાવાળા પણ પોતાની વિદ્યાથી બીજાને આંજી નાખીને ઉદર નિર્વાહ કરે છે, એ ભાવ છે.

આપ ના ઝોળખ્યું, સારમાં સાર લખ્યું,
વિત્ત રહ્યું વાળુભખ્યું, અંત આદે;
ભૂલ્યા ભણ્યા ગણ્યા, ક્યાં જશે આણુભણ્યા,
તંતુ તાણા વાણા નેક નાદે.

૨

વ્યાસનો વેષ ધરી, સમજણ શી કરી,
આશના પરહરી, ઢોંગ ધારી;
માન મોટા કરે, એટલાં અનુસરે,
મનમાં ફૂલ્યા ફરે, ભૂલ ભારી.

૩

આપ ઝોળખાય નહિ, અલખ લખ થાય નહિ,
વાણીએ કહેવાય નહિ, શું રે કહેશે;
પુણ્ય ભાગવતતાણું, પંડિતે એમ ભણ્યું,
ભાર વહ્યા ઘણું, ભાર વેહેશે.

૪

આપમાં આપ છે, વિશ્વમાં વ્યાપછે,
અજપા જપ છે, નામ નીરખો;
નીરાંત નામ છે, આદિના વિશ્રામ છે,
ઠરવાનો ઠામ છે, પ્રેમ પરખો.

૫

પદ ૨૫ મું.

ચાલો સખી શ્રીવસંત વધાવા,
નંદતણે વેર જધએ;
નંદ કુંવરની પૂજા કરીશું,
પૂજને પાવન થધએ.

ટક.

૧

વા'લો વસંત સદા રત સુંદર,

અષ્ટ કમળ દળ સારાં;		
મહા શુદ્ધ પાંચમને ગુરુવારે,		
પૂજે તો ભાગ્ય તમારાં.	ચાલોં	૨
વસંત વસ્ત્ર સજ્યાં સહુ સજની,		
આનંદ ઉર ન સમાયે;		
નખશિખ શોભા વપુ બન્યું વાર,		
વરણુનું ના વરણુવાયે.	ચાલોં	૩
અરસપરસ મળ્યાં અલખેલાને,		
ભૂધરને મન ભાવ્યાં;		
ધન્ય ધન્ય વિનતા કહે એમ વા'લો,		
લખ સામગ્રી લાવ્યાં.	ચાલોં	૪
અનુભવી સઘળાં અઘો ઉર્ધ્વમાં,		
તદવત ત્રીકમ તોલે;		
નીરાંત સખી સ્વામી સંગે રમતાં,		
બીજું ના ભાસે બોલે.	ચાલોં	૫

પદ ૨૬ મું.

આ અવસરની જાઉં બલિહારી,		
મન વાંછિત કૃળ થાયે;		
સંત સમાગમ સેવા બાદગી,		
ગુણ ગોવિંદના ગવાયે.	ટેક.	૧

૨ રત-ઋતુ. અષ્ટ કમળ દળ ઇ-તે દિવસે સારાં આઠ કમળદળ પૂજે તો તમારાં ભાગ્ય જાણવાં. અષ્ટ કમળ આ પ્રમાણે છે. એ નેત્ર કમળ, એ હસ્ત-કમળ, એ ચરણકમળ, એક મુખકમળ અને એક હૃદયકમળ.

૪ લખ ઇ-લાખજો અથવા લક્ષ્યરૂપી.

હારદ જોતાં હરિરૂપ છે,

વિરલા વંદે વારૂ;

ત્રિભોવનમાં તુલના ન આવે,

સત્ય પદારથ સારૂ. આ અવસરની૦ ૨

વેદ આદે લેઈ વાણી વિસ્તરી,

ખ્રિસ્તા આદે લેઈ ભાખી;

નરનારાયણુ નર દેહ નરખો,

આદ અંતનો સાખી. આ અવસરની૦ ૩

ખીર નીરનો ના કરે નીવેડો,

જીવ શિવને જાણે;

અકર્તા ઓળખાય અનાદિ,

મનુષ્ય દેહને ટાણે. આ અવસરની૦ ૪

સંત સમોવડ શું કહી દાખું,

સદ્ગુરૂરૂપ સોહાગી;

મનુષ્યા દેહનો મર્મ ન જાણ્યો,

એવા નર અભાગી. આ અવસરની૦ ૫

હરિને ભજતાં હરિ સમોવડ,

ભિન્નભાવ ના જાણું;

નીરાંત નિશાવત્ તન ન્યારો,

મનુષ્યાદેહી તે વાહાણું. આ અવસરની૦ ૬

૪ મનુષ્ય ઇ૦—મનુષ્યદેહનું ટાણું આવે સારેજ તે ઓળખાય. ૬
નિશાવત્ ઇ૦—ન્યારો (ખીજા-મનુષ્ય શિવાયનો) તન (દેહ) તે નિશાવત્
(રાત્રી સરખો) જાણવો.

પદ ૨૭ મું.

ગુરુ મળ્યાથી સર્વે સુલભ, ના રે મળ્યાથી કાચું રે;
 કોટિ ઉપાય કરો નર કોઈ, કોડી હીરો શું સાચું રે. ગુરુ ૧
 કોટિ કૃત્ય કરો જન કોઈ, હીરો નામ હરિનું;
 ઝ્યાં હીરો ઝ્યાં કોડી કહીએ, કોડી કર ત્રણ દીનું. ગુરુ ૨
 ઇંદ્રિય રહિત પદારથ પ્રીછો, તે ઇંદ્રિયને નવ આવે;
 સહુમે વરતે સહુથી ન્યારો, સાખી સાખ નવ કહાવે. ગુરુ ૩
 એ સમજાણ તે સુખિયા કહીએ, આર દુખિયા સહુ દીસે;
 પૂરણ રસ પાણુ પ્રીછી શકે નહિ, પરખ વિના કામ પ્રીછે. ગુરુ ૪
 કોટિ ઉપાય કરો નર કોઈ, મનમતાનાં ભાઈ;
 નીરાંતનામ નૌત્તમ ગ્રહિયે, છાંડી સહુ ચતુરાઈ. ગુરુ ૫

પદ ૨૮ મું.

ભલ્લી રે વાત મારે મન ભાવી,
 વાણી રહિત વિચારો;
 અંતરજાગી અજગા નહિ,
 હું હરદેથી હોયો.
 પારખ્ત તો પ્રગટ પ્રીછે,
 રૂપ અનુપમ એનું;
 નામ રૂપ ને ગુણથી ન્યારું,

ટક. ૧

૨ કોડી ઇં—કોડી તો ત્રણ દિવસજ નભે. અર્થાત્ પછી
 કે તે હીરો નથી.

૩ ઇંદ્રિય રહિત—ઇંદ્રિયોના જાણ્યામાં ન આવે એવો. સાખી !
 સાક્ષ કોઈ સાક્ષી પણ આપી શકે નહિ.

૫ મનમતાનાં—મનનો મત.

ભૂત પંચમહા તેનું. ભલી૦ ૨

અકર્તાનાં કૃત્ય ઘણેરાં,
કર્તા માયા માને;
નીર ખીર ન્યારો ને ભીતર,
સહુમે સોહી સમાને.

ભલી૦ ૩

જેમે ખીજ વૃક્ષકે માંહી,
અન્યો અન્ય નિવાસી;
ખીજ વિનાના કોઈ બૂજી શકે નહિ,
અમર રહેા અવિનાશી.

ભલી૦ ૪

એ મસલતનો મહિમા મોટો,
શ્રુતિ સ્મૃતિ જે સાખી;
નીરાંત નામ નૌત્તમ નરખો,
પકડ પ્રેમની રાખી.

ભલી૦ ૫

પદ ૨૯ મું.

મિથ્યા ના મરશો ભટકી, મન કોઈ મિથ્યા ના મરશો ભટકી;
પૂરા ગુરુ વિના પારના પાવે, ખોજ ખખર નહિ ઘટકી. ટેક. ૧

૨ ભૂત ધ૦—પંચ મહાભૂત તેનું છે—તે કારણમાંથી ઉપજેલું કાર્ય છે.
૩ અકર્તા ઈ૦—અકર્તા બ્રહ્મનાં ઘણાં કૃત્ય છે, પણ કૃત્યોના કર્તા રૂપે માયાને માને છે. નીર ઈ૦—જેમ નીર અને ખીર (ક્ષીર—દૂધ) એકદું મળેલું હોય તે ન્યારું છતાં એકરૂપ દેખાય છે તેમ પરમાત્મા પણ વિશ્વથી ન્યારો છતાં તેમાં એકરૂપ દેખાય છે.

૪ અન્યો અન્ય ધ૦—જેમ ખીજમાં વૃક્ષ અને વૃક્ષમાં ખીજ તે પ્રમાણે હરિમાં જગત્ અને જગત્માં હરિ છે. ૫ મસલત—વિચાર—મંત્ર.

૧. ખોજ—શોધ.

સાધન કરમ ધરમ બહુ ધોખો, ખોટી કલ્પના ખટકી;
 દુખાદેખી દાદશ ધાવે, લાલચમાં રહી લટકી. મન કોઈ ૨
 ખલક ખેલની ખટપટ ખોટી, કરમ કટે નહિ કટકી;
 બૂઝી વાતે જન્મ ગુમાવ્યો, જાત ન મૂકે વટકી. મન કોઈ ૩
 ભોગી જાતિ ને તપસ્વી સંન્યાસી, હાર ન મૂકે હટકી;
 અપની મતસે જ્યાં ત્યાં અટકે, ભંજવી ભેખ ઉલટકી. મન ૪
 જો કહું આહે સો ઘટકી ભીતર, દુરમતિ દો પટકી;
 નીરાંત નામ નિરખો ગુરુદેવ, રહો અંતરમાં અટકી. મન ૫

પદ ૩૦ મું.

રાગ કાલેરો.

કુબુદ્ધિ કર્મની કાળપ લાગી,

હાથ પડે દેહ દાખી રે;

એ કૃત્યમાં હરદે ના આવે,

નરસ થયો નર પાખી રે.

ટેક ૦ ૧

૩ વટકી ધ૦—વટકી ગયેલી કર્મજ દેહરૂપી જાતને અથવા વટ
 (ટેક)ની જાત ન મૂકે.

૪ હાર ધ૦—તેઓ હારીને હટકી (હટની વાત) છોડતા નથી. અથવા
 હટની હારચને છોડતા નથી. મતસે—મતિથી. ઉલટકી—ઉલટમાં આવ્યો
 તેવો ભેખ ભજવ્યો. (‘ભેખ’ શબ્દ નારીજાતિમાં ગણાયો છે).

૫ ઘટકી—દેહની. પટકી દો—ફેંકી દો. નામ—સતતામરૂપી.

૧ કુબુદ્ધિ ધ૦—કુબુદ્ધિથી બનેલાં કર્મની કાળપ લાગવાથી જે હાથ
 પડ્યો છે તે આ દેહ છે. અર્થાત્ ચૈતન્યમાં જ્યાં પ્રકૃતિનો અવિદ્યાઅંશ સ્ફુરે
 છે ત્યાં દેહાદિ ઉત્પત્તિ ભાસમાન થાય છે. એ ધ૦—એ કૃત્ય તમે કર્યું છે તેથી
 ભગવાન હરદે (હૃદયમાં) આવતા નથી; અને તેથી તું નરદેહ શિવાય બીજા
 દેહમાં પડીને નરસ થયો છે.

અભાવિક અંતર પ્રભ ના ભાશ્યો,

મળ મંજન નવ કીધું રે;

અમૃતપાન ઢોળી અજ્ઞાને,

પ્રેમે વિખપેય પીધું રે.

કુબુદ્ધિં

૨

પ્રપંચ પ્રીત પાણામાં પીલાયો,

દુઃખદરિયો નહિ આરો રે;

ક્રામ ના આવી બહુ ફેરા થયા,

ના શક્યો નીકળી બાહારો રે.

કુબુદ્ધિં

૩

દૈતપણામાં રે દષ્ટિ ગમાવા,

અદૈત પ્રભ વિસાર્યો રે;

ભણે રે નીરાંત હરિના ભજન વિના,

ગયો અવસર નર હાર્યો રે.

કુબુદ્ધિં

૪

પદ ૩૧ મું.

રાગ સૌરઠ.

મહાધન લાધ્યું રે, સરજનહાર;

આદિતણા કિરતાર રે.

મહાધનં ટેક. ૧

વિશ્વ રચી રહ્યો વિશ્વમાં રે,

ન્યારો ને નિરધાર;

૨ અભાવિક-ભાવના (પટ-વાસના) રહિત. મળમંજન-પાપરૂપી મલિનપણાનું મંજન. વિખપેય-વિખરૂપી પેય (પાન).

૩ પાણામાં-પથરામાં. અર્થાત્ ધંટીમાં. ક્રામ-સ્મૃતિ. ફેરા-જન્મમરણના. ૪ દૈતપણામાં-હું, તું, એવી ભેદબુદ્ધિમાં.

૧ મહાધન ધં-સરજનહારરૂપી મહાધન લાધ્યું.

ભિન્ન કમળ જળમાં રહ્યું રે,		
એમ છે પ્રાણુઆધાર રે.	મહાધન૦	૨
પ્રભુ પદારથ એક છે રે,		
તેનાં પાંચ પચીસ;		
નામ રૂપ ગુણ અતીત છે રે,		
જગ દર્શ્ય જગદીશ રે.	મહાધન૦	૩
અજવાળે દિનકરતણે રે,		
વિશ્વ આરાધે કર્મ,		
દિનકરને પરશે નહિ રે,		
એમ રહ્યો છે પરબ્રહ્મ રે.	મહાધન૦	૪
ભિન્નભાવ અગાંઠો થયો રે,		
એકતા ઉપની લેહેર;		
નીરાંત પ્રભુ રસેરસ મળે રે,		
જ્યમ સિંધુમાં સેર રે.	મહાધન૦	૫

પદ્મ ૩૨ મું.

રાગ કલ્યાણ.

વારંવાર કહ્યું મેં કે'તાં,		
કહ્યા કોઈ ના માને;		
બેહેરા આગળ બહુ બિંધે બાળ,		
શઙ મુણે નહિ કાને.	વારંવાર૦	૧
પામરને પ્રતીત ના આવે,		
વિષયીને વિષ્ય જેવું;		
મુમુક્ષુને મૃત્યુ બરાબર,		

કર્મત્યાગ ફળ લેવું.	વારંવાર૦	૨
અભાવનો ઉપાય ના ચાલે, બુદ્ધિ નવ બદલાયે; રોગી ન ભોજન નહિ રૂચે, ધરાયો તે નવ આચે.	વારંવાર૦	૩
હસિ બિધિ ગાંઠ પડી બોહો ગાઠી, છોડી કબુ ના છૂટે; કારીગરનું કંઈએ ના ચાલે, મન મોતાવળ ફૂટે.	વારંવાર૦	૪
હરિ ભજનનો ભાવ ના જાણે, સંતને મંદિર પધારે; સો જન જાણે જીવત મશાણી, તે જન જુગમે હારે.	વારંવાર૦	૫
મન કર્મ વચને માને મન મરા, સંત કહે સો સાચું; નીરાંત નામ ગુરૂ નહિ ચીના,		

પ્રતીત—વિશ્વાસ. મુમુક્ષુ—મુક્ત થવાની ઇચ્છાવાળો. પામર ઇ—પામર, વિપયી, મુમુક્ષુ અને મુક્ત, એ ચાર પ્રકારના જીવમાંથી પામરને બ્રહ્મ-જ્ઞાનની પ્રતીતિ આવતી નથી, વિપયીને તે ઝેર જેવું લાગેછે અને મુમુક્ષુને કર્મ ત્યાગીને ફળ લેવું એ મૃત્યુ બરાબર લાગે છે.

૩ એ ત્રણેને અભાવાવાળો, રોગી અને ધરાયક્ષો, એ ત્રણની સાથે સરખાવે છે. રોગી ઇ—સ્પષ્ટ છે.

૪ હસ બિધિ—એ પ્રકારની. બોહો—બહુ. મન ઇ—જ્યાં મનરૂપી મોતાવળ—મોતી ફૂટે છે ત્યાં કારીગર પણ તેને સાંધી શકતો નથી.

૫ સો ઇ—તે જન જાણે જીવતાં છતાં મશાણી (મુશ્કા સરખો) છે.

૬ તુગરો—ગુરૂ વિનાનો.

નુગરાનું મન કાચું.

વારંવાર૦

૬

પદ ૩૩ મું.

રાગ મારૂ.

મનમાન્યે મળશે, એવા હરિ મનમાન્યે મળશે;
 વ્યાપિક વિશ્વમાં વાત વળી છે, ટાણે કામ ટળશે. ટેક. ૧

પ્રહ્લાદની પ્રતિજ્ઞા પાળી, કાચું કષ્ટ કળસેં;
 નૃસિંહ થઈને નાથ પધાર્યા, ખળિયો હાણે ખળસેં રે. એવા૦ ૨

ગજ ગ્રહો જે જૂડ જોરાવર, વીંટાચો વળસેં રે;
 કાપી કડકા તેના કર્યા છે, ગજ તાર્યો જળસેં રે. એવા૦ ૩

દુષ્ટ સભામાં આણી દ્રૌપદી, તાણ્યાં ચીર તળસેં;
 ચીર મર્યાદા સભામાં રાખી, દુર્યોધન મેગળસેં રે. એવા૦ ૪

કંસ સભામાં કૃષ્ણ પધાર્યા, ફામ ફૂલ્યા ફળસેં;
 કેશ ગ્રહીને કંસ પજાડ્યો, ડર ના ભયા દળસેં રે. એવા૦ ૫

નિરખ્યા નામસનેહી સાચા, પાણુ પ્રીતે પળશે;
 દાસ દાસના દેવ દયાળુ, ખળ જેવા ખળસેં રે. એવા૦ ૬

ન્યાં જેવા ત્યાં તેવા કહીએ, સ્ફાટિકપેં ભળશે;
 નીરાંત નામી નથી વેગળા, હરિ નામે હળશે રે. એવા૦ ૭

૬ નુગરો—ગુરુ વિનાનો.

૨ કળસેં—કળાથી. (સેં પ્રત્યય તૃતીયાના અર્થમાં ઘણી જગાએ છે).

૪ તળસેં—નીચેના છેડાથી (?) મેગળસેં—હાથીથી.

૫ ફામ—કંસ રાજ્ય ૩૫ ફળથી ફામ (સરત) ભૂલી ગયો હતો.

૩૨ ઇ૦—તેના અથવા જરાસંઘના દળથી તેને (કૃષ્ણને) ડર થયો નહિ.

૬ નામસનેહી—નામની પત પાળવામાં સ્નેહવાળા. પાણુ ઇ૦—તેથી પ્રીતિથી પોતાનું ગણુ પળશે—પાળશે. ખળસેં—ખળની સાથે.

૭ સ્ફાટિકપેં ઇ૦—સ્ફાટિકના વાસણમાં જેવો રંગ મૂક્યો હોય તેવા

પદ ૩૪ મું.

જેયું રે જાગી મારે મન, જેયું રે જાગી. ટેક. ૧
 નિદ્રાવત અજ્ઞાન પગાયું,
 ભૂલ ગઇ ભાગી;
 સાધન સર્વ સ્વપ્નવત નિરખું,
 તન રે થયું ત્યાગી. મારે મન ૦ ૨
 તોજ્યું તત્વ છે ત્રણ ભુવનમાં,
 નામ નિરખ આધી;
 મૂળ જોતાં માયા થઇ અજાગી,
 લખ રે અલખ લાગી. મારે મન ૦ ૩
 અરસપરસ થઈ મહામંગળપ્રદ,
 જોજાળ્યા અનુરાગી;
 નીરાંત નામે સ્નેહ મળ્યો છે,
 મોજ મળી માગી. મારે મન ૦ ૪

પદ ૩૫ મું.

કંઈ ના લહ્યું સારું, કૃત્ય મેં કંઈ ના લહ્યું સારું. ટેક. ૧
 પુણ્ય કર્યાથી પાર ન આવે, દ્રવ્યનું ખોટારું;
 તીરથ વ્રત ને જપ કરી થાક્યા, મન ના ઈર્થું મારું. કૃત્ય ૦ ૨
 સેવા પૂજા સાધન કરિયાં, વિધિવિધ કર વારું;

રગનો તે દેખાય છે તેમ હરિ જોવો ભક્ત તેવા થાય છે. નામી-નામવાળા હરિ. હરિ ઈં—હરિનામ જપવાથી હળી જશે.

૩ તોજ્યું ઇં—ત્રણે લોકમાં તત્વ વસ્તુ શી છે તેની તુલના કરી જોઇ પણ તે સર્વમાં નામની નિરખ (નિરીક્ષણ) આધી (દૂર) છે. મૂળ—આદિ કારણ—બ્રહ્મ. લખ—લેહે.

૪ મહામંગળપ્રદ—મોટા મંગળને આપનારા.

ભણ્યું ભણાવ્યું, ગણ્યું સાંભળ્યું, ના ટળ્યું અંધારું. કૃત્યં ૩
 જોગ જગન ને શ્વાસ સમાધિ, અંતર ઉજાગારું;
 પંડ લગી એ પ્રપંચ જાણ્યું, આપ રહ્યું ન્યારું. કૃત્યં ૪
 સાધ સંગત ને ગુરૂની સેવા, સ્મરણ ઉર ધારું;
 નીરાંત નામ ચીન્યા વિના મિથ્યા, જીક્ષિ સહુ જારું. કૃત્યં ૫

પદ ૩૬ મું.

રાગ મારૂ.

રામ રામ કરતાં રે જનમ ગયો, રામ રામ કરતાં;
 થયાં નીર વિષયેં નરતાં રે, જનમ ગયો. ટેક. ૧
 મન મારીને મેદો કંઈ છું, ડગ ડગલે ડરતાં;
 કાયા કસીને કરી કાગદવત, અન્ન આહાર ઉતરતાં રે. જન્મ ૨
 સેવા પૂજા અતિ આરતિ, ધૂપ દીપ ધરતાં;
 લાખો લીટી નાકે નમતાં, પરિક્રમા કરતાં રે. જન્મ ૩
 દાન કર્યાં બહુ દયાવૃત્તિએ, શીળ વ્રત વરતાં;
 ગદગદ કંઠે ગોવિંદગુણ ગાતાં, નયને નીર ઝરતાં રે. જન્મ ૪
 તોએ પ્રભુ સ્વપ્ને નવ નિરખ્યા, ઇચ્છા આતુરતાં;
 મહાસંશય હૃદયામાં સાલે, ક્યાં જઈ સમરતાં રે. જન્મ ૫
 કૃત્ય કરે કર્તા ના ચીને, મિથ્યા કરગરતાં;
 આશા અંતર અન્ય દેવની, ફરી ફરી અવતરતાં રે. જન્મ ૬
 બિના ખેવટ કોઈ પાર ના પાવે, બિના નાવ બૂડે તરતાં;
 નીરાંત નામ નાવ ચઢ પાવે, સેજે લવ સરતાં. જન્મ ૭

૩ કર વારૂ—વિવિધ પ્રકારના જે સારા કર (કર્તવ્યકર્મ) તે સેવા પૂજા-
 દિ-કર્યાં. ૪ શ્વાસ—પ્રાણાયામ. ઉજાગારું—અજવાળું. આપ—અહતત્વ.

૫ જારું—જાળું.

૫ આતુરતાં—આતુર થતાં. ૭ ખેવટ—ખેવટીઓ—વાહાણુ ખેડનાર.

પદ ૩૭ મું.

સાચું સગપણ શામળિયાનું;		
બીજું સહુ પરહરિયે રે;		
મન મર્યાદા તજી મન મોહન,		
હેતો હરિવર વરિયે રે.	સાચું ૦	૧
જે સુખ સ્વપ્ન નાહિ શંભુને,		
તે સુખદાયક દાતા રે;		
વાત નથી એ ઘરખૂણાની,		
જશ જગમાં વિખ્યાતા રે.	સાચું ૦	૨
શિલા પલટ બધી ગૌતમ નારી,		
અધમ ઉદ્ધારણ કહાવે રે;		
અજ્ઞમિલ સુત નામે આધાર્યો,		
શ્રુતિ સ્મૃતિ ગાવે રે.	સાચું ૦	૩
સંબંધ કરે તેને સંબંધી સાચો,		
પોતાનો કરી સ્થાપે રે;		
ભણે નીરાંત ભલો સુહેતી,		
મનવાંચિત કૃળ આપે રે.	સાચું ૦	૪

પદ ૩૮ મું.

રાગ કાલેરો.

નામ સુધારસ સાર સરસમાં,		
જેણે પરખી પ્રેમશુ પીધો રે;		
ભૂતળપતિપદ તેને ના ભાવે,		
લાહાવો નૌત્તમ લીધો રે.	નામ ૦	૧

૩ ભયી-થઈ. ૪ સુહેતી—સારો હેતરથી.

૧ ભૂતળપતિપદ—રાખતું પદ.

એ રસ મોઘે મૂલ મળે નહિ,
 વૈકુંઠનાથને વાહાલો રે;
 અજ ઉમથાપતિ ઈચ્છક એના,
 અદ્વૈત પદનો પ્યાલો રે.
 પૂરણપ્રલ એ રસને પ્રિછો,
 નથી સમોવડ એવો રે;
 જગતનું જીવન જેને કહીએ,
 મહાવિરલાના મેવો રે.
 કોટિ જગન ને જપ તપ કરિયે,
 તોએ તુલ્ય ના આવે રે;
 પૃથ્વી પાત્ર ને મુક્તા ભરિયું,
 એથી અધિક નવ પાવે રે.
 નામ સમોવડ કોઇએ ના આવે,
 અમૂલ્ય વસ્તુ એવી રે;
 સદ્ગુરુ સ્વામી કૃપા કરે તો,
 ત્યાંથી મળિયે તેવી રે.
 દુર્લભ દીઠો ને મહારસ મીઠો,
 સ્વાદ કહ્યો નવ જાય રે;
 નીરાંત નામ સુધારસ પીતાં,
 અખિલ જીવનપતિ થાય રે.

પદ ૩૯ મું.

વંગ વળગ્યું રે, વા'લો નથી વિસરતા.

૨ અજ-અહા. ૬ અખિલ-સમગ્ર.

૧ વંગ ધ૦—વાહાલો વીસરતા નથી, એ જાણે મને વળગ્યું છે.

આઠ પહોર દિવસ ને રજની;		
અરસપરસ અટકી સુરતા.	વંગ૦	૨
અર્ધ ઘડી અવળું નવ ગોઠે;		
એવા હરિ છે મન હરતા.	વંગ૦	૩
લોકલાજ કુળની મરજદા;		
સહુ ભૂલી રે હરિહર વરતાં.	વંગ૦	૪
કામકાજ મુને હાથ ના લાગે;		
હું ઘેલી ને એ ધર કરતા.	વંગ૦	૫
દરશનથી દુઃખ સરવે ગયું છે;		
વિશ્વરૂપ લહું ધરતા.	વંગ૦	૬
નીરાંત નામ નિરખ થઈ નિર્ભય;		
થકિત થયું છે મન સ્થિરતા.	વંગ૦	૭

પદ ૪૦ મું.

નમો નમો રે ગુરૂજને પાય, પ્રથમ પ્રેમે કરી,
જે પેહેલો થઈને પૂજય, એવા હેતુ હરિ;
જેથી ગુણ ઘણેરો થાય, નિરખ્યા નજર કરી. ટેક. ૧
વળી વળી વંદુ ગુરૂ ગોવિંદને,
મનમાને એમ મહાલે રે;
આઠ પોહોર દિવસ ને રજની,

૫ ધર કરતા—ધર માંડતા.

૭ થકિત ઈન્-નામ (સત્ બ્રહ્મ)નું દર્શન થવાથી મન થકિત (આ-શ્ચર્યયુક્ત) થયું છે અને તેને સ્થિરતા પ્રાપ્ત થઈ છે. અથવા થાકેલા મનને સ્થિરતા મળી છે.

ચિત્ત અળગું નવ આવે. એવા હેતુ હરિ. નમો ૦ ૨

સુરતી તો સમરાણમાં સમરથ,

અળ બુદ્ધિ ના મૂકે રે;

બાળપણમાં સર્વ બાળંભા,

એતવાણી ના ચૂકે. એવા ૦ નમો ૦ ૩

ગુરુ સમોવડ શું કહી દાખું,

દેવ દેવના દર્શી રે;

દાસની ઉપર દયા કરીને,

વૃષ્ટિ અમીની વરસે. એવા ૦ નમો ૦ ૪

મન વાણીથી પર પરમેશ્વર,

નિર્વાણી પદ નિરખો રે;

સર્વાતીત ન સર્વની માહે છે,

સચરાચરમાં સરખો. એવા ૦ નમો ૦ ૫

સમરાણ કરતાં સુખ ઘણેરું ને,

દર્શનથી દુઃખ વામે રે;

સેવાનું કૃણ શું કહી દાખું,

પૂરણપદને પામે. એવા ૦ નમો ૦ ૬

ગુરુના મહિમા શું રે વર્ણવિયે,

વર્ણ્યામાં નવ આવે રે;

કહેવામાત્ર જો કૃપા કરે તો,

પળમાં પારથ કરાવે. એવા ૦ નમો ૦ ૭

ગુરુ ગોવિંદના ગુણ રે વર્ણવતાં,

પ્રેમે પાવન થઇએ રે;

નીરાંત નામ ગુરુને નિરખો,

ગુરુ સરખા તે કહીએ રે. એવાં નમો ૮

પદ ૪૧ મું.

મન.માન્યું રે ગુરુજીને મળતામાં. ટેક.

પ્રથમ પોત પોતાનું દેખાડ્યું;

અંતર ગયું છે અટકળતામાં. મન માન્યું ૧

અંતરજ્ઞમીને ઓળખાવ્યા;

આપોપું ને ગળતામાં. મન માન્યું ૨

મરણું ને અવતરણું મટ્યું છે;

ત્રિગુણબુદ્ધિ ટળતામાં. મન માન્યું ૩

ત્રિવિધિતાપ ટળ્યો તે ઘડીએ;

ખળવિદ્યાર્થી ખળતામાં. મન માન્યું ૪

આનંદ અતિ ઘણો ઉરમાં વાધ્યો;

ભાવ ભજનમાં ભળતામાં. મન માન્યું ૫

અવગુણ સર્વે અળગા થયા છે;

ગુણ ગુરુના સાંભળતામાં. મન માન્યું ૬

નીરાંત નામ પ્રતાપ ગુરુના;

અનભે થયો છે પણ પળતામાં. મન માન્યું ૭

- એક જાણું મન ભાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૧
 મન કર્મ વચને માગ્યું મળ્યું છે;
 વિવેકપણે રે વધાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૨
 ધન્ય ધન્ય ભાગ્ય આ ભોમ્ય ભુવનનાં;
 પ્રભુજી પ્રેમે પધરાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૩
 સેવા પૂજા શીલ દાખવ્યું;
 રંકપણે રીઝાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૪
 સુખ સંપત સેવકને દાતા;
 જે રે જોઈએ તે લાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૫
 અંતરજામી અળગા રહે નહિ;
 ઉરમાં વાસ વસાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૬
 દાસ નીરાંત દયા કરી ગુરૂએ;
 મનના મનોરથ કહાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૭

પદ ૪૩ મું.

- હરિજશ ગાતાં રે, નિંદે તે તો નર નહિ રે,
 જાણીએ શ્વાન સમોવડ તેહ;
 નિંદકે જે નારી રે, જાણો જેવી કૂતરી રે,
 ભસવું તો જળલગી કુશળ છે દેહ. હરિજશ૦ ૧
 કાગ શું જાણે રે, કપૂરના સ્વાદને રે,
 જાણે જે ભુંડી, જાણસનો ભોગ;
 મૂરખ શું જાણે રે, મહિમા હરિતણો રે,
 મુખમાં તો લવ વાણીનો રોગ. હરિજશ૦ ૨

૨ માગ્યું ઈ૦—જે ઈચ્છ્યું હતું તે મળ્યું છે. ૩ ભોમ્ય ભુવનનાં—
 ભૂલોટનાં, અથવા આ ભૂમિનાં અને આ ભુવન (ધર)નાં. લવ ઇ૦—લવારો
 દરવારો વાણીનો રોગ થયો છે.

સૂરજ ને ઉગ્યો રે, ઘૂડને નવ ગમે રે,
અંધારૂં તો ભાવે આઠે પોહોર;
અજ્ઞાનીને એમ રે, ગાણું કાંઈ નવ ગમે રે,
ઉદય ઘણો અવિધાનો ઠોર. હરિં ૩
શિવને વિરંચી રે, જેના જશ વરણવે રે,
તત્વ ત્રણ ભુવનમાં વિચાર;
નીરાંતના સ્વામી રે, સમય શ્રીહરિ રે,
પળમાં તે ઉતારે ભવપાર. હરિં ૪

પદ ૪૪ મું.

સંતોની સંગત રે, મરણે ના મૂકીએ રે,
ચૂકીએ ના ચાર દિવસનો લાહાવ;
માટે મન રાખો રે, સંતોમાં મળ્યું રે,
વિલંબ ના કરશો આવ્યો દાવ. સંતોનીં ૧
દીનતા ગ્રહીને રે, સેવા દાખીએ રે,
રાખીએ નિત્ય નિત્ય નવલો સ્નેહ;
સદ્ગુરૂ સાચા રે, સંતોની સાનમાં રે,
નૌતમ સમજી લેજો તેહ. સંતોનીં ૨
મન ઠરી ઠોર રે, તવ તારૂં થશે રે,
ઠળશે દુરમતિના ડાઘ;
ખરા ને ખોટાનું રે, થાશે તુને પારખું રે,
ભળશે મહિ સંતોનો ભાગ. સંતોનીં ૩
જન્મોજન્મના રે, જશે તારા મોરચા રે,
ઉજવળ ને થાશે તારૂં રૂપ;

કાઠ ને કાંઠ રે, ફરી લાગે નહિ રે,
સીકલી સાચા સંત સ્વરૂપ.

સંતોની૦ ૪

સંતસ્વરૂપી રે, ભવમાં નાવ છે રે,
વિરલા કોઈ એક બેશીને જાય;
જે જન બેઠા રે, તે જન ભવ તર્યા રે,
નીરાંત બીજાં જોયાં ખાય.

સંતોની૦ ૫

પદ ૪૫ મું.

સામેરી સોહાગી રે, સખી સદ્ગુરૂ મળ્યા રે,
મળતામાં મુજ પર કીધી મેહર;
વચન પ્રકાશ્યું રે, કહ્યું કરુણા કરી રે,
કહ્યા પછી પ્રીછવી સર્વે પેર.

સામેરી૦ ૧

પ્રેમરસ પાચો રે, તૃષ્ણા ટળી ગઈ રે,
આશા અન્ય દેવની ના થાય;
આપ આળખાયું રે, ભૂલ ભાગી ગઈ રે,
સુખ ઉપજાવ્યું સમજાણ માંય.

સામેરી૦ ૨

તેણેને સમે રે, મન માઈં સ્થિર થયું રે,
આવરણ ઊડી ગયું રે, આકાશ;
નિરાળું નિરખાવ્યું રે, નામ નારાયણનું રે,
પળમાં કીધો છે પોતાનો દાસ.

સામેરી૦ ૩

આશિર્વાદ દીધો રે, દીનને દયા કરી રે,
મૂક્યો કાંઈ મસ્તક ઉપર હાથ;

૪ મોરચા—મુખ્ય સ્થાન. જન્મ લેવારૂપી મોરચો તૂટશે. ઉજવળ—પ્ર-
કાશિત—જ્ઞાનયુક્ત. સીકલી—સીકલીગર—કાઠ કાઢીને તેજસ્વી કરનાર.

૧ સામેરી—એ નામની રાગિણી.

નલિકા નિરખ્યાનો રે, આખ્યો આનંદનો રે,
 દર્શ્યા માંય વિશ્વાવિશ્વનો નાથ. સામેરી૦ ૪
 મનવાંછિત રે, કૃળ મુને મળ્યું રે,
 કરવો કાંઈ નવ રહ્યો રે ઉપાય;
 પારસને પાચો રે, પ્રભુજીના નામનો રે,
 નીરાંત નામે નિર્ભે થાય. સામેરી૦ ૫

પદ ૪૬ મું.

પરમધામ પદ નામ રામકો,
 સદ્ગુરૂ અલખે લખાવે રે;
 નથી સમોવડ કહેવા સરખું,
 આપે આપ દરશાવે રે. ટેક. ૧
 શેષ શારદ મુનિ નારદ રટત હે,
 શિવ સમાધિ સોહાવે રે;
 વેદ આદિ લેઈ વરણવ કરતા,
 વરણાયામાં નવ આવે રે. પરમ૦ ૨
 વર્ણાશ્રમ તો રહે વિમાશી,
 નિત્ય કર્મ નિરમાવે રે;
 ખટ દર્શન મિલી જોજ કરત હે,
 મૂળ ભર્મ ના પાવે રે. પરમ૦ ૩
 સો જન જોગી જપે અજપા,
 ઘિનરસના ગુણ ગાવે રે;

૪ નલિકા છ૦—ગુરૂએ આનંદરૂપી નલિકાયંત્ર (દુર્બીન) આખ્યો તેમાં સકળ વિશ્વનો નાથ દર્શ્યા—દેખાયા. ૫ પાચો—પ્રાપ્ત થયો.

૧ લખાવે—લક્ષ કરાવે—ઓળખાવે. ૨ વેદ આદિ લેઈ—વેદ શાસ્ત્ર પુરાણ વગેરે. ૩ નિરમાવે—નિર્માણ કરે.

ક્ષર અક્ષર નિરખ નામકું,

ઉલટ નિરંતર ધાવે રે.

પરમ૦

૪

સોહી જનકી મેં જાઉં બલિહારી,

સો મેરે મન ભાવે રે;

નીરાંત નામ નિરખ પદ પૂરણ,

સમરણ માંહી સમાવે રે.

પરમ૦

૫

પદ ૪૭ મું.

માયા મોટી મોહની, મોટા—

મુનિજનનાં મન મોહ્યાં રે;

વેધાયાં તે ક્યમ વેરાશે,

તારે મોતી પરોવ્યાં રે.

ટક.

૧

પ્રજ્ઞાનાં મન ભોળવિયાં ભાઈ,

કરણી શુભ કરાવી રે;

પરમારથરૂપે થઈ પોતે,

પ્રજ્ઞાને મન ભાવી રે.

માયા મોટી૦

૨

શિવ સમાધિ નીશદિન વાધી,

તે માયાનું કરવું રે;

અંતરમાં એ રીતે રહી છે,

ધ્યાન હરિનું ધરવું રે.

માયા મોટી૦

૩

વિષ્ણુ ને તે રીતે માયા,

ઘરજાણે અબળા રે;

૪ ક્ષર—નાશવંત વસ્તુ. અક્ષર—કૂટસ્થ—સાક્ષીભૂત આત્મા. સામાન્ય સમ્વિદ્યાનંદરૂપ એ બન્નેથી પણ પર છે.

૫ નામ ઈ૦—જેનું પદ સંપૂર્ણ છે એવા નામને નિરખ અને તેના સ્મરણમાં તું સમાઈ જા-લીન થા.

અખળાને વશ આપ થયા છે, સહુ વાતે છે સખળા રે.	માયા મોટીં	૪
અન્ય દેવને આદિ રહીને, વિશ્વને વશ કીધું રે; દેવ દાનવને દશે દિશાઓ, ક્રોધ જાવા ના દીધું રે.	માયા મોટીં	૫
ખટ દર્શન વણુ ખોળે ખાંધ્યા, ફેલી રહી ચોફેરી રે; જ્ઞાની પંડિત સહુ ગૂંચાયું, ગુરૂ વિના મતિ ઘેરી રે.	માયા મોટીં	૬
આદિ અંત ને મધ્યે માયા, ઉત્પત્તિ પ્રલય માયા રે; રૂપ રંગ તે માયા જાણી, માયાને જગ જાયા રે.	માયા મોટીં	૭
માયાના મુખમાં નવ આવે, આત્મજ્ઞાની અજગા રે; નીરાંત ન્યારૂં નામ માયાથી, ન્યારે નામે વળગ્યા રે.	માયા મોટીં	૮

પદ ૪૮ મું.

રાગ પ્રભાત.

નામ સમોવડ નથી જાણુને,
કહેવા સરખું કહિયે રે;
સ્થાવર જંગમ સભર ભરાભર,

સદ્ગુરુ શબ્દ લહીએ રે.	ટંક.	૧
ઝાળખીને અંતરમાં લાવે,		
પ્રેમે પકડી રાખે રે;		
અઘોઉર્ધ્વના ઘાટમાં ભાઈ,		
એ અચળ્યો રસ ચાખે રે.	નામ૦	૨
જીભ વિનાની જુકિત જોડો,		
મહાસુકિતને માણે રે;		
મન કર્મ વચન માની લેશે,		
સોમાં કોઈએક શાણે રે.	નામ૦	૩
નાશવંતનો નેડો મૂકી,		
સંત શર્ણાગત રહીએ રે;		
મૂરખના મનમાં ના આવે,		
માને તેને કહીએ રે.	નામ૦	૪
મન સમજાવે તે નર મોટા,		
સ્થિરતા પદમાં કરિયા રે;		
નીરાંત નામ ગુરુ તર તારણ,		
તે ભવજળમાં તરિયા રે.	નામ૦	૫

પદ ૪૯ મું.

જેહને મારું નામ છે વાહાલું રે,		
તેને હું તો શું આલું.	ટંક.	૧

૨ અઘોઉર્ધ્વના ઘાટમાં—અપાન અને પ્રાણનો જ્યાં સમાગમ થાય છે.
અચળ્યો—નહિ આવેલો એવો અખંડ રસ.

૪ નેડો—સ્નેહ. ૫ તર—તરનાર (હોડી). અર્થાત્ નામરૂપી હોડીમાં
સાડીને ગુરુ જેમને તારનાર છે તે આ સંસાર સમુદ્રમાં તરી ગયા છે.

તન મન ધન હું નામને આધીન છું,
 મને નામ છે વહાલું;
 એ સ્વામી હું સેવક એનો,
 હું તો નામના હુકમથી હાલું રે. તેને હુંં ૨
 વિશ્વ ચરાચર વશી રહ્યો છું,
 કામ નથી કાંઈ હાલું;
 ચતુર્ધા મુક્તિ મારી પદવી,
 હું તો નામને પ્રતાપે મહાલું રે. તેને હુંં ૩
 ત્રણ ભોવનને વૈકુંઠ નગરી,
 સત્ય લોક સુખ આલ્યું;
 એકવીસ બ્રહ્માંડ એની રે માયા,
 એ તો ખલક વિત્તનું ખાલું રે. તેને હુંં ૪
 આદિ અંત ને મધ્ય સમોવડ,
 વિશ્વપતિ પત પાળ્યું;
 નીરાંત મહિમા નિત્ય નામનો,
 ગાવે દેવ કૃપાળું રે. તેને હુંં ૫

પદ ૫૦ મું.

ધન્ય ધન્ય વંદું હું તો આ રે અવસરને,
 જોણે ગોવિંદના ગુણ ગાયા ગવાય છે;
 મનના મનોરથ મારે પૂરણ થાયછે. દેક. ૧
 મનુષ્યાદેહનો મહિમા છે મોટો;
 ગુરૂં મળે તો લાહાવો લેવાય છે. મનનાં ૨

૪ ખલક—દુનિયાના વિનાનું ખાલું (સ્થાન) છે.

૧ આ અવસર—મનુષ્ય જન્મરૂપી.

વિહીવા રે સરખી જાણું વાત વળી છે;

જીવન્મુક્ત થયું થવાય છે.

મનનાં ૩

આપમાં આપ અંતરજાતીને ઝાળખો;

દેવના દેવને દરશ્યો દરશાય છે.

મનનાં ૪

મન કર્મ વચને માગો તેણું મળ્યું છે;

પૂરણપદને પામ્યું પમાય છે.

મનનાં ૫

હરિને મળશે ને લવ દુઃખ ટળશે;

જન્મમરણ તો મટ્યું મટાય છે.

મનનાં ૬

મનુષ્ય થયો ને હરિ નામ ન જાણ્યું;

તે પશુની તોલે કહીએ કહેવાય છે.

મનનાં ૭

ફરી ફરી અવસર આવો નહિ આવે;

નીરાંત નામને નિરખો નિરખાય છે.

મનનાં ૮

પદ ૫૧ મું.

રાગ ધોળ.

વા'લાની વાત મુને લાગે વા'લેરી;

ખીજું તે કાંઈના સોહાય, શું વર્ણવું.

ટંક. ૧

સુરતસ્નેહી સાહેબો નામનિવેશી;

વાણીએ તે વર્ણવ્યો ન જાય. શું વં વા'લાં ૨

જ્યાં જોઈ ત્યાં જીવણ જોવા સરખા;

આત્મદૃષ્ટિએ દેખાય.

શું વં વા'લાં ૩

અંતરજાતી મારા ઉરમાં વશ્યા છે;

૩ વિહીવા સરખી—અર્થાત્ આનંદની.

૨ સુરતસ્નેહી—આત્મવૃત્તિના સ્નેહવાળો. નામ નિવેશી—સતરૂપ નામને વિષે રહેલો.

અદ ઘડી અળગા ન થાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૪
 ક્ષણુ રે વાર વા'લો નથી રે વીસરતા;
 મનની તે ક્રોધને ના કહેવાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૫
 સાધન વિના મારે મુલભ થયું છે;
 આનંદ ઉર ન સમાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૬
 નામ રૂપ ગુણુ એને રે નહિ;
 ગુરૂગમથી ઓળખાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૭
 મોટા મોટા જેને કાજે મથે છે;
 અનેક કરે છે ઉપાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૮
 શમ દમ કરતાં સ્વામી સ્વપ્ને ન આવે;
 નિગમ નતિ નૈતિ ગાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૯
 અગમ અગોચર વા'લો વાણી વદે છે;
 લક્ષણુ ગુણુનાં લહેવાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૧૦
 નીરાંત નામનો દેશ છે ન્યારો;
 તે પૂરા ગુરૂથી પમાય. શું વ૦ વા'લા૦ ૧૧

પદ પર મું.

રાગ ભૈરવ.

સાર વિશ્વમાં શી છે વસ્તુ, સત્ય સમજવો સ્વામી રે;
 સેવકના સંશયને ટાળો, નૌતમ છો બહુનામી રે. સાર૦ ૧
 સાધન આદિ કરે બહુ કરાણી, અનેક પંથ પળાયા રે;
 અપાર પાર શકું ક્યમ પામી, મિથ્યા ટળે મોહ માયા રે. સાર૦ ૨
 સંસ્કૃત આદિ ભણે સહુ ભણુતર, ભાવ ઘણો ભણુવાનો રે;
 ઘણું ભણ્યા તે ક્યાંહાં નંદ મળશે, એ સંશય હણુવાનો રે. સાર૦ ૩

બાહર બાંધન બહુ બાંધ્યું છે, શું નાહીં શું કરીએ રે;
 વળી વિમાસણ એ છે મનને, નિવૃત્તિ કેમ આદરીએ રે. સાર૦ ૪
 સુત વિત્ત દારા કુળ કુટુમ્બ સહુ, નાના વિધનું નાણું રે;
 ઈંદ્રિ આદ વૈભવની વસ્તુ, મોહ મિથ્યા ક્યમ બાણું રે. સાર૦ ૫
 સર્વનું મૂળ શરીરનું શોધન, શોધન શી પેર કરીએ રે;
 આદિ અંત ઓળખ્યામાં આવે, તો ભવસાગર તરીએ રે. સાર૦ ૬
 સદ્ગુરુ સ્વામી કહે સેવકને, સાર કહું સમજાવી રે;
 નૌતમ નામ વિશ્વમાં વસ્તુ, સેવકને મન ભાવી રે. સાર૦ ૭
 નામ વિનાનું સરવે નાટક, આદિઅંત લય પામે રે;
 નીરાંત નામ નીરખ નિઃસંશય, જગત પડ્યું સહુ ભામે રે. સાર૦ ૮

૫૬ ૫૩ મું.

રાગ સામેરી.

ભણીને શું કૂલ્યો રે, મિથ્યા કૂલ કૂળ વિના રે,
 ભણે ઘણું વેદશાસ્ત્ર ને પુરાણ;
 દુઝાણી ને ધેનુ રે, પય પડદે રહ્યું રે,
 ગૌના પાળક પયના અજાણ. ભણીને૦ ૧
 આશાને બાંધણીએ રે, પુસ્તક બાંધિયાં રે,
 વિશેષ વાંચીને ભરવા પેટ;
 પેટ માટે વહેતા રે, પારકાં પોટલાં રે,
 નાખી ના દેવાય મોટાની વેડ. ભણીને૦ ૨
 ભણીને ભણાવી રે, સુણીને તે શું કંઈ રે,
 ઓળખી ના બાણ્યું પોતાનું આપ;

૪ નિવૃત્તિ ઇ૦—શરીરે નિવૃત્તિ પામીએ ? ૭ નામ—સત્ પ્રહ્ન
 —પ્રહ્નનું સત્ સ્વરૂપ.

૧ કૂલ કૂળ—(મોક્ષ રૂપી). ધેનુ—ગાય.

વાંચક ના જ્ઞેયો રે, વાંચ્યામાં નથી આવતો રે,		
આત્મા ના દર્શ્યો વિશ્વમાં વ્યાપ.	ભણીને૦	૩
વિત્ત વરાનું રે, કહે કયમ આવશે રે,		
જમ્યા વિના જૂઠી જાણશે વાત;		
વાણીના તો વરા રે, નિત્ય કહી શું કરો રે,		
વસ્તુ વિના કોય ના તરપત થાત.	ભણીને૦	૪
ગુરુ થયા ઊંચા રે, ટેકરું જળ વિના રે,		
નીર તે નીચેખામે ભરાય;		
વેદાંતને વાંચી રે, સિદ્ધાંતને સહી કરો રે,		
સર્વનું સિદ્ધાંત દેહ કહેવાય.	ભણીને૦	૫
દેહ રહિત દર્શ્યો રે, દેહમાં આત્મા રે,		
આત્મા પરમાત્મા એક થાય;		
સદ્ગુરુ સ્વામી રે, આપ જાળખાવશે રે,		
નીરાંત નામે નામ જાળખાય.	ભણીને૦	૬

પદ ૫૪ મું.

મંગળ.

પ્રીછો ભાઈ સંત સુજાણ, સ્વરૂપ શ્રીરામનો;		
પાઈ પદારથ દેહ, મણિમાંહે નામનો.		૧
નામ તણો રે પ્રવેશ, ચરાચર માંહે જુઓ;		
સંતો નામ અનાદિ કહો કંદ, વાધિ વેલ જગ હવો.		૨

વદા વચન વિચારી, સાચો કરી નામનો;	
શબ્દમાં સુરતી મેળાવો, સુકામ સુણ ગામનો	૩
ત્રિવેણી કે ઘાટ, મિલ રહ્યો નાથશુ;	
પૂજા કરો પ્રેમ આચાર, અનુપમ ભાવશુ.	૪
અવરતાણી હે આશ, સમજકર પરહરો;	
આપમાં આપ દેદાર, નામ નિશ્ચે કરો.	૫
સદ્ગુરુ કે પ્રતાપ, પાછ ગઈ પલકમાં;	
નીરાંત નિરંતર જાઈ, સમાઈ રહો અલખમાં.	૬

પદ ૫૫ મું.

રાગ કાફી.

મહામંત્ર મોટો રે નારાયણ નામતણો;	
પણે સરવ પૂરો રે ગમે તો મન ભાવે તે ભણો.	૧
શીખો તો મંત્ર છે એ નામ નારાયણનો, સદ્ગુરુજીને પાસ,	
સદ્ગુરુ શીખવે કૃપા કરીને, ટળશે અવરની આશ;	
પીડે પળાશે રે, થાશે તે ગુણ ઘણો.	મહાં ૨
જુગત કરીને જંત્ર લખાવો, પ્રેમ પત્રી છે સાર,	
મન માદળિયા માંહે મઢાવો, રાખો રૂઢિયા મોઝાર;	
ખીજું સરવે જાણો રે, સાધન સો શમણો.	મહાં ૩
જનમ મરણનું મહાદુઃખ મટેને, કોટિ કર્મની જાળ,	

૪ ત્રિવેણીનો ઘાટ—ભૃકુટિ સ્થાન. ૫ સમજકર—સમજીને. દેદાર—
નિં. ૬ પાછ ગઈ—જાણવામાં આવી.

૧ પણે—પક્ષે. ૩ સો—તે. શમણો—શમણું.

આવાગમનની આંટી રે છૂટે, મટશે આળ પંપાળ;
 મંત્રનો મહિમા એવો રે, ઓળખ્યો આપ આપણો. મહાં ૪
 એ રે મંત્રની એ છે રે આહુતિને, સત્ય મત રાખો સહી,
 વિના આધારે આકાશે ચઢવું, ચઢી શકે નહિ કોઈ;
 આધારે રહેવું એને રે, સાધી તે જાણ કોઈક જાણે. મહાં ૫
 મનુષ્યા દેહીના એ રે મંત્ર છે, અવરને નથી અધિકાર,
 મનુષ્ય થયાને મંત્ર ના સાધ્યો, ધિક્ક ધિક્ક તેનો અવતાર;
 જીવ તપ શું જાણે રે, અલ્પ જેની એકતા ગણો. મહાં ૬
 મહામંત્ર ક્યમ વરાણવિચે, નિર્વાણી વરાણવ્યો ના જાય,
 વિષ્ણુ વિરંચી આદિ લેઈને, સહુકો એને આહાય;
 નીરાંત મંત્ર સાચો રે, મળે ના સદ્ગુરુ વનો. મહાં ૭

પદ પદ મું.

ધન્ય ધન્ય રે તેહના કુળને વંદું, જે કુળમાં હરિદાસ;
 કોટિક તીરથ વ્રત તેની જનની, પવિત્ર છે પુત્ર પ્રકાશ. ટેક. ૧
 વેદ પુરાણ ભાગવત ભાષે, ગીતા અગોચર ગાય;
 ત્રિભુવનતારણ દાસદાસનો, મહિમા કહ્યો નવ જાય. ધન્યં ૨
 શીળવ્રત તપ દાન ભાવ ભજન વિણ, ઉર અંકુર નહિ બીજે;
 રામ નામ હૃદયમાં રાજે, તદ્વત તે નહિ ત્રીજે. ધન્યં ૩

૪ આવાગમન-જન્મમરણ. આપ-પોતાનું સ્વરૂપ. ૫ મત-મતિ.
 એકતા-એકપણું.

૭ નિર્વાણી-વાણીથી ન વર્ણાય એવો વિરંચિ-બ્રહ્મા.

૧ કોટિક ઈ-તેની જનનીએ કોટિક તીર્થ, વ્રત, કર્યાં એમ જાણવું.

૨ અગોચર ઈ-ગીતા જેને અગોચર (ઇંદ્રિયોના જાણ્યામાં ન આવે એવો) કહે છે. ત્રિભુવન ઈ-ત્રિભુવનના તારણ હરિના દાસના દાસ-નો મહિમા કહ્યો જાય એમ નથી.

દાસ હરિના હરિ સમોવડ, અરસ પરસ એક જાણું.
નીરાંત નામ ગુરૂ શિર સોહીએ, વારંવાર વખાણું. ધન્ય૦ ૪

પદ ૫૭ મું.

ધન્ય ગોકુળ ધન્ય ધન્ય વૃંદાવન, આહીર કુળ અજવાળ્યું;
ગૌલોકથી ગોવિંદજી પધાર્યા, સર્વ ઇચ્છાપણુ પાળ્યું. ટેક. ૧

પુરૂષોત્તમજી પ્રીતિવંત થઇને, પ્રેમભક્તિને પોષો;
વલ્લભકુળને વિશેષ કરીને, સજ્જન સહુ સંતોષો. ધન્ય૦ ૨

ગોપિજનને ગોપાળ મંડળી, પ્રિજલીલા વિસ્તારી;
કૃષ્ણ નામ કરૂણાનિધિ કહાવે, અળખા અધમ ઉદ્ધારી. ધન્ય૦ ૩

દુષ્ટને દમતા દામોદર, માનનીઓના મેવા,
સદાકાળ સેવકના સાહ્યક, જે જેવા ત્યાં તેવા. ધન્ય૦ ૪

અનંત રૂપે અલખેલોજી, સૂની સેજ ના લહીએ;
નીરાંત નામ કૃષ્ણજી કહેતાં, જીવનમુક્ત થઇએ. ધન્ય૦ ૫

પદ ૫૮ મું.

પ્રિજકુળમે વસિયા વિઠલ જી, વલ્લભ કુળ અજવાળ્યું,
ગોપીનાથ ગુણ શા વરણવીએ, ત્રિભુવન નામ તમારું. ટેક. ૧

વર્ણાશ્રમથી વિશેષ વંદુ, જોગ જીગતસેં ન્યારું;
વલ્લભ કુળમેં ના આવે, સત્યલોકપે સારું. પ્રિજ૦ ૨

પુરૂષોત્તમજી પ્રગટ પેખું, અખિલ ભુવનમાં એવા;
પ્રિજના વાસી સત્ય ઉપવાસી, નિજ નામની કરે સેવા. પ્રિજ૦ ૩
મંગળ કારી મહામનોહર, દેવ દેવના દાણું;

૧ સર્વ ઇ૦--સર્વની (દેવ વગેરેની) ઇચ્છા પ્રમાણે અવતાર ધરીને
ધર્મ સંસ્થાપન રૂપી પણ પાળ્યું.

૨ જોગ ઇ૦--તમારું નામ જોગની શુક્તિઓથી પણ ન્યારું છે.
વલ્લભ ઇ૦--એ પદ વલ્લભ કુળમાં પણ આવતું નથી.

અજ આદે લેઈ ઇચ્છક સહુ એના, રૂપ હૃદમાં રાખું. પ્રિજ ૦ ૪
અંતરજામી ઉરમાં વશ્યા છે, સદગુરૂ રૂપે સ્વામી;
નીરાંત નામ પૂર્ણ પુરષોત્તમ, પ્રિજ વિનતા પદ પામી. પ્રિજ ૦ ૫

પદ ૫૬ મું.

રામનામ રૂઢિયામાં રાખો, આ અવસર છે સારો;
વાણસી જાતાં વાર ના લાગે, અવર નથી ઉગારો. ટેક. ૧
સાકુટને શું કહી સમજાવું, ભાવ વિના ના ભાવે;
હરિનામ હારીને ખેઠો, વૃથા જનમ ગમાવે. રામ ૦ ૨
ભાવ ભક્તિ વિના ભૂત સરીખા, નુગરા તે જન જાણું;
પામરને પરિવાર ઘણેરો, પશુવત તે પરમાણું. રામ ૦ ૩
ધન પામે તો ધર્મના પેખું, શરીર પામે નહિ સેવા;
ભુવન પામે નહિ સંત પધાર્યા, ઠામ અશુભના એવા. રામ ૦ ૪
તેથી વિશેષ હું કોણ વખાણું, શ્વાન માંસના આહારી;
જાતિહીણ પણ હરિભક્ત છે, રામ નામ અધિકારી. રામ ૦ ૫
આ સૃષ્ટિમાં સર્વથી ઊંચા, નિરખ્યા નામસનેહી;
નીરાંત વર્ણાશ્રમથી ન્યારા, હરિભજે જન જેહી. રામ ૦ ૬

૪ અજ—બ્રહ્મા.

૪ ધન ઇ—જે તેને ધન પામે (પક્ષે) જેહું તો તે ધર્મ કરતો નથી,
શરીર પક્ષે જેહું તો સેવા કરતો નથી અને ભુવન (ઘર) પક્ષે જેહું તો તેમાં
સંતને પધરાવતો નથી. અશુભ મનુષ્યના ધન, તન અને ભુવન, ત્રણે ઠામ
એવા છે !

૫ તેથી ઇ—તેમનાથી વિશેષ હું કોને વખાણું છું કે જે શ્વાનમાંસ-
ના આહારી (શ્વપચ-ચાંડાળ) છે, જાતિહીણ છે, પણ હરિભક્ત છે, તો તે
રામનામના અધિકારી છે.

૫૬ ૬૦ મું.

રાગ હંસની ચાલ.

જાણો રામ નામનો મહિમા, જુગમાં કહેવા સરખું નથી કાંઈ;
 બીજું સાધન અનેક ભાતનું, ઉત્તમ નામ સમોવડ નાહી. જાણો ૦ ૧
 અનેક ઉદ્ધર્તા નામ ઓચરતાં, અધમ કરતા હીણાં કર્મ;
 તે જન પામ્યા પૂર્ણ ધામને, એક પળમાં કેવળ બ્રહ્મ. જાણો ૦ ૨
 સુરીનર બ્રહ્મા શિવને શારદ, રટે શેષ નિરંતર નામ;
 પાર પામે નહિ વેદ પોકારે, રક્ષા સરવ હારીને હામ. જાણો ૦ ૩
 સુરની ઘેનુ ને ચિંતામણિ, કલ્પતરુ ને સેવ્યા સંત;
 સાર સેવા નિજ નામની, તે તો કૃણ આપેજ અનંત. જાણો ૦ ૪
 સુરતા સમજ સંદેહ મેહેલને, ઝાલને નામનો આશરો એક;
 વિવેક વાણી તો શકે નાણી, નામની તારણ ટેક. જાણો ૦ ૫
 નામ છે સ્વામી ને નામ છે સેવક, નામ અનામી આપ;
 નીરાંત રામ તે નામને ચીનો, નામ છતી છે છાપ. જાણો ૦ ૬

૫૬ ૬૧ મું.

ભાવે ભજને મુખ રામ, એ છે દેહ ધર્યાનો ધર્મ;
 બીજી જાળ છે જે જે કરવું, તે તે સહુ કર્મ. ભાવે ૦ ટેક. ૧
 ફાગટ નીર મથ્યે શું થાએ, તત્ત્વ તેમાં ના આવે હાથ;
 અનેક મનની વૃત્તિ મૂકીને, એક ઝાલને દીનાનાથ. ભાવે ૦ ૨

૨ કેવળ બ્રહ્મ-અદ્વૈત બ્રહ્મ. ૩ શારદ-સરસ્વતી. ૪ સુરની ઘેનુ-
 કામદુધા ગાય. ચિંતામણિ-ચિંતવેલી વસ્તુ આપનાર એક મણિ. સાર ૬૦-
 કામદુધા વગેરે સર્વ કરતાં નિજ નામની સેવા સાર છે.

૫ સુરતા-અંતર્વૃત્તિ. ૬ નીરાંત ૬૦-નીરાંત ભક્ત કહે છે કે જેને
 રામ કહે છે તે નામનેજ ચીનો (જાણો).

સાંભળ ભાળ કહું ભગવંતની, જેને વર્ણવે આરે વેદ;
આત્મા વિશ્વમાં વ્યાપક એક છે, એના બહુ થાયછે ભેદ. ભાવે૦ ૩

સંતો સમજી લેજો સાનમાં, ચીનો ખોલે આપો આપ;
બીજું સાધન સરવે બાદ્યુ, જે જે કરીએ તે સંતાપ. ભાવે૦ ૪

સેવે જોગી જંગમ સેવડા, વિપ્ર સંન્યાસી ને દરવેશ;
અંધારે ગજને ધારો જૂજવો, ન્યારો રહ્યો ગુરૂનો દેશ. ભાવે૦ ૫

સર્વે શાસ્ત્ર મથી જોઈને કાઢ્યું, તત્ત્વ તે કેવળ નામ;
નીરાંત રહ્યાં નામને આશરે, તેહ થયા છે ઠરી ઠામ. ભાવે૦ ૬

પદ ૬૨ મું.

રાગ ગોડી.

દુનિયાં મરડ મૂકી દા મનકો, ફેરફાર નહિ ! ફના હોઈ જાયગે;
નહિ ભરોસો તનકો, દુનિયા મરડ મૂકી દા મનકો. ટેક. ૧

કહાંસે આચે ને કાંહાં તુમ જાઓગે, ખોજ કરોને ઉતકો;
દા દિનકી જાંદગાની સારૂ, કહા કરો તુમ છતકો. દુનિયા૦ ૨

સંસારમુખ સ્વપ્નાવત દેખો, કોઈ જગે નહિ કિનકો;
સખ કોઈ દેખત જના હોયગા, રહેને નહિ હોય એક દિનકો. દુનિયા૦ ૩

૪ ચીનો—ઓળખો.

૫ અંધારે ઇ૦—હાથીથી અજાણ્યા માણસોએ અંધારામાં હાથીને સ્પર્શ કરીને તેનું જે જે અંગ હાથમાં આવ્યું તે તે પ્રમાણે હાથીની કલ્પના કરી, તેમ અજ્ઞાન રૂપી અંધકારમાં પડેલા જીવોએ સર્વવ્યાપક બ્રહ્મનું એક એક અંગ જોઈને તેને તેવો કલ્પ્યો છે. પણ ગુરૂનો દેશ—ગુરૂનો જ્ઞાનરૂપી પ્રદેશ અથવા ઉપદેશ તો ન્યારો (જૂદોજ) રહ્યો છે ! સુદરદાસ પણ એના જેવુંજ દૃષ્ટાંત આપે છે કે. “ આંધરેનેં હાથી દેલ જાગરો મચાયો હે. ”

૧ ફેરફાર નહિ !—હું કહું છું તેમાં ફેરફાર નથી. ફના હોઈ જાયગે—નાશ થઈ જશે. ૨ કહાં—શો. છતકો—જણકો-રીસ. ૩ કિનકો—કોઈનો. જના-હોયગા—જવાનુ થશે.

કૂલકૂલ્યાસો કલ કરમાયેગા, જતાં નહિ ઘેર જોખનકો;
નીરાંત નામ ગુરૂકા ગ્રહી લે, સહુ મુઢરે સો જનકો. દુનિયાં ૪

પદ ૬૩ મું.

સુગમ સુગમ શામળિયો વાહાલો, શિર સદ્ગુરૂ હોયે તેને;
દુર્મતિ કોઉ દખત નાહીં, કહી રે બતાવું કેને. ટેક. ૧
અરૂપ છે પણ રૂપ અનોપમ, દરશ્યું હોય તે દષે;
પાસે છે પણ પ્રીછી શકે નહીં, એવા અગમ છે અલેખે. સુગમ ૨
પ્રભુ પ્રીછ્યાનો સરવને સાંસો, આવાગમનની આંટી;
અવર પીડનો પાર ના પ્રીછું, મૂઠ મતિ છે રાંટી. સુગમ ૩
કોઈ એક જન કર્મ ઉપાસી, કોઈ કર્મના ત્યાગી;
અનેક ઉપાયે અર્થ ના સીજે, હોરી વસંત પણ આધી. સુગમ ૪
રામનામ હૃદયામાં રાખો, સદ્ગુરૂ જેનો સાખી;
નીરાંત નિરખો નામ નિશાની, પાર પરાની દાખી. સુગમ ૫

પદ ૬૪ મું.

સદાકાળ સેવકને શિક્ષા, સત્ય સંભવતી કહિયે;
દયા દીનતા સેવ સંતની, રામ ભજનમાં રહિયે. ટેક. ૧
મન અંતરાય મૂકીને મળિયો, ભાવ સંગતે રે ભાઈ;
અભાવથી અળગા થઈ રહેવું, મિથ્યા તજ મિત્રાઈ. સદાકાળ ૨
સ્વારથનો તો સંભવ નાહિ, પરમારથની પ્રીતિ;
મન કર્મ વચને માની લેવું, તજવો ચાલ અનીતિ. સદાકાળ ૩

૪ ઘેર—વાર.

૧ સુગમ—અર્થાત્ સુલભ. કોઉ—કોઈ. ૨ અલેખે—લેખા વિનાનો—

૩ રાંટી—વાંકી.

૪ સીજે—સિદ્ધ થાય. આધી ૪૦—હોરી અને વસંત રાગ ગાઓ પરંતુ
પણ તેનાથી દૂર છે. ૫ પાર પારની—પરા વાણીની પાર.

હિંચ નીચ ને નર કો નારી, જનમ મરણ દુઃખ જાશે;
નારાયણનું નામ સમરતાં, તદ્વત્ એકતા થાશે.

સદા૦ ૪

અદ્વૈતપદ એક નામ હરિનું, બીજું તે માયા પસારો;
નીરાંત નિવૃત્તિપદ છે ન્યારું, નિર્ગુણ નામ ઉચારો.

સદા૦ ૫

પદ ૬૫ મું.

રાગ વસંત.

પ્રથમ ગુરૂને પાચે લાગું, માગ્યું મુજને આપો;

કરૂણાનિધિ કૃપા કરીને, ભવનું બંધન કાપો.

ટેક. ૧

જનમ મરણ જમત્રાસને ટાળો, અભય કરો અવિનાશી;

પૂરણ પદ પુરૂષોત્તમ પામું, વામું લખ ચોરાશી.

પ્રથમ૦ ૨

આદિ અંત મુજને ઓળખાવો, સંશય શૂળ સમાવો;

મરતી વેળાએ મન ક્યાં જઈ મળશે, સ્થિરતા કામ કરાવો.

પ્રથમ૦ ૩

જીવતાં જઈ પોહોચું તે પદને, સદ્ગુરૂ આશ તમારી;

ભિન્ન સમામાં ભાન ભૂલાશે, મતિ નહિ પોહોચે મારી.

પ્રથમ૦ ૪

અંતરજામી નથી રે અજાણ્યા, દાખે દેવ દયાળું;

આદિ અંતને મધ્યે મળવાનું, નીરાંત નામ નિહાળું.

પ્રથમ૦ ૫

પદ ૬૬ મું.

સંતો માયા ભલી મેરે રામકી, મેહર મોપેં મેરે કામકી. ટેક. ૧

મન માયા વડે હોંડે માહાલતું, મારે ઘડી પલક નથી ચાલતું;

મારે આનંદે ઉરમાં અતિ ઘણો, મહિમા કહ્યો ના જાયે માયાતણો. ૨

૫ પસારો—ફેલાવો.

૪ તે પદને—મુક્તિ પદને. ભિન્ન સમામાં—ભૂદા (અર્થાત્ મરણના) સમયમાં. ૫ આદિ ઈ૦—અર્થાત્ સર્વકાળ.

૧ મોપેં—મારા ઉપર. કામકી—ઉપયોગની.

માયા ભાવરૂપે ઘણી ભાવતી, આગુતેડી મારે ત્યાં આવતી;
 માયા મેહેર વસી મન માહેરે, આસપાસને ભીતર બાહેરે. ૩
 માયા ગરવી થઈને ગુરૂને મળી, માયા ગુરૂવત થઈને સફળ ફળી;
 દીનો તારક મંત્રકરતારની, માયા પૂરણ દુઃખ નિવારણી. ૪
 માયાદાસી થઈને દિલ રખે, માયા સાચી સંત સેવા પખે;
 માયા સંત અસંતનો અંતરો, માયા એકાએકી પટંતરો. ૫
 માયા આદ અંતને મધ્યે મળી, * * *
 માયા નીરાંત નામે ન્યારી રહી, માયા કરતા અકરતા વાણી કહી. ૬

૧૬ ૬૭ મું.

મેં તો ખ્યારી પિરાને પિયુકી;
 જાતાં જાન હુમેરે જીવકી. ટેક. ૧
 રહી અરસપરસ એકતા મળી,
 મુખ પિયાજીકો મુખ કહી ન શકું કળી;
 ધિક ધિક કહિએ એવી નારને,
 દિયો પિયાજીકો મુખ બીસારને. મેં તો ૦ ૨
 કીનો સનગાર ઉપર નાવકી,
 રહી અંતર આર સભાવકી;
 ભઈ દુર્મતિ દોહોદશ ધાવતી,
 વ્યભિચારિણી પિયાકુ ના ભાવતી. મેં તો ૦ ૩

૪ દીનો ૪૦—કરતારે તારવાનો મંત્ર આપ્યો. ૫ દિલ રખે—મન રાખે
 —મનને ખુશ કરે. સંત સેવા પખે—સંતની સેવાને પક્ષે—સેવામાં.
 અંતરો—આંતરો—સંત અને અસંત એ બેને જૂદા પાડી આપનાર માયા છે.

૧ પુરાને—જૂના. અર્થાત્ અનાદિ. પિયુકી—ઘણીની—બ્રહ્મની. જાતાં—
 તેનાથી દૂર જાતાં.

૩ કીનો ૪૦—ઉપરથી તો તેણે શણગાર કર્યો પણ અંતરમાં તો તે
 જૂદા સ્વભાવની રહી. દોહોદશ—દશે દિશાએ.

એસી નાર પિયાકી અનેક છે,

તામે કોઇ કોઇને કાંઈ ટેક છે;

પતિવ્રતા સમોવડ કો નહિ,

વૃત્તિ વશી રહી પિયુકે મહીં.

મેં તો ૦ ૪

મેમવંતીને પિયુકી આહુના,

ત્રેહેવંતીને ત્રેહેની લા'યના;

આતુરવંતીને આતુરતા ઘણી,

એવી વિન્નગવંતિ બોહોઘણી.

મેં તો ૦ ૫

પિયા કોણુ મીલાયા કીજીએ,

વાકે આધીનતા હોઈ રીજીએ;

કીજે તન મન અરપન તાહીકું,

મોહે પિયા મીલાવે વાહીકું.

મેં તો ૦ ૬

એસી જનની ગુરુ આયે આપસુ,

જેસે સ્વાતિ છીપ સભાવસુ;

નીરાંત દયા કરી દાસને,

નામ પિયુ મીલાયો પૂરી આરાને.

મેં તો ૦ ૭

૪ તામે-તેમાં. ૫ લા'યના-લાય-અળતરા. બોહોઘણી-અતિ ઘણી—
અનેક. ૬ પિયા ઇ—જેણે પિયા મિલાયા (મેળવ્યા) છે એમ જોને કીજીએ
(કહીએ)એવો કોણુ છે ? જે એવો હોય તેના આધીન થઇને રીજીએ-રહીએ.

૬ તાહીકું—તેને. મોહે—મને. વાહીકું—એને. ૭ એસી ઇ—એવી
ભક્તિ જાણીને ગુરુ આપસુ (પોતાની મેળે આપે આવ્યા). તેનું દૃષ્ટાંત,
જેમ સ્વાતિને વરસાદ સ્વભાવથીજ છીંપમાં પડે છે તેમ. અર્થાત્ વરસાદની
પેહે ગુરુને તો સમવિષમ ભાવ નથી, પણ તેમનો સ્વભાવજ દયાળું હોય છે !

પદ ૬૮ મું.

રાગ કાપ્પી.

ધન્ય વંદુ તેને રે, નારાયણ નામ લહ્યું;
 જનમ જીત્યો જાણું રે, સંકટ તેનું સર્વે ગયું. ટેક. ૧
 આ અવસરમાં એજ ઓળખવું, ને બીજું તે કાચું કામ,
 અનેક પતિત તો આગે ઓધાર્યા, એવું નારાયણનું નામ;
 કદાપિ એનું એ છે રે, કહેણીમાં સર્વે એજ કહ્યું. ધન્ય૦ ૨
 આલોક મૂકીને પરલોક માને, સપ્તલોકમાં વાસ,
 જીવનમુક્ત તો તેને રે જાણો, જેને નથી અવરની આશ;
 એ વાત કેને કહીએ રે, ગુરૂનું જોણે ગ્યાન ગ્રહ્યું. ધન્ય૦ ૩
 લહ્યું ના લહ્યું તે ક્યમ લેહેવાશે ને, કરણીના દીસે કાંઈ,
 પોહોઆ જનને એમ પારખવા, અવિદ્યા આદરે નાહિ;
 વાણીનો વળ મૂધો રે, વેધકનું વેધે હૃદયું. ધન્ય૦ ૪
 ગુરૂ દયાનો પાર ના પ્રીછે ને, જ્યમ ત્યમ બોલે લોક,
 અંતર્ગત ઓળખ્યામાં ના આવે, કૂલ કૂલ્યું રે ફોક;
 સમજીને વેણ સહેવું રે, કઠણ ના જાયે સહ્યું. ધન્ય૦ ૫
 ભવસાગરમાં ફેર ભટકે તે, પામર ના પામે પાર,
 લખ ચોરાશી ચોનિ અવતરે, સુખ ના લહે લગાર;
 દુઃખ દરિયા જેવું રે, થોડા સારું સખળ થયું. ધન્ય૦ ૬
 અનેક વિધિના ધરમ આદરે, નિત્ય નાના પ્રકાર,

૪ પોહોઆ—મુક્ત થયેલા. વાણીનો ઈ૦—વાણીનો વળ સૂધોછે—
 વાણી સમજવામાં સીધી છે. પણ જે વેધક (અર્થાત વીધાયલો—જીસાસ
 હશે તેનું હૃદયું તે વાણી વેધશે—તેને તેનો મર્મ સમજાશે.

૫ અંતર્ગત—રહસ્ય. ૬ ફેર—ફરી ફરીને.

આવાગમન તો એમ ટળે નહિ, નામ વિના નિરધાર;
નીરાંત નામ ગ્રહીને રે, કર્તાપણું મેલ્ય વણું.

ધન્ય૦ ૭

પદ ૬૯ મું.

બલિહારી ગુરૂ ઉપકારની, અતિ ઉપકાર કરે સેવકને;
શુદ્ધિ પ્રીછાવી પારની, બલિહારી ગુરૂ ઉપકારની. ટેક. ૧
મહામંત્ર રસ મેમે પાયો છે, વૃણણા ટળી ગઈ ત્યારની;
મન રે સંતોષ ભયો સુખભારો, કળા રે બડી ફિરતારની. બલિ૦ ૨
અડસઠ તીર્થ આણ્યા આંગળીએ, વાણુસાડી વાત વિકારની;
જન્મ મરણનાં બંધન કાખ્યાં, આંટી ટળી અવતારની. બલિ૦ ૩
જીવદશા જડ મતિ રે મટાડી, મગટી દશા સત્સારની;
પળમાં પતિત પોતાનો કીધો, લાજ મટી હે કુલાચારની. બલિ૦ ૪
સર્વ સુખદાયક દેવ દેવના, ગુરૂ સમા કો દાતારની;
દાસ નીરાંત દયાના નિધિ હે, નિરભે ગતિ નિરાધારની. બલિ૦ ૫

પદ ૭૦ મું.

રાગ ગોડી.

રામ રટણ ધુન લાગી, ગગનમેં રામ રટણ ધુન લાગી;
એસા કોઈ હે જો ઐરાગી, ગગનમેં રામ રટણ ધુન લાગી. ટેક. ૧
આણુમેઆસન ઉપર ખેઠા, ઉલટ રહા રે સમાઈ;
હાવ ભાવ નેત્રસે ખે'તે ડાલેગા, બાહેર ન આવે જાઈ. ગગન૦ ૨

૭ મેલ્ય વણું—જતું રહેવાદે.

૧ શુદ્ધિ ઈ—પારની (મુક્તિધામની) શુદ્ધિ પ્રીછાવીછે. ૨ મહામંત્ર—નારાયણ નામનો. ત્યારની—તે વખતની.

૫ નિરભે ઇ—નિરાધાર પુરૂષની નિર્ભય ગતિરૂપ ગુરૂ છે.

૧ ગગનમેં—હૃદયાકાશમાં. ૨ આણુમેઆસન—જીવન્મુક્તતારૂપી.

સાધન સખ ઘટ એક સમાસા, આપ બીના નાહી દુઝ;
 આત્મારામ ઈયા નાહી થાક્યા, સખ ઘટ સાહેબ સુઝા. ગગન૦ ૩
 નામ નિરંજન ગુરૂહી લખાવે, સાહેબ સકળ પસારા;
 ઘટ ઘટ રૂપ રામકા સંતો, બોલત હે સો ન્યારા. ગગન૦ ૪
 નાહી કછુ સંશે શબ્દકુ ચીને, ઓર કહે સો અદીઠા,
 નીરાંત નામ નિરંતર ચીનો, બિન રસના રસ મીઠા. ગગન૦ ૫

પદ ૭૧ મું.

આવે રે લોકો હો લલના, હરિ ભગતનકો ભેલો;
 ધર્મ કર્મમે સખ હી ટૂટે, મનુષ્યા તનમે મેલો. આવે રે૦ ૧
 જે સુખ ત્રીન લોકમે નાહી, સો સુખ સંત સોહાવે;
 નેતિ નેતિ પદ નિગમ કહત હે, સો સંતનમે પાવે. આવે રે૦ ૨
 સારમે સાર કહું સમજાઈ, સમજ ગ્રહો રે ભાઈ;

ઉલ્લેખ ૪૦—અંતઃ કરણના તરંગ ઉલટીને પછી સમાઈ ગયા. હાવ ભાવ ૪૦—
 સ્ત્રીઓના નેત્રના હાવભાવને તે વેહેતા મૂકશે અને જે જાઈ (ગયા) તે
 ફરી બાહાર ન આવે—અર્થાત્ જે વિકાર સમાઈ ગયા તે ફરી ઉદ્ભવ પામશે
 નહિ.

૩ સાધન ૪૦—એક આત્મારૂપી ઘટમાં સર્વે સાધનનો સમાસ થઈ
 જાય છે. ઈયા—સ્થિર થયા. નાહિ થાક્યા—તેને કાંઈ થાક લાગ્યો નથી અથવા
 આત્મારામ સદૃશ હામે નહોતો શું !

૫ બિન રસના ૪૦—વગર જીભે મીઠો લાગે એવો તે રસ છે. બ્રહ્મરસ
 ઈન્દ્રિયોને અગોચર છે માટે જીભે અખાય એવો નથી પરંતુ તે અનુભવગમ્ય
 હોવાથી તેના અનુભવનારને મીઠો તો લાગેજ છે.

૧ આવેરે ૪૦—હે લલના ! હરિ ભગતોની ભેળા આવે છે. ભરમ ૪૦—
 બીજા બધા લોકો હરિને મળવાને માટે ધર્મ કર્મ કરવામાં તૂટી પડે છે, પણ
 હરિનો મેળો—મેળાપ તો મનુષ્યાતનમાંજ થાય છે.

જે સુખ શિવ બ્રહ્મા ચાહત હે, સો સંતન સુખ દાઈ. આવે રે૦ ૩
ચારે જુગત ભગતકુ ચાહાયે, ભગત સમોવડ નાહિ;
નીરાંત નામ નભે સદ્ગુરુકો, સોહાવે ભગત પદ માંહી. આવે રે૦ ૪

પદ ૭૨ મું.

બડી આશ કીઈ તેરે નામકી, મન મેહેરમકું લાગી હે;
મન મેહેરમકું મેહેરમ મલિયા, ભૂલ ભરમકી ભાગી હે. ૧
ઉલટી સુરતા ચઢી ગગનમાં, તદવત્ થઈ તન ત્યાગી હે;
સત સામી સત બની સોહાગન, જોબન ભરમાં જાગી હે. ૨
બિન બસ્તી વાં બસતી કીની, ઉન્મની ઘર અનુરાગી હે;
નોતમ નારી પિયાકુ પિયારી, પાઈ મોજ બિન માગી હે. ૩
સદા સોહાગન વાકું કહીએ, નિરખત નામ સોહાગી હે;
નીરાંત નામ અમૂલક પાયા, સોઈ પુરૂષ બડ ભાગી હે. ૪

પદ ૭૩ મું.

મન ફકીરી હાલ હજુરી, ધ્યાન ધનીશુ લાગા હે;
ફેલ ફકીરી તનકી કહાવે, ગળે ગોઢડી ધાગા હે. ટેક. ૧
મરમ ન પાચે સ્વાંગ બનાચે, ખાખ લગાવે નાગા હે;
મનકા મુંડા કોઉના મળિયા, શિરમુંડા સખ માગા હે. મન૦ ૨
સત્ય સુકૃતકી ટોપી બનાઈ, સીલસંતોષકા બાગા હે;

૪ ચારે જુગત—ચારેવર્ણુ, ચારે આશ્રમ, અથવા ચારે જુગની પ્રજાઓ.

૧ કીઈ—કરી. મેહેરમ—પમેશ્વર (?)૨ ગગનમાં—સમરાધિમાં. તદવત્—
બ્રહ્મરૂપ. ૩ બિન ઈં—જ્યાં વસ્તી નથી એવા ઉન્મુનિપદમાં બસતી (રહેઠાણ)
કર્યું.

૧ હાલ—દશા. જેની ફકીરી મનની છે તેના હાલ હજુરી (હજૂર—
પરમાત્માના સેવક જેવા) છે.

૨ સ્વાંગ—વેષ.

સેલી શીંગી દયાકી કીની, અભે ખાખ અનુરાગા હે. મન૦ ૩
 તુહિ તનકા તિલક બનાયા, સદ્ગુરુ દિયા સોહાગા હે;
 જાપ અજપા સખકુછ દીના, જન પરી જળ જાગા હે. મન૦ ૪
 નિશ્વજ પદકા નેજા ગાડા, હૃદયેહૃદયે આધા હે;
 નીરાંત નામ અમરપદ પાયા, જરા મરનભય ભાગા હે. મન૦ ૫

પદ ૭૪ મું.

સદ્ગુરુકી મહિમા બડી, યાની જન ગત પાવે;
 જગત પાવન એ પરમાતમા, ગુરુદેવ કહાવે. ટેક ૧
 અન્ય દેવ ઉનથે ભયે, ભયે દસ અવતારા;
 પ્રહ્લા આદે વિશ્વના, સ્વામી સરજાણહારા. સદ્ગુરુકી૦ ૨
 તીન દેવ તાસેં ભયે, અભે સકળ પ્રહ્લાંડા;
 ઈંડ પિંડ ઉનથે ભયે, ગુરુ આપ અખંડા. સદ્ગુરુકી૦ ૩
 આદ અંત ગુરુ દેવ હે, ગુરુ કી સખ માયા;
 નીરાંત નિર્મળ નામ હે, ગુરુદેવ લખાયા. સદ્ગુરુકી૦ ૪

પદ ૭૫ મું.

રાગ કાફી.

અનુભવીઆનો ઉપદેશ, સમજે સમજશે;
 આવરણ નાહી આવે લેશ, આત્મા ઝોળખાશે. ટેક. ૧
 એ દહ રહિત દર્યામાં આવે,
 જેમ પ્રતિબિંબ પાણીમાં રે;
 બિચ્ચજ પરખાય પાણીમાં,
 એમ દરશે વાણીમાં રે. સમજે સમજશે. ૨
 એ સર્વની માંહે ને સર્વથી ન્યાશે,

સર્વેના પ્રેરક પોતે રે;

અળગો ને વળગ્યો સહુ સળગ્યો,

દરે આપ ઉઘોતે રે.

સમજે સમજશે. ૩

સ્થૂળ સૂક્ષ્મ ને કારણ કહીએ,

મહાકારણને મેલી રે;

કૈવલ્યપદને કો એક જાગે

વિશ્વનામની વેલી રે.

સમજે સમજશે. ૪

ખાલે તે ખાલ્યામાં નહિ,

દર્શી નહિ દરશ્યામાં રે;

ચાલે તે ચાલ્યામાં નહીં,

સ્પર્શી નહીં સ્પર્શ્યામાં રે.

સમજે સમજશે. ૫

તન તેનું, તેને તન નહીં,

એહ અનુભવ ને આશે રે;

નીરાંત નિરજો જીવન્મુક્ત છે,

અંધન સરવે જાશે રે;

સમજે સમજશે. ૬

પદ ૭૬ મું.

રાગ કાફી.

મજે ગુરુ સાચા રે, સત્ય સોઈ જાળખાવે;

૩ વળગ્યો—યુક્ત—અન્વય રૂપે મળેલો. સળગ્યો—પ્રકાશિત થયો. આપ ઉઘોતે—પોતાના પ્રકાશથી. ૪ સ્થૂળ—ભૌતિક દેહ. સૂક્ષ્મ—સૂક્ષ્મ ભૂતનો દેહ. કારણ—ભૂતના કારણ રૂપ અવિધાનો દેહ. મહાકારણ—કારણ દેહથી પર સૂક્ષ્મતર દેહ. કૈવલ્યપદ—મોક્ષપદ.

૫ ખાલે ધૃમ—જે ખાલે છે તે આત્મા ખાલ્યામાં (વર્ણ્યામાં) આવતો નથી. દર્શી—દૃષ્ટા.

૬ તન ધૃમ—તન(શરીર)નું કારણ તે છે પણ તે પોતે તન (દેહ) વગરનો છે.

સત્ય એક કહીએ રે, અસત્ય બીજું ના ભાવે. ટેક૦ ૧

ઉત્પન્ન થાયને પ્રલય પામે, એટલું અસત્ય કહેવાય,
સત્ય સદોદિત જ્યમનું ત્યમ છે, ના આવે ના જાય;

પદ અવિનાશી રે, અલખ લખમાં આવે. મળે૦ ૨

નામ રૂપને ગુણ નહિ તેને, સત્ય સર્વેમાં સાર,
એકાએકી અનેક એના, સર્વે છે વિસ્તાર;

નિત્ય પદ ન્યારૂ રે, સર્વેમાં દરશાવે. મળે૦ ૩

અવિનાશી છે સખઘટ વાશી, આણુ મેરૂ સમતુલ્ય,
કીટ પતંગ ને ખલ્લા આદે, વસ્તુ એક અમૂલ્ય;

અભેપદ એવું રે, પોતાનું પોત પરખાવે. મળે૦ ૪

ખીર નીર બે મળ્યાં એકઠાં, નાખું કરે તે હંસ,
છવ શિવની પર જે પદ છે, નવ નિરખે બગવંશ;

હંસની સરભર રે, બગ કહો કેમ આવે. મળે૦ ૫

ભેખ પખે તો બાણું બરાબર, ચારા પખે બગ હંસ,
નામ પખે કોઈ વિરલા બાણું, વિશ્વનામનો વંશ;

સત્ય નામ સાચું રે, નીરાંત નામ નિત્ય કહાવે. મળે૦ ૬

પદ ૭૭ મું.

રાગ કાફી.

કોણુ લખાવે રે, અલખની એધાણી;

એક કહેવાયે રે, કહી ના શકે વાણી. ટેક. ૧

૧ એકા—તે. ૨ સદોદિત—નિત્ય. ૩ એકાએકી—એકનું. સત્ય એકનું છે તથાપિ તે અનેક રૂપે થાય છે અને આ સર્વે જગત્ રૂપ વિસ્તાર તેનો છે.

૫ બગવંશ—બગલાના વંશનો—બગલો. સરભર—બરાબર. ૬ બગ હંસ ઇં—બગ અને હંસને જાદા બાણું છું.

નામ નહિ તેને શું કહીએ, રૂપ રેખ નહીં ભાસ,
ગુણ નહિ ને શો ગુણ દાખવીએ, અળગો આપ નિવાસ;
ભાવ ભરોસો રે, આરત અન્નાણી. કોણુ ૦ ૨

મન પવન સુરતા નવ ચાલે, ધ્યાને નવ ધરાય,
સાધન શ્વાસઉઘ્વાસ ના પોહોએ, જોગ સમાધિ ના સો'વાય;
વેદ આદિ વિદ્યા રે, ભાણી મન ભૂલાણી. કોણુ ૦ ૩

શિવ બ્રહ્માને નારદ આદિ, શિવ અભ્યાસી દેવ,
અંધા કાષ્ઠ અંધારે વદતા, આપે રહ્યો અભેવ;
વિત્ત વિશ્વનું વિજયુ રે, નિત્ય પદ નિરવાણી. કોણુ ૦ ૪

ખટ દર્શન જોજ્યે નવ લાધે, વર્ણાશ્રમથી દૂર,
સ્થાવર જંગમ સભર ભરાભર, ક્યમ ભાસે ભર પૂર;
કૃત પડ્યાં કાચાં રે, બુદ્ધિના બૂઝાણી. કોણુ ૦ ૫

યથારથ પદ જ્યમનું ત્યમ છે, અકળ કળ્યું નવ જાય,
સદ્ગુરુ સ્વામી કરે કૃપા તો, આપે આપ ઝોળખાય;
નીરાંત નામ નિરખો રે, સાક્ષીવત્ જાણી. કોણુ ૦ ૬

પદ ૭૮ મું.

રાગ ગરબો.

કંઈ કવિજન કાવ્ય અનુપમ બાંધે રે, બલિહારી;
નિર્ખ્યા વના નિશાન બાણ શાં સાંધે રે, જાઉં બલિહારી. ૧
નિરખ્યું હોય તે નિશાની નિરખાવે રે; બલિહારી.
નામ નિશાની સહી મળે તો તે મારે મન ભાવે રે. જાઉં બલિહારી. ૨

૨ આરત-આડત. મન ઇન્-મન. અને પવન રોકીને સુરતા ચલાવતા;
પણુ તે ચાલતી નથી. સાધન ઇન્-શ્વાસોઘ્વાસનું સાધન-અજપાજપ.

૪ અભેવ—જેનો મર્મ જાણ્યામાં નથી આવ્યો એવો.

૧ નિશાન—બ્રહ્મસ્વરૂપનું નિશાન. બાણ શાં સાંધે—શાનું વર્ણન કરે ?

નિરખે તેને ભૂમિનું નિશાન રે;	બલિહારી.	
જેવા જતાં જાય પોતાનું ભાન રે.	જાઉં બલિહારી.	૩
આપ આપને ઉલટ નિરંતર ધાવે રે;	બલિહારી.	
અલખ નિશાની ગુરૂ લખ્યામાં લાવે રે.	જાઉં બલિહારી.	૪
શિવ વિરંચી શેષ એને આરાધે રે;	બલિહારી.	
જપિયા તપિયા યોગ સમાધિ સાધે રે.	જાઉં બલિહારી.	૫
એ પુરૂષને અનેક નારી ઇચ્છે રે;	બલિહારી.	
ભાગ્ય હોય તે પ્રેમપદારથ પ્રીછે રે.	જાઉં બલિહારી.	૬
માનિનીઓને મન ગમતો છે મેવો રે;	બલિહારી.	
મનુષ્ય જન્મતો લા'વો નૌતમ લેવો રે.	જાઉં બલિહારી.	૭
સદ્ગુરૂ સ્વામી સન્મુખ તેને મળશે રે;	બલિહારી.	
અદૈત પદ તે તેને અઢઠળ ઢળશે રે.	જાઉં બલિહારી.	૮
અનુભવિયાંને અવરતાણી નહિ ઇચ્છા રે;	બલિહારી.	
નીરાંત નામી નામ સમોવડ પ્રીછ્યા રે.	જાઉં બલિહારી.	૯

પદ ૭૯ મું.

રાગ ગરબી.

કહું વા'લો મજ્યાની વધામાણી જો,
તમે સાંભળો નર ને નાર જો;

૩ ભૂમિ-યોગની ભૂમિકા. જેવા ઇ-અર્થાત નિર્વિકલ્પ સમાધિમાં જ્યારે અહંવૃત્તિનો લય થાય છે ત્યારે તેને ખરો આત્માનંદનો અનુભવ થાય છે. માટે નીરાંત કહે છે કે જે જેવા જાય તેજ ખોવાય, એવી એ સ્થિતિ છે.

૪ આપ ઇ-પોતે પોતાને શોધવા માટે ઉલટો નિરંતર દોડે છે. લખ્યામાં-લક્ષ્ય કરાવવામાં.

૯ અનુભવિયાં-અનુભવવાળાં સ્ત્રી પુરૂષો.

અવસર દુર્લભ દેહ છે,		
પ્રભુ પ્રીછો પરાની પાર જ્ઞે,	વા'લો ૦	૧
જ્ઞેતાં જન્મમરણ મટી જાય છે જ્ઞે,		
ત્યાં પોહોએ તે તદ્વત્ થાય જ્ઞે;		
તુરીયાતીતને ઓળખો,		
પુણ્ય હોય તો ઇને પમાય જ્ઞે.	વા'લો ૦	૨
બીજે ભીતર જાણવો પોલતો જ્ઞે,		
આપ જુઓ સર્વમાં વ્યાપ જ્ઞે;		
નામ રૂપ ગુણ ત્રીને નહિ,		
ત્યાં પોહોએ ના પુણ્ય ને પાપ જ્ઞે.	વા'લો ૦	૩
કૃણ કૃત્ર ને મૂળ સર્વે હાળિયો જ્ઞે,		
વૃક્ષ પેરે વાહાલાનો દેશ જ્ઞે;		
અનુભવી પંખીના આશરો જ્ઞે,		
ત્યાં ના થાય પવન પ્રવેશ જ્ઞે.	વા'લો ૦	૪
ખરેખા આદિ સરવતી આરાધના જ્ઞે,		
શિવ આદિ સરવતું ધ્યાન જ્ઞે;		
એ પદ પ્રેમે પ્રીછવું,		
ગાંધર્વ આદિ સરવતું ગાન જ્ઞે.	વા'લો ૦	૫
અદૃશ્ય દર્શ્યામાં આવશે જ્ઞે,		
ગુરુ દેવ દર્શાવનહાર જ્ઞે;		
રહ્યા નીરાંત નામને આશરે,		
નામ પ્રાણ તણો આધાર જ્ઞે.	વા'લો ૦	૬

(૭૨)

પ્રાચીનકાવ્ય.

પદ ૮૦ મું.

રાગ ગરબો.

સદ્ગુરુતાણો પ્રતાપ, કાંતે કોઈક જ.
કાયા રેંદુડાની જુક્તિ જુઓ ને,
જેવા સરખો કીધો જ;
કામ જુક્તિમાં નથી કાંઈ કાચું,
અમૂલ્ય દામ બિન દીધો રે.
પ્રથમ આરા પાંચ પચીસ,
પાંખડી છે વિસ્તારો જ;
આપ કાષ્ઠકો આપે ઘડિયા,
ફરતાં છે બહુ સારો રે.
એક ખૂંટે સાંધા સખ જડિયા,
એસા અજળ તમાસા જ;
કળ જડી સે'જે કાંત્યાની,
માણી માળ છે ખાસા રે.
દાસે માંધાની કરી દામણી,
ઉલટી માળ ચઢાવી જ;
ત્રિવેણી સંગમ તોરણિયા,

પ્રેમે પુણી કાંતું જ;
 શબ્દ સુતરીએ સુતર વોહોર્યું,
 જીવ જન્મના સોતું રે. કાંતે૦ ૬
 ઘરધંધામાં ફેરે રેંટિયા,
 ત્રાકે તાર ના તૂટે જ;
 અલખ માળ સો ઘરમાં કહીએ,
 ખરચ કરે નવ ખૂટે રે. કાંતે૦ ૭
 પતિવ્રતા સો નારી કહીએ,
 અન્ય પુરૂષ નવ હેરે જ;
 દાસ નીરાંત પિયુ કે દિલ ખ્યારી,
 ઘર રહી ચરખા ફેરે રે. કાંતે૦ ૮

પદ ૮૧ મું.

રાગ ગરખી.

આતો આપો મારે રે, પ્રભુજી પધારોને;
 મારે હૈડે મોટી હોંસ, વા'લા પધારોને. ટેક ૧
 વાહાલપણું તો જ્યારે લહેવાશે,
 તમો આવશે મારે ઘેર રે;
 ભાવતાણું હું ભોજન સુધાઈ,
 જીવાણુ જમશે ત્યારે. પ્રભુજી૦ ૨
 જશ તો જીગમાં ઝાઝો થયાછે,
 અમો વાહાલાં જ્યારાં કહેવાયાં રે;
 હવે હવે તો જાણે આલો તો.

(તમો)મિથ્યા વાતો વેળાને વાહ્યાં રે. પ્રભુજી૦ ૩

૮ અન્ય પુરૂષ-અહાતના બીજો.

વાહવા તણી હવે વાત ના કરશો,
 કપટ હૃદયનું કાઢો રે;
 અખળાને આધાર તમારો,
 ઘણો ના કરશો દઝાણો રે. પ્રભુજી૦
 મનતાણી તમને છે માલમ,
 શું મુખે કહી દાખું રે;
 કાણુવાર મુને નથી વીસરતા,
 હૃદયકમળમાં રાખું. પ્રભુજી૦
 વારંવાર ત્રિકમ શું કહીએ,
 એટલી અરજ અમારી રે;
 નીરાંતના સ્વામી સુખદાયક,
 અમને આશ તમારી. પ્રભુજી૦

પદ ૮૨ મું.

રાગ ધોળ.

ધન્ય ધન્ય જીવ્યું રે તેનું જાણવું,
 જેણે ગોવિંદના ગુણ ગાયા;
 સેવા સ્મરણ તેનું સહુ કરે,
 પરમેશ્વર પેરે પૂજયા. ધન્ય ધન્ય૦
 દહ જાવાનો રે જૂઠો જાણીને,
 ગોહ માયામાં નવ બંધાય;
 જીવન્મુક્ત તેહને જાણવા,
 આપ આપમાં ઉલટ સમાય. ધન્ય ધન્ય૦
 આવો અવસર ફરી ફરી નહીં મળે,

જાનલકિતનાં પદ.

મુનખ્યાદહનો મહિમા મોટો;

સુરતર સરખા તેને આહાય છે,

સ્વપ્નાવત્ છે સંસાર ખોટો.

ધન્ય ધન્ય૦ ૩

જન્મ મરણનું જોખમ જીવને,

લક્ષ ચોરાશી ફેરા ફરવા;

ઉંચ નીચ ચોનિ અવતરણું;

મહાકૃપા જાણીને હરિવર વરવા.

ધન્ય ધન્ય૦ ૪

વળી વળી વંકુ રે સદ્ગુરુ દેવને,

અંતર જતમીને જાળખાવ્યા;

ક્ષણ એક વાંલો મનથી ના વિસરે,

ભાવે ભૂધરજી ઘણું ભાવ્યા.

ધન્ય ધન્ય૦ ૫

મનકર્મ વચ્ચે માગો તે મળે,

સંત સમાગમ કરતાં કરતાં;

નીરાંત નિરખો હરિના નામને,

નિર્ભય થાશે નામ સમરતાં.

ધન્ય ધન્ય૦ ૬

પદ ૮૩ મું.

રાગ ધોળ.

મહિમા મોટો હરિના નામનો,

વાણીના વર્ણવ્યામાં ના આવે;

બ્રહ્મા સરખા કોઈ નવ કહી શકે,

નતિ નતિ નિગમ ગાવે.

સાધન કરવાં કાંઈ નવ સંભવે,

જપ તપ કરણીથી છે ન્યાય;

જોગ સમાધિ કોઈ જાણે નહિ,

મહિમા૦ ૧

એવું અગમનું અધારું. મહિમા ૦ ૨

કોઈ નવ જાણે એવું જાણવું,
સદ્ગુરુ મળતાં સુલભ થાશે;
બીજું કરવાનું કોઈ ના મળે,
એવું અંતરમાં ઓળખાશે.

મહિમા ૦ ૩

અધમઉદ્ધારણ એવું નામ છે,
ભવ તરવાનું એ પાણુ કહીએ;
બીજો આરો એકું ના મળે,
વીસરશો નહિ હરિવર હૃદયે.

મહિમા ૦ ૪

નર ને નારી સહુ કોઈ સાંભળો,
અવસર આવ્યા દુર્લભ દાવે;
નીરાંત નિરજો હરિના નામને,
હૃદય થઇ શું કહીએ હાવે.

મહિમા ૦ ૫

પદ ૮૪ મું.

રાગ ધોળ.

અનેક ઉપાયે બીજાથી ના ઓધરે રે,
એક હરિના નામતણા આધાર;
સાધન બીજું શું કરે રે,
જે કરીએ તે વૃથા સ્વપ્ન વેહેવાર.

સાધન ૦ ૧

મૂરખ મનને કહીએ પાણુ માને નહિ રે;
પ્રપંચનો કબ્બુ ના આવે પાર.

સાધન ૦ ૨

લક્ષણવંતો લેવાયો આણુ લાભમાં રે;
દુર્મતિમાં ડાહ્યા ડાહ્યાપણદાર.

સાધન ૦ ૩

ઉપાસનામાં અંજલિ થઇ આંધળો રે;

(૭૭)

જ્ઞાનભક્તિનાં પદ.

સદ્વસ્તુનો શોધી ના કાઢ્યો સાર.
પોથી પુસ્તક પઢ્યો પણ પ્રીછ્યાં નહિ રે;

સાધન૦ ૪

કાચા પયનો કરે વલોણાવાર.
માંખણ ન મળે પણ અમથો મથે રે;

સાધન૦ ૫

ભૂતળમાં વેહે ગર્વજ નેમ ભાર.
તત્વમાંથી તત્વને લે તારવી રે;

સાધન૦ ૬

ગુરુ વિનાનાં ગોથાં ખાય ગમાર.
અંતરજની અંતરમાં ના ઝાળખ્યા રે;

સાધન૦ ૭

સાચા જૂઠામાં ટૂટાચો સંસાર.
અન્યદેવની ઉપાસનામાં આથકે રે;

સાધન૦ ૮

ધર દા'ડાનો ધાંજે ધાંજે ધાય.
પરવશ થઈને બેઠો પામર પ્રાણીઓ રે;

સાધન૦ ૯

વાંઙ્ગપણમાં ભૂલ્યો સત્ય વિચાર.
અસલમાં તો ના'તી ઉપાધિ આઠલી રે;

સાધન૦ ૧૦

નકલમાં તો ભૂલ્યાં નર ને નાર.
નીરાંત નિરખો નિજ નામનું નાવ છે રે;

સાધન૦ ૧૧

તેમાં બેસો તો ગુરુ ઉતારે પાર.

સાધન૦ ૧૨

પદ ૮૫ મું.

રાગ ઘોળ.

વા'લ હરિનું હરડામાં વિલશ્યું રે,
પોત પોતાનું પરખી જુઓ પાસ;

વિશ્વંભર નથી વેગળા રે.	ટંક. ૧
બાહાર ભીતર બીજે નથી બોલતો રે;	
અન્ય દેવની મિથ્યા મૂકો આશ.	વિશ્વંભર૦ ૨
પ્રભુને પ્રીછો તો એવા પ્રીછજે રે;	
અંતરમાં ઓળખી લેવું આપ.	વિશ્વંભર૦ ૩
જન્મ મરણની જોખમ ઠાળો જીવની રે;	
વેદના ઠાળો તનનો તાપ.	વિશ્વંભર૦ ૪
નર ને નારી નિરખો હરિના નામને રે;	
લેઈ શકાય તો લ્યો અવસરનો લા'વ.	વિશ્વંભર૦ ૫
ક્ષણભંગુર દેહ માનો તો ખરે ખરૂં રે;	
દખીતો છે પરપોઠાનો દાવ.	વિશ્વંભર૦ ૬
વાણશ્યાનો તો નથી વાયદો વેગળો રે;	
ટપ લેઈને તૂટી જાય જ્યમ તાર.	વિશ્વંભર૦ ૭
શ્વાસ ઉર્ધ્ધ્વાસે સમરો હરિ ગુરૂ સંતને રે;	
પૂરા ગુરૂથી આવે પંથનો પાર.	વિશ્વંભર૦ ૮
સંસારમાં તો નથી સગું ને સાગવું રે;	
મારૂં મિથ્યા મનની મેલો આશ.	વિશ્વંભર૦ ૯
મન માને તો મનડાને મનાવીએ રે;	
રહેણી રહે તો થાય રંગની રેલ.	વિશ્વંભર૦ ૧૦
આવો અવસર ફરી ફરી ક્યાંથી આવશે રે;	
સમજીને શું કહીએ સો સો વાર.	વિશ્વંભર૦ ૧૧
નીરાંત નિરખો નારાયણના નામને રે;	
વીસરશો ના વસ્તુનો વિચાર.	વિશ્વંભર૦ ૧૨

હરડામાં—હૃદયમાં. વિલશ્યું—શોભ્યું. પોત-જાત.

વસ્તુ—અલિપસ્તુ.

પદ ૮૬ મું.

રાગ ધોળ.

ધન ઘડી ધન દહાડો મારે આજનો રે,
હેલી મારે હૈયે હરખ ના માય;
વિશ્વંભર મારે મન વશ્યા રે. ટૅક. ૧
અલખેલોજી આવ્યા મંદિર મારે રે;
પૂર્ણ કરી છે સદ્ગુરુએ કિરપાય. વિશ્વંભર૦ ૨
વિવાહ સરખો અવસર મારે આવિયો રે;
લક્ષણવંતીને થઈ છે લીલાલેહર. વિશ્વંભર૦ ૩
નિર્બળ થઈયું નિરખી હરિના નામને રે;
અડસઠ તીર્થ આવ્યાં મારે ઘેર. વિશ્વંભર૦ ૪
અન્ય દેવની ભાગી મનની બ્રમાણા રે;
અંતરમાં ઝાળખાવ્યા આતમ રામ. વિશ્વંભર૦ ૫
ગુરુજને પ્રતાપે ગોવિંદ ઝાળખ્યા રે;
ઉપાસનામાં ના આવે એકું નામ. વિશ્વંભર૦ ૬
આદિ અનાદિ અદૈત સર્વની ઉપર રે;
સચરાચરમાં સૂત્રમણિ જ્યમ તાર. વિશ્વંભર૦ ૭
નીરાંત ભિતર નિરખો નૌતમ નાથને રે;
પુરૂષોત્તમજી પ્રાણ તણા આધાર. વિશ્વંભર૦ ૮

પદ ૮૭ મું.

રાગ ગરખી.

અલખેલોજી મારે મંદિર આવ્યા રે, સાહેલી;

૭ સૂત્રમણિ ઈ—જેમ મણિની માળામાં દોરો સર્વે મણકામાં હોયછે અને દોરાને આધારે સર્વે મણકા રહેલા હોય છે તેમ સચરાચરમાં જે વ્યાપક છે અને સચરાચર જેના આધારથી રહેલું છે.

મહાગુણવંતો મારા મનમાં ભાવ્યા રે.	સુણ સાહેલી. ૧
સાન ગુરૂની સત્યારથ છે સૂધી રે, સાહેલી;	
મહામંગળપદ પામી આનંદ યુદ્ધિ રે.	સુણ સાહેલી. ૨
વિઠલવરને કેઈપેર વખાણું રે, સાહેલી;	
આદિ અંતને મધ્ય એને નવ બાણું રે.	સુણ સાહેલી. ૩
રૂપ નથી ને દીસે છે રૂપાળા રે, સાહેલી;	
ગુણ રહિત ને દીસે છે ગુણવાળા રે.	સુણ સાહેલી. ૪
નામ નથી ને બહુનામીને નિરખ્યા રે, સાહેલી;	
હંચ નીચ નહિ સર્વાંગે છે સરખા રે.	સુણ સાહેલી. ૫
ઘટ ભીતર ને બાહેર ન મળે નાથ રે, સાહેલી;	
એવા હરિ તે કહો કેમ આવે હાથ રે.	સુણ સાહેલી. ૬
નિરાકાર ને સાકાર એ નવ કહાવે રે, સાહેલી;	
અકળપદ તે કળ્યામાં કેમ આવે રે.	સુણ સાહેલી. ૭
નિર્ગુણ સગુણ એને નવ કહેવાય રે, સાહેલી;	
એવા વરને સહુ વરવાને ધાય રે.	સુણ સાહેલી. ૮
નૌતમ પદનું નીરાંત નામ ન ભૂલે રે, સાહેલી;	
ગુરૂપ્રતાપે અતિ આતુરતામાં ફૂલે રે.	સુણ સાહેલી. ૯

પદ ૮૮ મું.

રાગ ગરબી.

આવો આવો રે મારે ઘેર, મોહન મન ગમતા;	
હવે થઈ છે લીલાલેહેર, મનની થઈ શમતા.	ટેક૦ ૧
મન શમતામાં સુખ ઘણું છે, દુઃખ દૂર પળાયું રે;	
અંતરજ્વળી ઉરમાં વશ્યા છે, તો બીજું મઠ્યું છે મારું. મોહન૦ ૨	

મનનો ઘોષો સર્વે શમ્યો છે, કરવાનું મળ્યું છે ઠેકાણું રે;
 અન્ય દેવની ભાગી ભ્રમણા, પ્રભુજીને પાસે જાણું. મોહન૦ ૩
 ધન્ય ધન્ય ભાગ્ય ગુરુ મળ્યા, લવનું લટકણ ભાગ્યું રે;
 સંલવતું સુખ સરવે થયું છે, ગુરુજીએ આપ્યું વાણી ભાગ્યું. મોહન૦ ૪
 ઉપાય કરવાનો એક રહ્યો નહિ, ગુરુના વચનથી વારું રે;
 અનુભવ રવિ તો ઉદય થયો છે, અંતરનું ગયું અંધારું. મોહન૦ ૫
 મનવાંછિત કૃણ થયું અત્યાનંદ, ગુરુ પ્રતાપે એવું રે;
 નીરાંત નામ લજ્જે મન લાવે, સરવેને સંલવે તે સારું. મોહન૦ ૬

પદ ૮૯ મું.

રાગ ઘોળ.

હરિનામ સુધારસ પીજીએ;
 પીતાં જનમ મરણ મટી જાય. સુધારસ પીજીએ. ૧
 રસ પીધાની પેર પ્રિછીએ;
 પેર પ્રીછ્યા વિના ના પીવાય. સુધા૦ ૨
 ગુરુદેવ સમોવડ કો નહિ;
 ગુરુ દેવશો દેવ હૂંપાળ. સુધા૦ ૩
 પેર પ્રિછો તો સહુથી સેહેલ છે;
 નહિ કરવો પડે કંઈ શ્રમ. સુધા૦ ૪
 પીતાં અઘરું મધ્યે છે જોડણું;
 ગુરુદેવ પાસે છે મર્મ. સુધા૦ ૫
 ગુરુદેવ સુધાનાં સચુદ્ર છે;
 ગુરુદેવ છે દીનદયાળ. સુધા૦ ૬
 ગુરુદેવ પરમારથ રૂપ છે;

ગુરૂં ગૌં રે પીવાનો ઘાટ.	સુધા૦ ૭
સુખ ગાદીનું ચાહાતા રે પુત્રને;	
જેમ પિતા ખેસાડે છે પાટ.	સુધા૦ ૮
એવા પિતા ગુરૂને પ્રીછવા;	
કર જોડીને લાગણું પાય.	સુધા૦ ૯
રસ રીત પ્રીત કહી પ્રીછણું;	
જેનો મહિમા કહ્યો નવ જાય.	સુધા૦ ૧૦
સુધા પીતાં અમરપદ પામીએ;	
કોટિ કલ્યાણથી અધિકાય.	સુધા૦ ૧૧
જન નીરાંત મહિમા નામનો;	
નતિ નિગમ નિરંતર ગાય.	સુધા૦ ૧૨

પદ ૯૦ મું.

રાગ ધોળ.

ધન્ય સદ્ગુરૂ દેવ દયાળ, દયા કરી દીનને;	
સેવક પર સદા સહાય, દયા કરી દીનને.	ટેક. ૧
કરી કરુણા કહ્યું છે કાનમાં,	
સત્ય વસ્તુની કીધી છે સાન;	
ટાળ્યો તાપ ત્રિવિધ તેને સમે,	
વાણીનું વાળ્યું છે વાન.	દયા૦ ૨
સંભવતું સહુ સોહોવરાવિયું;	
મૂક્યો મુસ્તક ઉપર હાથ;	
અંતરની ઉઘાડી આંખડી,	
નિરખાવ્યા નૌતમ નાથ.	દયા૦ ૩

વાણી રહિત પદારથ પ્રીછવ્યું,
જેને નથી રૂપ ગુણ ને નામ;
અદ્વૈત અનાદિ અનુભવ્યું,
આદિ અંત તણે વિશ્રામ.

દયા૦ ૪

થયો જીવન્મુક્ત જંજળથી,
વામ્યો વિધ વિધ કર્મનાં વૃંદ;
શમ્યો સાધન સંશય સહુ વળી,
ઉપજાવ્યો છે ઉરમાં આનંદ.

દયા૦ ૫

એવા સદ્ગુરુ સ્વામીને વંદવું,
કર જોડીને લાગવું પાય;
જન નીરાંત નામ પ્રતાપથી,
ગુરુ ગોવિંદના જશ ગાય.

દયા૦ ૬

પદ ૯૧ મું.

રાગ ધોળ.

પોતે પોતાનો કરવો વિચાર;
નીરખ નિજ નામને.

ટેક૦ ૧

ભૂલ્યો શીદ ભમેછે તું ભવ વિષે;
નથી નામ સમોવડ સાર.

નિરખ૦ ૨

કરે જપ તપ જોગ આરાધના;
કરે કરણીના કોટિ ઉપાય.

નિરખ૦ ૩

ત્યમ ત્યમ તપે તન તાહરું;

ઝાઝી જુક્તિના મળ રે બંધાય.

નિરખ૦ ૪

જે જે કરવું તે સુક્તિ જાણવી;	
સુક્તિ જાણવી સર્વે મૂકાય.	નિરખ૦ ૫
પડ્યો હેડમાં તે નીકળી નવ શકે;	
હોંસ હેડની કોને ન કહેવાય.	નિરખ૦ ૬
ઉંચ નીચ કર્મ હાડ હેડનાં;	
ઘરજી ઉપની તે ખીલી રૂપ.	નિરખ૦ ૭
સંશય સ્વાર્થ પડવું રે જાણવું;	
પડ્યા જાણ્યા રે પંડિત ભૂપ.	નિરખ૦ ૮
હેડ ભાગે હેલા માત્રમાં;	
સાચા સદ્ગુરુ શરણે જાય.	નિરખ૦ ૯
નિરખંધ લખાવે નિજ નામને;	
ગુરુખંધી છોડ કહેવાય.	નિરખ૦ ૧૦
નામ નિરખે તે તદ્દવત જાણવા;	
તેમાં ભિન્ન નહિ રે લગાર.	નિરખ૦ ૧૧
જન નીરાંત એવું રે જાણીને;	
રહીએ નામતાણે આધાર.	નિરખ૦ ૧૨

જેમ રત્ન જડયું રે હોય રંકને;		
તેમ સ્વપ્ન થયું રે સાક્ષાત.	મને૦	૩
જેને કાળે દમ્ભે રે અતિ દેહને;		
તે તો આવ્યું છે મારે હાથ.	મને૦	૪
વારેવારે ગુરૂને જાઉં વારણે;		
જેણે નિરખાવ્યા નૌતમ નાથ.	મને૦	૫
એની તોલે ના આવે ત્રણ લોકમાં;		
જેની વિશ્વ વિચિત્ર છે રે ભાત.	મને૦	૬
મારા મનમાં હતું તે મારે થયું;		
સગપણ પૂર્વેનું થયું રે સાક્ષાત.	મને૦	૭
ધન્ય ધન્ય દયા રે ગુરૂદેવની;		
નામે નીરાંત નિરખો અન્નત.	મને૦	૮

પદ ૯૩ મું.

રાગ ધોળ.

રડ લાગી છે રસિયાના રૂપની;		
બીજું કરવું તે કાંઈ ના સો'વાય.	રડ૦	૧
રૂપવંતો વશ્યો છે મારા રૂદયામાં;		
વાહાલવંતો તે વર્ણવ્યો ના જાય.	રડ૦	૨
ખસી વેદ ભણે રે ભલી ભાતના;		
દેવ ગાંધર્વ ગુણીજન ગાય.	રડ૦	૩
વિષ્ણુ વાહાલપણે તે ના વિસરે;		
શિવ સરખા તે ધ્યાનમાં ધાય.	રડ૦	૪

મોઠા મુનિતાણાં રે મન મોહી રહ્યાં;		
નર નારી તે નિશદ્દિન ચા'ય.	૨૬૦	૫
નામ રૂપને ગુણુથી ન્યારું રહ્યું;		
એવું આપોપું ના ઓળખાય.	૨૬૦	૬
સદ્ગુરુજી મળેતો સત્ય સંભવે;		
ખીજા કરવા તે મિથ્યા ઉપાય.	૨૬૦	૭
અનુભવિયા અહોનિશ આદરે;		
નામ નિરખે તે તદ્દવત થાય.	૨૬૦	૮
પ્રેમવંતી પદારથ પામશે;		
જેને સદ્ગુરુજીની છે સહાય.	૨૬૦	૯
જન નીરાંત નિરખો રે નામને;		
પુણ્ય હોય તો એને પમાય.	૨૬૦	૧૦

પદ ૯૪ મું.

એવા વર રે વિશ્વંભર મેં વર્યા;		
જેના અનુભવી જન અધિકારી.	૮૬.	૧
જોગી જોગ કરે બહુ જાગીને;		
ખરૂંરૂપ ભલા ભેખ ધારી.	એવા૦	૨
તેને સ્વપ્નામાં દર્શન દોહલાં;		
ભલા ભલા ભણે ખરૂંચારી.	એવા૦	૩
જપિયા તપિયાની તોલે આવે નહિ;		
એવા ઊંચા કુળની આચારી.	એવા૦	૪
વરણાશ્રમ નિયમ નિત્ય પાળતા;		
ખટ દર્શનની બલીહારી.	એવા૦	૫
શ્વાસોર્ચ્છાસે “સોહું” સાધતા;		
ભૂત્યા આપોપું મેલ્યું વીસારી.	એવા૦	૬

સર્વાતીત પદારથ પ્રીછવું;

વાણીરહિત તે લેવું વિચારી.

ઐવા૦ ૭

જન નીરાંત મહિમા રે નામનો;

ગાય વેદપુરાણ પોકારી.

ઐવા૦ ૮

પદ ૯૫ મું.

રાગ ગરબી.

“સોસાળ પધારો રે.” ઐરાગ.

સખી મને વાહાલો રે સુંદરશ્યામજો રે,

શી કહું વાહાલપણાની વાત;

વિવેક સ્વરૂપી રે વિસરતા નથી રે,

ઘડી ઘડી પળ પળ દિન ને રાત.

સખી૦ ૧

સાસ ને ઉસાસ રે સખી મુને સાંભરે રે,

ભૂધર ઉપર ઘણો છે ભાવ;

ગોવિંદ ને વિના રે કંઈ ગમતું નથી રે,

લેહું એના લલિતપણાનો લા'વ.

સખી૦ ૨

મનકું રંછું છે રે એને મોહીને રે,

અંચળ ચિતકું આલે નાય;

આંખ ન ઠરી છે રે એની ઉપરે રે,

હૈત હરિ હૃદય કમળની માંય.

સખી૦ ૩

પ્રભુજી પધારો રે મંદિર માહરે રે,

વાહાલો તે વસી રે રહ્યા છે વાસ;

નીરાંતનો સ્વામી રે સમર્થ શ્રીહરિ રે,

વાહાલા મારે પૂરી મનની આશ.

સખી૦ ૪

૨ સાસ ને ઉસાસ—શ્વાસોચ્છ્વાસ. લલિતપણું—સુંદરતા. ધ્યાના-
વસ્થામાં હૃદયગત હરિને જોવાથી થયેલા આનંદનું વર્ણન આ પદમાં છે.

૫૬ ૯૬ મું.

રાગ ઘોળ.

મન અળગું ક્યાં અફળાય, બીજો નથી ખોલતો;
 જોને જાગીતું તારા રૂપને, ખોળી જોતામાં તું રે ખોવાય. બીજો ૧
 તું તો દરિયામાં લેહેર સમાન છે;
 લેહેરી શમતામાં સમુદ્ર દખાય. બીજો ૨
 તારે ઓથે તું હરિ નથી દખતો;
 કુંડળ ઓથે જ્યમ કનક ઢંકાય. બીજો ૩
 તારે ઠેકાણે હરિને ઠરાવ ને;
 એવું સમજે તો મહાસુખ થાય. બીજો ૪
 કહે નીરાંત અનુભવી એવાને;
 કર જોડીને લાગવું પાય. બીજો ૫

૫૬ ૯૭ મું.

રાગ ગરખી.

આવો અવસર ફરી ફરી નહીં આવે રે. હરિ ભજીએ.
 મૂરખ હીરો કોડી તુલ્ય ગમાવે. હેતે હરિ ભજીએ. ૧
 વેહેતાં જળ તો વહી જશે રે શું કહીએ. હરિ ભજીએ.
 પિતૃપિતામહ સર્વ ગયા તો આપણ ક્યાંથી રહીએ. હેતે હરિ ભજીએ. ૨
 સુત વિત્ત દારા કુળ કુટુંબ સહુ તારે રે. હરિ ભજીએ.
 અંત વેળાએ કોને કોણ ઉગારે. હેતે હરિ ભજીએ. ૩

૨ તું-લેહેરરૂપ જીવ. દરિયામાં-ચૈતન્યરૂપ દરિયામાં.

૩ તારે ઓથે-અહંભાવનાને લીધે. અહંભાવના એજ હરિ અને તારી વચ્ચે પડે છે; તે જાણ તો તું અને તે એકજ છે.

૨ વેહેતાં જળ-(આયુષ્ય રૂપી).

સરવૈ જાણુજે સ્વારથતું છે સાથી રે.	હરિ ભજીએ.	
નથી જાણુજે નેક સગું ને ન્યાતી.	હેતે હરિ ભજીએ.	૪
મૃત્યુ જાણુજે માથા ઉપર ભમતું રે.	હરિ ભજીએ.	
જ્યારે ત્યારે કરશે એનું ગમતું.	હેતે હરિ ભજીએ.	૫
કાળ કુષ્પુલ્કિ કેડ ન મેલે કોની રે.	હરિ ભજીએ.	
બહુ બીક છે મૃત્યુ મોઢા ભોની.	હેતે હરિ ભજીએ.	૬
શે ભરોંસે શા સુખમાં તું માહાલે રે.	હરિ ભજીએ.	
થોડા જળના જીવ તારું નહીં ચાલે.	હેતે હરિ ભજીએ.	૭
હરિ ભજે તે હરિ સરખા જન જાણો રે.	હરિ ભજીએ.	
એવું ધરજો તો હરિનું નામ પરમાણો.	હેતે હરિ ભજીએ.	૮
મન માને તો તારા કાજનું કહીએ રે.	હરિ ભજીએ.	
નીરાંત નામે જમને હાથ ન જમીએ.	હેતે હરિ ભજીએ.	૯

પદ ૯૮ મું.

રાગ ધોળ.

એવા ગુણને ગયો રે ક્યમ વીસરી,		
નગણો થયો તું નાદાન; (૨)		
અપરાધી અંતરમાં વિચારને,		
ઘેલા ગયું તારું ભાન. (૨)	એવાં	૧
પૂર્વે પશુ હતો તે તું પ્રિછની,		
ગર્ધવ ગોલાને ઘેર; (૨)		
ભાર વેહતો તે ભૂલી ગયો ભાવથી,		
થયો મનુષ્ય કરી મેહેર. (૨)	એવાં	૨
પશુ પરવશ થયો ને મર્કટ ભયો,		

ઘાલી ગળામાં ફાંસ; (૨)		
ઘેર ઘેર ભારીને ભીખ મગાવતો,		
તેવો ટાળ્યો છે ત્રાસ. (૨)	એવાં	૩
અંતે જાતિ પશુ ઊંટ ઝોળખ્યો,		
બેઠો ભરવાને બોજ; (૨)		
ત્યાંથી ઉઠવા કરે પણ ઉઠાય નહીં,		
કરતો કયમ નથી બોજ. (૨)	એવાં	૪
સુખ શ્વાનતાણું શે ના સાંભરે,		
તે દુઃખ દિલમાં વિચાર; (૨)		
એવા અનંત જન્મ તારા ટળ્યા,		
અતિ કર્યો ઉપકાર. (૨)	એવાં	૫
લખ ચોરાશી ચોનિમાં રડવડ્યો,		
દુઃખ પામ્યો અપાર; (૨)		
તો એ મૂરખ કહ્યું રે નથી માનતો,		
ધિક તેનો અવતાર. (૨)	એવાં	૬
નર નારી રે પામ્યાં નર દેહીને,		
હાવે હરિને સંભારો; (૨)		
નીકર પશુ રે ચોનિગતિ પામશે,		
આવ્યો તરવાનો આરો. (૨)	એવાં	૭
કોઈ કે'તું રે નથી સગુ સાગવું,		
મિથ્યા મોહની છે જાળ; (૨)		
હવ જાળમાં પડ્યો તે નવ નીસરે,		
ફૂટ્યો કાંઈ કાળ. (૨)	એવાં	૮
નથી રહેવાનું નિશ્ચય તું નિરખજે,		

જ્ઞાનજ્ઞે જવાનું જરૂર; (૨)
 જ્ઞેને જ્ઞેતાં જ્ઞેતાંમાં રે કાંઈ ગયા,
 ઊડે આકડાનું તૂર. (૨) એવાં ૯
 ફરી મનુષ્યાદેહ તારી નહીં મળે,
 માટે હરિને સંભારો; (૨)
 એવું સમજી નીરાંત ભજે નામને,
 આવ્યે તરવાનો વારો. (૨) એવાં ૧૦

પદ ૯૨ મું.

રાગ ધોળ.

રૂપ નહિ જેને ગુણ નહિ ને, નામ નહિ છે એવું;
 કાંઈ નહિ ને સર્વે તેનું, વૃક્ષખીજ છે જેવું. ૧
 વાણી વિવેક વિચાર ન પહોંચે, કૈવલ્યપદ તે કેવું;
 સર્વાતીત ને સર્વની માંહ્ય છે, સુવાટિક સમજી લેવું. ૨
 મન પવન નહિ તંતુ ને તેજી, નિત્યપદ દર્શન દેવું;
 વધે ઘટે નહિ કો કાળે પદ, જેમનું તેમ છે તેવું. ૩
 શેષ વિરંચી શિવ સ્તનકાદિક, સર્વ સ્મરણ નિત્ય સેવ્યું;
 મંગલકારી માંય મનોરથ, અનુભવ માંહી સમેવ્યું. ૪
 સચ્ચિદાનંદપદ સર્વનું સાક્ષીર્વત, સદ્ગુરુ શબ્દે લેવું;
 નીરાંત નામ નિરખ પદ પૂરણ, અલખ આપ અભેવું. ૫

૧ વૃક્ષખીજ—જેમ વૃક્ષના ખીજને જ્ઞેતાં તેમાં ડાળાં પાંખડાં, ફૂલ ફળવાળું વૃક્ષ જણાતું નથી તથા તે સર્વે તેમાં છે તેવું સતરૂપ બ્રહ્મ છે.

૨ સુવાટિક—સારી વાટિકા (વાડી) રૂપ. ૩ મન ઇં—(?).

૪ સમેવ્યું—સમાવ્યું. ૫ અભેવું—ભેદ રહિત (?)

પદ ૧૦૦ મું.

રાગ ગોડી.

પૂરા ગુરૂ મીલ આયા, તખ જનુ પૂરા ગુરૂ માલ આયા;
 પૂરે ગુરૂકી એહી નિશાની, અપનાહી આપ લખાયા. ટેક. ૧
 આપ વ્યાપમાં વ્યાપ આપમાં, દુખ ભરમ મિટાયા;
 ડોલત મનકુ અડોલહી કીના, ફેર ના જત ડોલાયા. તખ જનુ ૨
 પાંચ પચીસ ખસેં ઘટ ભીતર, અપ અપને ઘર રાયા;
 ભિન્ન ભિન્ન મત ઘેરઘાર કે, સખકુ એક ઘર લાયા. તખ જનુ ૩
 ગગન ગુફામે સેજે સુમરન, તાને તંત મિલાયા;
 નામ સનેહી નેહચલ કીના, સેવક સદ્ગુરૂ પાયા. તખ જનુ ૪
 લખે લખાવે દો દુનિયામાં, ઘોર ડગા ડગ આયા;
 નીરાંત નામે કિયા નિવેરા, ઘટ મઠ પટ પરખાયા. તખ જનુ ૫

પદ ૧૦૧ મું.

મનકી આદ લખાવે, ગુરૂ સોઈ મનકી આદ લખાવે;
 ધન્ય ગુરૂ નામ ધરાવે, ગુરૂ સોઈ મનકી આદ લખાવે. ટેક ૧
 મનકા સાંસા મનકુ પડિયા, તન છૂટે કહાં જવે;
 આદ અંત મન મનકી જને, તખ મન મુકત કહાવે. ગુરૂ ૨
 મન આદે સૃષ્ટિ સખ મનકી, મન તન રૂપ બનાવે;
 પિંડ પ્રહ્લાંડ સખ મનકા કીના, મન માંહી બાસ બસાવે. ગુરૂ ૩

૨ આપ—પોતે—આત્મા. વ્યાપ—વ્યાપક—પરમાત્મા. ૩ પાંચ—
 મહાતત્ત્વ કે ઈંદ્રિયો. પચીસ—પચીકૃત તત્ત્વ. ઘેરઘારકે—ઘેરીને.

૪ ગગન ગુફા—હૃદયાકાશરૂપી ગુફા. ૫ નિવેરા—નિર્ણય. ઘટ ઇં—
 ઘટ, મઠ, અને પટ, આદિ અનિત્ય વસ્તુઓને મિથ્યા રૂપે ઓળખાવી દીધી.

૧ આદ—ઉત્પત્તિ. લખાવે—ઓળખાવે.

મન માયાને સખહી બનાયા, આદ અંત મધ્ય માયા;
મૂલ ડાળ સખ મનહીકું જનો, બીજવત ખલ્લ સોહાવે. ગુરૂં ૪
જપ તપ ક્રિયા પઠવો ગણવો, જોગ ધ્યાન નિરમાવે;
મન અંધા સખ કરતવ્ય ધંધા, ભૂલે મરમ ના પાવે. ગુરૂં ૫
મનકી આદ અનાદિ કેસા, કીસણિધ ઠેર ઠરાવે;
નીરાંત નામે મન વલંભે, નીરભે પદ સોઈ પાવે. ગુરૂં ૬

પદ ૧૦૨ મું.

રાગ ગોડી.

અપના આપ બિચારો, તરો તખ અપના આપ બિચારો;
આપ બિના કછું ઓર ન દુજી, સાહેબ આપ તુંહારો. ટેક. ૧
જનમ મરન જમ સંશે મેટે, ઉતરો ભવજળ પારો;
એહી ચીન પરેહી સોઈ તરહી, ઓર કુબે જગ સારો. તરોં ૨
દુર્મતિમેં સખહી કુબે, વેદ પુરાન પોકારો;
જોગ જગન જપ તપ સખ કરહી, મિલ મિલ જગત ભુલારો. તરોં ૩
શિવ ખલ્લાદિક નારદ આદ, ધ્યાન સમાધિ ધારો;
જો કછું કરહી સો વાકું ન પહુંચે, પુણ્ય પાપતેં ન્યારો. તરોં ૪
સદ્ગુરૂ પાવે અલખ લખાવે, તન મન તા પર વારો;
નીરાંત નામ સનેહી તરહી, નામે કરે નિસતારો. તરોં ૫

પદ ૧૦૩ મું.

આપ ચિન્યા બિન અંધા, જગત સખ આપ ચીન્યા બિન અંધા;
પઠવે ગણવે વેદ આદ લેઉં, સખહી ઉદરકા ધંધા. ટેક. ૧

૬ વલંભે—અવલંભે. નામમાં મન અવલંબન કરી રહે.

૧ તુંહારો—તારો. એહી ધૃં—જે એને જાણશે તે તરશે. ૫ તા પર ઈં—તે ઉપર તન અને મન ઓવારી નાખો.

મંત્ર જંત્ર ભેરવ ભવાની, બીર ભેગણી જંદા;
 ઉત સંગત કરી આપ ભૂલાયો, પરે હે કાલ કે ફંદા. જગત૦ ૨
 ખટ દરશન મળી ખેલ ગાયો, કહાવે સાહેબકા અંદા;
 ઉત સખે આપ લખે નહિ આયો, ભેખ ધરીહી ભીખંદા. જગત૦ ૩
 પ્રપંચમેં સખ પચ પચ હારે, સંશે પરો સરમંદા;
 સાર અસારકી સૂઝ ના પાઇ, ચઢે હે ખોટકી ખંધા. જગત૦ ૪
 સદ્ગુરૂ પાવે અલખ લખાવે, છૂટે સકળ કુલખંધા;
 નીરાંત નામ આપકો પાયો, એહી સાર કેરી સંધા. જગત૦ ૫

પદ ૧૦૪ મું.

આજ કાલમાં દુનિયા દખો, પાનીકી શી સારી;
 નર નારીકો આર નરેસી, જાંહાંન લગી હે ઝાહારી. આજ૦ ૧
 મોત બડા સખકે શિર ઉપર, કોન રંકે કોન રાજ;
 પ્રાણુ સખકા પકડ રહ્યા હે, સખકી લેગા માઝા. આજ૦ ૨
 કોઈ કહે અખ કીસ બીધ કરીએ, સખ દોરમેં આયા;
 દશ દરવાજા બાંધ લિયા હે, કાલ રહ્યા ગઢ છાયા. આજ૦ ૩
 તીન લોકમેં આહી તમાસા, સખકે શિર પગ દાયા;
 એક જગો એસી સદ્ગુરૂકી, વાહાંસેં કાળ ભગાયા. આજ૦ ૪
 ઉસ જગોપર જાને જીવડા, આહે અમર નિશાની;
 નીરાંત નામ નભે સદ્ગુરૂકો, પૂરણ પદ નિરખાની. આજ૦ ૫

૩ ઉત ઈ૦—એ સર્વને પણ પોતાનું સ્વરૂપ જોળખાઇ આવ્યું નથી.

૪ સંશે ઇ૦—સંશય પડવાથી તે સર્વે શરમિંદા થઈ ગયા.

૫ કુલખંધા—કુળ રૂપી અંધન. સંધા—સાંધ. એજ સારની સાંધ છે.

૧ પાની ઇ૦—આજ કાલમાં સારી (બધી) દુનિયા પાની (પાણી) જેવી થઈ જશે. ૩ દોરમેં—બંધનમાં. છાયા ઇ૦—દેહરૂપી ગઢમાં છાવણી નાખીને-

૪ પગ દાયા—કાળે બંધાના માથા ઉપર પગ મૂક્યો છે.

જનમ મરન તા જનકું નાહિ,
 જનક ચોટ શબ્દકી લાગી;
 નીરાંત નામ લખ્યા વાહી દેશી,
 જાઈ મળે મનવા જો જાગી. હમે હેં ૩

પદ ૧૦૭ મું.

રાગ બુલણા.

બાહામન તુમે કાહા ચીનાહે, કાંહાંસે બાહામન આયા હે;
 બાતન બાહામન મોંહે બતાવો, જાહેર જૂક બનાયા હે. ૧
 ખટકરમ તો તેને કીને, ગાવંતરી ગુન ગાયા હે;
 નાહાના ઘોના પોથી પઢના, કરતે રીતે ધાયા હે. ૨
 કુળ ગોર તો સખકું કહાવે, સખકુ રાહ લગાવેગા;
 તેરા રાહકી તુંને ખબર નહિ, અંતકાળ કાંહાં જાવેગા. ૩
 ગુરૂ તેરા હે સંત સંન્યાસી, ગુરૂએ મંતર દીના હે;
 એ મંતર પઢ કાંહાં જાવેગા, ઘર અપના નહિ ચીના હે. ૪
 આયા અવસર એઈગમાયા, ફિર એસા કબ આવેગા;
 નીરાંત નામે લેહે લગાના, નામ ગ્રહે ઘર પાવેગા. ૫

પદ ૧૦૮ મું.

રાગ બુલણા.

કેસી ફકીરી બંદ તેરી, કોન ફકીરી-કહાવે હે;

પણુ તેમાંથી જ્યારે જળ ધરી જાય છે ત્યારે તેઓ પોતાનું તન ત્યાગીને મરે છે.

૩ તા-તે. શબ્દકી—ગુરૂ ઉપદેશની. નીરાંત ઈં—નીરાંત ભક્ત કહે છે કે જેણે નામ લખ્યું (જોળખ્યું) તેજ તે દેશનો દેશી છે; જે મનવો જાગશે તે તેને જાગ મળશે.

૧ તુમે—તમે. બાતન—વાત. ૨ તેને તેં. ખટકરમ—સ્નાન, સંધ્યા, જપ, બ્રહ્મચર્ય, વૈશ્વદેવ, દેવપૂજા. ગાવંતરી. ગાયત્રી.

- કૌન કૂકીરી હાલ હજુરી, કૌન ઇસમકું ધાવે હે. ૧
- દુખ બિચાર કરો દિલઅંદર, કૌનં મુખનસે ખાવે હે;
ખાતનસેં જાહેર રહી બોલે, ફર જાહેર કાંહાં જાવે હે. ૨
- એ મસલતકા કરો માયના, એ મસલત મોહે ભાવે હે;
કૌન કલમેમે કલમા હોતા, કલમા કૌન મુનાવે હે. ૩
- ખાહેર ભીતર કૌન ભરા હે, ખાલી કૌન ખેલાવે હે;
અસાજ સખ કીનહુ કીના, સાજ કૌન ચલાવે હે. ૪
- નાપાકી સો કીસકું કહીએ, પાકી કૌન કાહાવે હે;
એક ખુંદ મે સખી બનાયા, અદલી અદલ ચલાવે હે. ૫
- સાહેબ અપના કેસા કહીએ, આપન કૌન કેંલાવે હે;
તેરી ખબર તું કરલે બંદે, ઓરનક ક્યા કાહાવે હે. ૬
- હુંસેં આના હુંસેં જાના, હું કે હું મીલાના હે;
નીરાંત નામે લલા લખલે, પલભરમે પલટાના હે. ૭

પદ ૧૦૯ મું.

રાગ ગોડી.

- કૌન કરાવે જગ હાસી, વેશ ધરી કૌન કરાવે જગ હાસી. ટેક. ૧
- પંડિત વેશ પુરાની રે કાહાવે, ઓળખ નહિ અવિનાશી;
સખ જલમે સંગે પેચોહે, આશમાં પડ્યો ને નિરાશી. વેશ૦ ૨
- મુંડ મુંડાવે ભગવાં કહાવે, સાચા વેશ સંન્યાસી;
આપ અડોલકી ઓલખ નાહી, ડોલત મન હીંડોલાસી. વેશ૦ ૩

૧ ઇસમ—પુરુષ. ૨ જાહેર—જાહેર બોલનારો. ૩ મોહે—મને.

૪ અસાજ—માંદા. ૭ લલા—ખુદા—પરમેશ્વર.

૨ ઓળખ—ઓળખાણ. ૩ અડોલ—અચળ—બ્રહ્મ. હીંડોલાસી—હીંદો-
જાની પેટે.

જઠા વધારે ને ખાખ શું ધારે, નાગા વેશ નિકાસી;

આપ અલખકી ઝોલખ નહિ ભયી, ભયે ન સ્વરૂપે ભાસી. વેશ૦ ૪
તપસી કહાવે તન તપાવે, તન ના દેવે તપાસી;

હઠ જોગ સો હડિયા રે કહાવે, આપે આપ ગુમાસી. વેશ૦ ૫
સેહેજ બાતમે સખ સુખ પાવે, ત્યાગી કાહા ઘરબાસી;

સદ્ગુરુ સાહેબ સન્મુખ હોવે તો, ઘર ગંગા ઘર કાશી. વેશ૦ ૬
આપ લખાવેન સંશે મીઠાવે, પાવે શબ્દ વિલાસી;

નીરાંત નામ નિરખ તર તારન, તારન સોહી તરાસી. વેશ૦ ૭

પદ ૧૧૦ મું.

મેરે પિયા બિન ભય મેં તો બાવરી, મતિ આન કરો ઉતાવરી. ટેક. ૧

મોહે બૈદ મિલે બોહો ભાતકે, ચાર વરણ આશ્રમકી જાત કે;

મિલે ખટ દર્શન મત લે ફરે, ઉને કિચો સો પિચો પીડા બોત કરે. મેરે૦ ૨

મિલે જપ આર તપ શુચિ સિદ્ધ તે, મિલે તીર્થ વ્રત આધાર તે;

મિલે શૂન્ય સમાધિ સહી કરી, એસે બોહોત મિલે પીડા બોહોત કરી. મેરે૦ ૩

મિલે સેવાપૂજા દેવ ડાહરે, મિલે વૃંદાવન જુગ જાહરે;

મિલે ગગન મંડળ મેરૂ ચઢી, ત્યમ ત્યમરે પીડા મોહે બોહો ચઢી. મેરે૦ ૪

મિલે શમ દમ શીલ સૂઘે ચલે, એ બૈદ મીલે મોહે જાળ ભલે;

ખાયા આખદ પીડા ના ગઈ, જાતી મેરી પીડમે મતિ બહી. મેરે૦ ૫

૪ નિકાસી—કાઢીને. ભયે ઇ૦—સ્વરૂપના ભાસવાળા ન થયા. ૫ ના દેવે—નથી દેતો. ૭ તારન ઇ૦—જે તારન (તારનાર) છે તેનાથીજ તરાશે.

૧ મતિ ઇ૦—બુદ્ધિ આણીને ઉતાવળ કરો.

૨ મોહે—મને. બોહો ભાતકે—બહુ ભાતના. ઉને ઇ૦—એણે જે કંઈ તે પીધું, તોપણ તે બહુ પીડા કરે છે.

૩ સહી કરી—કબૂલ કરી. અર્થાત્ તે સર્વ મેં કર્યું.

૫ મોહે—મને. જાળ—જાળરૂપ. જાતી ઇ૦—એ પીડામાં મારી મતિ વહી જાય છે.

એસો મીલે કોન પિયાકો મેલાવનહાર, મેં તો દાસી ને ઓ હે મેરો દાતાર;
નીરાંત મીલે ગુરૂ આય આય કે, ઓચો દુઃખ પિયા નામ મીલાયકે. મેરેંદ

પદ ૧૧૧ મું.

મન કાહા ભરોસે તેં રહા;

તેં ગયા તો તેરા કછુ ના રહા.

ટક. ૧

મૂળ વાઢ્યું તો વૃક્ષ ગયું વળી,

બીજ હતું તે સર્વે નાખ્યું દળી;

જોની કાંઈ ના રહ્યું રહ્યા પખે,

ઓલાય ન અંગીઠી નિત્ય ધખે.

મન૦ ૨

દખ દખ બિચાર કહા કામકો,

રહે તો રાખ ભરોસો નિજ નામકો;

બીજું જશે તે સરવે જાણજે,

નથી રહેતું નિશ્ચે પરમાણુ જો.

મન૦ ૨

ઘડી ઘડી રે પલક દિન જાય છે,

છે છતું તેમાં ઓછું થાય છે;

કાહા ભૂલ રહ્યા તે ભૂલણા,

ગયે નજરાં આગે ઘણે ઘણા.

મન૦ ૩

આજ કાલમેં ખલન સખ ખપ ગયા,

દખ દખ દાગીના કછુ ના રહ્યા;

એક નામ સાહેબ બિના સખ ફના,

૬ પિયા ઇ૦—પિયુ રૂપી નામ મેળવી આપીને.

૧ તેં ગયા ઇ૦—જો મન નાશ પામ્યું તો પછી કાંઈ રહેતું નથી.

૨ મૂળ ઇ૦—સંસારતું મૂળ મન છે તેનો નાશ કર્યો તો સંસાર વૃક્ષ એની મેળેજ નાશ પામશે. બીજ—મનરૂપી.

૩ ભૂલણા—ભૂલકણા.

નેક દીસે ન્યારા રહે ગાફલ મના. મન૦ ૪

દેખ કાલ ખડા શિર ઉપરે,

નાહી કોઈ ખાતાં સે ઉગરે;

નીરાંત પકડ ઓથ નામકી,

ચેત ચેત કહી મતિ કામકી.

મન૦ ૫

રાગ સવૈયા.

પંડ પડે તો પડવા દે,

ઓષડને ના અડવા દે;

જીવ્યાની તો આશા ખરી,

ઓષડમાં તો પાળવી ચરી;

ચરી પાળે ન ઓષડ ખાય,

નીરાંત એ જીવ્યાનો ઉપાય.

મરનાર હોયે તે તો મરે,

પણ જીવતાં સુધી ઓષડ કરે;

માંદાને ઓષડ ખાવું સહી,

કડવું મીઠું ગણવું નહિ;

અનેક ઓષડે જીવતા થયા,

નીરાંત નામે જીગમાં રહ્યા.

નામ તણો એવો પ્રતાપ,

નામે પળાયે સરવે પાપ;

પાપ પળાયે નિર્મળ થશે,

નિર્મળમાં નારાયણ વશ્યો;

નારાયણ તે નિર્ભય કરે,

નીરાંત નામે નિશ્ચે તરે.

૧

૨

૩

તરવાનો કાંઈ એ છે તોલ,
 સમજી લેજો બોલે બોલ;
 વચમાં પોલ ને હળવું સહી,
 એવું હોય તો ખૂડે નહીં;
 ભારે ને વિકારે ભર્યું,
 નીરાંત એવું તો નવ દીકું તર્યું. ૪
 હળવું જેમાં નહીં વિકાર,
 ભારે તો વિકારનો ભાર;
 હળવું તે તો તરશે સહી,
 ભારે તે તરવાનું નહીં;
 તરવાની જો ઈચ્છા કરે,
 નીરાંત વિકારભાર શે ના પરહરે. ૫
 ભગત થયો ને વાદજ કરે,
 વાદે વેત પોતાનું હરે;
 જેમાં એક તો વધ ઘટ હશે,
 વાદે વસ્તુ કયમ આપશે;
 વસ્તુ લેવાની ઈચ્છા કરે,
 નીરાંત વાદ શે ના પરહરે. ૬
 આણુજાણુયો થઈ બેસી રહે,
 પૂછે તેના ઉત્તર દે;
 આજ્ઞા પ્રમાણે કારજ કરે,
 દીન થઈને વચન આચરે;
 બહુ પ્રસન્નતા મનમાં થશે,
 નીરાંત માગે તે આપશે.
 માગે તે તો મળશે સહી,

વણ માગ્યું તો આપે નહીં;
 આપવા જેવું હોય તે અપાય,
 ના આપવાનું તે આપ્યું નવજાય;
 સેવક ગાદી માગે સહી,
 નીરાંત રાજા આપે નહીં. ૮
 રાજાનો જે પુત્રજ હશે,
 ડાહ્યાણમાં જે ડાહ્યો થશે;
 ઇંદ્રિયજીત ને મહિમાવાન,
 રાજા સુણે કાનો કાન;
 એથી ગાદી શું અદકી થઈ,
 પણ પાળે પિતાનું સહી. ૯
 એવા ગુરના સેવક સહી,
 બીજા જે કહેવાના કંઈ;
 શુભ લક્ષણ સેવકનું કહું,
 ગુર ઉપર છે નિષ્ઠા બહુ;
 નિષ્ઠાનો એવો પ્રતાપ,
 નીરાંત ગુર થાપે પોતાને થાપ. ૧૦
 આપણથી થયું તે આપણું બાળ,
 તેના આપણ પ્રતિપાળ;
 પાલાણ પોષણ પિતા કરે,
 વાહાલો લેઈ આછંગે ધરે;
 સરવે સંભવે પુત્ર પટે,
 પુત્રને પગે લાગવું પિતાને નવ ઘટે. ૧૧

બ્રહ્માની છે સૃષ્ટિ બહુ,
તે બ્રહ્માનાં આળક સહુ;
પાલાણ પોષણ બ્રહ્મા કરે,
એક વસ્તુ બ્રહ્મા પરહરે;
પુત્રને પગે લાગે નહીં,
શા માટે જે પ્રજા પોતાની થઈ.

૧૨

પિતા પુત્રને લાગે પાય,
એથી મોટો કો ન અન્યાય;
થાપે આપ ઊથાપે આપ,
એમાં ધર્મ છે કે પાપ;
અમે તો પ્રગટ કરતા નથી,

(નીરાંત) જે જે (પોત) પોતાના મનમાં મથી.

૧૩

આણુ આદિ બ્રહ્મા પરજાંત,
મોટા મોટા સાધુ સંત;
સરવે જાણ સમજાણ થયા,
આપ આપણે કોઈએ નવ લહ્યા;
આપ લહ્યું તે ગુરૂ પ્રતાપ,
નીરાંત આપ સમજાણનું શું રહ્યું માપ.

૧૪

સૃષ્ટિ કરતાની જે જે વાત,
શિવને શક્તિનો પ્રતાપ;
સંગતિથકી શિવને સમજાણ થઈ,
ત્યારે શિવને સમજાણ શેની રહી;
બ્રહ્માની એ રીતે ભાણું,
નીરાંત આપ સમજાણ તે કેને ગાણું.
સદ્ગુરૂ છે સહુને માથે શીશ,

૧૫

સદ્ગુરુ ઉપર કોઈ ના મળે ઈશિ;
 સરવેને છે ગુરુ પ્રતાપ,
 પ્રગટ થયા છે આપો આપ;
 ગુરુએ જગમાં જાહેર કર્યા,
 ગુણ સરવે ગુરુએ વિસ્તર્યા;
 પરમેશ્વર તે ગુરુનું નામ,
 નીરાંત વિરલા દાસતણા વિશ્રામ.
 ગુરુથી સરવે ઉત્પત્તિ થઈ,
 તે આપ લહેનારે લાહી;
 ઉત્પન્ન વૃક્ષતણા વિસ્તાર,
 વૃક્ષમાં બીજ સમજવો સાર;
 પ્રેરક બાહ્યાભ્યંતર ભાણું,
 નીરાંત નામે તે ગુરુને ગાણું.
 આજ ગઈ ને આવી કાલ,
 આજ કાલમાં સહુની ચાલ;
 રૂપ નથી રહેવાનું રતિ,
 મોટા મોટા જોગી જતિ;
 જવાનું તે જાણા સહી,
 નીરાંત નામ વિના રહેવાનું નહીં.
 મહાસંશય સેવકને થયો,
 તે સંશય સ્વામીને કહ્યો;
 અંદિ અંતને મધ્યે કોણ,
 અનાદિના હું અજાણ;
 વસ્તુરૂપ તે ક્યમ લહેવાય,
 નીરાંત એ સંશય તે ક્યમ જાય.

૧૭

૧૮

૧૯

૨૦

સદ્ગુરુ કહે સેવકને સહી,
એ વાતમાં સિદ્ધિ કહી;
આદિ અંત ન મધ્ય નામ,
નામ તે આદિતણા વિશ્રામ;
સત્ય નામ છે નિષ્ઠા રાખ,
નીરાંત નામ સરવેની સાખ.

૨૧

આગળ જે જન મોટા થયા,
જે થયા તે કહેતા ગયા;
જે વચનમાં વસ્તુ કહી,
તે વસ્તુ તું રાખે સહી;
જે વસ્તુ સરવેમાં વ્યાપ,
નીરાંત નિરખો આપો આપ.

૨૨

આગળ એ મોટાની ચાલ,
નવું કરે તો નકલનું વાહાલ;
નકલનો તજવો વેહેવાર,
અસલ નકલનો સમજવો સાર;
અસલ તો સંભવતું સહી,
નીરાંત નકલ તો યાદ રહેવાનું નહીં.

૨૩

અસલ તો એક હરિનું નામ,
બીજું તો માયાનું ઠામ;
ત્રીજું તો માયાનું મંડાણ,
ઈંડ પિંડ આદે સહુ જાણ;
ઉત્પત્તિ પ્રલય તે સર્પ મટે,
નીરાંત નિત્ય નામે તે સર્પ ઘટે.

૨૪

ભક્તિ જાણું જ્યારે ખરી,
 વિશ્વાત્મા નિરખ્યા શ્રીહરિ;
 ભિન્નભાવ જે અળગો કર્યો,
 તૃષ્ણા ટાળી જીવતો મર્યો;
 નીરાંત નિશ્ચે લાગ્યો સહી,
 તે સમોવડ બીજો નહીં.

૨૫

રાગ ચૈતવણીનો.

- હરતાં કરતાં ધંધો કરતાં, ધ્યાન હરિનું ધરવું રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, અધર્મથી આસરવું રે. ૧
- અધર્મથી આસરવું પ્રાણી, ધર્મ ધસીને કરવું રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, આખર તારે મરવું રે. ૨
- મરવું તે તો સહુને લાઇઓ, કોણ મોટો કોણ નાના રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, માનો કે ના માનો રે. ૩
- ના માનો તો વેદ પુરાણે, પૂછી જો જો પ્રાણી રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, બીજી સરવે કાહાણી રે. ૪
- કાહાણી તે તો કે'વા માત્રે, કહ્યા વિના કોણ જાણે રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, નિશ્ચિન વેદ વખાણે રે. ૫
- વેદ વખાણે જુઓ વિચારી, આતમ દષ્ટે દરશે રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, સ્વાત સ્વતંત્ર વરશે રે. ૬
- છીંપે ગ્રહ્યું સો મોતી બનિયું, ખારા જળમાં ખાઈ રે;
 નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, જો સમજે તો સાઈ રે. ૭
- અહિમુખ પડિયું વિખ નીપજ્યું, કદળી કપૂર નિપજે છે રે;

નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું કૃળ છે, શાણા તે તો સમજે છે રે. ૮
ગંગા જળમાં ગંગા સરખું, પૃથ્વી કાદવ થાય રે;
નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું કૃળ છે, દૃષ્ટાન્તે ઓળખાય રે. ૯

આત્મબોધ.

રાગ કુંકળિયા.

કર લે આત્મ બોધ, બોધસે બંધન છૂટે;
કાલ કરમ કટ જાય, નાહિ જમ કિંકર લુટે;
પરમારથ કે કાજ, કહું મેં બાત બિખાની;
સમજે વાકુ શીખ, નાહિ તો પીછી બાની;
સમજ સમજ લે સાર, પ્રેમ પુરૂષોત્તમ પાવે;
પકરો વાકી બાંધ, અવર કો કામ ન આવે;
કવિ કહે નીરાંત, ભરમકા લગરા ત્રૂટે;
કરલે આત્મ બોધ, બોધસે બંધન છૂટે. ૧

કવિતા જુગમે સોઈ, હરિકા નામ વિખાને;
તન મન અરપે શીશ, અવરકી ઓટ ન આને;
મગન રહે મસ્તાન, હરિથુ હેતુ લાવે;
પલક પડે નહિ ચૂક, નિરંતર ધ્યાન લગાવે;
બિન માગેકી મોજ, સોહી હે હરિકે શરના;
બ્રહ્મા ઈંદ્રકું નાહિ, અવરકી સુની નહિ કરના;
કવિ કહે નીરાંત, હૈય મત એસી ઠાને;
કવિતા જુગમે સોઈ, હરિકા નામ બિખાને. ૨

૮ કદળી ઇન્—કદળીમાં સ્વાતિ જળ પડે તેનું કપૂર નીપજે છે (?)

૧ પીછી બાની—નહિતો અમારી વાણી પાછી અમારી પાસે આવશે.
લગરા—લગડું. ૨ ઓટ—ઓથ. હેતુ—હેત. શરના—શરણુ. ઠાને—જાણું (?)

ધિન કવિતા કો જનમ, સુનો કહું કેસા ભાઈ;
 પથ્થર પડિયા પેટ, જનુની ભાર લદાઈ;
 બિમુખ કરીકે રામ, ઉદરકા ઉદ્ધમ કરતા;
 નિગમ નિશદિન સુધ, પાપસે પેટા ભરતા;
 વાકે કોન હવાલ, હોયગે સાહેબ મેરા;
 કઠણ કાળકી જાળ, પડે ચોરાશી ફેરા;
 કવિ કહે નીરાંત, મૂઠ ચેત્યા નહિ જાઈ;
 ધિન કવિતાકા જનમ, સુનો કહું કેસા ભાઈ. ૩
 ચેત ચોંપમે ચેત, કહતહું કરી પુકારા;
 પડે પંડ પછતાય, પલક નહિ લાગે વારા;
 જૂઠી બાજી જાન, ખરાકું ખોજી લેના;
 ઘેર ઘેર કહા કહું, સમજ મન મૂઠ દિવાના;
 સાંઈ સમો નહિ સાર, જુગમે જાનો ભાઈ;
 બડી બિચારે બાત, બડાંકી એહી બડાઈ;
 કવિ કહે નીરાંત, સાંઈકુભજલે પ્યારા;
 ચેત ચોંપમે ચેત, કહતહું કરી પુકારા. ૪
 સુસલમાન પરમાન, સાંઈ સખ ઘટ મેં દેખે;
 રહેમ નજરસે રહે, ચોર દૂન ના પેખે;
 છોટા મોટા જીવ, ગણે સખ સાંઈ સમાના;
 એહી કતેબા માંહી, લિખા હે ભેદ ન છાના;

[ચોપાઈ].

દિલ પાકસે દેખે એસા, સોઇ સાંઈ હે દૂન કેસા;

મેહેજત મક્કા લિસ્ત હજુરા, ઘટ ઘટ સાંઈબાં દેખે પૂરા;

૩ બિમુખ ઈ—રામને વિમુખ રાખીને. અર્થાત રામથી પોતે વિમુખ રહીને. નિગમ—ગમ વગર. ૪ ચોંપમે—જલદીથી. વારા—વાર. ખોજી લેના—શોધી લેવો. ઘેર ઘેર—વારંવાર.

ચીજ નિવાલા માટી ખાચે, કોન કતેખાં લખા બતાવે;
 બેઠમાન સોઘ કામા કરતે, જીવ ઝપે કર રોજ ધરતે;
 પાંચ બખતકી નિવાજ ઠાને, હરદમ સાહેબ પાસના જાને;
 દખ પેખ કે છુરી ચલાવે, એહી કરમસે દાજક જાવે;
 કવિ કહે નીરાંત, સાહેબકા સખહી ભેખા;
 મુસલમાન પરમાન, સાંઘ સખ ઘટમે દખા.

૫

કાગળ.

રાગ દેશાખ.

સ્વસ્તિશ્રી વાગોડીઉં, મહાશુભસ્થાનક ભૂમિકા;
 પરમ પૂજા લાયક છો, વૈષ્ણવ દૃષ્ટે શોભિકા. ૧
 મૂરત મંદિરારામજી, પાવન પૂરણ રૂપ છો;
 નિષ્ઠા તે નિશ્ચળ નવ ડગે, એક અલ્લ વ્યાપિક ભૂપ છો. ૨
 ઉત્તમોત્તમ તારણ ધણી, અલ્લ કુળમાં ઉદે થયા;
 મારા પ્રાણના વિશ્રામ આતમા, નિરંતર તમને લલ્યા. ૩
 સકળ ગુણ ધરા એક છો, નિરગુણ નિરખ્યા મેં વળી;
 વાચા તે અવિચળ સુખદાયક, લાલચ ચરણે રહી વળી. ૪
 અનેક ઉપમા જોગ જાણું, મન પૂરણ મનોરથા;
 જીવન સુકૃત સર્વનું, વર્ણવું ઉપની જે કથા. ૫
 અવાર્ય આપ અનાદ્ય છો, વર્ણને વર્ણવી કેમ શકું;
 મુખ માંહી રસના એક છે, શેષ ના થાયે સહસ્ર થકું. ૬
 એક મતિ ગુરૂ પ્રતાપની, હરિજન તમને મેં લલ્યા;

૫ કતેખા—કિતાબ—પુસ્તક (ધર્મશાસ્ત્રનાં). પાક—પવિત્ર. મેહેજત—
 સ્થિત—સ્વર્ગ. નિવાલા—કોળિયા. દોજક—નરક.

૧ શોભિકા—શોભિતા. ૬ શેષ ઇ. —જે વર્ણન સહસ્ર જામથી શેષ-
 થી પણ ન થાય તે મારી એક જામથી કેમ બને?

અખંડ દૃષ્ટિ નવ ઠરે, તેને અંતર પટ પડદે રહ્યા. ૭

ચિરંજીવ ચંદ્રવંશી, જશ જગ માંહે વ્યાપિયા;

શ્રવણે તે જણે સાંભળ્યું, તેના દોષ દુર્મતિ કાપિયા. ૮

પરગણું વડોદરું, દયાળુ નામે ગામ છે;

પાવન પદરજ તમતાણી, વસ્તી તે ઉત્તમ ઠામ છે. ૯

પત્ર આ લખિયું પ્રેમશુ, હરિજન નીરાંત કહે નસી;

જે શ્રીકૃષ્ણ પ્રેમે કરી, વાંચવા ભાવે મન વશી. ૧૦

લખવા કારણ ઉત્તમ વિશેષ છે, અહીં દોમ કુશળ ખુશાલ છે;

કરુણા તે પૂર્ણ તમોતાણી, તેને વિદ્ય સહુ નિરમાલ્ય છે. ૧૧

ઉપરાંત અરજ માહરી, માનો તો સાચી વિનવું;

સત્ય જ્ઞાનનું પત્ર લખિયું, સાખ વેદ વેદાંતની શી કહું. ૧૨

પૂર્વે તે મનની આદ્ય ક્યાંથી, અને પંડમાં તે મન ક્યાં રહે;

એના આદિ અંતનો ઠામ લખજો, એ સંશય તે નિશદ્દિન દહે. ૧૩

વિસ્તાર લખજો વર્ણવી, ચૈતન્ય ઘટમાં કાણ છે;

નિદ્રા તે આવી ક્યાં શમે, લખો એહી ઠામ અજ્ઞાણ છે. ૧૪

ચૈતન્ય જીવ શિવ એ મધ્યે, એમાંથી એક નિશ્ચે કરી;

૭ અખંડ ૪૦—જેની દૃષ્ટિ અખંડ તમારા વિષે ઠરતી નથી તેને તમે અંતરપટરૂપ પડદમાં રહ્યા છો. ૮ ચંદ્રવંશી—શીતળતાકારી.

૧૦ નસી—નિશ્ચે.

૧૩ પૂર્વે ૪૦—પૂર્વે મનનું આદિકારણ શું હતું? અર્થાત્ પ્રથમ મન શી રીતે પેદા થયું? અને શરીરમાં તે કઈ જગોએ રહે છે?

૧૪ ચૈતન્ય ૪૦—ઘટ (દેહ)માં ચૈતન્ય વસ્તુ શી છે? નિદ્રા ૪૦—હૈં આવીને શરીરમાં કઈ જગોએ સમાય છે?

- હામ હાવો ઠીક લખજો, પંડમાં રહે ક્યાં ઠરી. ૧૫
- સુણુ વૈકુંઠ ધામ ના'તું, આદિ અંત જ્યોતિ નહીં;
પાંચ તત્વનો પ્રકાશ ના'તો, ત્યાર પેહેલું શું સહી. ૧૬
- સહુ સૃષ્ટિની આદિની હામ વસ્તુ, વિશ્રામ પૂર્વે ક્યાં હતો;
સહુ સત્તાનો વિશ્રામ વસ્તુ, અંતનો લખજો થતો. ૧૭
- ત્રણ ગુણને ત્રણ દેવ ના'તાં, ના'તો કંઈ આકારને;
ત્યાર પેહેલું શું હતું તે, લખજો શુભ સારને. ૧૮
- તેનું નામ હામને રૂપ રંગે, તત્વ લખજો તારવી;
આળસો તો સમ અમારા, આરતને છે ઠારવી. ૧૯
- આરત જોવા અનાદિની, ચોદશ ભૂતળમાં ભમી;
નૌતમ વસ્તુ નવ મળી, નિશદિન દુર્લભ દેહ દમી. ૨૦
- બાહ્યઅવસ્થા જોખનઅવસ્થા, જરા પૂર્ણ થઈ વળી;
ત્યાં લગી જોઈ ફરી, નૌતમ વસ્તુ નવ મળી. ૨૧
- દર્શન કંઈ દીકું નહિ, પડ્યો પંડ અંત ઉદય થયો;
મન તેનું ક્યાં શમ્યું, જીવાત્મા તે ક્યાં ગયો. ૨૨
- એ આવાગમન વિધિએ કરી, પૂર્ણ અમને પ્રીછવો;
નીરાંત કહે ગુરુદેવજી, નિર્વાણ પારસ મન લોહ છુવો. ૨૩

૧૫ ચૈતન્ય ઈન્—જીવ અને શિવ એ બેમાંથી ચૈતન્ય વસ્તુ કયી છે ? અને દેહમાં તેનો હામ ક્યાં છે ? હાવો—મુકરર.

૧૭ સહુ ઇન્—સઘળી સૃષ્ટિની આદિ ઉત્પત્તિની હામ વસ્તુ—કારણભૂત સામગ્રીનો વિશ્રામ પૂર્વે—સૃષ્ટિ ઉપજ્યા પેહેલાં ક્યાં હતો ? સત્તા ઇન્—જગતમાં જે કાંઈ “ છે ” તે સર્વે અંતે—પ્રલયકાળ પછી ક્યાં રહેશે ?—જગત્ના નાશ થયા પછીનું શેષ સાહિત્ય ક્યાં રહેશે ?

૨૨ પડ્યો ઇન્—દેહ પડ્યો અને અંતકાળ ઉદય થયો ત્યારે તેનું મન ક્યાં જઈ રહ્યું ? તેનો જીવાત્મા ક્યાં ગયો ?

૨૩ આવાગમન ઇન્—એ સર્વ આવાગમનની વિધિથી કહ્યો. એટલે એક

- નિર્વાણીથી વિશેષતા, તે ભેદ વસ્તુ દાખજો;
 નીરાંત કહે મુજ દીન ઉપર, કૃપા પૂરણ રાખજો. ૨૪
- પ્રહ્લનું તે સ્વરૂપ કેવું, પંડમાં પ્રહ્લ ક્યાં વસે;
 કર્મ કર્તી કોણ છે, ઉચ્ચ નીચ દુખિયું કોણ હશે. ૨૫
- એહી અગમ અપાર છે, એના પાર કીસ બિધ પામિયે;
 નીરાંત તમ શરણે પડ્યો, ગમ આપે તો તૃણા વામિયે. ૨૬
- તમો વેદ વેદાંતની માંહે વસો, શાસ્ત્રમાં પૂર્ણ પ્રમાણ છો;
 માટે તે વિનતિ એ કરી, તમો એક અસલમાં જાણ છો. ૨૭
- ઝાઝું શું લખીએ વર્ણવી, એહી જાણવાનું કામ છે;
 મૂળ મહિમા મન વશ્યો, નિર્વાણી અનાદિ નામ છે. ૨૮
- સંવત અઢાર સત્તાવને, પોષ માસ વદની દ્વાદશી;
 સોમવારને શુભ જોગ રાત્રી, ઘડી આશરે વીશ વશી. ૨૯
- પૂર્ણ વસ્તુ સંભારીને, દીન ઉપર કંડણા કરી;
 ઉત્તર લખજો સ્થાનકે, તે સ્થાનક ખેસું હું કરી. ૩૦
- તૃણા તમ વ્યાપે નહિ, સંતોષ આવે સર્વથા;
 નીરાંત ઇચ્છે એટલું, મંચ્છારામ હરિ એક હતા. ૩૧
- એ નરવેડો નથી જોને, તેને તે હરિ બહુ દૂર છે;
 સમજીને પ્રેમે પારખો, તેને આત્મારામ હજૂર છે. ૩૨

દેહમાંથી જીવ અને મન નીકળીને ક્યાં જાય છે ? ત્યાંથી બીજા દેહમાં શી રીતે અને ક્યારે પેસે છે ? એ વગેરે વિસ્તારથી કહો. નિર્વાણ ૪૦—મોક્ષરૂપી પારસમણિથી મારા મનરૂપી લોઢાને સ્પર્શ કરો, (કે જેથી તે સુવર્ણ થઈ જાય.)

૨૪ નિર્વાણી ૪૦—જે વાણીથી પણ વિશેષ છે—વાણીના પણ વર્ણ્યામાં નથી આવતી તે ભેદવાળી વસ્તુ મને સમજાવજો.

૩૧ તમ—અધિકાર (અજ્ઞાન). ૩૨ નરવેડો—નીવેડો—નિકાલ. કાગળમાં પૂછેલા પ્રશ્નોનો નીવેડો જેના મનમાં થયો નથી તેને હરિ બહુ દૂર છે.

કહેતાને કરણી સાંભળતા, નવ જાણો નૌતમ ભેદ છે;	
પાર ઇચ્છો પામવા, સેવો સંત હરિ ગુરુદેવ છે.	૩૩
સંતને શરણે જે ગયા, તેનું તે કારજ સિદ્ધ થયું;	
નીરાંત મંછારામ શરણે, નિરંતર અંતર ગયું.	૩૪

જ્ઞાનોપદેશ.

પદ ૧ બ્રુ.

દરિયાનું મોતી, મરજીવા હોય સો લેશે.	ટેક.	
મૂકો સાકર સાત અસમાન, કીડી જઈ ખાશે;		
સાધુ અરસપરસ મળીને, ગુણ ગાશે.	દરિયાનુંં ૦	૧
હરિયલ કાઠી મોતને ભાઈઓ સાશે;		
તોય જીવો કાષ્ટ એનાથી ન તજશે.	દરિયાનુંં ૦	૨
એવું ધ્યાન હશે તો ઘણીને ભજશે;		
નહિતો જાણો ખોટી સહુ આશે.	દરિયાનુંં ૦	૩
ભાળા ગુરૂથી અબુદ્ધિ ભરમાશે;		
જે તરવું તો આવો નીરાંતની પાસે.	દરિયાનુંં ૦	૪

પદ ૨ બ્રુ.

અધ્યા તું તો વિષયથી વૃત્તિ વાળ,		
જાણું દૂડો એને મહાકાળ;		
જેને એ તો મન તારું ભરમાવે,		
જેને એ તો સારામાં શરમાવે.	ટેક. ૧	
જેને એ તો નમણાં નિત્ય કરાવે,		
જેને એ તો પાણી હાથે ભરાવે;		
જેને ભાઈ ગુરૂનું ઘર છોડાવે,		

૨ હરિયલ-એ નામનું પક્ષી જે પકડેલી લાકડીને પ્રાણાંત સુધી છોડ.
તું નથી એમ કહેવાય છે. ૪ અબુદ્ધિ-બુદ્ધિ વિનાનો.

જ્ઞેને એ તો ખત્તનું ધ્યાન તોડાવે. અલ્યા૦ ૨

અલ્યા એ તો રાતે તને જગાડે,
અલ્યા એ તો સ્વપ્ના માંહી લગાડે;
મારું માને તો એને લગાડે,
સ્મરણથી તું જેને જગાડે.

અલ્યા૦ ૩

થાશેા શાંત કલ્પના કાઢી,
વિષયની વૃત્તિને નાખેા વાઢી;
વાત કરવી મૂકેા આડી,
જીતાચેા જાણેા વિષય અનાડી.

અલ્યા૦ ૪

મહાદુઃખ કેરું છે મૂળ,
વૃદ્ધપણમાં ચઢાવે ધૂળ;
એમ જાણીને તજ્ઞે ભાઈ,
સમરેા નામની નવાઈ.

અલ્યા૦ ૫

તરશેા જ્યારે વિષય છૂટે,
નહિ તો કૈતરં ભેળી કૂટે;
મન કરેા દઢ તમે જ્યારે,
એ તો હારીને રહેશે ત્યારે.

અલ્યા૦ ૬

તારેા કૂલાવ્યો એ કૂસે,
તારેા મૂલાવ્યો એ મૂસે;
ત્યારે શીદ કરે સંતાપ,
મિથ્યા ધારે શેણે તાપ.

અલ્યા૦ ૭

૨ નમણું-ભાઈ સલામો-નીચું નમવાપણું. ૩ લગાડે-ગાળી મૂકે.
સ્મરણ ધ૦-જે જે તું સંભારવાવડેજ જગાડે છે. (વિષયને સંભારવાથી
વિષયની દૃષ્ટિ પ્રકટે છે).

નામ નાથનું નિત્ય સંભારો,

વધ્યા વિષયને તમે મારો;

નીરાંત નામે છૂટે સર્પ;

જન્ય વિષયાદિના ગર્વ,

અહ્યા૦ ૮

ધોળ ૩ જી.

સદ્ગુરુજીના શબ્દ વિચારીએ, ટળે માયા મોહ અહંકાર;

બાળી ભસ્મ કરે બીજ વાસના, ઉર પ્રકટે પ્રેમ અપાર. હરિ૦ ૧

ચઢી અહ્લ ખુમારી ના ઉતરે, સુખ મુખ કહ્યું નવ જાય;

એવો અજર અમર રસ જો પીએ, તેનાં નેણ વેણ પલટાય. હરિ૦ ૨

એવા જ્ઞાનઘનવત થઈ રહે, ગાળે અહ્લ હિમાળે હાડ;

પછે કશું તેને નવ રહે, પાણી પથ્થર કે પા'ડ. હરિ૦ ૩

જેમ સાયરમાં સરિતા ભળે, તેનું નામ નદી મટી જાય;

તેમ એ રસમાં રચ્યા પચ્યા તે, એક રૂપે ભાઈ થાય. હરિ૦ ૪

પોતામાં કૃષ્ણ ને કૃષ્ણમાં પોતે, કૃષ્ણ વિના ન દીસે આન;

પણ એ તો ક્યારે ભાઈ થયું છે, જ્યારે ભૂલો અહ્લમાં ભાન. હરિ૦ ૫

એ સખ મીલાવો જનિયો, ગુરુગમકી હોય ખાન;

નીરાંત નિરંજન એક છે, સળઘટમે ભગવાન. હરિ૦ ૬

ધોળ ૪ થું.

સંતનાં લક્ષણ આજ કહીએ, સુણજો સહુ મહાંત;

જેની વૃત્તિની વાત કરતાં, આવે ન કદીએ ભ્રાંત. ૧

૨ ખુમારી—કેફ. ૩ જ્ઞાનઘનવત—જ્ઞાનવડે સંપૂર્ણ વ્યાપ્ત જેવા.

૫ આન—અન્ય. ભાન ધ૦—અહારૂપ થઈને ભાન ભૂલી જાયો ત્યારે.

૬ મીલાવે—મેળવી આપે. આન—વાણી.

અહ્માનંદમાં મગન નિરંતર, એક જપે તેનું નામ;	
જીવ શિવકો તો ન્યારા ન જાને, કે'વા તેને પરમધામ.	૨
ગગન ચળે પાણુ સંત ન ચળતા, દઢ મનના એવા ધામ;	
ક્ષમાતાણા તો શિરદાર સાચા, જેથી હારે સુંદરશ્યામ.	૩
આશા કેરી તો દારી તોડી, દારી જોડી જગતજનમ;	
ઇંદ્રીવશ કરી આપ બીરાજ્યા, નમો હે સુંદરશ્યામ !	૪
શીલકે દેવતા રામ ભયે હે, ગુરૂકો ન પહોંચે સાર;	
શીલ સંતોષ બડ ભારી હે, શુદ્ધ અહ્મા વિચાર.	૫
નીરાંત નામ જપે નિશદ્દિનકો, પાવે પરમધામ;	
રામ રામ એક નામ નિરંતર, ભજે જાણી સુંદરશ્યામ.	૬

૫૬ પ મું.

નરખી પરખીને ગુરૂ કરવા;	
રે ભાઇઓ સદા નરખી પરખીને ગુરૂ કરવા.	ટેકા ૧
તનનો કે મનનો પરચો નવ દેખો,	
તો પગ જઈ શો ધરવા;	
ઝાઝ મળ્યું પાણુ ઝાઝી નથી તો,	
કેઈ વિધિપાર ઉતરવા.	રે ભાઇઓ ૨
કાળ ઝાળમાં ગુરૂજ દાઝે,	
એનું ઉદર દેખે ભરવા;	
જંજળ જોઈને સાધુ કે'વા,	
દરશને લાગે વરવા.	રે ભાઇઓ. ૩
તપકેરી તો વાત ન જાણે,	

૪ જગતજનમ—જગતમાં જામી રહેલા પરમેશ્વરની સાથે.

૨ ઝાઝી—વાહાણુ ખેડનાર. ૩ સાધ્ય—સિદ્ધ કરવાનો અર્થ.

લાગે સાધ્ય સે ડરવા;		
રૌરૌ નરકે જઈ પડવાનું,		
ઉખરમાં જતવું ચરવા.	રે ભાઈઓ	૪
આઠ ધાતુઓ ભેગી કરીને,		
પેટી મૂકી ધરવા;		
એમાંથી કોઈ નીકળ્યા તે તો,		
જાણે ચાલ્યા મરવાં.	રે ભાઈઓ	૫
એવા બિચારા કંઈ મરે છે,		
જઈ કોના પગ ધરવા;		
અપાર લીલા સદ્ગુરુકેરી,		
જાણે જે સંસાર તરવા.	રે ભાઈઓ	૬
અવધૂત બાપુ શિષ્ય અમારા,		
સુણો કાન કરી શરવા;		
નીરાંત નિરંજન એક દીખાવે,		
સંસાર સાગર તરવા.	રે ભાઈઓ	૭

પદ ૬ કું.

બાપુ નાવ તપાસી બેસો, પથ્થર હોય તો માંહી નવ પેસો;	
બાપુ જન્મ જેવું તન જાણો, સાચું સમજીને સુખ માણો.	૧
બાપુ એ તો તુંબડું લીલું પે'લું, નવ જાણે જેવું મન મેલું;	
બાપુ સૂકવ્યું પછે થયું પીળું, એને કાપી કંઈ કંઈકે ઢીલું.	૨
બાપુ લાકડાની સાથે જોડ્યું, એને જેમ તૂટે તેમ તોડ્યું;	

૪ ઉખર-ખારજમીન. સંસારનાં સુખમાટે ભ્રમવું તે ઉખરમાં ચરવા જવા ખરાખર છે. આઠ ધાતુઓ—લોહી, માંસ, મેદ, અસ્થિ, વસા, મજ્જા, વીર્ય અને ત્વચા. ધરવા-પડવા. ૬ પગ ધરવા-શરણે પડવું.

બાપુ ખીલીઓ મારી ખાંતે, તાર બાંધ્યા બેશી નીરાંતે. ૩

બાપુ બળવનારો બીજો, તેને ઓળખીને તમે રીજો;

બાપુ મન ભમે તો લીલું જાણો, બળવનાર જાણીને સુખ માણો. ૪

તરો બાપુ એવી ટેકે, સદ્ગુરુકેરે વિવેકે;

નીરાંત નિશદિન એક જાણો, નામ કેરો નિશ્ચે પ્રમાણો. ૫

પદ ૭ મું.

બાપુ અવિગતથી અમો આવ્યા, બાપુ કોઈએ નવ બોલાવ્યા;

બાપુ નવ જાણ્યા નવ માણ્યા, બાપુ બ્રહ્મ કોઈએ નવ નાણ્યા. ૧

બાપુ જનમ્યા નહિ નીરાંતા, બાપુ મરનેકી છોડી બ્રાંતા;

બાપુ બાળક નહિ નીરાંતા, બાપુ જીવાનીકી નહિ જતાં. ૨

બાપુ તીરથ વ્રત સખ છોડ્યા, બાપુ દેહ નામસે જોડ્યા;

બાપુ લહ્યા જગ સખ ખોટા, બાપુ નામના પરચા છે મોટા. ૩

બાપુ જોયા જ્યોતિ રૂપા, બાપુ રૂપ અતિ અનુપા;

બાપુ એજ નામ અમારા, બાપુ જાણો રૂપ તમારા. ૪

બાપુ અમે રોગ ના જાણ્યા, બાપુ અમે ભોગ ના માણ્યા;

બાપુ વાણી જે અમો બોલું, બાપુ ધર્મકી ધારણુ તોલું. ૫

બાપુ સત્ય શબ્દ હમારા, બાપુ જયે સંશે તમારા;

બાપુ સો બાતકી એક બાતાં, બાપુ સખ અજ્ઞાનકી રાતાં. ૬

બાપુ એ જૂઠી કાચા જૂઠી માયા, બાપુ જૂઠા હે સગા ભાયા;

બાપુ નીરાંતકા નામ સચ્યા, બાપુ આપ બીના સખ કચ્યા. ૭

પદ ૮ મું.

હ રે સુમતિ નારીના સાયબો, વર વિશ્વલ વરિયો રે;

ગંભીર ગુણો છે આગળો, દેવ દિલનો છે દરિયો રે. સુમતિ ૧

જી રે જનુની તો જેની જશોમતિ, જી રે નંદનો નાંધડિયો રે;
અદૈત દૈતનો દેવ છે રે, મારી દષ્ટિએ પડિયો રે. સુમતિ૦ ૨

જી રે લક્ષણ બત્રીશે બિરાજતો, વા'લો વાનલે ભરિયો રે;
પાતળિયો પુષ્પની પાંખડી, મેં તો ધ્યાન માન ધરિયો રે. સુમતિ૦ ૩

જી રે પીળાં પીતાંબર પેરિયાં, કટિ શોભે કંદારો રે;
બાંચે બાબુ બાંધ બેરખા, છે કંઠે હીમનો દારો રે. સુમતિ૦ ૪

જી રે માળા તે મોઢા મૂલની, કાને કુંડળ રાજે રે;
મુસ્તકે મુકુટ હીરે જડયો, છત છખીલાને છાજે રે. સુમતિ૦ ૫

જી રે વાગો તે વિઠ્ઠલરાયને, શોભે શાલ દાશાલો રે;
મોજડી પાચે રે માલતી, લાગે વૃત્તિએ વા'લો રે. સુમતિ૦ ૬

જી રે કેસર આડ કપોળ છે, મુખે મુખવાસ મોહે રે;
અમીરસ અણિયાળી આંખડી, શોભા નખશિખ સોહે રે. સુમતિ૦ ૭

જી રે સુકૃત આભરણ શોભિતાં, સ્વામી શીલવ્રત ધારી રે;
પ્રહ્લ્યાચારી ભવોભવતણો, જેને અનેક નારી રે. સુમતિ૦ ૮

જી રે ચાલ ચતુર રે રાયની, મોહ્યા મુનિજન મટકે રે;
અટકે રે ચાજો તે આંખનો, લોભી લુટ્યા છેલટકે રે. સુમતિ૦ ૯

જી રે અકળકળા એની આપતી, ભણ્યા ભેદ ના જાણે રે;
શિવ વિરંચી ને શારદા, નેતિ વેદ વખાણે રે. સુમતિ૦ ૧૦

જી રે શી શી તે શોભા હું વર્ણવું, વેદ વર્ણવી ના જાયે રે;
મૂઠ મતિ કો માહુરી, કહીએ એની કૃપાયે રે. સુમતિ૦ ૧૧

જી રે પુણ્યવંતી એને પામશે, દાસ નીરાંતનો સ્વામી રે;
નિવૃત્તિ નારીનો નાવલો, સત્યવંતી તે પામી રે. સુમતિ૦ ૧૨

પદ ૬ મું.

મોહ ઉપગારી રે મોહનજીની મોરલી, વાગી વનડાની માંય;
 સાદ શ્રવણે અનુપમ સાંભળી, મન અટક્યું છે ત્યાંય. ટેક. ૧
 આપે અધર ધરી રે આનંદમાં, ઉભા જમુનાની તીર;
 જ્ઞાનધન નૌતમ નાદમાં, ગાયે હજધરવીર. મોહ૦ ૨
 સખી મુને ઘરનો ધંધો રે ગમતો નથી, જોવા જલવસાય;
 ત્રેહે વ્યાકુળ થઈ રે સ્થિરતા નહિ, હૈડે રૂંધણ થાય. મોહ૦ ૩
 સખી મારું ચિત્ત વિત્ત સર્વ ચોળાઈ ગયું, શિથિલ થયું છે શરીર;
 અતિ ભાવ ભૂધરને રે ભેટવા, રાખી નવ રહે ધીર. મોહ૦ ૪
 ધિઃક લાજ કુંદુંબ કુળ લોકની; ધિઃક સાસરું સંતાપ;
 સ્વામી નીરાંતનો મળશે ત્યારે, ટળશે તનના રે તાપ. મોહ૦ ૫

પદ ૧૦ મું.

રથ લઈને આવ્યા અકૂર જી, પ્રભુને તેડીને જાશે;
 જીવન જતાં તે કંઈ નવ ઉગરે, હવે ક્યમ તે થાશે. રથ૦ ૧
 ક્યમ કરીએ વા'લો રે હવે ક્યમ રહે, કોણ કરીએ ઉપાય;
 જ્યમ ત્યમ કરો કોઈ એટલું, વા'લો મથુરા નવજાય. રથ૦ ૨
 બાઈ પાપ પ્રગટ થયાં પૂર્વનાં, વા'લો વિન્નગે રે'લું;
 દુઃખ દારણ દિન ક્યમ લેઈશું, પડશે કડાણ છે સે'લું. રથ૦ ૩
 સખી સરવે મળીને કહો કૃષ્ણને, બોલો મોઢે ને ચઢી રે;
 નિકર પાછળથાં પસ્તાઈશું, જાશે નહિ વિન્નગે ઘડી રે. રથ૦ ૪
 પ્રાણ સાટાની પ્રીત બંધાઈ છે, તે તો તાણી ના વૂટે રે;
 સ્વામી નીરાંતનાને કહો કર ગ્રહી, ઘોળે દિવસે લુટે રે. રથ૦ ૫

૧ મોહ ઉપગારી—મોહ ઉપગ્રવનારી.

૩ દિન ક્યમ લેઈશું—દિવસ શી રીતે કાઢીશું ?

પદ ૧૧ મું.

નિરગુણ નામ લ્યો નર નારી રે, આ અવસર બલિહારી રે. ટેક.
હરિનામ સમાન આરાધો રે, નિરંતર સાધન સાધો રે;
એહી અંતરકી ગત જનો રે, કહું આથ અંતકી માનો રે. નિરગુણ૦૧
સમજી લો સાન બતાઈ રે, દુજી છોડોને સબ ચતુરાઈ રે;
ચતુરાઈ તો મનકી ભાઈ રે, કહું નિરગુનકી સમુઝાઈ રે. " ૨
નામ નિરગુણસે નહિ ન્યારા રે, એકાએકી આપ કિરતારા રે;
મન પવન ન પહોંચે જ્યાંહી રે, વાકી ખોજ કરો ઘટ માંહી રે. " ૩
ઘટ ભીતર કહીએ ન્યારા રે, વાકો રૂપ અલક્ષ્ય અપારા રે;
આપે આપ તે અલક્ષ્ય લખાયા રે, તબ પાર અગમકા પાયા રે. " ૪
મન ઉલટ નિરંતર આયા રે, છાંડી બસતી ને જંગલ બસાયા રે;
જંગલમેં તો ભય કર્યુ નહિ રે, કહે નીરાંત બસવો ત્યાંહિ રે. " ૫

પદ ૧૨ મું.

ઓ ઉદ્ધવજી, પ્રાણપતિ પ્રત્યે રે અરજી અમારી;
જઈને કહેજો, તમ ટાળી તલખે રે પ્રીજની નારી. ટેક. ૧
કુબજની સંગે મન મોહ્યું, ફરી પાછું ગોકુળ નવ જોયું;
અમો પ્રીત કરીને પાણુ જોયું, ઓ ઉદ્ધવજી. ૨
સુખસજ્જ સ્વામીનું રમાયું, જગ્યાથી જ્યમ વીતે શમાયું;
ત્યમ ત્યમ છે વેહનું જોર ઘણું, ઓ ઉદ્ધવજી. ૩
વા'લા વિના ઘડી તે દિન થાયે, કહો દિવસ કઈ પેરે જાયે;
એ દુઃખે અમો નહિ જીવાયે, ઓ ઉદ્ધવજી. ૪
પિંડ પડશે આરત એવી છે, અમ સાથે તાણી તેવી છે;
પ્રીત મીન નીરના જેવી છે, ઓ ઉદ્ધવજી. ૫

મરજદા મૂકીને કહીએ, મોહનજી મહુ ઘણાં થઈએ;
 દુઃખ દારણને અમો કયમ સહીએ. એ ઉદ્ધવજી. ૬
 સ્વામી નીરાંતના પ્રત્યે કહેએ, અળખાની અરજી માની લેએ;
 એક વાર અમને દરશન દેએ, એ ઉદ્ધવજી. ૭

પદ ૧૩ મું.

રાગ શારંગની દેશી.

નરદેહ ધરી સુકૃત કાંઈ નવ કીધું રે, પ્રભુને નવ લક્ષ્યા;
 તે જન જાણો નિશ્ચે નિરખ્યા, નીચી ચોનિમાં ગયા. ટેક. ૧
 અતિ દંભ ગર્વ અભિમાન ઘણું, મન મોટમ ધણીને નહિ નમણું;
 તે જન કુળ પામ્યા ગજાહિતાણું. નરદેહ ૦ ૨
 કરે કરમ પશુ જન જીવ હણે, જીભસ્વાદે દોષ કંઈ નવ ગણે;
 તે જન કુળ પામ્યા કાગતણે. નરદેહ ૦ ૩
 અતિ છળવિદ્યા લંપટ વાણી, પરધન પરદારા નજર ડાણી;
 તે જનકુળ સુવર થયા જાણી. નરદેહ ૦ ૪
 હુંપદને બુદ્ધિવાન થયો, શિર કુળ કુટુંબનો ભાર વહયો;
 તે જન કુળ ખર મરજદ લયો. નરદેહ ૦ ૫
 એ કરમગતિ કરાણી કાચી, ગાફલ નર સમજી કર સાચી;
 જન નીરાંત કહે જીગતે જાયી. નરદેહ ૦ ૬

પદ ૧૪ મું.

રાગ શારંગની દેશી.

અજ્ઞાની જીવ, નીર ઊપાણું પીતાં ખ્યાસ ન લાગે;
 મૂઠ મન વિચાર, અમૂલક અવસર વાણસે વાર ન લાગે. ટેક. ૧

૨ ગજાહિ—હાથી અને સર્પ. ૩ જીભસ્વાદે—જીભના સ્વાદથી.

૪ ડાણી—સ્થિર કરી.

૧ ઊપાણું—ગરમ.

તું તો પરદારા શું ખીત કરે, તેમાં તત્ત્વ તારે તોલ હરે;
 તું તો અન્નાણુ અંધો થઈને ફરે. અજ્ઞાની છવં ૨
 તારું ડાહ્યાપણુ સઘળું ક્યાંહી ગયું, તારું છળ વિદ્યામાં ચિત્ત રહ્યું;
 તેં તો લાલ વિનાનું લક્ષણુ ગ્રહ્યું. અજ્ઞાની છવં ૩
 તું તો પૂર્વે પુણ્ય કમાયો છે, તેણે મનુષ્યા પદવી પાચો છે;
 જો જગી શું ભરમાયો છે. અજ્ઞાની. છવં ૪
 આ તન પલકમાં પલટાશે, તારું વા'લું સહુ નિર્મળ થાશે;
 તે વેળા વહારે કોણુ ધ્રાશે. અજ્ઞાની છવં ૫
 અવસર આવ્યો છે હરિ ભજવા, હવે વિષય ભોગ મનથી તજવા;
 જન નીરાંત કહે સત્યમત સજવા. અજ્ઞાની છવં ૬

પદ ૧૫ મું.

રાગ આશાવરી.

રામરસ પીવે સો જન પૂરા, શતમે કોઈ એક શરા. ટેકં ૧
 રામરસ ને પ્રેમ પિયાલા, પાકા પાત્ર ના ફૂટે;
 આપ પીએ ઔરતક પીલાવે, તલભર તામેં નવ ખૂટે. રામરસં ૨
 રસ મતખાલા રૂપ બખાણું, મગન રહે મન માંહી;
 ત્યાગી તનકી શુદ્ધ ગિસારી, છાક ચઢી ભય નાહી. રામરસં ૩
 ગગન ગુફામે યોગાન ગિયાનકા, આપ રહે એકિલા;
 અન્ય દેવ વાકે દિલ નાહી, નહિ ગુરુ નહિ ચેલા. રામરસં ૪
 અનંત કલા વા તનકે માંહી, ઉલટ સમે સંસારા;
 નીરાંતદાસ દેખ્યા તા માંહી, તિન લોકસેં ન્યારા. રામરસં ૫

૩ છાક—મદ. ૪ ગગન ઈં—હૃદય રૂપી ગગન ગુફામાં જ્ઞાન રૂપી યોગાન છે તેમાં આત્મા રૂપી સંત એકલા વસે છે.

૫ વા—તે. ઉલટ ઇં—સંસાર તેને વિષે ઉલટીને (દૃશ્ય થઈને શમી જાય છે). ૫ તામાંહી—જ્ઞાનના યોગાનમાં. ન્યારા—જૂદા—પરમેશ્વર.

પદ ૧૬ મું.

રાગ પ્રભાત.

ફોગટ ફંદ સંસાર સમજી રહો;		
ના લહો નાથ મન સાથ શોધી.	ટક૦	૧
કોઈ દેવ દે'રાં ફેરે, તીરથ વ્રત જગ કરે;		
ના ટળે કર્મના કીચ કોથી.	ફોગટ૦	૨
કોઈ મૌનવ્રત ગ્રહી રહે, અસત્ય નવ ઉચરે;		
ધર્મ રૂડા કરે વેદ સાંખે.	ફોગટ૦	૩
તોચે અલ્યા શું થયું, દૈતનું દુઃખ નવ ગયું;		
હારદ અજગું રહ્યું, પિંડ પાખે.	ફોગટ૦	૪
કોઈ સ્વપ્નમાં નૃપ થયો, રાયનિધ પામી ગયો;		
એવું ભ્રમમાં મન તુંય રાખે.	ફોગટ૦	૫
પાણુ જગવાથી ગઈ રિદ્ધિ, શિરચ્છર ને ઢળતી;		
અલ્યા ત્યારે મુખકું શું દાખે.	ફોગટ૦	૬
મન કૃત્ય એવું કરે ઘે'લે, એણી પેરે લાઇ આણુ પેલે;		
નવ ટળે ગર્ભના ઘાણુ તેથી.	ફોગટ૦	૭
કોઈ સોહં સાધે સદા, તે જનપ માંહે રહે મુદા;		
પ્રપંચની પાર રહી પ્રીછ અજગી.	ફોગટ૦	૮
માયાનું હાટ વિરાટપદ ના લહ્યું, મારું તારું કરતાં સર્વ ગયું;		
પછે ભુર બુદ્ધિ થઇ ભરમે વળગી.	ફોગટ૦	૯
કોઈ આપમત ગ્રહી રહ્યા, વળી સમજી શીતળ થયા;		
મૃતવત દાસ થઈ દીન ખોલે.	ફોગટ૦	૧૦

- એમ અહંકારમાં જ્યારે બુદ્ધિ ભઈ, ઉત્તમ નાથની પ્રીત પડદે રહી;
પછે ભૂતળ ભરમિયા ભૂત તોલે. ફાકટ૦ ૧૧
- ત્રિગુણાતીત અદ્વૈતપદે, આવિયા તે તો જાણો શુદ્ધ હૃદે;
નામ નિશ્ચે થયું ભૂલ ભાગી. ફાગટ૦ ૧૨
- એક ધ્યાને સોહંની લે' લાગી, સદ્ગુરુ સેનમાં મોજે માગી;
જ્યારે અજ્ઞાન ઘેનેથી જોયું જાગી. ફાગટ૦ ૧૩

પદ ૧૭ સું.

રાગ રામગ્રી.

- સમજ લે સાર વિચાર, કર્મ વસ્તુનો નિરધાર, ટેક.
ખજાને ભાળ મન ભૂલ ટાળો, આડમાં અટક ના વટક થા વેગળો;
પાલટી પ્રીછ નિજ નામ નિહાળો. સમજ લે૦ ૧
- ચતુર્દશ ભુવન તે એક ભગવંતમાં, ભાઈ જાજો જોઈ શુદ્ધ મતમાં;
ધશ્વિર આલે ગુણ રૂપરાજો. સમજ લે૦ ૨
- જેમ વૃક્ષમાંહી ફુલ ફળ છે, પાન રહે પેટમાં એવું બળ છે;
પછે અંકુરમાં સહુ સમજો. સમજ લે૦ ૩
- પિંડ ખજાંડ તે પોતમાં પરખવું, જીગતી જોઈ અતિ મન હરખવું;
પોત ના પારખ્યે ભાત ભાળો. સમજ લે૦ ૪
- એ જંતુને નવ જડે, સુગમ કોઉ સંતને;
જો સદ્ગુરુ સેનમાં આપ કાળો. સમજ લે૦ ૫
- જાગ્રતના જીવનમાં મુક્ત થઈ મા'લવું, અમલની ઝોટમાં ઝોટ ભાળે;
જ્યમ પારસના પિંડમાં શું હેમ ભાળે. સમજ લે૦ ૬
- હરથી જોંચી એ તો કરે છે રૂડું, ભગાડી દે કાટં જેહ હોય ભુંડું;

૧ વટક-છટકી જા. પાલટી—પાછો ફરીને.

૪ પોતમાં—કુમારમાં અર્થાત્ તેના મૂળસ્વરૂપમાં. ૫ જંતુ—પામરજીવ આપ-હું'પણું. ૬ અમલની ઝોટ-અજ્ઞાનંદની લેહેર.

વળી પરસતાં રૂપ ટળે લોહ ભાગે. સમજ લે૦ ૭
 પ્રલ્લનું રૂપ આકાશ નિહાળ તું, દેખવામાટ નહિ ઘાટ તોલે;
 ભાઈ છે કંઈ કારમો એમ બોલે. સમજ લે૦ ૮
 જ્ઞાનીના પિંડનો થાપ નહિ આપમે, જૂઠી નથી લેઈ જુઓ આપમે;
 ભાઈને આપ ટાળીને આકાશ બોલે. સમજ લે૦ ૯

પદ ૧૮ મું.

રાગ ઢળક પ્રભાત.

ન જનનું પ્રિયા કોન બાતપર રાજ; ન જનનું પ્રિયા કોન બાતપર રાજ.
 મેં રે અજની કહું મરમ ના પાઉં, બહોત બનાઈ તેરી બાજ;
 બાજમેં બાજ મીલ ખેલે, ભૂલે હેં પંડિત કાજ. ન જનનું ૧
 શિવ સનકાદિક નારદ આદે, ભારે પદ પ્રજ્ઞાજ;
 અન્ય ઉપાસીકો કૌન ગીનતહે, આવન મતમાં બિરાજ. ન જનનું ૨
 બાજકી મેં જાઉં બલિહારી, બાજ ઉપર સખ રાજ;
 બાજગરકું કોઈ ના ખૂઝે, એસી અકલ મત છાજ. ન જનનું ૩
 બાજગર કૌન ખૂઝાવો, અનમીલે સખ સાજ;
 કાળજનસે તબહી બંચે, સદ્ગુરૂ પાવે અવાજ. ન જનનું ૪
 બાજકું તજ્યા બુઝ્યા બાજગર, સદ્ગુરૂ ખૂઝ્યા નવાજ;
 નીરાંત નામ બાજગર ખૂઝો, રહ્યો હે ગગન ધૂન ગાજ. ન જનનું ૫

પદ ૧૯ મું.

રાગ પ્રભાત.

સતગુરૂકો સમરન કર લે, ચેત ચેત નર નારી રે;
 હરદમ દારી કાળ હલાવે, પલમે લેગો મારી રે. ટંક. ૧

ઘડી પલકકા નહિ ભરોંસા, દલમે દખ વિચારી રે;
 આખર એક દિન ઊઠ ચલેગા, મરના શિરપર ભારી રે. સતગુરુ ૦ ૨
 દો દિન જીવના મૂઠ સમજ લે, અવસર મંગળકારી રે;
 મુનસા તેરી આતસંખાજી, જરા પલીતા જારી રે. સતગુરુ ૦ ૩
 જેસા સુપના હે મધરાતી, એસા સુખ સંસારી રે;
 નેન ખોલકર દખ દિવાના, અંતે બડી ખુતારી રે. સતગુરુ ૦ ૪
 કંચન સરખી કાયા બની હે, મંજન ખૂળ સમારી રે;
 કહે નીરાંત હરિનામ નહિ મુખમે, વા મુખમે રજ ડારી રે. સતગુરુ ૦ ૫
 સાખી.

*
 રામ નામ સખ કો જપે, સો તો નામ અમીર;
 અજર અમર એક નામ હે, તાકુ જપે કબીર. ૧

પદ ૨૦ મું.

રાગ પ્રભાત.

સાસ ઉસાસે સમરન કરને, તુહિ તુહિ કર તનમે રે;
 સાન ગુરુકી એહી સત્યાચર્ય, દેખો દિલ દરપનમે રે. ટેક. ૧
 સચરાચરમેં સોહી બિરાજે, આપ આપ આપનમે રે;
 બાહેર ભીતર એક નિરંતર, બાજે નાદ ગગનમે રે. સાસ ૦ ૨
 સોવત જગત સુરત સેજકી, ભીતર રહો ભજનમે રે;
 લે' લાગી સો તાર ના તૂટે, ઊઠ બેઠે આસનમે રે. સાસ ૦ ૩
 પૂરન પરચા ભયા પ્રહ્લકા, નામ લહા નિરગુનમે રે;
 દાસ નીરાંત દયા સદ્ગુરુકી, મગન ભયાહે મનમેરે. સાસ ૦ ૪

૨ નાદ-અનહદ નાદ. ૩ સુરત સેજકી-સુતર રૂપી શય્યાની આંદર.
 ભીતર-અંતરમાં.

* આ પદની પાછળ આ સાખી હતી તેથી દાખલ કરી છે.

પદ ૨૧ મું.

રાગ પ્રભાત.

અધર કલા મે આસન કરને, રામનામ લહે લાઈ રે;
 અન્ય દશા તું અલગી કરને, ભૂલ ગયા તેં ભાઈ રે. ટેક. ૧

ભણ્યો ઘણું પાણુ ભેદ ન જાણ્યો, કરણી ઘણી કમાયો રે;
 બીજ વૃક્ષની પેરે સર્વ તું, તે પૂરણ નવ પાયો રે. અધર૦ ૨

હંસ બન્યો પાણુ ન મળે પાસે, ખીર નીર નરવેડો રે;
 ગુણ વિના તે ઘે'લો કહીએ, ડાહ્યાપણ દૂર ખશેડો રે. અધર૦ ૩

સ્થૂળ સૂક્ષ્મ ને કારણ કહીએ, મહાકારણને નિરખો રે;
 મહાકારણથી અજગું કહીએ, તે પદ પૂરણ પરખો રે. અધર૦ ૪

જગત અવસ્થા સ્વપ્નાંતર ને, સુષુપ્તિ ને તુરિયા રે;
 તુરિયાથી તે અજગું કહીએ, તે વિરલા જન વરિયા રે. અધર૦ ૫

ભણ્યા ગણ્યામાં એ નવ આવે, અનામ વસ્તુ આધી રે;
 નીરાંત નામ ગુરુ તરતારણ, લેહે નિરંતર લાગી રે. અધર૦ ૬

પદ ૨૨ મું.

રાગ પ્રભાત.

દેખો રે દુનિયાકા મારગ, જૂઠું કહે સર્યા રે;
 અવાચકકું આદર દેવે, વાચકકું કહે કર્યા રે. ટેક. ૧

સાચાથા પણુ ઉલટ સમાના, અળ કેસે દિલમાના રે;
 સળહિ જગતકું હલા ચલાવે, સોહી ખોજના આના રે. દેખો૦ ૨

૨ બીજ—બીજ અને વૃક્ષની પેરે સર્વ છે પણ તું તેભેદ પૂર્ણ પણે પાયો (પામ્યો) નહિ.

૧ જૂઠું—જૂઠા સંસારને. અવાચક વાણી રહિત જડ મૂર્તિ. વાચક—વાણીવાળા ગુરુ આદિક. ૨ સાચા ધર્મ—તું અલ રૂપે સાચો હતો પણ કિસ્ટી શુદ્ધિ કરીને હવે રૂપમાં સમાઈ ગયો છે.

એક સ્વતંત્રે સળ છટ પૂરન, આનંદ દેવ કહાં રહેવે રે;
 ગુર હમારા સોહી બિરાજે, સાચી હકુમત કહેવે રે. દષો ૦ ૩
 બેદ કિતાબાં પઢે નિશદિન, સાચા આપ ના પાવે રે;
 હુઆ દેખતા પણ મારગ ભૂલા, અંધા કિસ બિધ જાવેરે. દષો ૦ ૪
 અંધી દુનિયાક કહા કહિયે, કાજ પંડિત અંધા રે;
 ખરે ખોટકા નહિ પારખું, પઢે ગનેસે ધંધા રે. દષો ૦ ૫
 એક બિના કોઉ ઐર ન દૂજ, અન્ય દેવકું પૂજે રે;
 બડી ભૂલકી ગાંઠ પડી, કહે નીરાંત વિરલા બૂઝે રે. દષો ૦ ૬

પદ ૨૩ મું.

રાગ પ્રભાત.

સચા સાહેબ સદગુર મિલિયા, મે'ર કરી તબ મન્મથાન્યા;
 આ રે બડા કૌન ઉનથે કહીએ, પિતા પુત્રપે સમજના. ટેક. ૧
 મન ઉલટા કર અલખ લખાયા, આપ આપકું ઓલખાના;
 દુઃખ દીનકા દૂર કર ડારા, કીના રંકક મહારાના. સચા ૦ ૨
 આહવત દીના ગુરમુખ કીના, આપ આપકા ઉનમાના;
 દોઉ દિન પર બડા બનાયા, ફાલ ધરત નહિ કુરમાના. સચા ૦ ૩
 નકી બદીકા ન્યાય ચૂકાવે, તખત કહાવે અરસાના;
 દીન દુનિયાકા દાતા કહાવે, ખેલ ખલકકા ગઢ ભાના. સચા ૦ ૪

૧ ઉનથે—એનાથી. આ રે ૧૦—આ સદગુર એજ મોટા છે. પિતા ૧૦—જેમ પિતા પુત્રને સમજાવે છે તેમ મનને ઉલટા (પાછું) ફેરવીને જોણે અલખ વસ્તુ (બ્રહ્મ) સમજાવ્યું છે, અને એવી રીતે પોતાનું આપ (પોતાપણું) ઓળખાવ્યું છે.

૩ આહવત—આહન (?)

૪ અરસાના—અરસ (પરમેશ્વરનું ધામ) નું. ભાના—ભાગ્યો. ખેલ ૩૫ ખલકનો ગઢ ભાગ્યો.

સખ ઘટ બાસી પ્રહ્મ બિલાસી, પદ પૂરન હે નિરખાના;
નીરાંત નામ અમલ રસ માતા, સખ કોઇ ચહાવત નહિ છાના. સચાં ૫

પદ ૨૪ મું.

રાગ પ્રભાત.

નામ ધણીકો સખસેં નીકો, અનુલવી જન અદકારી હે;
સખ દેવનકો સદ્ગુરુ દાતા, મંગતા ભેખ ભીખારી હે. ટેક. ૧
મહા મર્મીજન મર્મ ન જને, નામ લખી ગત ન્યારી હે;
સદ્ગુરુ સાહેબ દયા કરે તો, પલમે પાર ઉતારી હે. નામં ૨
થાક્યે પંડિત થાહ ના પાવે, યૂડી બુદ્ધ બિચારી હે;
જોગી જોગ જુગત બિના હારે, ખુસીયે સખ ખુવારી હે. નામં ૩
બાવન અક્ષર બૂઝત નાહી, ખેદ પુરાન બિચારી હે;
ખટ દરશન મત ખેલ તપસ્યા, કહા બડે આચારી હે. નામં ૪
મુક્તા કાજ મરમ ના પાવે, હક બિના મત હારી રે;
દોઉ દિનપર સચ્યા સાહેબ, નામ ધની પર વારી હે. નામં ૫
નામ ના ચીને સો નર નુગરા, કહા સાધુ સંસારી હે;
નીરાંત નામ અભે આવનાશી, પાયા પ્રેમ પસારી હે. નામં ૬

પદ ૨૫ મું.

રાગ પ્રભાત.

બડે ગુરુ વાકી જાઉં બલિહારી, કહા સેવકું સીખલાયા;
પાસ અંધેકી અંધા આયા, અંધા રાહ ચલાયા. ટેક. ૧
બંદા કહાવે છૂરી ચલાવે, એહી ફલકું કુરમાયા ?
ક્રિયા કરાયા દોઉં દોજક જાએગે, હક નામકું ના પાયા. બડેં ૨

ભગવા કહાવે મુંડ મુડાવે, દિલ અંદર નહિ દરશાયા;
 ઝોહું સખ સમેં બહે જત હે, અલખ નામકું ના પાયા. બડેં ૩
 સંન્યાસી સો સખ કર નાસી, ના ગાયા પદ પરસાયા;
 ગઉમંત્રીમે જનમ ગુમાવે, મૂલ મંત્રકા ના પાયા. બડેં ૪
 જોગી કહાવે જોગ દહાવે, ગગનમંડળમે મઠ છાયા;
 જોત ઝાંખકે જનમ ગુમાવે, આપ અલખકું ના પાયા. બડેં ૫
 જંગમ કહાવે કાન ફરાવે, દેવી દેવકું મીલ આ'યા;
 આસ અધૂરી બહે જત હે, દેવી નામકું ના પાયા. બડેં ૬
 પ્રહ્લ કહાવે જનોઉં સોહાવે, ખટકરમ નિત્ય નિરમાયા;
 ઝોહી કરમ કર બહે જત હે, નેહ કરમકું ના પાયા. બડેં ૭
 જતિ કહાવે સુવાંગ સુહાવે, શીલ ભાવ દાન તપ ભાયા;
 ધરમ બખાની બહે જત હે, નેહે ધરમકું ના પાયા. બડેં ૮
 ભેખ કલકા બડા બનાયા, કલત્રૂટ કો ના કા'યા;
 કલત્રૂટ તો સતગુર કા'વે, સખ દેખો ઉનકી માયા. બડેં ૯
 સખ ગુર વાકે શિર સતગુર હે, ઘટ મઠ પટ પરખાયા;
 બીરાંત નામ ઇનુકા કહીએ, બિમલ બિમલ બેહું ગાયા. બડેં ૧૦

પદ ૨૬ મું.

રાગ પ્રભાત.

રામ નામ તું રાખ્ય હૃદમાં, કાઢ્ય કલ્પના કાર્ય રે;

૪ ગઉમંત્રીમે—ગાયત્રીમાં. ૬ ફરાવે—ફડાવે. દેવી ઇ—દેવી દેવને મળવાની ઈચ્છા કરી.

૭ અહ—આહણ. જનોઉં—જનોઇ. નેહ કરમકું—નિઃકર્મ (અહ) ને. ૮ નેહે ધરમકું—ધર્મ રહિત (અહ) ને કે પ્રીતિથી ધર્મને પામેલો નહીં.

૯ કુળત્રૂટ—કુળનું અંધન તોડનાર. ૧૦ બિમળ (વિમલ)—નિર્મળ. બેહું—વેદોએ.

આદ્ય અંત ને મધ્યે ષોલે, તે વસ્તુ છે સાચી રે. ટેક. ૧
 વિના મૂળનો એ છે વેલો, મન વાણી પર વાધ્યો રે;
 અનુભવિયાંના અંતરમાંહી, નેહુ નિરંતર આધ્યો રે. રામ૦ ૨
 વિના પંખનો એ છે પંખી, વિણ ઇંદ્રીના ભોગી રે;
 વિના પિંડનો એ છે પ્રાણી, વિના જોગ સંજોગી રે. રામ૦ ૩
 વાણીમાં આવે તે વણસે, નિરવાણી તે સાચું રે;
 નામ રૂપને ગુણથી ન્યારું, તે જોહેર પદ જાચું રે. રામ૦ ૪
 ઉતપત પ્રલે એને નાહીં, આદ્ય અનાદિ એવો રે;
 નીરાંત નામ ગુરૂ તર તારન, સદા ઉદ્યોતને સેવો રે. રામ૦ ૫

પદ ૨૭ સું.

રાગ પ્રભાત.

સમજી લે મન સૂધી કળા, સદ્ગુરૂ નિજ નામ લખાવે. ટેક૦ ૧
 જોગ જગન વ્રત દાન આચરે, અડસઠ તીરથ ફરી આવે;
 વનમાં જઈને તપ આરાધે, તોહી ભૂલમે ભરમાવે. સમજ૦ ૨
 કષ્ટ કરી કાયાને પીડે, ભૈરવજપ ઝંપલાવે;
 ચાર ખાણ ચોરાશી ભટકે, નિરભેપદ નર પાવે. સમજ૦ ૩
 નારદ શારદ વ્યાસ વિરંચી, અહિપતિ નિશદ્દિન ધાવે;
 ચાર વેદ સરસ્વતી સનકાદિક, અગમ અગાધ બતાવે. સમજ૦ ૪
 ઈંગલા પિંગલા સાથે સુષુમ્ણા, ભમર ગુફામાં ભાવે;
 તેજ તત્વનો કરે નીવેડો, તોચે અલખતણી લખ નાવે. સમજ૦ ૫
 સહુમાં વ્યાપી સહુથી ન્યારો, એવું અગમ જ્ઞાન દર્શાવે;
 નીરાંતદાસ સો સતગુરૂ પૂરા, જો જનમ મરન બીસરાવે. સમજ૦ ૬

૫ ઉદ્યોત—પ્રકાશ (૩૫).

૩ અહિપતિ—શેષ. ૪ ઈંગલા—છડા નાડી. ભમર ગુફા—

સ્થાન રૂપી ગુફા.

પદ ૨૮ મું.

ઉચ્ચ પ્રભાત.

નામ બીના કછુ ના મીલે, ગ્યાનીજન ગત પાવે;	
નામ મીલે જ્ઞાનનામકુ રે, નામ નામ લખાવે.	ટંક. ૧
અગમ અગોચર નામ હે, નામ નિરગુણ કા'વે;	
સિરગુણ સોઈસત નામ હે રે, નામે સળ ધાવે.	નામ૦ ૨
પીર પેગંબર આલિયા, અલ્લા ઇસમ પઢાવે;	
ઇસમ ઇસમકે આસરે, કાજ કલમા સુનાવે.	નામ૦ ૩
ઇસમ નામ દોઉં ઉપરે, લલા વાહીકુ લહીએ;	
નીરાંત નિર્મળ નામકુ, કહો કેસા કહીએ.	નામ૦ ૪

પદ ૨૯ મું.

ઉચ્ચ પ્રભાત.

રામ નામકા પારખું, કહો કેસે પાવે;	
હસનકી છત કહાં મીલે રે, બગબહોત મીલ આવે.	રામ૦ ૧
કાજ પંડિત પઢે ઘને, ધ્યાની સળ ધાવે;	
સિદ્ધાંતકુ સમજે બિના, કછુ હાથન આવે.	રામ૦ ૨
ખટદર્શન મિલી જોગહિ, અજ્ઞ એક ના પાવે;	
લિન્ન લિન્ન ભેખી ભયે, ખટ રાહ ચલાવે.	રામ૦ ૩
આદ્ય અંત મધ્ય એક હે, દૂજ નહિ દરશાવે;	
નીરાંત નિર્મળ નામ હે, ગુરુદેવ લખાવે.	રામ૦ ૪

પદ ૩૦ મું.

ઉચ્ચ પ્રભાત.

સોહી ખેરાગી રામકા, મંછા ઘર લાવે;

૨ સિરગુણ-સગુણ. ૩ અજ્ઞ-માયા. લલા-બ્રહ્મ.

આત્મદેવ નિરંજના, વાકુ ઉલટા જગાવે.

ટાક. ૧

મગન હોઈ મનકુ ગ્રહે, સખ ભ્રમ નસાવે;

પાંચેકુ પ્રમોદકે, નિરમળ જશ ગાવે.

સોહી૦ ૨

રાજસકા ગુન મેટકે, તિમિર ખિસરાવે;

ત્રીજો ગુણુ આસન કરે, ચોથે લેહ લાવે.

સોહી૦ ૩

અભ્યંતર આસન કરે, નિજ તંત્ર નરતાવે;

કહે નીરાંત પદ સ્પરશીને, પદ માંહી સમાવે.

સોહી૦ ૪

પદ ૩૧ મું.

રાગ ઉચ્ચપ્રભાત.

સત્ય ચાલો દેશ પ્રહને, સંતો સત્ય ચાલો દેશ પ્રહને;

છોડો જગ વેહેવાર સૂધે મારગ ચાલતાં;

ભાઈ નિંદશે તને સંસાર.

સંતો૦ ૧

બાપ દાદા સહજે ચલે, એ તો મારગ ખોટો;

એવા તમે તો થઈ જાજો, જેમાં આવે ન ટોટો.

સંતો૦ ૨

કુળ મરજદાની બદી, એ તો સંતને મેટી;

જેમ સર્વ વ્યસનને મૂકીને, ગોપી જઈ કૃષ્ણગુને ભેટી.

સંતો૦ ૩

પંથ કે પ્રતિમા પાળતાં, મળે નહિ પ્રહ છોટો;

નીરાંત નામ જાણે નિરંજન મળે, દુઃખ સાંસો મેટ્યો.

સંતો૦ ૪

પદ ૩૨ મું.

ઉચ્ચ પ્રભાત.

જે રે જાણે છે તે બાવરા, કે'શે ઉમર શી અમારી;

૨ પાંચેકુ-પાંચે ઈંદ્રિયોને. ૩ રાજસકા-રજેગુણના. તિમિર-તમો-
ગુણુ-અજ્ઞાન. ૩ ત્રીજો ગુણુ-સત્વગુણ. ચોથે ઈં—ચોથા પદમાં-તુરીયામાં.
નિજ ઈં—પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે માયાને નરતાવે (વૃત્ય કરાવે).

૩ બદી-નિંદા. મેટી-મટીગણ.

- જવાનીમાં એવું થાય છે, (પણ) ખરા ભક્ત પ્રત્યક્ષારી. જે રે૦ ૧
કોટિ કરો પરમાત્મા, દે પર લોક સધારી;
પણ પ્રહ્લાનંદ છે અવનવો, નવ જુગાર એ હારી. જે રે૦ ૨
અસંખ્ય પ્રહ્લા થઇ ગયા, શંકરે કીધી સવારી;
દેવલોકની ગણતી નથી, કશી દુનિઆ બિચારી. જે રે૦ ૩
અસંખ્ય વિષ્ણુ થઇ ગયા, દશ કોટિ કા'ના;
સપ્ત કોટિ સરસ્વતી થઇ, મારી પણ એક માના. જે રે૦ ૪
કોટિ બલિ વામન થયા, કૌરવ દળ ભારી;
લંકાપતિ રાવણ ગયા, સો સો લખવારી. જે રે૦ ૬
સતગુરુ નામ અચળ છે, કહું હું તો પોકારી;
કહે નીરાંત બાપુ સુણો, એવી ઉમર અમારી. જે રે૦ ૭

પદ ૩૩ મું.

રાગ કલ્યાણ.

- રામ નામ ભજ ભાવ કરીને, મૂકી માન બડાઇ;
વાણશી જતાં વાર ન લાગે, ચેતો ચોંપમાં ભાઈ. ટેક. ૧
કામ ક્રોધ લોભ મોહ મમતા, એહ સખે દુઃખદાઈ;
રામનામકા રેગા ન લાગે, જૂઠો જન્મ ગુમાઈ. રામ૦ ૨
ધન માલ કુળ કુટુંબ કબીલો, જાણો જૂડી સગાઈ;
અંતકાળ કોઈ રાખી શકે નહિ, સખ દેખત ચલજાઈ. રામ૦ ૩
માન કલ્યા તું મન મત ભૂલે, સાચી કહું સમુઝાઈ;
નીરાંત નામ સદા સુખદાયક, મુઆ ન માને જાઈ. રામ૦ ૪

પદ ૩૪ મું.

રાગ ચલાઉ.

ધન્ય ભાગ્ય વાંસળી તારાં ભલાં;	
પ્રભુની મુખ પદવીને પામીનાર.	ટેક. ૧
જપ તપ સાધન સ્વપને નવ મળે;	
તું છે તે મૂરત કટિગામી નાર.	ધન્ય૦ ૨
પ્રેમે પાતળીએ કરમાં ગ્રહી;	
ઘોડાવી ઘોડાં દરે જ્યમ નાર.	ધન્ય૦ ૩
સુકૃત શું જાણું તે શાં કર્યા;	
અલૌકિક શ્રીકૃષ્ણ શિર સ્વામી નાર.	ધન્ય૦ ૪
નીરાંતના સ્વામીના સંગમાં;	
સઘળી પ્રભુ પ્યારી જુગ જામી નાર.	ધન્ય૦ ૫

પદ ૩૫ મું.

રાગ ચલાઉ.

કૃષ્ણ સરીખો કોઈ નહોતો,	
આ કુળમાં કૃષ્ણ સરીખો કોઈ નહોતો;	
એના પરાક્રમ તણો કોઈ પાર ના પ્રીછે,	
નવ જાયે કોઈનો ધૂત્યો.	કૃષ્ણ૦ ૧
સત્તાવીશ દિવસના પારણે પોહ્યો,	
અને શકટ પડે નવ બીધ્યો;	
પય પાન કરાવા પૂતના આવી,	
તેનો ધાવતાં પ્રાણ લીધો.	કૃષ્ણ૦ ૨
માખાણને કાળે ગોળી રે ભાગી,	

એને બાંધ્યો ઉખળ તાણી;

નવ લખ ગાળિયે હાથ નવ બંધાય,

એવો બાળક વંદાણી.

કૃષ્ણ ૦ ૩

શરીર શોભાળું એનું મુખકું રૂપાળું,

એને દખતાં હૃદય કરે છે;

નંદ યશોદાના ભાગ્યનો નહિ આંકો,

તે પુત્ર કહીને ઉચરે છે.

કૃષ્ણ ૦ ૪

ગોકુળના ગોપ લોક એમ વદે છે,

દેવનો દેવ કોઇ આવ્યો;

દાસ નીરાંતનો સ્વામી શોભાવ્યો,

તે સહુને દિલ ઘાણું ભાવ્યો.

કૃષ્ણ ૦ ૫

૫૬ ૩૬ મું.

મહાપ્રાણુતાણા વિશ્રામ, વંકા વનમાળી;

અખળાના આતમરામ, વંકા વનમાળી.

ટેક. ૧

હરતાં ફરતાં ધંધો કરતાં, ચિત્ત તમારે ચરણે જ;

અધઘડી અખળું નવ ગોઠે, આવો નરખું નયણે જ. વંકા ૦ ૨

સુરત સુહાગન સનમુખ ડાડી, રહી છે નિશદ્દિન ન્યાળી જ;

બીજું તો ભૂધર નવ ભાવે, તમ સાથે છે તાળી જ. વંકા ૦ ૩

વિલંબ ના કરશો વેંલા પધારો, અરસપરસ મન બાધ્યું જ;

એકાંતે ઉભી અલખેલા, અખંડ સાધન સાધ્યું જ. વંકા ૦ ૪

શું કહીએ વાંલા આવો, મોહન વર મુને મળીએ જ;

તમો વિન્નેગે વ્રેહેવન્દિમાં, વણ બાબ્યાં તે બળિયે જ. વંકા ૦ ૫

વર વર્યા એક તમને ત્રિકમ, નિર્ગુણ નામ તમારું જ;

નીરાંતના સ્વામી વશ કીધું, મન અટક્યું છે મારું જ. વંકા ૦ ૬

૩ ઉખળ-ખાંચણિયો. ગાળિયું—દારડું. વંદાણી—ચરિત્રવાળો-ધૂન.

પદ ૩૭ મું.

રાગ ગરબી.

- સજની સાંભળ મારી વાત, કહું છું આજની જો;
 લૂંધર ભલા ધિરાજ્યા, જોઈ છળી મહારાજની જો. ૧
- થાવર જંગમ જોતાં રૂપ, મનડું મોહી રહ્યું જો;
 અળગા ઉરથકી નવ થાય, થીરતા ઘર થયું જો. ૨
- ઘરમાં વા'લાજીનો વાસ, વા'લે વશી રહ્યા જો;
 એવો અખિલ ભુવનમાં એક, ઇચ્છા વર લહ્યા જો. ૩
- જોતાં જડમતિનું જોર, ભાગ્યું જ્યારથી જો;
 ટળિયું અંધારું અજ્ઞાન, પ્રકટયા ત્યારથી જો. ૪
- હવે હૈડે હરખ ન માય, મંગળ માહરે જો;
 ઉઘડ્યાં અનુભવનાં લોચન, ભીતર બાહરે જો. ૫
- નિરખ્યા નિરંતર ભગવાન, ભેટી ભાવશું જો;
 ઇચ્છા ઉલટ સમી થઈ એક, લહર દરિયાવશું જો. ૬
- સુરતા સાંભળ મોરી વાત, મુક્તિ ધામ છે જો;
 નીરાંત નિરખો પદ નિરવાણુ, આતમરામ છે જો. ૭

પદ ૩૮ મું.

રાગ ગરબી.

- કહેજો ધન્ય તમોને હરિ ધન્ય છે રે લોલ;
 કહેજો આવડાં કડાણુ શાં મન છે રે લોલ. ૧
- મીન નીર વિના જીવે નહિ રે લોલ;
 એવી રીત પ્રીત અમને થઈ રે લોલ. ૨
- મોહન મળવાને મન અકળાય છે રે લોલ;
 તેણે તન અમારાં ગળાય છે રે લોલ. ૩

સમ ખાઈને કંઠું છું શ્યામને રે લોલ;	
મન વળગી રહ્યાં છે એના નામને રે લોલ.	૪
એના રૂપનાં હૃદમાં ખાણુ છે રે લોલ;	
તેણે વેધ્યા અમારા પ્રાણુ છે રે લોલ.	૫
ઉદ્ધવ શુદ્ધ ગદ્ય છે શરીરની રે લોલ;	
લેહે લાગી છે હળધર વીરની રે લોલ.	૬
ઉદ્ધવ આખું ગોકુળિયું ગામ છે રે લોલ;	
વન વા'લા વિના વિશરામ છે રે લોલ.	૭
કે'ન્ને સ્વામી નીરાંતનાને એટલું રે લોલ;	
તરત આવે ગોકુળમાં તેટલું રે લોલ.	૮

પદ ૩૯ મું.

રાગ ગરબો.

કે'ન્ને કુમળ તે કંસની કિંકરી રે લોલ;	
રૂપે રૂડી ને કુળવંતી ખરી રે લોલ.	૧
ઉચ્ચ કરણ ઘણી શું વખાણિયે રે લોલ;	
ઘણી અંદન આપતી તે જાણિયે રે લોલ.	૨
તોલ વર્ણના તે તાગો આવે નહિ રે લોલ;	
ઉદ્ધવ કે'તાં નથી એટલી કહી રે લોલ.	૩
પુણ્યવંતીનાં પુણ્ય અપાર છે રે લોલ;	
તેના સાખી સરવ સંસાર છે રે લોલ.	૪
તેને મોહ્યા છે તન વસુદેવનારે લોલ;	
પૂજા વિધિએ કરતી હશે સેવના રે લોલ.	૫
એના ભોજનનો સ્વાદ શું વખાણીએ રે લોલ;	

જીવણ જમતા હશે દૂધ પાણીએ રે લોલ.	૬
જરા દુભતી ન હોય દલમાં વળી રે લોલ;	
જેવી શોભે તેવી સંગતિ મળી રે લોલ.	૭
કૃષ્ણ કાળાને કુળજી જોડી હળી રે લોલ;	
જેમ રમતા જોગીને ધૂણી મળી રે લોલ.	૮
તેને સેજી પલંગનું શું કામ છે રે લોલ;	
તે તો જ્યારે વસે ત્યાં વિશ્રામ છે રે લોલ.	૯
એવા સ્વામી નીરાંતનાને જાણજો રે લોલ;	
ઉઠવ અખળાની અરજ પ્રમાણજો રે લોલ.	૧૦

પદ ૪૦ મું.

રાગ ગરબો

શા સરખું ઓઘડિયું સારે રે;	
પ્રભુ પધાર્યા મંદિર મારે રે.	૧
આણતોડ્યા અલખેલોજી આવ્યા રે;	
ગુણે ગમતા ગોવિંદ ઘણું ભાવ્યા રે.	૨
હું તો વીલા નહિ મૂકું હાવે રે;	
ઘણે દહાડે આવ્યા (છો) મારે દાવે રે.	૩
અમો સરવે સખી ટોળે થઈશું રે;	
જીવન જશે ત્યારે અમો કહીશું રે.	૪
અમને આટલા દિવસ ઘણાં વા'યાં રે;	
અમો નિર્લજ નાર કહેવાયાં રે.	૫
અમો લોક કુળની લજ્જા લોપી રે;	
ઘેર ઘેર ગવાયાં ગોપી રે.	૬
માટે જીવણ નહિ દેઈ જાવા રે;	

શિર સાટે અમારા દાવા રે.	૭
હું તો રોકીને રાખીશ ઘરમાં રે;	
ઊભી રે'શ અટકી ઉરમાં રે.	૮
ઊભાં અબળા તો આનંદ પામી રે;	
ઘરો ઘરમાં નીરાંતનો સ્વામી રે.	૯

પદ ૪૧ મું.

રાગ ગરબો.

છખીલાજી છળ વિદ્યા છાંડો રે;	
થોથાં ઠાલાં તે શીદને ખાંડો રે.	૧
નથી અમને તે નાથ અબ્બાણ્યા રે;	
અમો ઝાળખીને અંતરે આણ્યા રે.	૨
હવે વા'વાની વાત ન કરશો રે;	
છળ કરીને નવ છેતરશો રે.	૩
અમને વારે વારે નવ વા'શો રે;	
પાઈ અમૃત ને વિષ ના પાશો રે.	૪
અમો અબળા છું નિર્બળ નારી રે;	
જન્ને જાઓતી મોહન મને મારી રે.	૫
તમો જાતાં અમો નથી રહેવાતું રે;	
પ્રાણ સાટે છે નેહતું નાતું રે.	૬
મનની જાણે તેને શું કહીએ રે;	
વા'લા તું વિન્નગ કેમ સહીએ રે.	૭
સદા મળવું સ્વામી સુખ માગું રે;	
હોયે અંતર તે કરન્ને આંધુ રે.	૮
ભલે મળિયા નીરાંતનો સ્વામી રે;	

સહુ અળળા તે આનંદ પામી રે.

પદ ૪૨ મું.

રાગ ઘોળ.

ધન્ય ધન્ય મારે દહાડી રે, દરશન હરિવરનું;
હરખ ભરી કન્યા રે, સુખ અલૌકિક નરનું. ૧
અરસ પરસ નહિ અળગાં રે, પિયુ સાથે સજની;
સાધન સઘળું શમતાં રે, રમતાં ગદ્ય રજની. ૨
અર્ક પ્રલ્લનો ઉગ્યો રે, ચૌદશ અજવાળું;
અકળ સ્વરૂપ અનુભવની રે, આંખડીએ નિહાળું. ૩
નિરંતર નર નારી રે, નિશ દિન સંજોગી;
પ્રેમ પલક નવ છાંડુ રે, ભવ ભેના ભોગી. ૪
અનભેપદ અનુભવિયા રે, જન જાણે કોઈ;
દાસ નીરાંત નિર્વાણ રે, પદ પૂરણ સોઈ. ૫

પદ ૪૩ મું.

રાગ ઘોળ

આદિ પ્રલ્લ નિરવાણી રે, નિરખીને કહીએ;
ઉલટ સુલટ ઘેર આવી રે, નિરંતર રહીએ. ૧
તન મન ધન અરપાણની રે, અનહદ સેવા;
જન વરિલો કોઈ જાણે રે, જગતપતિ દેવા. ૨
નામ રૂપ ગુણથી ન્યાઝું રે, દરશન છે દા'ડી;
વારંવાર કંઈ છું રે, દરવાજે ઠાડી. ૩

૩ અર્ક—સૂર્ય. ૪ ભવ ધ૦—ભવ (સંસાર) રૂપી ભે (ભય) ન
ભોગ કરી જનારા—ખાઈ જનારા. અર્થાત્ સંસારભયનાશક.

૫ નિર્વાણ—મોક્ષ. ૩ ઠાડી—ઝભી.

શીતળતા શશિવરણા રે, ઘટ ઘટમાં પૂરાં;	
શિવ સદા સુખદાયક રે, નથી અકળ અધૂરા.	૪
મનુષા ટાણું મોટું રે, જાગીને જોતાં;	
અકળ સ્વરૂપ અનુભવિયું રે, ખટપટ સહુ ખોતાં.	૫
અવર પુરુષની આશા રે, ઉવેખી દીધું;	
નૌતમ વસ્તુ ઘરમાં રે, સમજીને લીધું.	૬
લાભ થયો આણલેખું રે, સે'જે સુખ દીધું;	
નીરાંત સદ્ગુર મળતાં રે, સાધન સમુ સીધું.	૭

પદ ૪૪ મું.

રાગ હાલર.

સાધો સાધન શું કરો, જેને મહાધન લાધ્યું;	
દૈ દુઝ્યા ટળી ગઇ, નિશ્ચળ મન બાધ્યું.	૧
પૂરાણપદ ખોતે થયો, તેનું મન ક્યાં લાગે;	
રાજકુંવર હસ્તિ ચઢ્યો, તે કોડી શીદ માગે.	૨
મેઘ ના ઇચ્છે નીરને, શશિને શીતલતાઈ;	
દિનકરને દીપક કશો, સોને શી શામતાઈ.	૩
પારસમણિ જોતાં જાયે. (ધમ સર્પે વામ્યો;	
દૂપ ખોદાવી શું કરે, જળ જાનહવી પામ્યો.	૪
નવનિધિ નિર્માલ્ય છે, સિદ્ધિ સાચું ના પેખે;	
આદલોક પૈકુંડ લગી, સરવે ત્રાણવત લેખે.	૫

૬ ઉવેખી દીધી—તજ દીધી.

૧ સાધો ઇં—જેને મોક્ષરૂપી (મોટું ધન) પ્રાપ્ત થયું છે તેને સાધન સાધો એમ શું કહો છો ? દૈન-માન અને બ્રહ્મ એવી વસ્તુ.

૩ દિનકર—સૂર્ય. ૪ જાનહવી—ગંગા. ૫ નિર્માલ્ય—તુચ્છ.

નવધાથી નિર્મળ થયો, પૂરણપદ જોતાં;
દાસ નીરાંત તદ્દૂપ છે, હું તું બેઉ જોતાં.

૬

પદ ૪૫ મું.

રાગ કલ્યાણ.

બાજીગરકા બડા તમાસા, સખ દેખનકુ આઈ;
બાજીગરકુ કોઈ ના દેખે, ચિત્ત બાજીસે આઈ. બાજી ૧
જેલ જેલનકા ખૂબ બન્યા હે, અચરત બરની ન જઈ;
નર નારી કોઈ નજર ન ચૂકે, ખુસીપે માન પાતી આઈ. બાજી ૨
સાચી ને સાચી જૂઠી હે, એસી જુગત બનાઈ;
ત્રીન લોક માંહી એહી તમાસા, રાંક રાવ રીઝાઈ. બાજી ૩
જેલ ખૂબમાં દુનિયા ખુશી, એસી જેલ ખીલાઈ;
તે તો સખહી જૂઠા જનો, જનત જગ ભરમાઈ. બાજી ૪
ત્રીન દેવ આદે સહુ દુનિયા, એ સખ બાજી બનાઈ;
બાજી સે સખકા મન માના, બાજીગર ના પાઈ. બાજી ૫
જડ ચૈતન્યકા એસા જેલા, અદૂટ ચાલ ચલાઈ;
નીરાંત નામ બાજીગર ન્યારા, બાહેર ભીતર પાઈ. બાજી ૬

પદ ૪૬ મું.

રાગ ઢેદારો.

જોને આપ વિચારી તું વાઝું રે, ભોળા મન ક્યમ ભૂલે;
તારે આથે હરિ જોળવાયા રે, ફૂલ વાણ શું ફૂલે.

ટેક.

૬ નવધા—નવ પ્રકારની ભક્તિ.

૧ ચિત્ત ઇ—બાજીની સાથે ચિત્ત વળગ્યું છે. ૨ પાતી—

૩ સાચી ઈ—તે સાચી છે અને જૂઠી પણ છે. ૪ ખીલાઈ

ઓ છે. ૫ પાઈ—શોધ ના પાઈ.

૧ જોળવાયા—છુપાયા.

ક્યાંથી રે આવ્યો ને ક્યાં રે જવાનું તારે, જોખ્ય ખર્ચ છે કહીએ રે;
 દ્વૈતપણામાં મહાદુઃખ પામ્યો, હારદ વિચારી જ્ઞને હૃદયે રે. ભોળાં ૨
 ભણ્યો ને ગણ્યો રે મનમાં થયો મોટો, વાણીમાં વેધાયો રે;
 વારતાનું વડપણ નવ છૂટે, આશાને પાશે અંધાયો રે. ભોળાં ૩
 આજ ગઈને આવી કાલ કહેતાં, વરસ ગયાં સહુ વીતી રે;
 સો વરષે સંતાપ ન છૂટ્યો, હારી ગયો બાજી જીતી રે. ભોળાં ૪
 સો વાર તને શું સમજવું, જ્ઞને સંસારમાં શું છે તારું રે;
 ચાંદો ત્યાં સુધી ચાંદરાણું, અંતે છે અંધારું રે. ભોળાં ૫
 મન કર્મ વચને માની લેજે, નર નારીને કહિયે રે;
 નીરાંત નરભે નામ હરિનું, ગુરૂ પ્રતાપે ગ્રહિયે રે. ભોળાં ૬

પદ ૪૭ મું.

રાગ ધોળ.

લોક હસારત થાય છે;
 રીતે પ્રીતે પ્રીતમ પળજે લાલ. ટેક. ૧
 જોળવાયો નહિ ચાલે અધ ઘડી;
 માટે મોહન આવી મળજે લાલ. લોક હસારત ૨
 સૂતું તમો વિના સંસારમાં;
 અન્યો અન્ય અઢળક ઢળજે લાલ. લોક હસારત ૩
 ગદ ગદ કઠે કહું છું કરગરી;
 વિઠેલ વા'રે વળજે લાલ. લોક હસારત ૪
 વિજેગ સંકટ સહેવાતું નથી;
 નીરાંતના સ્વામી સાંભળજે લાલ. લોક હસારત ૫

૩ વડપણ—મોટાઇ. વાતો કરવાની તારી મોટાઈ છૂટતી નથી.

૩ અઢળક ઢાળે ઢળજે—પ્રેમ રાખવામાં અતિ કદાર થયે.

પદ ૪૮ મું.

રાગ ધોળ

હરિજન હોયે તે હરિને લહે;	
પ્રભુ છે અકળગતિના સ્વામી લાલ.	હરિજન૦ ૧
કોઈ ના જાણે પ્રપંચમાં;	
ઉદ ઘુંદ ઠાણી થયા યોહો નામ લાલ.	હરિજન૦ ૨
જગતની જૂઠી બાજી જોઈને;	
માયાવણુ રહ્યા મોહ પામી લાલ.	હરિજન૦ ૩
આશા તૃણામાં તન તાણિયું;	
કાળે ફૂટાયા બહુ કામી લાલ.	હરિજન૦ ૪
મેમ પર સેવાને સેવતા;	
ભ્રમે ભૂલ્યા અંતરજામી લાલ.	હરિજન૦ ૫
આત્મજ્ઞાની સત્ય સંસારમાં;	
નિર્વાણ નીરાંતના વિશ્રામી લાલ.	હરિજન૦ ૬

પદ ૪૯ મું.

રાગ ચાલ હંસની.

પંથનો પાર ન આવે;	
ભજન વિના પંથનો પાર ન આવે.	ટેક૦ ૧
લખ ચોરાશીનો પંથ છે ખૂસો,	
ચાર ખાણુ ફરતો ફેરાવે;	
જનમ મરણુ હવ જાળમાં બંધાયો,	
તે હરિ વિના કોણુ છોડાયે.	ભજન૦ ૨

૨ ઉદ ઘુંદ મું—પાણીના એક ઘુંદને ઢેકણુ તમે અનેક તાગવાળા થયા છે. ૫ પર સેવાને—પારથી આકર્ષિત.

અલપ આવરદા ને કાળને આધીન,
 દુઃખના દેહ ધરાવે;
 કીટ પતંગ ને શ્વાન બિડાલ ખર,
 અગણિત કોણ ગણાવે. ભજન૦ ૩
 ધરતી ને આલ વચ્ચે (એનો) કોઈ ના મળે,
 બાપડો કોણ બોલાવે;
 દુઃખનો રે અંત કોઈ આણી શકે નહિ,
 મૃત્યુથી કોણ મૂકાવે. ભજન૦ ૪
 મનુષ્યા દહનો રે મહિમા છે મોટો,
 સર્વથી હંચ કહાવે;
 મનુષ્ય થયો ને હરિનામ ના જાણ્યું,
 અંધ અહિ મણિને ગમાવે. ભજન૦ ૫
 હરિના ભજન વિના છેક થયો હીણો,
 ને શાણપદ કોઈ ના સરાવે;
 નીરાંત સદ્ગુર નામબ્યા જેને,
 તો [એવા] નુગરાને કોણ નલાવે. ભજન૦

સાતવાર.

આદિતવાર.

આદિતે અદ્વૈત બ્રહ્મનો, કોઈ ના પામે પાર;
 શેષ સહસ્ર રસના રટે, નિશદ્દિન નામ આંકાર.
 ગતિ ગોવિંદની અકળિત છે, નિરગમ બધો સંસાર;
 સાચી સદ્ગુરની સાધના, બીજું આળપંપાળ.

મૂકી મર્જન મનનું કરો, આતમદષ્ટે નિહાળ. સાચીં ૧
સોમવાર.

સો મતિ તે સમ રૂપ છે, જેવી હીરાની ખાણ;
છોટા મોટા મૂલ જીજ્ઞસું, જે જે મત તે હરિ જાણ.
અનુભવે નિરંતર જાળજો, રાખો સત મતનો પંથ;
ધારણ નામ સહુ રૂપની, નીર્વાણરૂપ આધ અંત. સાચીં ૨
મંગળવાર.

મંગળ વર તો વરવે કશું, વરતાં રાધાવર એક;
સખી સહુ વામી ત્યાં વેદના, ટળી હુતી તનની રે. ટેક.
પાવક કાષ્ટનું પારખું, પ્રગટી પોતાને ખાય;
એવી કાયાની રીત છે, જગ્યે જનમ ન થાય. સાચીં ૩
બુધવાર.

બુધ બાવન અક્ષરની, તારો નિરાધાર;
સમી સમજાણને ઘેર છે, ભૂતળ પ્રહ્લ અહંકાર.
સાધન સેવા શરીરમાં, અંતર અગમનું ટાળ;
પંચ તત્ત્વનું પૂતળું, રમતાં રામ નિહાળ. સાચીં ૪

ગુરુવાર.

ગુરુગમ વિના ગુરુ નહિ મળે, પઢીએ વેદ પુરાણ;
જપ તપ તીરથ વ્રત કરો, (પાણ) નહિ પાવે પદ નિરવાણ.

૧ આદિ ઇં—સર્વથી આદિ એવા અદ્વૈત પ્રહ્લનો કોઈ પાર પારો નહિ. નિર્ગમ—ગમવિનાનો. મર્જન—શોધન.

૨ સો ઇં—સો (તે—પ્રહ્લરૂપ) મતિ (બુદ્ધિ) તે સમાન રૂપ છે.

૩ મંગળ—મંગળરૂપ. જગ્યે—જ્ઞાન પામ્યે. ૪ બુધ—બુદ્ધિ. તારો—તાર-નારો. સમી—સૂઝી.

સુક્તિ મારગ તો અક્ષ છે, સાચા સદ્ગુરુની પાસ;
બીજાં સાધન કોટિક છે, તેણે નહિ ટળે ગર્ભવાસ. સાચીં ૫

શુક્રવાર.

સુકરત ઊગે સંસારમાં, જુગતે જપીએ હરિનામ;
પુણ્ય પરમારથમાં લાલ છે, ત્રીજે તદ્વત્ નહિ ડામ.
નાવ સ્વરૂપી હરિનામ છે, શૂરા પૂરાનો દેવ;
વિકાર વાણીથી વેગજો, સમજી કરીએ ખર સેવ. સાચીં ૬

શનિવાર.

શૂન્યશિખરમાં સ્વામી રહ્યા, પૂરણ પોતે પરઅક્ષ;
અકળ લીલા સંસારમાં, કરતવ્ય એમાં સહુ કર્મ.
અનુભવિયા જનને વિચારવું, લેવો મનુષ્યાનો લાવ;
અવસર આવો અમૂલ્ય છે, જો જીત્યો હારતા દાવ.
સાતવારની કોણી કથી, સંતો રેણીમાં રામ;
રેણી કોણી કબૂલ છે, નીરાંત નિરંતર નામ. સાચીં ૭

બારમાસ.

આષાઢ માસ.

સખી આવ્યો રે માસ આષાઢ ગગનમાં ગાળે રે;
સખી એદશ અમકે વીજ, અંતર દાઝે રે. ૧
સહુ વેલા વેલીને રે વન, લીલમ લળિયાં રે;
મારા વાંદાતણા વિજેગ, ત્રેહેમાં બળિયાં રે. ૨
જે હોયે સોહાગણ નાર, કંથ વિજેગી રે;
તેવું તન તપે દિન રાત, ત્રેહેમાં રોગી રે. ૩

એ તો ત્રેહે અખળાની રે વાત, માનો સ્વામી રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, પૂરણકામી રે.

૪

શ્રાવણ માસ.

સખી શ્રાવણની સુખવેલ, સૂકી દીઠી રે;
ઘરતી છે લીલ વિલાસ, બહુ રત મીઠી રે.

૧

સખી પિયું વસે પરદેશ, પંથ નિહાળું રે;
મારે એક પલકે જીગ થાય, દિ કેમ ગાળું રે.

૨

મુજ સરખી સમાણી રે નાર, પિયુ સુખ માણું રે;
હું એકલકી ઘર માંડી, અવસર આણું રે.

૩

જેના ઘેર નહિ ભરતાર, કહું છું તેની રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, બહુ દુઃખ સેહેની રે.

૪

ભાદ્રપદ માસ.

સખી ભાદરવો ભર પૂર, મે'વલો વરસે રે;
બપૈયા સરવે સાદ, પિયુ સુખ પરસે રે.

૧

બોલે કોયલ મોર ઘનઘોર, આનંદ હેલી રે;
ખીલી વનસ્પતિ ભાર અઢાર, આનંદ હેલી રે.

૨

એવા સુખમાં દુઃખિયું રે કોણ, કેને કહીએ રે;
જે નાવ વિજેગી નાર, તેને લહીયે રે.

૩

એક સ્વામી વિના સહુ સુખ, સ્વાદ ન લાગે રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, મળવું માગે રે.

૪

આશ્વિન માસ.

સખી આવ્યો રે આસો માસ, આશ તમારી રે;
છે પતિવ્રતાનો ધર્મ, નિર્બળ નારી રે.

૧

પ્રભુ દશરાનો દિન જોઈ, આવો ટાણું રે;
 હરિ કહણ ન કરશેા મન, નહિ યેસે નાણું રે. ૨
 તમે જાણ ઘણા જગદીશ, નારી નરમાં રે;
 મારી સેજ્જ ભલી નિઃસંગ, ઘાયલ ઘરમાં રે. ૩
 સહુ આનંદ મંગળ ગાય, માઝમ રણી રે;
 નીરાંત કહે મહારાજ, કહણ બહુ સે'ણી રે. ૪

કાર્તિક માસ.

સખી કારતગે કૃષ્ણ વિજેગ, કહો કેમ સહીએ રે;
 શોકલડી ઉપર મોહ્યા હાડ, દુખિયાં થઈએ રે. ૧
 પ્રભુ કમળ જવાળનો તાપ, કહો કેમ સહેશે રે;
 તમે ચૌદ વિદ્યાગુણ જાણ, અવર શું કહેશે રે. ૨
 અમે નારી અબળા અવતાર, તમે બહુ બળિયા રે;
 એક બાંધે રે બાંધો જુગ, જાએ નહિ કુળિયા રે. ૩
 પ્રભુ લહેર મે'રની આજ, અમ પર આણો રે;
 નીરાંત કહે મહારાજ, મનની જાણો રે. ૪

માર્ગશીર્ષ માસ.

સખી માગસર માસે મા'વ, રહ્યું મન મોહી રે;
 હું તો વિસરી ઘરનું કામ, જીવન જોઈ રે. ૧
 મેં તો કુળ કુટુંબ પરિવાર, સહુ ઉવેજ્યું રે;
 હું તો સાર મધ્યે સાર, તમેાને પેખું રે. ૨
 મેં તો વાહ્યો સહુ વે'વાર, નિર્લજ થઈને રે;
 હું તો નિર્ગમું દિનને રાત, હરિગુણ ગઈને રે. ૩

એમ કરી સર્વને ત્યાગ, તમને વંદુ રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, સુખના સિધુ રે.

દ્વાપ માસ.

સખી યોસે પરણે નાર, પિયુને પિયારી રે;
તેને દૂર કરનારો દાષ, જીવ્યો વિચારી રે.
મેં તો આજ લગી અવતાર, એજે યોચા રે;
હું તો ભૂલ્લી રે ભીંત નિશાન, ખૂલ્લ વગોચા રે.
મેં તો બાંધી અવરની આશ, રહેતી રંજે રે;
તે પ્રીતે પ્રગટ્યા નાથ, સાચા સંજે રે.
છે સંગી સરવ આધાર, હું મતિ હારી રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, મંગળકારી રે.

માધ માસ.

સખી મહા મહિનાનો મર્મ, કોઈ ના જાણે રે;
મારું વ્રેહે બાજે છે તન, મોહ રસ આણે રે.
હું તો વ્રેહેભરી વિન્નગે, સેજે સૂતી રે;
નિરાશી થઈને નાથ, ગયો મને ધૂતી રે.
હું તો વા'લા વિના ભવ માંડી, અવર ના દષ
એનાં વર્ણવ કર્યાં નવ જાય, લાલની લેખું રે.
આણલેખ્યાના આ સોર, દુરમતિ આલી રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, રહે ના ઝાલી રે.

પ્રાદ્યુત સારા.

સખી દાગણુ દૂધે સાર, જીવનાં જીવે
બહુ શોભાતણે નહિ પાર, અલ અલિ

સહુ ખેલે નરને નાર, અહંકૃત હોરી રે;
 પહેરીને આબ્રણ અંગ, સખળી ચોળી રે. ૨
 તેને શરીરે રજ અપાર, ડાઘા પડિયા રે;
 મેં તો હુસ્તે જોયા દોષ, જન બહુ નડિયા રે. ૩
 મને રમવાનો નહિ ભાવ, એવું જાણી રે;
 નીરાંત કહે મહારાજ, રહવું રાણી રે. ૪

ચૈત્ર માસ.

સખી ચૈતર તૃણા તોલ, ભવમાં ભારી રે;
 એને કોઈ રે શકે ના મેટ, અપરમપારી રે. ૧
 શિવ વિરંચી ને શેષ, સરખા સોસંતા રે;
 ધાતા સરવે જ્યાં પરિપૂર્ણ, આપ વસંતા રે. ૨
 સંતો શી રે સમજણ સાર, હરિવર નિહાળો રે;
 પધારો મારે ઘેર, તૃણા ટાળો રે. ૩
 હાવે ફેગટ કરવા ફુંદ, ગાવું હાવું રે;
 નીરાંત કહે મહારાજ, પૂરણ કા'વું રે. ૪

વૈશાખ માસ.

સખી વૈશાખે જોતાં વાટ, પેહેલી પ્રીતે રે;
 હાવે ભલો બન્યો છે ઠાઠ, ઘરની રીતે રે. ૧
 ઘણું જપ તપ ને સંન્યાસ, પવિત્રાઈ પાળે રે;
 સહુ સાધન જોગ સુખ દેવ, ઘરને ગારે રે. ૨
 ઘણું ઘરગારાનું સુખ, સહુ સાધનમાં રે;
 ચાર વર્ણ આશ્રમથી દૂર, તત્ત્વ તનમાં રે. ૩

જેને કાજે દમે અતિ દહ, તે કૃળ પામી રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, અંતરજમી રે.

૪

જ્યેષ્ઠ માસ.

સખી જેઠે ઠેઠે ઠામ, કરીએ ઠાવો રે;

છે ઠરજે ઠીક નિદાન, ઉલટ સમાવો રે.

૧

કરી ચંદ્ર સૂરજને એક, વિવેક વિચારો રે;

સહુ સંતોતણા વિશ્રામ, દશમો દુવારો રે.

૨

ત્યાં જઘને વસીએ વાસ, હરિને શરણે રે;

દુર્મતિ છાંડી છેક, નિર્મળ નયણે રે.

૩

એ તો સદ્ગુણી સાન, સહુથી ન્યારી રે;

નીરાંત કહે મહારાજ, ગુરુ ઉપકારી રે.

૪

સખી વરસ એકના માસ, બાર વિચારો રે;

છે ગુરુગમનો વિસ્તાર, સમજી ધારો રે.

૫

દહ મનુષ્યતણા અવતાર, જેને આવ્યો રે;

બલિહારી વારંવાર, અલખ લખાવ્યો રે.

૬

જે શીખે સાંભળે સાર, સમજી ગાશે રે;

તેનું કુળ કુટુંબ પરિવાર, પાવન થાશે રે.

૭

હરિ ગુરુ સંતોના ઉપકાર, અમૃત ધારે રે;

નીરાંત કહે મહારાજ, પિયુ જન પિયારો રે.

કુંડળિયા.

ટળે ને અટળે ઇમાન, સંત સુખા સિર બંકા;

લિયા અગમગઢ ઘેર, જીતકા બાજ ડંકા;

૧ ઠાવો—નિશ્ચિત. ૨ કરી ઈ—ચંદ્ર સૂર્યને (ઈડા પિંગળાને) એક કરીને (સુપુમ્બા વાટે વેહેવરાવીને). દશમો દુવારો—અક્ષરંધ્ર.

મન મેવાસી બડા, પકડ કર પાસ મગાયા;
 પકડ ગયે પ્રધાન, અમલ ઉત્તર ઊઠાયા;
 તબ ત્યાં બેઠે આપ, દિલકી ફરી દુવાઈ;
 સીતલ દેખ સુભાવ, પ્રજા બહો આનંદ પાઈ;
 આપ હુકમ કે બિના, સકે નહિ કોઈ હાલે;
 નિઃકંઠકો રાજ્ય, પ્રસિદ્ધ નવ ખંડે ચાલે;
 જરા મરણ જમ કાલ, નહિ મહાપદ મહારાજ;
 સર્વ પખામાં શૂર સંત, સાહેબકી માઝા;
 સાહેબકો સાહેબ નહિ, સંત સાહેબ પરમાન;
 નીરાંત હરિજન સો લહે, અવર શું લહે અજાણ.
 અવર શું લહે અજાણ, સંતનો મહિમા મોટો;
 આતમ સરવ સમાન, નહિ છોટો નહિ મોટો;
 ઘટ ઘટ પરચો રામ, તણો હૃદયમાં લાધ્યો;
 બીજે ભાગ્યે ભ્રમ, સ્નેહ નિરંતર બાધ્યો;
 જપ તપ સાધન કર્મ, વિધિ અવિધા નહોતાં;
 પૂરણ ઉપડી પ્રીત, અલખ નિરંતર જોતાં;
 સદ્ગુરુ શબ્દ પ્રમાણ, સોઈ પદ પુરૂષ અનાદિ;
 મહાદેવનકો દેવ, અવર કોઈ નહિ સમવાદી;
 શૂન્યશિખરકી માંહી, અલખ કોઈ ચોર ન દૂજ;
 જાપી અજપા જાપ, પૂરન પરમેશ્વર પૂજ;
 સદ્ગુરુ વાંકો દેશ, અવર કોઈ સકે ન જાણ;
 જાવે સદ્ગુરુ કોઈ, આપકી આપ સુનાઈ;
 ઉલટ શમે ગુરુદેવજી, પલકા પછમ પ્રિયાના;

નીરાંત નિર્મળ નામ, ગુરુ હમ જાહેર જાના.

૨

તિથિઓ.

- પરથમ સદ્ગુરને પાચે^૧લાગુ, લાલ ઘણો થાયે;
જ્ઞાન ગુણ ગુરના ગાયે રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ટેક૦ ૧
- પડવે પૂરણ પ્રીત કરી, પ્રેમે અતિ આનંદ ઉધરી;
સંગત સંતથકી સધરી રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૨
- બીજે બીજે ભ્રમ લાગ્યો, એક હરિ રમતાં રંગ લાગ્યો;
ચૈતન્ય જોવાને જાગ્યો રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૩
- ત્રીજે ત્રિભોવનરાયા, જેની બહુ બળ છે માયા;
એવા હરિ ઘટ ભીતર પાયા રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૪
- ચોથે ચારે વેદ ગાવે, નવધા નિત્ય પ્રત્યે ધાવે;
પાર કોઈ વિરલા જન પાવે રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૫
- પાંચમ પાંચ પચીશ સાથે રે, રમવા ખેલ રચ્યા નાથે;
ભૂલ્યો અહંકૃતિની ભાથે રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૬
- છઠ્ઠે છોક ગયો હારી, રજની અંતર અંધારી;
વંવાયો જૂઠે બહુ વારી રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૭
- સાતમ સદ્ગુરને સેવો, સાર ઘણું સમજીને લેવો;
મીઠડો મહાજમનો મેવો રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૮
- આઠમ અટક્યું મન ભમતું, સાધન વિધિવિધનું શમતું;
દુઃખડું દૂર થયું દમતું રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૯

૨ ઉક્ત ઇ૦—ગુરુદેવજી ઉક્ત માર્ગે જઈને શમે છે; તેમને પછમ (પશ્ચિમ—ઉત્તર) પ્રિયાના (પ્રયાગ) કરવું તે. પલકા (પળતું)

૬ ભાથે—ભાતે. ૭ રજની—અજ્ઞાનરૂપી અંધારાની.

—બહુ દેરા. ૮ મહાજમનો—(મહાયામ) મધ્યરાત્રીનો. અર્થાત્ :
ધ્યાન કરવા રૂપ.

- નામે નિર્મળ નામ લહુ, પૂરણ ગુરૂએ સત્ય કહ્યું;
જ્ઞાને અંતર પડળ ગયું રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૦
- દશમે દશધા લહીએ, શરણે સદ્ગુરૂને રહીએ;
સમજણ શબ્દતાણી ગ્રહીએ રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૧
- એકાદશી અનલે છે વાણી, જુગતી જન વિરલે જાણી;
મુક્તિ મરણવે માણી રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૨
- દ્વાદશીએ દરશનઘણું, પ્રગટ્યું પંચ મહાભૂતતાણું;
નિરખું રૂપ અકળપણું રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૩
- તેરશે તે જોઈ રે જાગી, નિદ્રા ત્રિગુણુની ત્યાગી;
મહાલખ મહુરતની લાગી રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૪
- ચૌદશે ચિત્ત રહ્યું મોહી, જુગતે જીવનને જોઈ;
ભૂતળ ખત્ત રહ્યો સોઈ રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૫
- પુનમે પૂરણ ધન પામ્યો, દોહલ દુગ્ધા દુર્મતિ વામ્યો;
આતમા અટલ થઈ જામ્યો રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૬
- તિથિ શીખે સાંભળે ગાશે, કુળ કુટુંબ સહિત પાવન થાશે;
નીરાંત મુખ વાણી ભાસે રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૭

૫૬ ૫૦ મું.

રાગ ધનાશ્રી.

રામ સમર મન મેરા, અથ તું રામ સમર મન મેરા;
એક દિન અંતે ઊઠ ચલેગો, કોઈ નહિ સાથી તેરા રે. અથ ૦ ૧
આવસર આવો બહુ નહિ આવે, સમજ સમજને સવેરા;
પંડ પલકમાં પલટ જાયગો, જંગલ હોયગા ડેરા રે. અથ ૦ ૨

૧૧ દશધા—દશ પ્રકારની ભક્તિ. ૧૬ દોહલ—કટ્ટ—નિર્ધનપણું.

૨ સવેરા—સવેળા.

વેદ પુરાણ સાખ સર્વ યોલે, હરિને ભજે તે ભલેરા;
 બીજું કંઈએ કામ ના આવે, સખ સાહેબી ગા બીછેરા. અખં ૩
 કોણ સુકૃત મનુષ્ય દેહ પાચે, બહોત ફર્યે તું ફેરા;
 હજુ એત ભૂલ મત ભાઈ, માથે મરણકા હેરા રે. અખં ૪
 જનમ મરણ કર્મ જળ કટેગી, મિટેગા કાળકા ઘેરા;
 નીરાંત નામ ગ્રહે સદ્ગુરુકા, નામે હોયગા નીવેરા રે. અખં ૫

પદ ૫૧ મું.

રાગ કેદારો.

વળી વળી વંદુ ગુરુ ગોવિંદને, લળી લળી પાચે લાગું રે;
 મે'ર કરી મારે મંદિર પધાર્યા, મનવાંચિત ફળ માગું રે. વળીં ૧
 મન ગમતા છે મુજને સ્વામી, સંભવતુ સુખ થાયે રે;
 સદાકાળ રહુ શરણ તમારે, ભવનું દુઃખ પળાયે રે. વળીં ૨
 મનના રે મોટા તેમાં મે'ર ઘણી છે, મુખના સાગર નિરખ્યા રે;
 નામ પ્રતાપ તો વર્ણવ્યા ના જાયે, સમર્થછો વેદ સરખા રે. વળીં ૩
 ગુરુ રે મળ્યા તેને ગોવિંદ મળિયા, અરસપરસ એક જાણું રે;
 વિખ વિહારણ નામ ગુરુનું, પૂરણપદ પરમાણું રે. વળીં ૪
 આઠપહોર દિવસ ને રજની, વીસરશો નહિ વા'લા રે;
 નીરાંત નામ ગુરુનું નિરખે, તેના રહે ન મનોરથ ઠાલા રે. વળીં ૫

પદ ૫૨ મું.

રાગ કેદારો.

ગુણ ગાવા તો ગુરુ રે ગોવિંદના, બીજું સહુ પરહરવું રે;

દરશન કરવું તો ગુરુ રે દેવનું, ગુરુથી સહુને તરવું રે.	ગુણ૦	૧
ભજન કરવું તો ગુરુને ભજવા, ગુરુનો મહિમા મોટો રે;		
વેદ પુરાણ ભાગવત વંદે, નુગરાને કહે ખોટો રે.	ગુણ૦	૨
સેવા કરો તો સદ્ગુરુની, જનમ મરણ દુઃખ ટળશે રે;		
જમનું જોર જરા નહિ ચાલે, મનવાંચિત કૃણ મળશે રે.	ગુણ૦	૩
પૂજન કરવું તો ગુરુને પૂજવા, ગુરુની આણ સહુ માન્ય રે;		
ગુરુથી મોટો કોઈ મળે નહિ, સમન્તે ગુરુની સાને રે.	ગુણ૦	૪
તત્વ છે તે તમને કહું છું, સાંભળજો નર નારી રે;		
નીરાંત નામ ગુરુનું લેતાં, અંતે લેશે ઉગારી રે.	ગુણ૦	૫

પદ ૫૩ મું.

રાગ ઝુલણા.

મુઢલાં કાજ દાઉ મિલી ખોલો, અંદલી આપ કહાવો;		
કોન તરેહકા કામ તુમેરા, કેસી અંદલ ચલાવો.		૧
શિક્ષા અંદલકા કીનહુ ન દીના, મોંપે એહી બતાવો;		
ભિસ્ત તુમેરા ભલા ભજ્યા હે, વળી મુઢલા કહેલાવો.		૨
ઇલમ અકલકે બડે કહાવો, સબકુ તુમ સમજાવો;		
મેં મુખસે કહું મુરસદ મેરા, મેહેરમ મોહે બતાવો.		૩
બડી બાત મેં સુની તુમારી, મેં આયા તુમ આગુ;		
બડે ઘરાંકા મેં હું માગન, ઘર છોટા નહિ માગું.		૪
બડા બડા તો જો કોઈ કરતા, વાં કોઈ ભૂખા આવે;		
બડા બડાકી એહી બડાઈ, ફેર ભૂખા ના જાવે.		૫
પાકી જાત તુમેરી કહાવે, પાકી કલમા પઢતે;		

- નાપાકી સો કોન કહાવે, ના પાકી સો નડતે. ૬
- મુલ્લાં જાતી મોહિ બતાવો, કાજી કીનક કહીએ;
- બાતન જાહેર મોહિ બતાવો, દોનું દખા ચેએ. ૭
- મેરી પૂછી મોહિ બતાવો, હમ આચે તુમ શરના;
- બાતન જાહેર મોહિ બતાવો, એ અંદેશા હરના ૮
- બિન બોલા સો બાત ન કહીએ, બોલા જાહેર જાનો;
- બોલે બોલાવે મોહિ બતાવો, એ અંદેશા જાનો. ૯
- અસાજ સખ કીનહુ કીના, સાજ કોન કહાવે;
- બાતનકા મુકામ બતાવો, વે ના આવે જાવે. ૧૦
- જાહેર ઉસદિન કછુ નહિ થા, તખ બાતનમે કા થા;
- વાકા ઇસમ મોહિ બતાવો, તખકા ઇસમ કા થા. ૧૧
- ના થા ના થા ના થા ના થા, બહી કછુ એ ના થા;
- વાકા મુકામ મોહિ બતાવો, વાકા ઇસમ ક્યાં થા. ૧૨
- વા ઇસમકા આશક મેં હું, વા પઢવેકી પિયાસા;
- મેં પૂછું તુમ મુરસદ મેરા, એહી હમારી આસા. ૧૩
- જાહેર કછુએ નહિ થા, અલ્લા ઉસ દિન નહિ થા;
- સાહેબ ઉસ દિન નહિ થા, ખુદા બી ઉસ દિન નહિ થા. ૧૪
- રખબી ઉસ દિન નહિ થા, માલિક બી ઉસ દિન નહિ થા;
- એ સખ ઇસમ વાહી સખસકે, જો બાતનમાં જાથા. ૧૫
- એ બાતનક મોહી બતાવો, કાજી કરો બિચારા;
- મુલ્લાં બાંગ વાહીકી બોલો, જો સરજે સરજનહારા. ૧૬

૬ પાકી-પવિત્ર. કલમા—કુરાનના મંત્ર. ૭ બાતન-વાત-હકીકત —ફનીયા. ૧૧ કા થા-ક્યાં થા?—શું હતું? વાકા-એનો. ઇસમ-મૂળ પુરુષ —વસ્તુ. ૧૨ ના થા ઇ—ત્યારે કાંઈ નહોતું ત્યારે આ સૃષ્ટિનો મૂળ પુરુષ ક્યાં હતો? ૧૫ રખ-ખુદા. જાથા—જાયા થા. ૧૬ બિચારા—વિચાર.

બિન દેખેકી બાત તુમારી, કામ તુમેરા કચ્ચા;

રેહેમ બિના સાહેબ નહિ રાજી, બિના રેહેમ કુન સચ્ચા? ૧૭

જીતા જીક પટક પછાડો, હરદે રેહેમ ના આવે;

કોન કતાબાં મોહે બતાવો, હક હલાલી કહાવે. ૧૮

પીડ બિના સો પીર કહાવે, દરદ બિના દરવેસા;

માંમદલી સો મુરીદ કહાવે, રેહેમ બિના કહો કેસા? ૧૯

કાજ કેસી કજ તુમેરી, કોન કતાબાં કહીએ;

બંદા તો સાહેબકા બોલો, ગલકટી કયું ગહીએ. ૨૦

ગરીબકું તુમ ગોદા દેતો, બકરી મુરઘી મારો;

જલી તુમારી અદલ ચલાણી, પલમે જ લે ડારો. ૨૧

જાહેર જાનું જેસા ફિરસ્તા, બંદા કેસે કહીએ;

મૂરખકું ઇતિની ના સૂઝે, હકના જાને હૈયે. ૨૨

બેહક બોલો બેહક ચાલો, બેહકકા નહિ પારા;

એહી સબબસે બાલ બચેકું, લે દાબકમેં ડારા. ૨૩

જાહેર જાનું જૂલમ તુમેરા, બાતન કોઈ ના જૂઝે;

બેબૂઝીકું કહા બતાવું, સચ્ચી બાત ના સૂઝે. ૨૪

જાઇ બાતમે સાહેબ રાજી, સળી બાત સો કરના;

દલ અપનેકું સાહેદ દેના, પાપહી સંબ પરહરના. ૨૫

નેકી બદીસે ન્યારા રહીએ, હક બિચારી હૈયે;

નીરાંત અલ્લા ઇસમ અદલ હે, અસલ અદલ સો કહીએ. ૨૬

૧૮ જીતા જીકું—જીવતા જીવને. ૧૯ માંમદલી—મહમદઅલી મુરીદ—મુર. ૨૦ ગલકટી ઇ:—અધા જીવ સાહેબના અંદાજે તો ગળાં કાપનારને શામાં ગ્રહણ કરવો? ૨૧ જ—જીવ.

૫૬ ૫૪ મું.

ચાલ હંસની.

રામનામ રીઝનું ગાડું,		
ચવટડે રામનામ રીઝનું ગાડું;		
વણિક વો'રત કરો લાલ ઘણો છે,		
ખરચે ખૂટે નહિ ટાંડુ.	ચવટડે૦	૧
સ્નેહ કરીને તમે સાદુ રે મેળવો,		
માથે ન રાખશો ભાડું;		
બુદ્ધિનું બાનું બીજે ભ્રમ ટાળીને,		
એક નિશ્ચયનું બાંધજે નાડું.	ચવટડે૦	૨
વિલંબ ન કરશો એ માલ વો'ર્યાની,		
કોને નથી કરવું સપાડું;		
ઢેરે વો'રે તે પોતાના વે'પારને,		
હું તો આંધળાને મારગ દેખાડું.	ચવટડે૦	૩
આ રે અવસર છે એ માલ વો'ર્યાનો,		
ને વકરા ના વણસાડું;		
ભણે નીરાંત હરિનામના વે'પારી રે,		
અમો ભૂખ્યાંને ભોજન જમાડું.	ચવટડે૦	૪

૫૬ ૫૫ મું.

ગરબો.

મોરલી મરમની વાગી રે;

સુરત ધરીને સાંભળતાં, તન મનની ગ્રમાણા ભાગી રે. ટેક. ૧

૧ વો'રત-ખરીદી. ટાંડુ-પોદ.

૨ વો'ર્યાની-ખરીદ્યાની.

આતુર થઈને ચરણે નમતાં, જાગીને જીવણ જોયા રે;
 એકળ સ્વરૂપી નવ જાય કળિયા, સભર ભવનમાં સોયા રે. મોરલી૦ ૨
 કર્મકાઠ તે સઘળા જળિયા, એક પ્રલ્લ અનુપમ સઘળે રે;
 આત્મારામ મેડીએ હુતા, તેડીને લાવી ઘરમે રે. મોરલી૦ ૩
 અલખ અમૃતપે મીઠા, ગુણ જોઈને ગઈ છું રે;
 દાસની દાસ થઈને ચાલું, હું તો નિરભય નારી થઈ છું રે. મોરલી૦ ૪
 નિશદ્દિન સ્વામી સંગે મા'લું, શોકલડી છે ધૂતારી રે;
 મારા ઉપર મનકું મોહું, કે'તા કા'ન પુકારી રે. મોરલી૦ ૫
 તોયે માઈ નવ કંઈ ચાલે, સાચાનું જૂઠું થાપે રે;
 વારવારે ભૂલાવે જોળી, કબ્જ આવ્યું નવ કાપે રે. મોરલી૦ ૬
 જોઈ સ્વામી શરાપ આપે, તે દુઃખકું સુને મોહું રે;
 કોણ એવું જઈ કહે, નીરાંતનું સુખ નથી ખોહું રે. મોરલી૦ ૭

પદ પદ સું.

હરિનું ભજન ભૂલશે નાહીં ભાઈ;

કોણ કરમ મનુષ્યાદેહ પાઈ.

ટંક. ૧

રતન મળી રંકને હાથ આવ્યું તો,

મૂલ નવ જાણ્યું મૂરખે રે;

કોડીની સાટે જઈ વેચંતો,

ખીના હરિ નામકો પરખે રે.

હરિનું૦ ૨

કામ ન આવ્યું કાંઈ વેહેવારે રે,

પ્રભુને ન શક્યો જાણી રે;

આમ તેમ અથડાયો અમથો,

ફરવું રહ્યું ચાર ખાણી રે.	હરિતું૦	૩
ચાર ખાણ અદૃઢ ઘર આવે,		
અપંગ અંગ અવિગત સા'ચે રે;		
ઉગર્યો અને નરદેહ આપિયો,		
અંધ અજાણ કેમ થાયે રે.	હરિતું૦	૪
ચાર ખાણ ચોરાશીને જોતાં,		
અતિ દુઃખ અઘરાં પડ્યાં છે ભોગવવાં		
તોય નીરાંત કહે નર નવ સમજે,		
મન સંસારનાં સુખ ભરવાં રે.	હરિતું૦	૫

પદ ૫૭ સું.

મન મૂરખને સમજાવીને કહીએ,		
તો એ ભાઈ એને તો સાન ન આવે;		
લલુતામાં એ તો જન્મ ગુમાવે.	મન૦	૧
મૂળ વસ્તુ નિશ્ચળ મૂકી મિથ્યામાં સુંડી મારે;		
હરિ'ભજવાના અવસર જોળે કાળને ના વિચારે.	મન૦	૨
રામ ભજતાં એને કીડીઓ ચઢે ભાઈ;		
જાણે ન લેખું લેવાશે રાઈ રાઈ.	મન૦	૩
મારાં સગાં ને મારાં વા'લાં એમ રહ્યું ભરમાઈ;		
કાળ તો ફૂટી નાખશે પલ્લમાં ત્યારે જાઉં કરમાઈ.	મન૦	૪
નામ નિરંજનનું જપ નિશદિન રખે જાતું ફૂલાઈ;		
સાંઘકી શિક્ષા સાચી માનકે કરો ખરી કમાઈ.	મન૦	૫
તુહિ તુહિકો કીર્તન કરવો જાણવો જદુરાઈ;		
ગોવિંદના ગુણ ગાવા નિશદિન નથી બેસતી પાઈ.	મન૦	૬

અહરનિશ જે હરિ ગુણ ગાવે તેને છૂટે મરણું ધાઈ;
 આત્મા ચીને આપદા મિટે ફૂટે કર્મની કાઈ. મન૦ ૭
 લક્ષ ચોરાશીથી અલગ બીરાજે છૂટયાં ખોટી ખાઈ;
 દૃઢ મનથી એકે ધ્યાનજ ધારે, જોવિંદના ગુણ ગાઈ. મન૦ ૮
 નારાયણનું નામ સમરતાં મનને સૂઝે ન્યાઈ;
 કુષ્ઠુદ્ધિ તો જડામૂળથી તેની તો ભાઈ જાઈ. મન૦ ૯
 અજપા જપે જે જોગ મસ્તાના, મનવા જેની ભૂલાઈ;
 અવર પંથકી મેટે પીડા દૂઃખકું દે દૂલાઈ. મન૦ ૧૦
 મનવાકો જિને કેદ ડાંચો, ધન કીની કમાઈ;
 નિરંજનકો જપ જપ્ચો, છોડી સળ મમતાઈ. મન૦ ૧૧
 નામ નીરંતર જાણ્યું જેણે, તે પામ્યા ભલમાઈ;
 મનવાને કેદ કરી રાખ્યો, તેની કે'વી શું સરસાઈ. મન૦ ૧૨

સાખીઓ.

કેદારો જળ કિન્નિયે, મુખપેં જપિયે રામ;
 સળ રાગનકો દેવ હે, કેદારો મહાધામ. ૧
 કેદારો કીર્તન કરે, ધન ધન હરિનું નામ;
 અનેક અધમ ઉદ્ધારિયા, નીરાંતનો વિશ્રામ. ૨
 કેદારો મુજ ઘેર પ્રાણલો, શાં શાં ભોજન દેશ;
 સેવ સુંવાળી લાખશી, (પછી) આંખારસ ઘોળેશ. ૩
 ગિરિ ગિરિવર સળ હુંહિયા, દેખા દેશ વિદેશ;
 જ્ઞાની રામ પાયા નહિ, બિના ગુરૂ ઉપદેશ. ૪

૭ ફૂટે ઈ—કર્મની કાઈ (કાટ) ને ફૂટે—નાશ કરે. અર્થાત્ તે ફરીથી ન પ્રાપ્ત થાય એમ કરે. ૮ ન્યાઈ—ન્યાય—સત્ય વાત. ૧૨ ભલમાઈ—ભલાઈ.

૩ પ્રાણલો—મેમાન. ૪ રામ—સંત.

તેજપુંજ સત ગુરૂ મિલે, જેસા સૂરજ ભાવ;	
સળ અંધિયારા મિટ ગયા, યાની દેખા ચાવ.	૫
તારા દીવા અગમકા, રેણી ઓત પ્રકાશ;	
યાની પ્રકટા ભાન જળ, ઉગતકા હે નાશ.	૬
નાશ કરાયા સળ રેણુકા, પ્રકટયા ભાન જળ યાન;	
યાની સળ સુખ પાઈયા, મિલે અવિનાસી ખાણ.	૭
યાની ગુરૂ ઉપદેશ કરી, ભેદ બતાયા એક;	
રામનામ નિજ સાર હે, દૂજ ખલ અનેક.	૮
યાની ગુરૂ ઉપદેશ કરી, એક એક હે રામ;	
સો મનમે નિત્ય સમરિયે, સારેગા સળ કામ.	૯
સત્ગુરૂકે પરસાદતે, પાયા આતમ રામ;	
યાની સમરિયે સદા, બ્રમ તબવે કામ.	૧૦
સદ્ગુરૂકે પરસાદયે, પાયા રામ આધાર;	
સો નિશ્ચયસે સમરિયે, એહી ખરા બિચાર.	૧૧
એક રામ સતગુરૂ કહે, તા આગે કછુ નાહી;	
યાની હૃદ રાખીએ, સમરિયે મન માંહી.	૧૨
રામ બરાબર કછુ નહિ, સળ જુગ દેખા જોઈ;	
યાની સોઈ ગુરૂ દિયા, ભજના તાહી સોઈ.	૧૩
એક રામ સળકો કહે, સુરીનર મુનિજન શેષ;	
યાની સો તત્વ સાર હે, સોઈ હૃદયા ઉપદેશ.	૧૪
સદ્ગુરૂકા ઉપદેશ યહ, આતમ દિયા દેખાઈ;	
યાની ત્યાં લાગ્યા રહે, કબહુ આન ના જોઈ.	૧૫
સો જોઈ ધૂન ઉપજે, સોહમ્ સોહમ્ હોય;	

ગ્યાની સતગુરુ બિન મિલે, જીવ ન ખૂઝો કોઈ.	૧૬
અજપ જપ બિના હોત હે, જો કોઈ જાણે ભેદ;	
ગ્યાની સોઈ બતાઈએ, સો સાચા ગુરુદેવ.	૧૭
નિમ ગ્રહે નિજનામકા, સતગુરુકે પરતાપ;	
ગ્યાની અંતર મીલ રહે, કરનીસે છૂટે તાપ.	૧૮
સાચા ગુરુ સેવીએ, બ્રમ મિઠાવે માન;	
આપ સરીખા કરી લહે, દે આતમ નિજ ગ્યાન.	૧૯
ચંદનસેં ચંદન ભયા, દીવે દીવા હોય;	
ગ્યાની ગુરુથે ગુરુ ભયા, ચીને વિરલા કોય.	૨૦
ચંદન મધ્યે એક વાસના, ગુરુ મધ્યે ગુરુદેવ;	
ગ્યાની તાકો સમજકે, કીજે તાકી સેવ.	૨૧
સતગુરુ ગંગા સાધુ જો, પારસ ચંદન ભૂંગ;	
ગ્યાની તાહુ જૂદા નહિ, આપ સરીખા રંગ.	૨૨
જોડે તાહી ભેરી ભઈ, ભીડ કહી નવ જાય;	
મધ્યમ જલ ગંગામે મિલા, સરખા ભયા સભાય.	૨૩
ગ્યાની ગુરુ ઉપદેશ કરી, દિયા ભેદ અગાધ;	
રામનામ બિના ધંધ હે, સકળ પોક કે શ્રાદ્ધ.	૨૪
સતગુરુ સખદ બતાવિયા, આદ્યપુરુષકો નામ;	
ગ્યાની સો દૃઢહી રહે, દૂજ શું નહિ કામ.	૨૫
ગ્યાની ગુરુ ઉપદેશ કરી, બ્રમ તેં રાખ્યા ઠામ;	
આનંદ સાસ ઉમડાઈ કે, લે' લાગી નિજ નામ.	૨૬

૧૭ અજપ ઇ—વગર જપકર્યે જેતો જપ થાયછે તેને અજપા જપ કહેછે. ૨૨ સતગુરુ ઇ—સદ્ગુરુ. ગંગા, સાધુ, પારસ, ચંદન, ભૂંગ, વગરે એવાં છે કે જે તેમને મળે તેને પોતાના જેવાં કરે; જ્ઞાની પણ તેમના જેવોજ છે.

૨૪ રામનામ વગર ખીજ ધંધા એ સર્વે પોક શ્રાદ્ધ બરાબર છે.

કહે ગ્યાની ગુરુ શિષ્ય મિલા, લહે ધામને એક.	૪૮
નામ બીના કોઇ નવ તરે, ભવસાગરકે માંય;	
નીરાંત વંદુ નામને, જ્યાં જ્યાં દેખું ત્યાંય.	૪૯
પરમેશ્વર પરસન થઈ, તારી કરતો સાંય;	
નીરાંત નામ સંભારતાં, મનવાંચિછત કૃળ થાય.	૫૦
આદ્ય અંત મધ્યે એક છે, વિશ્વતણો વિશ્રામ;	
નીરાંત નામ સમરન કરે, એકે રામનામકો નામ.	૫૧
રામનામકો નામ હે, નિરગુણ સિરગુણ સોઈ;	
નીરાંત પામો નામકું, નામ બિના નહિ કોઈ.	૫૨
નીરાંત નામ સંભારીએ, અલખ ધણી શિર એક;	
બોલે તે બીજે નહિ, બ્રમે સેવે અનેક.	૫૩
જનમમરણ સંશે નહિ, અન્ય ઉપાધિ ઊઠાય;	
રહ્યા તે આતમરામ હે, નીરાંત ચીનો તાય.	૫૪
રહે નામકે આશરે, નહિ અવરકી આશ;	
નીરાંત નમિયે તાયકું, જો નહિ હૃદયે વિશ્વાસ.	૫૫
નામ નિરંજનસે અધિક, નામ એકે નિજનામ;	
સળ ઘટમે વ્યાપી રહે, મિથ્યા જાને દામ.	૫૬
અપાર લીલા નામકી, નામે પામે ધામ;	
નામ જાણ્યો જેહુણે, મિલિયા સુંદરશ્યામ.	૫૭
નામ લીલા કોઉ સંત ભણે, અપાર ગુણ હે નામ;	
નીરાંત નામકો જનકે, તરો નામ નીર વામ.	૫૮
ગુરુસ્તુતિ જો ગાઈએ, નવ નામકો અંત;	
નીરાંત નિરમળ હો ગયો, બિગડ્યો હુઆ અંત.	૫૯

યોગસાંખ્યઐક્યનો.

શ્લોકો.

સુણો શ્લોકો, સાધુ લોકો; સંત મહંતો, શુદ્ધ કરી ચંતો.	૧
વૃત્તિ ભોળી, નાખ્યા બોળી; કે' યોગ મોટો, બીજાં કે' ખોટો.	૨
આવે ટોટો, મળે ન રોટો; સાંખ્ય સાચું, એ પર રાચું.	૩
દૃઢ નહિ એ તો, સરવે ચેતો; નથી એ ત્યાગ, બે એક બાર.	૪
ભેદ ભુંડા, સમજે રૂડા; તેને સાચું, નીરાંત રાચું.	૫
યોગની વધા, કરૂં ન નિંધા; સહુને વંધા, કોઈ ન નંધા.	૬
બંને બતાવું, શેણે પતાવું; સાચું કે'વું, સુખી રે'વું.	૭
જાણો જાતે, વળગો ન વાતે; યોગ પે'લો, નીરાંતે મે'લ્યો.	૮
સાંખ્યો પછે, કહીશું અચ્છે; સુણો સુણાવું, યોગમાં આવું.	૯
સહુ ભણાવું, નામ ગણાવું; યમ છે પે'લો, નેમ સે'લો.	૧૦
આસન ત્રીજે, પ્રાણાયામ ભીજે;	

છે પ્રત્યાહારં, સર્વ ઉધારં.	૧૧
ધારણા છઠી, વાત વંઠી;	
ધ્યાન જાણો, સાતમું માનો.	૧૨
એક છેલ્લું, થવાય છે'લું;	
તે તો કહિયે, સુખી રહિયે.	૧૩
સમાધિ જાણો, સુખને માણો;	
એ આઠ પે'લાં, કહું બીજાં મેલાં.	૧૪
સત્ય કે'વું, સુખી રે'વું;	
ન કથની બીજી, ન વૃત્તિ બીજી.	૧૫
ભલી ભલાઈ, સાંભળો સાંધ;	
બાપુ ખેટા, થાવ ન છેટા.	૧૬
છે યમના ભેદા, કે'છે વેદા;	
દશ યમ જાણો, પ્રકાર વખાણો.	૧૭
અહિંસા મોટી, (તેની) વિધિ ન ખોટી;	
સત્ય સમજવું, ખોટું તજવું.	૧૮
છે અસ્તેય તેવું, શું શું સે'વું;	
પ્રહ્લચારી રે'વું, કશું ન કે'વું.	૧૯
તો કંઈ પામે, આવે કામે;	
એના છે ભેદા, સંશે છેદા.	૨૦
કામ ફૂડો, પ્રકાર રૂડો;	
સૂડી કે સૂડો, કે'વાય ન ઊંડો.	૨૧

૧૨ વાત વંઠી—(ધારણા સિદ્ધ થવાથી સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થાય છે અને યોગી તેમાં લોભાદને મુક્તિમાંથી ચળી જાય છે માટે).

૧૪ મેલાં—એ વગરનાં બીજાં બધાં મેલાં છે. ૧૯ અસ્તેય—ચોરી ન કરવી તે.

ક્ષમા છે એવી, ને ને સેવી;	
સત્ય સુધરશે, તું ભાધ તરશે.	૨૨
ધૃતિ કહે છે, લક્ષણુ લહે છે;	
એ છે ગોટો, નેના નવ નેટો.	૨૩
સત્યના સોટો, સાધે થાય મોટો;	
દયા છે એવી, નેહશે સેવી.	૨૪
નહિ સચવાયે, દયા દમાયે;	
આર્જવ છે એકે, રે'વું ટેકે.	૨૫
કોમળ વાણી, નેચે વખાણી;	
એવું એમાં, સુખ નહિ શેમાં.	૨૬
થોડું ખાવું, જમવા ના જાવું;	
ઉતરતા જાવું, મળે તો ખાવું.	૨૭
જેમ યમના ભેદા, દશ કે' વેદા;	
નમ છે તેવો, જાણી સેવો.	૨૮
નથી મીઠો મેવો, નથી લેવો દેવો;	
દશ છે તે તો, સાંભળી ચેતો.	૨૯
તપ છે પે'લું, નથી એ મેલું;	
ઈંદ્રિ વશ જ્યારે, વિકાર મારે.	૩૦
સરે કંઈ ત્યારે, સુખ વિસારે;	
સંતોષ મોટો, નવ તે છોટો.	૩૧
ત્રીજી જાણો, મત નવ તાણો;	
આસ્થા મોટી, નથી કંઈ ખોટી.	૩૨
ચોથું કહીએ, સુખી રહીએ;	

દાન દેવું, ના નવ કે'વું.

પાંચમી પૂજા, ગુરુદેવ ન દૂજા;
તેનું કંઈ લેખું, હું શું વિશેષું.

સિદ્ધાંત છઠો, સુણી ન વંઠો;
ખાંધો ગંઠો, કરી એક કંઠો.

-હી કે'છે નામે, વસવું તામે;
એ સાતમું જાણો, સુખને આણો.

મતિ કર એખી, મન તજ દાખી;
આઠમી એ તો, સંતો એતો.

નવમા જપ છે, વ્રતધારી ખપ છે;
પછી હોય કરવા, જ્ઞાન ભરવા.

એમ જાણો નીમ છે, બંને સીમ
એ મોટી વાતો, બેની જતો.

કહી છે સાચી, નથી કંઈ કાચી;
હવે આગળ ચાલું, આસન ભાળું.

લક્ષ્યોરાશી જીવ, જાણવા ઈચ્છે શિવ;
જેટલી તેની જાત, આસનની છે ભાત્ય.

તે સહુને જાણો, તો સુખ માણો;
શંકર સેવો, આસનનો મેવો.

માણાયામ પૂરું, રાખું નહિ અધૂરું;
તેમાં નાહીની વાતો, વિધ વિધ ભાતો.

કેતી ગાણાવું, ઉપલક ભાણાવું;
દશ વાયુ ખાંધો, સુરતા સાંધો.

પડે ન વાંધો, જ્ઞે ન પડે માંદો;	
દશ વાયુ તેવા, તેના વળી દેવા.	૪૫
ચક્રનું ચઢવું, વળી ઉતરવું;	
એની વિધિ મોટી, નથી કંઈ યોટી.	૪૬
ગુરુએ યોટી, વાળી લંગોટી;	
તો તો સાધે, નિકર ના લાધે.	૪૭
સાચી સેવા, જાય મીઠા મેવા;	
પ્રાણાયામ તો કરવો, ગઠ નથી ભરવો.	૪૮
કંભક તેવાં, નથી જેવાં તેવાં;	
મુદ્રાની મુડી, છે તે રૂડી.	૪૯
પણ પૂજા પૂરી, ન મૂકાય અધૂરી;	
એતું કરી બાપું, પ્રાણાયામનું દાપું.	૫૦
જ્ઞે એને જાણું, તો મતિ આપું;	
મત્યાહારનું ચઢવું, નથી કૂદી પડવું.	૫૧
વિષયને વારી, કરી વૃત્તિ સારી;	
તો અવિધારી, જ્ઞે સંભારી.	૫૨
કાચખો જ્ઞેયો, ન જ્ઞેયો રોચો;	
અંગ સંકેલે, ત્યમ વિષયને મે'લે.	૫૩
પાછા રેલે, નવ કદી ચે'લે;	
એવું એમાં, જાણો જેમાં.	૫૪
ધારણ કહીએ, મન સુખી રહીએ;	
તત્ત્વ છે પાંચે, નવ આવે આંચે.	૫૫
છે જળની ધારણ, તેજની તારણ;	

વાયુની વારણ, આકાશની આરણ.	૫૬
તેના વળી દેવો, જઈ તેને સેવો;	
આપે તે સેવો, જગ છે એવો.	૫૭
હવે ધ્યાનની વાતો, કેવી છે જાતો;	
સુણો સુણાવું, કો કે' નહિ આવું.	૫૮
સત્ય સુણાવું, મનમાં ભાવ્યું;	
પદસ્થ ધ્યાનં, પહેલું માનં.	૫૯
છે તેની વિધિ, નથી કંઈ સિધી;	
ખીજું પિંડનું માનો, પિંડસ્થ જાણો.	૬૦
એ પણ એવું, નથી જેવું તેવું;	
ઉપસ્થ છે ત્રીજું, જોઈને રીજું.	૬૧
અપાર લીલા, મિલે છળીલા;	
રૂપાતીત જાણો, એને વખાણો.	૬૨
એ છે એથું, નથી ભાઈ થોથું;	
મોઠામાં મોઢું, સત્ય નથી જોઢું.	૬૩
ધ્યાનમાં ધરવું, જાય કાળથી મરવું;	
તો શું કરવું, ભાતેથી ભરવું.	૬૪
સુણો છે સાચું, કંઈ નથી કાચું;	
અમો મનમાં રાચું, વદિયે વાચું.	૬૫
ખરી કસોટી, યોગની મોટી;	
તને ખતાવું, નવ સતાવું.	૬૬
છેલ્લી પદવી, હવે ઉતરવી;	
અતિ ગહન છે, તન મન દહન છે.	૬૭

૫૬ વારણ—વાયુની ધારણા વિષયથી વારનારી છે. આરણ—અર્થાત્ મોટી. ૬૫ વાચું—વાચાઓ—વાણી.

તેહ સુણાવું, મન માંહી ધરાવું;	
સમાધિ એ તો, શ્રોતા એતો.	૬૮
એની વાંતા, સુણતાં જાય રતો;	
મટી જઇ ભાતો, હગરે ખત્તા ખાતો.	૬૯
સુણ ચોગની વાંતા, મૃદ અજ્ઞાનની રતો;	
ખરી છે આ તો, થાઇશિ માતો.	૭૦
જે દુઃખે સુણાવું, વિગત ભાણાવું;	
એકાંતે જતવું, કંઈ ન ખાવું.	૭૧
સહુ તજતવું. ન મળે ખાવું;	
શુદ્ધિ હીણ થાવું, સુખમાં જતવું.	૭૨
ભેખ ભજતવું, સમાધિ સજતવું;	
નથી એ રોગો, રંતો નથી છોગો.	૭૩
નીરાંત જોઇએ. નીરાંતમાં મોહીએ;	
તો કંઈ ખામો. દુઃખડાં વામો.	૭૪
નવ પાછું પડવું, આગળ અડવું;	
તો કંઈ થાયે, નહિ તો સહુ જાયે.	૭૫
છે વાતો એવી, જો જો સેવી;	
સમાધિ છે છેલ્લી, દશા છે છેલ્લી.	૭૬
અપાર સાધુ, મન જઈ બાધ્યું;	
નવ કંઈ સાધ્યું, નવ કંઈ લાધ્યું.	૭૭
મન દહ જોઇએ, નહિ તો રોઇએ;	
ખરી છે ખાડી, વાત ન આડી.	૭૮
જ્ઞાનની બારી, કરો સવારી;	

વશ સહુ થાશે, પાર જવાશે.	૭૪
સે'લું નાં ધારો, ખરૂં વિચારો;	
મન જો મારો, તો સંભારો.	૮૦
છે રસ્તો સારો, ઘણાને ખ્યારો;	
એહુ ઓવારો, શુદ્ધ ઉજારો.	૮૧
પણ જે જે જેવું, કહ્યું છે તેવું;	
નથી સૂક્ષ્મ બતાવ્યું, નામ ગણાવ્યું.	૮૨
ઘણી વાંકી આડ્યો, જોયે પથ પાડ્યો;	
કહું વિગતે હું જો, ડરી જાયે તું તો.	૮૩
ઉપરથી કીધું, તારૂં મન બીધું;	
મેં મન ચીધું, અમૃત નવ પીધું.	૮૪
જ્ઞાનને દીધું, ખોલ્યા સીધું;	
ભણા ભણાવો, વિગત ગણાવો.	૮૫
પણ ના ખોલ્યા, સારજ તોલ્યા;	
તારે કાજે, સારજ રાજે.	૮૬
વધુ જો કહીએ, કાળને સહીએ;	
હુંકું કે'વું, નહિ જેવું તેવું.	૮૭
શિષ્ય સમજવું, સહુ તજવું;	
કહી બેની વાતો, જણાવું જાતો.	૮૮
મન જેમાં માણે, તે તો તું જાણે;	
નથી ચોગની માંય, નથી સાંખ્યની માંય.	૮૯
તત્ત્વ છે ત્યાંય, દૃઢતા જ્યાંય;	
મારગ છે બે એ, જાણવા તે એ.	૯૦
મન મસ્તાનું, સુખનું શાનું;	

તેથી જાણાવું, વિગત જાણાવું.	૯૧
જેમ કળીરપંથી, જેમ નાનકપંથી;	
કાંચળિયા કે'વા, કાનદૃશની સેવા.	૯૨
વૈષ્ણવ એવા, શિવના મેવા;	
રામજી તેવા, જાણો એ જેવા.	૯૩
છે ભાઈ તેવા, બંનેના દેવા;	
બે રસ્તા એ તો, હવે મન ચેતો.	૯૪
મન ગમે તે જતવું, નય લજતવું;	
જે ભાવે તે લેવો, નથી લેવો દેવો.	૯૫
નથી એક મેવો, નથી એક દેવો;	
છે બન્ને સારા, છે કંઈ વિચારા.	૯૬
તે અમો કહીશું, આગળ જઈશું;	
કાવે તે લેજો, સુખિયા રેંજો.	૯૭
શલોકો ભણિયા, મે'તા બણિયા;	
ગુણને ગણિયા, શિષ્યો શણિયા.	૯૮
એ તો પૂરા, મુખ્યા અધૂરા;	
ખાંતે ખાધું, યયા તે સાધું.	૯૯
નીરાંત નામે, મોઠાને વામે;	
સાંખ્યને શામે, નીરાંત ન કામે.	૧૦૦

શલોકો ૨ જે.

સુણો શલોકો, સાંભજો લોકો;

બેઠા સંતો, વળી મહંતો.

૧

ચિત્ત એક રાજો, કાંઈ ન ભાજો;	
મનમાં રાજો, હંધથી જાજો.	૨
ભ્રમથી ભાજો, ટળે જે કાંધો;	
જ્ઞેધતું માજો, સુણવા જાજો.	૩
કથા છે સારી, ભ્રમ નથી ભારી;	
છોકરાં શીજો, ઘર ઘર નવ ભીજો.	૪
સ્વાદ નથી તીજો, પડે ના લીજો;	
નીરાંત મે'તો, કે'છે ચેતો.	૫
વાત ખરી છે, આન પરી છે;	
મે'તો જૂઠો, પાડે ભૂઠો.	૬
સાચી વાતો, સુણે થાય માતો;	
ખરું છે આ તો, નથી પિતા મા તે.	૭
અજ્ઞાનની રાતો, ટળશે ભાતો;	
પે'લું ભણજે, દૂષ્ટું નવ ગણજે.	૮
ચોગ બતાવ્યો, વારો આવ્યો;	
સાંખ્યનો સારો, મનમાં ધારો.	૯
છે શુદ્ધ પારો, જીરવે સારો;	
સાંખ્યની વાતો, સુછમ ભાતો.	૧૦
સમજે માતો, જ્ઞાનને ગાતો;	
ચોગ હડીલો, આ નથી ઢીલો.	૧૧
નીરાંત નામે, આવે કામે;	

૨ રાજો—પ્રીતિવાળા થાજો ૬ આન ધૃ—બીજી વાતો
(દૂર) છે. ૭ પિતા મા તો—જેમ માતાપિતાનો સંબંધ મિથ્યા
આ વાત મિથ્યા નથી. ૧૦ સુછમ—સૂક્ષ્મ.

સુછમ બુદ્ધિ, તનની શુદ્ધિ.	૧૨.
હોય જ્યારે, સમજે ત્યારે;	
બીજા બૂકે, કપાય સૂકે.	૧૩.
ચોગ ભલો છે, સ્થૂળ મજ્યો છે;	
સુછમ સાંધો, નથી કંઈ વાંધો.	૧૪.
મન જો ભમતું, સુણવા દમતું;	
નથી કંઈ ગમતું, શોણે શમતું.	૧૫.
હવે વહું છું, ભેદ છદું છું;	
નિગમ વાણી, જાણું વખાણી.	૧૬.
અનામત જોને, આતમ જોને;	
અન આતમ પાંણા, આતમચૈતન્ય જાણા.	૧૭.
એવી વાતો, કરી નીરાંતો;	
કરીશું જાણે, સુણી સંજો ભાણે.	૧૮.
એમ સુણાવું, નવ શીશ ધૂણાવું;	
વદવું સાચું, કશું ન કાચું.	૧૯.
તો શોભે છે, તે મુજને કે'જે;	
છે પ્રકૃતિ પુરૂષા, પીર પેગંબર મુરખા.	૨૦.
એની સહુ માયા, એના સખ જાયા;	
એનાથી કાયા, એનાથી ભાયા.	૨૧.
એનાથી દેવો, એનાથી મેવો;	
એનાથી પાણી, એનાથી વાણી.	૨૨.
એનાથી ખાણું, એનાથી પીણું;	

૧૬ છદું છું—છિન્નભિન્ન કરીને કહું છું. ૧૭ જોણે—જૂણે.

પાંણા—જડરૂપ. ૨૦ મુરખા—મુર્શીદ (?). પીર પેગંબર વગેરે સહુ પ્રકૃતિ પુરૂષની માયા છે. અથવા મુરખા—મૃખા—મિથ્યા (છે).

એ તો મોટાં, બીજાં ખોટાં.	૨૩
બ્રહ્મા છે એથી, શંકર છે તેથી;	
દેવ છે સરવે, એ સહુને તરવે.	૨૪
જડ ચૈતન્યકા જોગ, વોહી દા આરોગ;	
અભયબ છે એવું, મન લાગે કેવું.	૨૫
દૃઢતા ધરી સેવું, નથી જેવું તેવું;	
કહીશું સરવે, ના'જે પરવે.	૨૬
જડ ચૈતન્યના જોગે, એ બેના તો ભોગે;	
થયો બડો સંસારા, સુણો શિષ્ય હુમારા.	૨૭
પાવેગા કોઈ પારા, સમજે શુદ્ધ બિચારા;	
પુરૂષ પ્રકૃતિ નામ, તે સમજવું આમ.	૨૮
વિધ વિધ ભોગ વિલાસ, તેના છૂટ્યો ત્રાસ;	
તોય રમ્યાં એ બેય, નીરાંત તે સહુ કે'ય.	૨૯
મહારંગમે માણ્યાં, સારાં નરતાં જાણ્યાં;	
રંગ બેરંગ વખાણ્યાં, સુખસેજએ માણ્યાં.	૩૦
પાલવ પ્રકૃતિ તાણ્યા, ત્યારે તો કંઈ જાણ્યા;	
થયો પુત્ર એકે આપ, મહતત્વની તેને છાપ.	૩૧
વધી તેની વસ્તી, તે થઈને છે સહુ શક્તિ;	
અહંકાર નામ નરેશ, વાંકો જેનો વેષ.	૩૨
તેનાં છોકરાં અનેક, તેના વાઘ્યો ભેખ;	
રજ તમ સત્ત્વ, ભૂલાવે જે તત્ત્વ.	૩૩
તામસ આદિ દશ, થાય નહિ જે વશ;	
તેના થયા વિષય, જેથી ઉપજે ભય.	૩૪
તેના ગુણની વાત, જુજવી જાતે જાત;	
સંતો સુણો જ્ઞાન, મળે મુક્તિરાજ્ય.	૩૫

શૂન્યનો શબ્દ, એમ જાણો લખ્ય;	
એવી વાતો, અસંખ્ય ખ્યાતો.	૩૬
પંચ તત્વ સ્વભાવ, એના મોટા દાવ;	
જાણો એમાં, નવાઈ જેમાં.	૩૭
રાજસ અહંકાર, ઈંદ્રીનો ભરનાર;	
એના ભાર, જાણુ અપાર.	૩૮
મોટો દેવ, કરજે સેવ;	
ખોલે ગુરુ, તન્નવે બુરુ.	૩૯
સમન્નવે સાંધ, તત્વ તે માંહી;	
જાણુ જત, મટે ઉતપાત.	૪૦
લીલા અગાધ, થાયે સાધ્ય;	
સીધી વાત, ન ખોટી ખ્યાત.	૪૧
છે સાંખ્યની વાત, ટળશે ભાત;	
સાત્ત્વિક અ'કાર, કે'શે સાર.	૪૨
ચૈદ દેવ, કરજે સેવ;	
જાણાશે સર્વ, જનશે ગર્વ.	૪૩
નીરાંતની નાત, થાશે જત;	
ખરું સમજાય, તો ખોટાય.	૪૪
માર્ગ અપાર, છે આ સાર;	
બુદ્ધિ ભાર, તરો સંસાર.	૪૫
બુદ્ધિ જાણુ, પો'એ ના આન;	
કરું વખાણુ, પ્રકટે જાન.	૪૬
સહુ સમાન, સાર્થી સાન;	
મળે ભગવાન, જાણુ વાન.	૪૭

લીલા અપાર, પામે પાર;	
ખરું જાણે ત્યાર, થાય સવાર.	૪૮
મોટો દહ મીરાંત, જાણે થાય નીરાંત;	
શૂન્ય વાય વન્હિ, વારિ જાણો ધરની.	૪૯
એને જાણો સ્ખૂળ, એ સંવેનું કૂળ;	
એવી વાતો માંહી, કે'શે તુને સાંધ.	૫૦
માથાફેડ નાહિ, કબ્દ છે નહિ કાંધ;	
જાણજે પંચ, પચીસકેરો સંચ.	૫૧
તો તો થાશે કામ, જાણી રૂકું નામ;	
મળે સુંદરશ્યામ, આવે તારે કામ.	૫૨
આસન મૂકી ઊઠ, થવું નહિ તાબૂત;	
નહિ વક્ષગે ભૂત, કાંધ નહિ તૂત.	૫૩
ખરા ખેડની વાત, મોટા જેની નાત;	
ભેદ ભાઈ જાણો, સુખ ખેડા માણો.	૫૪
ગુરૂજને વખાણો, અજ્ઞાન થાયે રાણો;	
દેવ કરતા સેવ, એવું જાણો જેવ.	૫૫
થાઓ મનમાં દિંગ, મારે માથે શીંગ;	
જાણો જ્યારે એમ, જાય સર્વ અક્ષેમ.	૫૬
અ'કાર ના આણો, ત્યારે જ્ઞાન માણો;	
માથું દાખે દેવ, આંખોકેરી સેવ.	૫૭
કાનકેરું કામ, નાકનું છે ધામ;	
મોઢાકેરો માવ, જાણો તેનો દાવ.	૫૮

ગર્દન અને છાતી, જાણો જેહ માતી;	
એના જે હિમાતી, એવી સમજ પાતી.	૫૮
હાથ ઉદર જાણુ, તેનું સુખ માણુ;	
ગુદા ઇંદ્રી દેવ, કરે એની સેવ.	૬૦
પદકેરું એમ, જાણો સર્પે જેમ;	
વિષ્ણુ શંકર વિધાત, ઇંદ્ર વરુણની જાત.	૬૧
વસુ કુબેર માન, આવે નહિ કોઇ આન;	
વળી દેવ સમસ્ત, સેવક જાણો શસ્ત.	૬૨
એવો તું છે મસ્ત, જાણો જ્યારે વસ્ત;	
પાવે પૂરી તો, નહિ અધૂરી તો.	૬૩
એમ સુરદાસ, તોડે હોય ખાસ;	
આવી રે'વે પાસ, નીરાંત કે'વે દાસ.	૬૪
હવે સુણો તો, રખે ધૂણો તો;	
આગળ આવો, રખે લજવો.	૬૫
નથી મોડું, નથી ખોડું;	
સાચી કા'ણી, માણી જાણી.	૬૬
નથી અજાણી, ખેંચી આણી;	
શેર આટો, કયૈં નથી ખાટો.	૬૭
શેરની પોળી, કરી નથી તોળી;	
ત્રણસેં સાઠે, રખે ભાઈ ગાઠે.	૬૮
છે મહી માવો, રખે લજવો;	
પેટ ભરાશે, દુઃખકું જશે.	૬૯

૬૨ શસ્ત—વખાણવા જેવાં. ૬૪ તોડે—તારા. ખાસ—ખાસ મિત્ર.

૬૮ ત્રણસેં સાઠે—વરસના દિવસો.

ખૂબ ખવાશે, તરપત થાશે;	
હગાશ યોગે, ભરાશ રોગે.	૭૦
આ તો સીધું, શાણે લીધું;	
બાપુ જાણો, મત ના તાણો.	૭૧
સાચી કે'વી, દેવ એવી;	
ભરમે ભૂલે, તો તો દૂલે.	૭૨
સમજ સારી, ત્રિપુટી ભારી;	
પે'લી ભાષું, મનમાં રાખું.	૭૩
ગ્યાનંદ્રી ત્રિપુટી, તેની છૂટી;	
ત્રણ ત્રણ ગાણાવે, ગુરૂ ભાણાવે.	૭૪
તે છે સાચું, બીજું કાચું;	
સમજે એ તો, સુખે રે'તો.	૭૫
બીજા બૂડે, મૂઠી શું મૂડે;	
એવું લેખું, જાણો પેખું.	૭૬
એના દેવો, તમને સેવો;	
ઈંદ્રિ કેવી, મોટી દેવી.	૭૭
દેવ નમંતા, અરપર ભમતા;	
બાપુ બાપા, જાણે આપા.	૭૮
ખરી કહેની, ખોટી શેની;	
સમજ આણો, તો તો જાણો.	૭૯
પછે વખાણો, સળ કુચ માણો;	
અથ અમ બોલું, દૂજ બોલું.	૮૦

૭૩ ત્રિપુટી—જ્ઞાતા, જ્ઞેય જ્ઞાન; ધ્યાતા, ધ્યેય, ધ્યાન; દષ્ટા, દશ્ય.

વગેરે ત્રણનો સમુદાય.

૭૬ મૂઠી ઇં—મૂડામાં મૂઠી શું જણાય ? તેમ.

કર્મદ્વિય તેસી, ત્રિપુટી જેસી;	
અ'કાર ત્રિપુટી, જન્ય ન ખૂટી.	૮૧
ચેહીકી વાતાં, જનનો જનતાં;	
લિંગ શરીરા, સોહી બિચારા.	૮૨
કેસા હુઆ, કેસા જુઆ;	
એહીકા ધંધા, કે'ના સંધા.	૮૩
સમજ દે વામે, દુઃખ સખ શામે;	
અવસ્થા જનનો, સત્ય કરી માનો.	૮૪
એવું કે'શે, સુખથી રે'શે;	
જન્યત અવસ્થા, તાકા હાથા.	૮૫
વિચાર તાકા, સમજે જનકા;	
સુષુપ્તિ માનો, સારી વખાણો.	૮૬
તુરીયા ઠેરાયે, બડી જો સા'ચે;	
અપાર લીલા, મળે છબીલા.	૮૭
ચૈતન્ય જનને, દુજન જડ માને;	
એ વિધિ સાંખ્યા, મેં તો ભાંખ્યા.	૮૮
સાંખ્ય ને યોગ, મારગ ઓધ;	
અભિમાન છોડી, ખેડી તોડી.	૮૯
જાણે આત્મા, જાણે અનાત્મા;	
મનમાન્યા રસ્તા, ભવે વસ્તા.	૯૦
નહિ કોઇ આંટી, જન્ય ન ખાંટી;	
મારગ એક જાણે, આપ વખાણે.	૯૧
મૂકો ધંધો, પંથનો સંધો;	

બેય બૂડાડે, એક ન તારે.	૯૨
અભિમાન જગાડે, વાર લગાડે;	
તોપણ કહુંછું, મતમાં રહુંછું.	૯૩
સાંખ્ય છે સીધું, જો નવ લીધું;	
અંકાર ન લાવે, તો કંઈ કાવે.	૯૪
છું સાંખ્યવાળો, જાણો લાળો;	
છું ચોગવાળો, તેને જાળો.	૯૫
નીરાંત ન કે'વું, નામજ લે'વું;	
નીરાંતે રે'વું, નીરાંતને સેવું.	૯૬
આપોપું જાણી, મત નવ તાણી;	
ભક્તિ આણી, તરવું ખાણી.	૯૭
મારગ બૂરાડે, મારગ તારે;	
અભિમાન ન વા'લો, એને જાળો.	૯૮
સમજે તો સીધો, મારગ કીધો;	
નીરાંતે દીધો, સુછમ ચીધો.	૯૯
નીરાંત નામે, ચો'ચો ધામે;	
વિણ ભઈ દામે, નીરાંત નામે.	૧૦૦

કથા ૧ લી.

પદ ૧ લું.

સુણો શિષ્ય મારી એક વાત, નવ થાવાનું છતાંપાટ;
 એતો ચંચળ ચિત્તે આજ, તો તો જજો કર્મનો કાઠ. ટેક. ૧
 ઉપદેશ જો કાંઈ સમજે તો, ખરી કહીએ વાત;
 ખરખરો હોય તે ખાંતેથી કેજે, જાણાવી દેઈશું જાત. સુણો ૦ ૨

૯૬ નીરાંતને—નિર્વૃત્તિરૂપ અભિમાને.

૧ છતાંપાટ—ઉપાડા—પ્રસિદ્ધ. ૨ ખરખરો—સંદેહ.

- આડી તેડી માંહી હશે નહિ, ચોખોચટ પ્રભાત;
 ગુંગળાવણું એ તો પંડિતને સોંપ્યું, થઈ જને કાળી રાત. સુણો ૦ ૩
 અમો જે જે બોલું તે તે જાણો, ચારે વેદમાં ખ્યાત;
 અટાપટાની ભાત મળે નહિ, નહિ નાત ને નહિ જાત. સુણો ૦ ૪
 એલફેલ માંહે નહિ જોશો, ચોખોચટ છે વાટ;
 ઘણા ઘાટ ન ઘડવા એમાં, સુખ દુઃખના નહિ ઉચ્ચાટ. સુણો ૦ ૫
 સારું નરતું કાંઈ જાણો નહિ, પાથરવા નવ પાટ;
 આવો ખેસો એવું નથી, નથી નાખવો પાટ. સુણો ૦ ૬
 નાનામાં નાની ને મોટામાં મોટી, છે નામની એક વાત;
 એક મટે તો એ સમજાયે, અજ્ઞાનકેરી વાત. સુણો ૦ ૭
 દિવસ ઉગે માને મારું, થઈ જાય ઝાકઝમાટ;
 ખે બોલમાં તો તોલ બતાવું, જાયે કર્મના કાટ. સુણો ૦ ૮
 પણ શ્રદ્ધા જોઈશું સાંભળવાની, નહિ મિલનકો વાંટ;
 શ્રદ્ધા વિના જો સાંભળશો તો, હો જાવેગી છાંટ. સુણો ૦ ૯
 પેહેલી વાત પેરોઢે કે'વી, તેરી ગરજને માટ;
 નીરાંતને નવ લેવા દેવા, અગદો અખ્યાનકી છાટ. સુણો ૦ ૧૦

પદ ૨ જુ.

ધનવિરાગ.

- ધન જોઈ જને ધર્મ ન થાયે, વાકી કયા કહુ બાત;
 આ તો મારું ન પેલું તારું, એમાં ઊઠો વાટ. ટેક. ૧
 નામ નીરાંતનું ધન જે જાણે, તેણે જાણ્યું નિરવાણુ;

૭ એક—અજ્ઞાનની વાત.

૮ દિવસ ઈ—મારું માને તો દિવસ ઉગે—જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશ થાય.

૯ વાંટ—પ્રસાદ અથવા હિસ્સો. છાંટ ઈ—જ્ઞાનની છાંટ લાગશે.

પણ પલળશે નહિ.

- ધન તો મારું એમ કરતાં મરે, વાકુ ડાટો ખાણું. ધન૦ ૨
- દૂજી ખાત કરે મતિ અંધા, એક પદ સાક્ષાત;
- એ કંઈ તેં દીઠા અલ્યા છે, માને તો ભૂલો(પડ્યો)કાળી રાત. ધન૦ ૩
- ધન માને તો એવું માનજે, એકપણે અવિધાર;
- તો તો અલ્યા તેહ જડશે, નહિતો ખાઇશ માર. ધન૦ ૪
- ધન જીએ ત્યારે ધરણી ન જોઈશ, રાખ્ય એકની વાત;
- ભલા ભલાઈ કાયકું છોડો, ખોટી થાશે ખ્યાત. ધન૦ ૫
- એ બાનુએ વાટ ગયે તો, જાયગા જો એક;
- ધન તો ભાઈ ધનને ભજજો, તજી આશ (ખીજી) અનેક. ધન૦ ૬
- એવું મન જ્યારે એક થાય, ત્યારે ધનની મૂકો ટેક;
- પછે એક ધણીએ ધનને માના, ખીજો નહિ કોઈ ભેખ. ધન૦ ૭
- શિષ્ય સખ સમજો એહી બિધિ, તો તો તરો સંસાર;
- ધન ઇચ્છો ને ધામ ઇચ્છો, એથી ઉતરો ન પાર. ધન૦ ૮
- જો એક ધન અલ્યા મૂઠ મળ્યું તો, ઇનસે આવે સખ;
- એસા હે તો કાયકુ કરતા, તેરી મેરી પરાઈ જખ. ધન૦ ૯
- રામનામ તો તારક ખાસા, નહિ તારક ધન તખ;
- એલ અણે દીખલાતાહું મે, રખે ધ્યાન મીલી સખ. ધન૦ ૧૦
- તું બહોત મજુરી કરી કમાયો, ધન રહેવાની નથી જગ;
- સાચવી સાચવી તેંજ રાખિયું, પ્રલે કરશે આગ. ધન૦ ૧૧
- કોઈકે ઠગ તો ઠગી જશે, ત્યારે રડશે આપ;
- કિમિચો કરવા ધનથી જશે, ઉપજશે માંહી તાપ. ધન૦ ૧૨
- એવું એવું કેટલું કરશે, ધનનો પામી અનુરાગ;
- નીરાત નામ ભજો નિશદિન તો, લાગે ન ધનનો ડાઘ. ધન૦ ૧૩

૪ ધન ઇ૦—તારે ધન જોઈતું હોય તો એક તેનેજ માનજો—તેમાંજ અન્તય ભાવ રાખજો.

પદ ૩ જી.

સ્ત્રીવિરાગ.

- મૂરખા સ્ત્રીમાં તું લખધાણો, હરિનો વિવેક ના પીછાણ્યો;
 મૂઢ રસ્તો તેં ના જાણ્યો, મારી મારી કરી સુખ માણ્યો. ટેક૦ ૧
- ખરા ખતા ખાશો જ્યારે, મારી ભૂલી જશો ત્યારે;
 મારી મારી ખોલે તું તો, એ નવ જાણે કહું છું હુંતો. મૂરખ. ૨
- હમારી ખાની માનો સાચી, તારી નધી છે એ કાચી;
 નામ એક નીરાંતકા સત્ય, બીજી જાણો કાચી મત્ય. „ ૩
- કરે લીલા ખોટી નારી, તારી મતિને જાણુ ભમાડી;
 એને નથી તું કે તારો કોઈ, વો તો લાગતું દખતી જોઈ. „ ૪
- દૂજ ખાત વાકો નહિ જાણુ, વાકો છોડો કરવો વિખાણુ;
 કર્મ જોગી મિલે નારી સારી, જાણો ભવમે દિયા ખુરાડી. „ ૫
- મજે કભારજી જો નારી, જ્ઞાની માને તેને સારી;
 શિષ્યો જોકો નારી ભુંડી, વાકી દશા જાનો રૂડી. „ ૬
- હરિનામ કદી સમરાવે, વાકે પ્રસાદસે હરિ પાવે;
 સારી તે તો જાણો બલા, નીરાંત સત્ય કે' છે ભલા. „ ૭
- એ તો સગી જાણો ધનની, નથી તારી કે તારા મનની;
 જુઓ હડીલી પતિવ્રતા, રામજી જેવે ખાધા ખતા. „ ૮
- તો તારી નારી હે વેસી, તારી દશા થાશે કેસી;
 મને ચિંતા એ તો જાગી, શિષ્ય સુણો ગ્યાનકે રાગી. „ ૯
- બીજી મમતા મનથી મૂકી, જુઓ ગ્યાનકે દરવાજે ઢૂંકી;
 તો તો તરો ભવકે પારા, ઉપદેશ માનો જો સારા. „ ૧૦
- બડી ધૂર્ત હે નારી જાણો, વાક મૂઢ મતિસે વિખાણો;

કરો ગ્યાનકી કમાઈ, તર જવ તો તો મીલે પ્રહારાઈ. „ ૧૧

દૂટો કામનીકા તુમ નેડા, છોડ દા છેલડીકા છેડા;
બીલગી તો છોડી જનો, વાકે ભોગમે મત માણો. „ ૧૨

નીરાંત કે' ગુરૂ પ્રતાપ, તારૂણીથી પ્રગટેગા તાપં;
નીરાંત નામકું જઈ પીછાનો, મેરા કહ્યા સચ્યા માનો. „ ૧૩

પદ ૪ થું.

ગુરૂશ્રદ્ધા.

ગુરૂ બોલે તેમ તો કરવું, બીજથી તો ભાઈ ડરવું;
જાણો નિશ્ચે જો તમે મરવું, તો તો મૂકો કુકું કરવું. ટેક. ૧

ગુરૂએ ગમ જેહ બતાવી, તેને જોવી તનમાં તાવી;
વાકો નિર્ણય કરનો, પિછે આગુ ડગ ભરનો. ગુરૂં ૨

સાંઈ બોલે સો સખ સચ્યા, વાકુ જનો મત કાંઈકચ્યા;
ગુરૂએ નારી રાખી કેમ, નવ મનમાં લાવો તેમ. ગુરૂં ૩

ગુરૂ જાણીને કરતા જાણો, શિષ્ય સર્વે સાચું માનો;
ગુરૂ ધનકાજે આથડતા, ગુરૂ પૈસા માટે પડતા. ગુરૂં ૪

તેનાં જો જો સહુ સિદ્ધાંત, વિચારીને થાજે શાંત;
દહના ધર્મ જાણ્યા સાચા, ગુરૂની જોવી નિર્મળ વાચા. ગુરૂં ૫

સુખ કેવું ગુરૂ માણો, મિથ્યા કરી કેવું વિખાણો;
પ્રાણી ઉપર દયા કરવી, તેથી નારી રાખી નભવી. ગુરૂં ૬

જેમ બીજ મળે છે ટોળે, તેમ આવી મળ્યું વરજોળે;
નથી લેવાકેરી સગાઈ, નથી આપવાનું કંઈ ભાઈ. ગુરૂં ૭

એવું મન હોય તમારું, કરો ગુરૂ કરે તે સહુ સારું;
પણ અલ્યા શંકરસ્વામી જાણો, સીસું પીધું એ વાત માનો. ગુરૂં ૮

ગુરૂએ કરેલું કરતાં એમ હોગા, ઉપદેશ માનો ધરી જોગા;

૬ પ્રાણી ઈ-ગુરૂએ જે નારી રાખી છે તે પ્રાણી ઉપર દયા કરવાના
ભાવને લીધે જ્યાં ત્યાં નભવી રાખી છે.

તો તો સિદ્ધ થાયે કામ, મળે વિશ્વાસે રામ. ગુરૂં ૯
 બડે કરે તે ન કરાય, જોહિ સત્ય બતાવું આય;
 કૃષ્ણ માર્યા દૈત્ય અનેક, સ્નેહી ગોપ તેથી વત્રેક. ગુરૂં ૧૦
 હરિ નામનો મોટો ટેક, ગુરૂં કે' તેવો રાખો ભેખ;
 ગુરૂં સમજીને તો કરશે, બીજી તારી પોતે તરશે. ગુરૂં ૧૧
 એવી હામ હોય ન્તે સાચી, તો તો વાત પડે નહિ કાચી;
 ખરી ખાંતથી મનને ખાજો, ગુરૂં કે' તેણી પાસે વાજો. ગુરૂં ૧૨
 તરી જવ ભવસિંધુ મોટો, ઉપદેશ નથી કંઈ જોટો;
 નીરાંત નામથી થાઓ રાજી, નથી દામ ખેસવાનો પાજી. ગુરૂં ૧૩

પદ ૫ મું.

ગુરૂનો ઉપદેશ.

રામનામની માળા જપતાં, નવ ખેસે કંઈ નાણું રે;
 પોઠ વહોરી લાવે નકામી, એ શું અમો નવ જાણું રે. કેક. ૧
 તારે મન એ તો ખરૂં લાગ્યું, સંતે માન્યું જે જોડું રે;
 પાણજમડામારતો એવો મારે, થશે ન ત્યાં એ મોડું રે. રામનામં ૨
 સાચા જોલો માચે મોર્યા, એમ કહે સહુ કોઈ રે;
 માતાનો અમો હર નવ રાખું, કે'તા જીગતી જોઈ રે. રામનામં ૩
 પરમારથ તો અમને વળગ્યું, તેથી કહિયે સાચું રે;
 જેની બુદ્ધિ એવી નથી, તે ગુરૂનું ખાજો ડાચું રે. રામનામં ૪
 ખરૂં કહી અમો જોડ બતાવું, કો નિંદા કો વંદા રે;
 તમો સહુ પાસ આવી ખેસો, તેથી દખાડું ફંદા રે. રામનામં ૫
 પાસ ન આવે તેને દખાડું, ધર્મ અમારો એવો રે;
 ખરો રસ્તો બતાવી દેવો, આવે જેવો તેવો રે. રામનામં ૬

વરસાદને સદ્ગુણ એક છે, વરસે વરસાદ બધે રે;
 પાણી વાળી કોઇ ભરી રાખે છે, અર્થ તેના તો સધે રે. રામનામ૦ ૭
 જે નવ એતે તે થાય દુઃખી, વરસાદને નવ કાંઈ રે;
 મેઘની સાથે શિષ્ય સરખાવો, જે તમારો સાંઈ રે. રામનામ૦ ૮
 નીરાંત નામ તે જપ તો જોજો, માળા જેના કર માંડી રે;
 એકાગ્ર થાવા હશે એ તો, નીરાંત નહિ તો બલાઈ રે. રામનામ૦ ૯

પદ ૬ કું.

વિશ્વાસ.

રખો વિશ્વાસ સંતનો, જો કંઈ મનમે ચાહો રે;
 વિશ્વાસસેં તો અલ્લા મીલેગા, સાંઈકે પદ સાહો રે. ટીક. ૧
 ભક્ષા કદી શ્રદ્ધા ના રાખો, તો કયા રખ્યો બોલો રે;
 મનવા જાકા દૃઢ નહિ હે, વાકું જાણો ભાજો રે. રખો૦ ૨
 જિને કાંધુ ગુરૂમેં રખ્યા, વોતો પાઈ પૂરા રે;
 જગત ગઢકો ઝીતા જનો, ભજનમે હોઈ શૂરા રે. રખો૦ ૩
 શૂર સતીકી એ હે બાતાં, શ્રદ્ધાકો નવ છોડે રે;
 રામજી આવે ઉનકી આગુ, દા હાથ મલી જોડે રે. રખો૦ ૪
 એસા તો તુમને સુન્યા હે, વો તો ચિત્તમે લાવો રે;
 વિશ્વાસવાલે હોજવ ભાઈ, નીરાંતકે મન ભાવો રે. રખો૦ ૫
 નહિ તો જનો હમ ના માનું, તુમસે વાત ન કીજે રે;
 શિષ્ય મીલો કો મેંના ભાણું, વદું નહિ મેં રીઝવે રે. રખો૦ ૬

૭ સધે—સીધે—સિદ્ધ થાય.

૮ એકાગ્ર ઈ૦—હાથમાં રાખેલી માળા જો મનને એકાગ્ર કરવાને
 રાખેલી હશે તો તો માળા છે, નહિ તો બક્ષા છે.

૩ કાંધું—ખાંધ—કોઠું. પાઈ—પામ્યો.

જાકે તન વિશ્વાસ નહિ, ક્યા કરની ઉસે બાતાં રે;	
આપ બૂકે ને ગુરૂકી ગુમાવે, અમૂલ્ય દિનરાતાં રે.	૨ખો૦ ૭.
ભજનકા ભડાકા કરના, શિષ્ય કહેવે ઓ સચ્ચા રે;	
ભજનકું તો છોડ દેના, શિષ્ય બોલે અચ્છા રે.	૨ખો૦ ૮
ગુરૂ બોલે પવિત્ર રે'ના, શિષ્ય કે'તા એસા રે;	
ગુરૂ બોલે સમાધિ લગાના, મલિન કારજ એસા રે.	૨ખો૦ ૯
વો બાત પાણુ જો સચ્ચી માનો, તો કે'ના શિષ્ય મેરા રે;	
શ્રમ ઉસકી પીછે લેના, વાકા ગુરૂકા મિટે ફેરા રે.	૨ખો૦ ૧૦
બહોત સંશે શિષ્ય નીકાલે, વાકા અર્થ ન હોવે રે;	
બેઠા બેઠા સબ નિહાળે, સંશે વાકે સોવે રે.	૨ખો૦ ૧૧
સંશેકી એ રીત હે ભાઈ, નીકાલનેસે ન નીકે રે;	
કારજ કરના નાહીં મનમે, રોધ હોવે વાકુ છીંકે રે.	૨ખો૦ ૧૨
નીરાંત નામકી કોન બરોબરી, વિશ્વાસ જો મન રખાવે રે;	
બલ્લેરસકો જાઇ ભેટે, ખરા સુખકો ચખાવે રે.	૨ખો૦ ૧૩.

પદ ૭ મું.

સંતતિવિરાગ.

સંતતિમે મન લુબ્ધા હે, વાકો ક્યા ભાઈ મીલના હે;
જ્ઞાનકે હિંદોરે બો'ત બિછાયે, વાકો ક્યા ભાઈ મીલના હે..
મેરા બેટા મેરી બેટી, લગની વાકી વામે હે;
સંતકી શિક્ષા વો નહિ માને, જન લગા ભાઈ જામે હે..

૧૨ નીકે-નીકળે. રોધ ધ૦—જેને કામ ન કરવું હોય તેને કાંઈ છીંકે એટલે રોધ (અટકાવ) થાય, પાણુ જેને કામ કરવું જ હોય તે કાંઈ છીંકના અપશુકનને ગણતો નથી.

૨ જન—જીવ. જામે જેમાં.

- વો તો તેરે નાહિ માનો, દુઃખકાં દરિયા યામે હે;
 ભક્ત રાજ તો બોલ બતાવે, કે'ના સચ્ચા કામે હે. ૩
- જનો જનો સંતો કે'તે, લલુતા વો સખ જૂઠી હે;
 સંતતિકું સંવાગે માનો, સાધુ સમજમે કુંઠી હે ૪
- જો ગુરુ તુમ મુખસે બોલો, તો માનો બાત સચ્ચી હે;
 પચી પચાઈ કે ગુરુ બોલે, મૂઠ તેરી મત કચ્ચી હે. ૫
- શિષ્ય હુઆ મે નીરાંતકા, કોઈ કબીર ગુરુ કે'તા હે;
 સતસાહેબકી ધૂન લગાવે, ભગતીમે ભાઈ રે'તા હે. ૬
- એસા બોલે ક્યા હોનકા, સંતતિમે સપડાયા હે;
 હમ નવ બોલે મારો ઉસકું, બાબા હમારા ભાયા હે. ૭
- રખ્યો વાકુ રડી પેરે, મનકો ક્યું લુખ્યાયા હે;
 છૂટે દુપદે ચલના છૂટના, મીલી માનવ કાયા હે. ૮
- પશુ પંખી હો જાવોગે, વાંહી બાબા બેટી હે;
 નીરાંતકી જો સમજ સચ્ચી, વોહુતો વાંહી છેટી હે. ૯

પદ ૮ મું.

માયાત્યાગ.

- માયાને મસ્તાની માનો, સમજે મારું સાચું જ;
 જોરંડાનું તમે બાજો, શોધી શોધી ડાચું જ. ટેક૦ ૧
- તો તો તરબું પાર ઉતરવું, દેખો કો સખ સાંઈ જ;
 માલ નહિ વામે કછુ ભાઈ, કેસે મરના મુઝાઈ જ. માયા૦ ૨
- માયાકો રૂપ કેસે કે'ના, જાકો રૂપ ન કહીએ જ;
 બડે બડેકો વોહી જુલાવે, સંતો ચૂપ ચૂપ રહીએ જ. માયા૦ ૩

- રૂપ જો એનું કૈ'વા યેસુ', મને આવી વળગે જ;
 મારી કાઠી મહાશ્રમથી, હોલવેલું સળગે જ. માયા૦ ૪
- તોયે તમારો સંશે કાઢુ, એ છે એવી દૂતી જ;
 પળ પળ માંહી મન દિરાવે, જાણો એને ધૂતી જ. માયા૦ ૫
- માત પિતાની સગાઈ મૂકાવે, તરિયાની જઈ જોડે જ;
 ખત્તા એ તો ખૂબ ખવાડે, આવ્યો તેને ના છોડે જ. માયા૦ ૬
- એના નમ તો મોઢામાં મોઢો, સંત સાધુને સા'વાજ;
 હરિગુણથી એ વેગળા રાખે, નામદો એનું જવા જ. માયા૦ ૭
- શિષ્યો જો સમજે તો કહીએ, માયાથી વેગળા રહીએ જ;
 સુખ દુઃખ એના વિના પડેતો, એવાં દ્વંદ્વને સહીએ જ. માયા૦ ૮
- સાચી સમજ એ છે મારી, વારે વારે કહીએ જ;
 માયા મૂકે વાકું જોગી, નીરાંત મૂખે કહીએ જ. માયા૦ ૯
- માયા છોડી તેનું પારખું, છે સે'લામાં સે'લું જ;
 ધન આપીને તે તો જો જો, મન છે કેવું મેલું જ. માયા૦ ૧૦
- આપો ત્યારે એ જોલાવે, ન આપો ત્યારે થાય મૂગો જ;
 એવા ગુરૂને ધકકે મારો, એના ઘરની વાટ ન સુઘો જ. માયા૦ ૧૧
- નીરાંતને તો માયા વળગી, કાન પકડ કરી અળગી જ;
 નીરાંતે ચીતામાં જો જો, બેઠી બેઠી સળગી જ. માયા૦ ૧૨

પદ ૯ મું.

પદ્ધિયુ.

- પદ્ધિયુને ઝીતો શિષ્યો, કથા સાંભળી મારી જ;
 તરવાની એ તો તમે જાણો, ખરી બતાવી બારી જ. ટેક. ૧
- કામ કહણ છે જાણો એ તો, અમો સુખથી ભાખું જ;

૮ એવાં દ્વંદ્વને—સુખ દુઃખ વગેરે દ્વંદ્વ (જોડાં) ને.

ગુરુગમે તો સેંલુંસટ છે, મારગ તેને દાખું જી. ૫૩રિપુને ૨
 સતસંગ તો રોજે કરવો, પેટ પૂરતુ કમાવું જી;
 તે પણ ને કોઈ આપે તો, બેઠાં બેઠાં ખાવું જી. " ૩
 અતિ આહાર જાણી તજવો, એ પણ એક છે ખોટું જી;
 હક અહ્યા એમ બોલ્યા કરવું, નામ નિરંજન મોટું જી. " ૪
 લુબ્ધામે તું ચિત્ત ન રખે, મેરા તેરા છોડે જી;
 છ રિપુ તો તેરી પાસે, હાથ આવી નેડે જી. " ૫
 મેને કહ્યા હે વેસા કરન્ને, પીછે અરિસે ડરન્ને જી;
 કયા કરના હે વો તો આઘ, ગુરુકે પદ ધરન્ને જી. " ૬
 બડે બિકટ વો અરિકુ જનો, ગુરુપ્રતાપે સીધે જી;
 હાલ ઊઠે જ્યું સૂકા પાના, ગુરુગ્યાનામૃત લીધે જી. " ૭
 નીરાંતકું તો નીરાંત ભઈ હે, નામકી નિશા પીધે જી;
 આપમે આપ જન લિયા હે, વો કહેસે બીધે જી. " ૮

પદ ૧૦ મું.

ચિત્તશુદ્ધિ.

હવે હું સુણાવું રે, સહુ સુણો તમે;
 આંખે અંધારું રે, આવ્યું તે કાઢું અમે. ટેક. ૧
 ખરી ખાંતમે બેલ બતાવું રે, ખરી વાતો વદી;
 વૃત્તિ તમારી ગઈ છે રે, જાણો બહુ મદી. હવે ૨
 હું મારું એ વળગ્યાં રે, તેના કડું નિરણું;
 સત્યા સત્ય બતાવું રે, ગાળી જ્ઞાનગરણું. હવે ૩
 સમજ લાવી શીખો રે, વાત સાચી કહેની;

૨ ગુરુગમે—ગુરુ પાસેથી મળેલા જ્ઞાનથી. ૬ મેને—મેં. કયા કરના હે
 —શું કરનાર છે ? ૮ કહેસે—જાનાથી ?

અતિ લખી નિર્મળ રે, બોલ્યું બંધ રહેની.	હવે૦	૪
પ્રલ્લવિધા એ તો બડી રે, આજ અમો કહું;		
એક ચિત્તે સુણજે રે, મળી તમે સહુ.	હવે૦	૫
બંધન તો છૂટે રે, તમને જે લાગ્યાં;		
દુઃખડાં ખૂટે રે, વળગ્યાં આવી લાગ્યાં.	હવે૦	૬
સિદ્ધાંત સમજવું રે, પ્રકૃતિ પુરૂષતણાં;		
જામે તુમ જ્ઞેશો રે, માલને મહિમા ધણો.	હવે૦	૭
ચિત્તની ચેતવાણી રે, અમો આજ ભાખું;		
બાકી નવ કાંઈ રે, અમો ભાઈ રાખું.	હવે૦	૮
ચિત્ત હોય ચોખું રે, તો મીલે પ્રલ્લરાઈ;		
ચિત્ત હોય ચોખું રે, સુધરે બગદરું ભાઈ.	હવે૦	૯
ચિત્ત હોય ચોખું રે, તો ગાઓ ગ્યાન ગાથ;		
ચિત્ત હોય ચોખું રે, તો ચઢો ગ્યાનવાથ.	હવે૦	૧૦
ચિત્ત હોય મેલું રે, પારે આવ્યા ખૂડો;		
ચિત્ત જેનું મેલું રે, લડું નિત્ય ઝૂડો.	હવે૦	૧૧
ચિત્ત હોય મેલું રે, ગુરૂગમ નવ લાયે;		
ચિત્ત એવું જાણો રે, મારે અને બાંધે.	હવે૦	૧૨
તેથી જ્ઞેય ચાલો રે, ચિત્તને શુદ્ધ કરી;		
ગ્યાનઘટ ભરવા રે, ચિત્ત એ તો સુરભિ ખરી.	હવે૦	૧૩
ચિત્તથી કંઈ ચમક્યા રે, કંઈકે ગ્યાની ભયે;		
કંઈકે મસ્તાને રે, કંઈકે કે દુઃખ ગયે.	હવે૦	૧૪
નીરાંત ચિત્ત ચોખું રે, કરી કથા સુણિયે;		
ખરી વાત ખાંતે રે, સુણી શીશ ધુણિયે.	હવે૦	૧૫

પદ ૧૧ સું.

એકાગ્રતા.

ચોગીઓકું દખા રે, પ્રહ્લાકો લજ્જન ભાઈ;	ટક. ૧
દૂજ નવ કાંઈ રે, નિરખી સત સાંઈ.	
દહુ જૂદા રે, આતમા ઝોળખના;	
સૂક્ષ્મ રૂપે રે, વાહીકું લખના.	ચોગી૦ ૨
પોતે પ્રકાશે રે, બીજનું નહિ તેજ તેને;	
સ્વયં પ્રકાશી રે, ઝોળખો આતમા એને.	ચોગી૦ ૩
ભેદ વાકુ નાહીં રે, પ્રહ્લ વાકુ જનો;	
ઉદાસીન હોઈ રે, જોઈ સખ પિછાનો.	ચોગી૦ ૪
અદ્વૈતરૂપે રે, વા'લાજી રમતા;	
માનો રમે રાસે રે, ગોપીઓને ગમતા.	ચોગી૦ ૫
ગોવર્દન તોળે રે, ગૌવાંન ચારે;	
પણ રૂપ અદ્વૈત રે, માનવું તારે.	ચોગી૦ ૬
અદર્શ નથી એ તો રે, જોવામાં આવે;	
મનવા હોય સાધ્યા રે, તખ વાકો ભાવ ભાવે.	ચોગી૦ ૭
નહિ તો નથી કાંઈ રે, મૂર્તિ નથી એની;	
અજયખ વો હે રે, જોડી નથી કો જોડી.	ચોગી૦ ૮
જુઓ નવું દાખું રે, ઉઘાડી આંખે સખ દેખે;	
વા'લો એથી ન્યારો રે, રૂપ નવ કો પેખે.	ચોગી૦ ૯
મીચો આંખ જ્યારે રે, વા'લો તને આવી મળે;	

૨ ઝોળખના-જાણવો. ૭ મનવા સાધ્યા હોય-મન વશ કયું હોય.
૮ વો-તે-પ્રહ્લ.

પાપ બળે પે'લાં રે, મળે એ તો અલ્પબળે. ચોગી૦ ૧૦
 નથી દેવળમાં બેઠો રે, ને જાઈ તું ઝાલે;
 છે દેવળમાં બેઠો રે, ખરી આંખે તું ભાળે. ચોગી૦ ૧૧
 આંખ જાણે તેવી રે, ને અલ્પકો દખે;
 ન મળે એ તો જાણો રે, ગમે એતા ભણે. ચોગી૦ ૧૨
 મળે સાંધ સાચા રે, દખાવે પળમે;
 મનવા વશ કરતાં રે, આવે એ કળમે. ચોગી૦ ૧૩
 તહીં નવ આવે રે, બડા જ્યાકા ડંકા;
 તોડી જીને જનો રે, રાવણકી લંકા. ચોગી૦ ૧૪
 સાહેબ હે વેસા રે, નીરાંતકી પાસે;
 મનવા કરો તાર રે, દિખા દહ જો આશે. ચોગી૦ ૧૫

પદ ૧૨ મું.

અલ્પદર્શન.

જળ દખો સાંધ રે, તળ તનકું તોડો;
 વસે વો રાઇ રે, સળ હું તું છોડો. ટેક. ૧
 અલ્પકું દખો રે, તળ લગે દહ કરચી;
 અલ્પકું દખો રે, તળ માયા નવ સચી. જળ૦ ૨
 અલ્પકું દખો રે, તળ કોધકું જાળો;
 દયાલકું દખો રે, તળ કામ નવ ભાળો. જળ૦ ૩
 દયાળકું દખો રે, લોભકું છોડો;
 હરિસે હરખો રે, મોહકું મોડો. જળ૦ ૪

૧૦ આવી મળે-ધ્યાનમાં. પાપ બળે—પાપ નાશ થાય સાધનથી).

૧૧ દેવળમાં—દેહરૂપી દેવળમાં બેઠો છે. ૧૨ એ—અલ્પ. ૧૩ ગુર. ૧૫ તાર—એકતાર—એકાદ્ય.

- દામોદર દેખો રે, મદકું મારો;
 માધવકું મીલો રે, મત્સરકું જતરો. જળ૦ ૫
- થાય ઉજરો રે, જગત મિથ્યા ભાસે;
 પ્રહ્લકું ભેદો રે, હે ઘટકી પાસે. જળ૦ ૬
- પ્રહ્લ જડા દાના રે, આઘ ઘટમે ખેડા;
 પ્રહ્લ જડા દાના રે, પ્રતિબિંબમે પેડા. જળ૦ ૭
- રામ રહ્યો રમી રે, તેને આળખે મુક્તિ;
 રામ રહ્યો રમી રે, ખોટી નથી જુક્તિ. જળ૦ ૮
- રામ રહ્યો રમી રે, ખરું મારે કે'વું;
 રામ રહ્યો રમી રે, કંઈ મારે નથી લેવું. જળ૦ ૯
- રામ રહ્યો રમી રે, રામ સંખ જગ ખેડો;
 રામ રહ્યો રમી રે, અંતરમાં એ પેડો. જળ૦ ૧૦
- રામ રહ્યો રમી રે, ભજન વાકો કીજે;
 રામ રહ્યો રમી રે, ભાવ વાકો લીજે. જળ૦ ૧૧
- રામ રહ્યો રમી રે, કામ વોહી આવેગો;
 રામ રહ્યો રમી રે, શિષ્યો હમ ભાવેગો. જળ૦ ૧૨
- રામ રહ્યો રમી રે, પાસે આવો દેખાડું;
 રામ રહ્યો રમી રે, સારી સમજ પાડું. જળ૦ ૧૩
- રામ રહ્યો રમી રે, નીરાંતને નામે;
 રામ રહ્યો રમી રે, આવે સહુને કામે. જળ૦ ૧૪
- રામ રહ્યો રમી રે, નીરાંતકું ભેટ્યા;
 રામ રહ્યો રમી રે, નીરાંતથી નવ છેટો. જળ૦ ૧૫

પદ ૧૩ મું.

સંગત્યાગ.

- સંગ યૂરાડે રે, સંગથી પ્રીતિ વાધે;
 સંગ યૂરાડે રે, સંગથી સારું સાધે. ટેક. ૧
- સંગ યૂરાડે રે, સંગથી વ્યસની બને;
 સંગ યૂરાડે રે, સંગથી રીઝે મન. સંગ૦ ૨
- સંગ યૂરાડે રે, સંગથી ફૂડું કરે;
 સંગ નિંદે સાધુ રે, સંગથી મોટા ડરે. સંગ૦ ૩
- સંગ નથી સાચો રે, સંગથી તર્યા યૂડે;
 સંગ નથી સાચો રે, માણુ આખ્યા જીવ્યો સૂડે. સંગ૦ ૪
- સંગ નથી સાચો રે, જડભરત ને ને;
 સંગ એવો સાચો રે, જાણી નેધન રોજે. સંગ૦ ૫
- સંગત યગાડે રે, તપસીને તપથી;
 સંગત યગાડે રે, જપીલો જપથી. સંગ૦ ૬
- સંગત યગાડે રે, સારાને ખોટો કરે;
 સંગત યગાડે રે, લાભમાં તોટો કરે. સંગ૦ ૭
- સહુ રીતે જાણો રે, સંગતથી સારું નથી;
 સંગત છે ખોટી રે, કોઈ મારું તારું નથી. સંગ૦ ૮
- સંગત છે એવી રે, નેધન કરજે;
 સંગતથી છૂટો રે, તો તો ગ્યાન કંઈ ભરજે. સંગ૦ ૯
- સંગ ને યગાડે રે, તો એથી ડરજે;
 સંગ નેધ કરવો રે, ખોટું સહુ પરહરજે. સંગ૦ ૧૦
- સંગ તો સુધારે રે, એક હોય સાધુતાણી;
 સંગ સુધારે રે, સાધુ માંહી મમતા ઘણી. સંગ૦ ૧૧

સંગ સુધારે રે, સાધુ મન માંહી વશ્યા;	
સંગ સુધારે રે, મરતા સુધી નવ ખશ્યા.	સંગ૦ ૧૨
સંગ એવો શોધો રે, નહિ મળે ઝટ લેઈ;	
સંગ એવો શોધો રે, કામના ધરો કેઈ.	સંગ૦ ૧૩
સંગ મળે એવો રે, ઝટ જઈને સાંજે;	
સંગ મળે એવો રે, તદ્દરૂપ તો થાજે.	સંગ૦ ૧૪
સંગ મળે સાચો રે, જાણો એક સાધુતણો;	
નીરાંત તો જાણો રે, મહિમા વાધે ઘણો.	સંગ૦ ૧૫

૫૬ ૧૪ મું.

સદ્ગુરનાં લક્ષણ.

આવો સંત દખાડું રે, જોઈ મનમાં રાચો;	
શિષ્યો તમે સુણો રે, સાધુ જોવો સાચો.	ટેક. ૧
સંગ જેને તરવું રે, ત્યારે તે તમે સમજો;	
જોઈ એવો જોલો રે, બીજાથી નવ ભમજો.	આવો૦ ૨
સુખ દુઃખ લાગ્યું રે, કરમકે અનુસારે;	
ભલું ભુલું ભાગ્યું રે, સંતકે શિર તારે.	આવો૦ ૩
આધિવ્યાધિ છૂટે રે, સંત કો દુખે;	
વતું આછું નાહી રે, સંતકે લેખે.	આવો૦ ૪
નાનું મોટું નવ જાણો રે, સંત જે સાચા;	
જૂઠી સાચી નહિ રે, અપની જોલે વાચા.	આવો૦ ૫
તારી મારી તોડી રે, દહુ બ્રહ્મને જોડી;	
હું તું ને સૂવાડી રે, વાસના કરી જોડી.	આવો૦ ૬

આજ કાલ ભૂલ્યા રે, સંત તેને નાણો ;
 રાત દહાડો એક રે, તેવા સતને માણો. આવો ૭
 નિદ્રા તંદ્રા જાણે રે, ભેદ જેહ ભોગે નહિ;
 ખારું ખાટું મૂક્યું રે, જીગતી જોગે નહિ. આવો ૮
 ગળ્યું કડવું એક રે, જેને મન ભાધ વશ્યું;
 દંદ જાણ્યાં એક રે, તેવા સંગે મનકું રશ્યું. આવો ૯
 દયાવાળો દાનો રે, દયાળ નામ લોક ભાષે;
 દયા સહુમાં મોટી રે, ફૂરપાણું નવ રાષે. આવો ૧૦
 શત્રુ નવ કોઈ રે, જેને આ દુનિયામાં;
 મિત્ર નહિ કોઈ રે, પલજ્યા રાષે મીણિયામાં. આવો ૧૧
 મૂર્તિ જેની શાંત રે, ભક્તીભાતે પેષો;
 કૂકું નહિ કાંઈ રે, એવા સંત જઈ દેષો. આવો ૧૨
 કથા કરે સાચી રે, વ્યર્થ વાચા નવ ખોલે;
 ખરું ખોટું કે'તા રે, કથની બીજ નવ તોલે. આવો ૧૩
 જરૂર જેતું ખોલે રે, બીજ નહિ વાતો;
 કથા એક તેની રે, જણાયે જેની જતો. આવો ૧૪
 એવા ગુરુ જીઓ રે, પછે જઈ સંગ કરજો;
 નીરાંત સંગ તારે રે, બીજથી તમે ડરજો. આવો ૧૫

પદ ૧૫ મું.

બ્રહ્મદર્શનનો લાભ.

બ્યારે તમે જાણો રે, આતમા તમતણો;
 ત્યારે સુખ માણો રે, જેનો મહિમા ઘણો. ટેક. ૧

૭ નાણો—પરીક્ષાકરી જીઓ. ૮ ભેદ ધન—ભેદ ભોગે (રાષે) નહિ.

૯ દંદ—મુખ દુઃખાદિ જોડાં. ૧૧ પલજ્યા—પલજતાં. રાષે—

બચાવે.

- રૂપ નહિ પણ રૂપ દેખો રે, મન થાય મસ્તાનું;
લાલ આંખ જોઈને રે, નિંદા તમે ભાનુ. જ્યારે ૨
- કાન્તિ એવી તમને જણાયે રે, મનમાં આવે જેમ;
એ રૂપ તો હુંથી કેમ ભણાયે રે, રાખું જેમનું તેમ. જ્યારે ૩
- અન્યથા એ તો રે, જોશો ત્યારે જડશે;
ત્યારે મન થાશે રે, પગ આગે પડશે. જ્યારે ૪
- ગુરુકેરું ખરું લાગે રે, જ્યારે તમે સાંધી દેખો;
નવું કાંઈ પેખો રે, કંઠે કરમ રેખો. જ્યારે ૬
- સૂરજને તમે ભાળો રે, એને તમે દાસ કહો;
તડકો કાઢે તારેકાળે રે, એવી તમે આશ રહો. જ્યારે ૫
- તેં તો કામ સોંપ્યું રે, તે તો સૂરદેવ કરે;
દૃષ્ટિ થાય તીખી રે, ત્યારે ભાનુ જશો ડરે. જ્યારે ૭
- ચંદ્ર વોહી તેરા રે, દાસ તુને દીસે;
આઘા ક્રિયા તુને રે, કામના ખોટી મિષે. જ્યારે ૮
- મેઘ આવી વરસે રે, ડર ભાઈ! તારે;
થોડો કે' તો થોડો રે, ઘણો કે' તો પડે ભારે. જ્યારે ૯
- પણ એ સહુ ક્યારે રે, અજ્ઞાન રાહુ નવ જીવે;
શંકર પાસે પેસે રે, જ્ઞાનતાણી સેજે સૂવે. જ્યારે ૧૦
- પ્રહ્લા વેદ ગાયે રે, ભજન કરી તારું;
વિષ્ણુ વાણી બોલે રે, વધી સારું સારું. જ્યારે ૧૧
- સરસ્વતી વીણા વાયે રે, ત્યારે તારો પ્રહ્લ જાગે;
નારદ આવી નાચે રે, ભ્રમ તારો ભાગે. જ્યારે ૧૨
- કુખેર આવી જાયે રે, ખરચવા શું જોઈએ;

વસુ ઊભા પાસે રે, તાકે તારી તે સોઘએ.	જ્યારે૦ ૧૩
એવું થાય ભાઈ રે, એક પ્રત્નને જાણે;	
સુખ મળે સાચું રે, પરપ્રત્ન માણે.	જ્યારે૦ ૧૪
નીરાંત એવું છોડી રે, સુખ તું કેમ અલ્યા;	
સુખ અતિ થાશે રે, પ્રત્ન જય તુમાં ભજ્યા.	જ્યારે૦ ૧૫

પદ ૧૬ મું.

માયારૂપ કથન.

વારંવાર પૂછો રે, આજ અમે તે કહીએ;	
ખરું બતાવું રે, તમે સુખી રહીએ.	ટેક. ૧.
મનને વારો રે, તો તો કંઈ સમજશે;	
નહિ બોલ્યું મારું રે, ભાઈ મિથ્યા થાશે.	વારંવાર૦ ૨
શૂન્યમાં અમે જઈએ રે, આજ બોળી લાવું;	
તે તમને બતાવું રે, રહે નહિ બીજું સા'વું.	વારંવાર૦ ૩
મને જ્યારે માનો રે, ત્યારે હા કે'ન્ને;	
નહિ તો નવ કે'વું રે, બોધ મારો શ્રે'ન્ને.	વારંવાર૦ ૪
ખરી બોલી કે'ની રે, વામે કહ્યું નહિ વાંધો;	
સમજ્યા વિના હાહા રે, અર્થ વાસે કયા સાધ્યો.	વારંવાર૦ ૫
મન માને તેરા રે, તબ તું તો અટકે;	
મમતે ના તાણે રે, મિથ્યા ના ફટકે.	વારંવાર૦ ૬
વાદ નામ ન થાયે રે, બાદસે તો ડરના;	
કથા નવ અધૂરી રે, આજ હમારે કરના.	વારંવાર૦ ૭
શિષ્યકું સમજ્યા રે, જઈ નવ બીજે પૂછે;	
તો તો સમજ્યા રે, મન ભર જય રૂચે.	વારંવાર૦ ૮

ખરી બાત કે'ની રે, ખોટીકું દિખલાની;

વાસનાકુ દાખી રે, વાકુ સત્ય તબની.

વારંવાર૦ ૯

એસી કથા વાંચું રે, સુણો સખ ભાયા;

ભ્રમ જાય ભાગી રે, સમજે જો માયા.

વારંવાર૦ ૧૦

વારંવાર પૂછો રે, માયા કોણ ગુર;

આજ સખ કહું રે, રાખું નહિ અધૂરું.

વારંવાર૦ ૧૧

તુમ કહો તો ખોલું રે, મન તન એક હોયે;

હરું અમે આજ રે, મિથ્યા નવ વાણ ખોયે.

વારંવાર૦ ૧૨

પ્રકૃતિ પુરુષ બતાવું રે, જો મનમે સંશે;

આનંદમે રેલો રે, જ્ઞાન કે દંશે.

વારંવાર૦ ૧૩

લીલા વો દાનુકી રે, કર્મ કહું સખ ભાઈ;

વાકી જે સગાઈ રે, જાણાવું પ્રત્નરાઈ.

વારંવાર૦ ૧૪

પીછે તમે રીઝો રે, મનવા મગન થશે;

નીરાંત દુઃખ નાશી રે, તારું આજ જશે.

વારંવાર૦ ૧૫

પદ ૧૭ મું.

પુરુષપ્રકૃતિ.

રાધા અને કૃષ્ણ રે, શિષ્ય તમે શૂણ્યાં;

રુદ્રિણી ને કૃષ્ણ રે, જોઈ તારાં શીશ ધૂણ્યાં.

ટેક. ૧

સત્યભામા કૃષ્ણ રે, નામે તમે ભાઈ જાણ્યાં;

કાળિંદીની તીરે રે, જોણે સુખ માણ્યાં.

રાધા૦ ૨

ગોપી અને કૃષ્ણ રે, એકમેકે રમતે;

રામ અને શીતા રે, વન વનમે ભમતે.

રાધા૦ ૩

શિવ અને શક્તિ રે, તેં તો સુણી હશે;

અહ્મા સાવિત્રી રે, તારે મને વસે.	રાધા૦	૪
એમ દેવ યે યે રે, નર અને નારી;		
એ તે ખરું હશે રે, કે ખોટું જાયે રે હારી.	રાધા૦	૫
એવું મન આવ્યું રે, તે તો આજ હું કહું છું;		
મૃત્તિ-અને પુરૂષ રે, જાણી સુખી રહું છું.	રાધા૦	૬
છે એ યે કેવાં રે, તમને સમજવું;		
પછે નહિ ભાઈ રે, તારે કંઈ જવું.	રાધા૦	૭
પણુ ધ્યાન રાખે રે, તો તો સખ જાણે;		
ધ્યાન કદા ચૂકે રે, તખ કછુ ના માણે.	રાધા૦	૮
પુરૂષરૂપ વોહી દેવા રે, અહ્મ જોકો ભાખે;		
અપાર ગુણ જેના રે, નિગમ નતિ નતિ દાખે.	રાધા૦	૯
કોઈ નવ જાણે રે, રૂપ તેનું કેવું;		
ભક્ત કહે હું તો રે, નિત્ય જેને સેવું.	રાધા૦	૧૦
તે પુરૂષને વળગી રે, આવી આણતેડી;		
નિર્બંધ તો જાતે રે, ઉપર પડી યેડી.	રાધા૦	૧૧
માયા નામ તેનું રે, મૃત્તિ કોઈ કહે;		
ગુડ ગોળ એકજ રે, બેદ દેશ વિષે રહે.	રાધા૦	૧૨
ઘણી તરછોડી રે, તોય વળગી આવી;		
ભ્રાંતિ પમાડી રે, જ્યાંકે મન ભાવી.	રાધા૦	૧૩
અલખ ભૂલાયા રે, દહકે બીચ જોડા;		
માયા નામ તાકા રે, હરિક નહિ છોડા.	રાધા૦	૧૪
દહકે બીચ વ્યાકુળ રે, કર ડાલા ધન;		
નીરાંતે નીકાલ્યા રે, શ્રમ લેકે ચીને.	રાધા૦	૧૫

પદ ૧૮ મું.

પ્રકૃતિનો પરિવાર.

પ્રકૃતિ છે મોટી રે, માયા જેનું નામ કે'છે;	
કેવે રૂપે રે'છે રે, સંત તેનું કામ કે'છે.	ટેક. ૧
સહુ વસે એમાં રે, કોઈમાં નવ એ વસતી;	
ખશીજન્ય સરવે રે, એ તો ભાઈ નવ ખસતી.	પ્રકૃતિ૦ ૨
મિથ્યા નથી એ તો રે, ખરી એ તો જાણો;	
પણ રખે માણો રે, આજથી એ તો જાણો.	પ્રકૃતિ૦ ૩
પૃથ્વી એ તો એની રે, જાણો તમે જાણી;	
જળ એ તો એનું રે, કહીએ અમે ભાણી.	પ્રકૃતિ૦ ૪
તેજ તેમ તેનું રે, વાત સાચી કહેવી;	
વાયુ ખેટો એના રે, માનો એને દેવી.	પ્રકૃતિ૦ ૫
આકાશ આણું મોહું રે, એ તો એને પેટે વસે;	
ગંધ જાણે એ તો રે, રસમાં રસે કસે.	પ્રકૃતિ૦ ૬
રૂપ જેને કો'છો રે, વો તો ભાઈ વામે વસે;	
સ્પર્શ નામ એનું રે, શબ્દ ને દષ્ટો દશે.	પ્રકૃતિ૦ ૭
જેણું તે તો એનું રે, સ્વાદ તે તો એના ભણો;	
સુણો એ તો ભાઈ રે, ચમડી તો યાકી ચણો.	પ્રકૃતિ૦ ૮
સુંઘે સારું સારું રે, ખાલે એ તો નહિ બીજી;	
હલવે હાથ જાણે રે, ચાલે પગે એ રીજી.	પ્રકૃતિ૦ ૯
નારી છતાં શિશ્નુ રે, કંથ જેનો વિખણ;	
દૂરાગત એ તો રે, ધણી જેનો વિખણ.	પ્રકૃતિ૦ ૧૦

મન એમાંથી રે, થયું જાણો સરવે;	
બુદ્ધિ એ તો બેટી રે, લાવે એને એ ગરવે.	પ્રકૃતિ૦ ૧૧
અહંકાર એવો રે, છોકરો કરી રાખ્યો;	
ચિત્તને જાણ્યું છે રે, એવો એના છે શાખો.	પ્રકૃતિ૦ ૧૨
બ્રહ્મને ભૂશાવ્યો રે, માયા દેવી એ મોટી;	
કાળ યાકો એરો રે, વાત નથી જોટી.	પ્રકૃતિ૦ ૧૩
ચોવીસ તો જાણો રે, બેટા બેટી એનાં;	
પચીસમો કાળ રે, રૂપ છે જેનાં.	પ્રકૃતિ૦ ૧૪
એવી પ્રકૃતિને નમી રે, કથા કહીએ;	
નીરાંત મન રાજી રે, સુખીઆ તો થઈએ.	પ્રકૃતિ૦ ૧૫

પદ ૧૯ મું.

પુરૂષનું રૂપ ભાખી રે, પ્રકૃતિતાણું કહ્યું;	
સીધું સમજાવ્યું રે, ગુરૂએ જેવું કહ્યું.	ટેક. ૧
આજ કથા જોટલી રે, કહી અમો ઉઠું;	
કાલે આવો કે'શું રે, ભણવું નથી જૂઠું.	પુરૂષનું૦ ૨
કથા કે'વી સાચી રે, પુરાણી બ્યારે યયા;	
પુરાણીકા નાતા રે, મનમે અમે ગ્રહ્યા.	પુરૂષનું૦ ૩
પુરાણી કથા આવી રે, કરો સખ મન લાઈ;	
તો તો શ્રોતા રીઝે રે, અછા દિયો સમજાઈ.	પુરૂષનું૦ ૪
માન પામો મોટું રે, ખરા ખરા સહુ કે'શે;	
સચ્ચ ખાત માનો રે, નીરાંત ભગત કે'છે.	પુરૂષનું૦ ૫

પદ ૨૦ મું.

શિષ્ય મળો ટોળે રે, ઘટમે સમજે;	
પૂછી માંહી માંહી રે, ખરા તમે પચાજે.	ટેક. ૧

- જે નવ જાણો રે, કાલે આવી પૂછો;
અમો સમજવું રે, મનમે રૂચો. શિષ્ય૦ ૨
- ધ્યાન ધરી જે જે રે, ખરું કે'વું મારું;
નવ બોલો મુખે રે, હા હા બહુ સારું. શિષ્ય૦ ૩
- નહિ તો થાશે કેવું રે, તે અમો કહીએ;
લોટ નારી દળતી રે, ત્યાંહી જેવા જઈએ. શિષ્ય૦ ૪
- હવે બેઠી બેઠી રે, લોટ ફૂતરાં આટે;
દળી દળી મરતી રે, જાગી ભરી ઉચ્ચાટે. શિષ્ય૦ ૫
- તેવું નવ થાય રે, મનમાં સહુ ધરજે;
નથી કહ્યું મેં તો રે, કૂકું કે તમે પરહરજે. શિષ્ય૦ ૬
- બેંશા નથી જોઈ રે, અમે ભાગવત ભણિયા;
હંસો જોઈ બોલ્યા રે, વિવેકે ખીર નીર ગણિયા. શિષ્ય૦ ૭
- કાલે કે'તા આવો રે, જાઉં કથા સુણવા;
ધારો મન કેવું રે, તમે પાવન કરવા. શિષ્ય૦ ૮
- બોલો પ્રજા પ્રજા રે, જય જય એની ભણો;
અચ્યુત એ કેશવ રે, ગુણ નિત્ય એના ગણો. શિષ્ય૦ ૯
- સાહેબ છે સહુનો રે, બચો તો આવો કાલે;
નીરાંત પ્રજા ભાળે રે, ગાઈ રસ પ્રજા તાલે. શિષ્ય૦ ૧૦

કથા ૨ જી.

પદ ૧ બું.

- કથા સાંભળવા આવો મારી, કહું વાત તો ધારી ધારી; ૧
વૃત્તિ એક કરો સંતો, સુણો મોટા મહંતો.
બીજા દિવસની કથા આજ, મળે સુણ્યેથી પ્રજાસજ;
હોજવે સખ કામ, મીલે અંગમેસે રામ. ૨

વેસી કથા અમારી, જો ગ્યાનદૃષ્ટિએ વિચારી;
તો તો થાયે કામ, મીલે તમકું સુંદરશ્યામ. ૩

તેરા નહ જો તું દષે, ઉસીકી બાત વિષેજે;
કેવી રીત થયો તેહ, આજ દાખું નિઃસંદેહ. ૪

એની કેવી બલિહારી, તે તો આજ કહું વિચારી;
થાય આનંદ શિષ્યો જેમ, મારે કથા કે'વી તેમ. ૫

ભલે નિંદા બંદા કોઈ, જોવી પ્રજાની એક સોઈ;
નથી ઢોંગી ધર્મને ધરવો, નથી પ્રજા નિરાજો કરવો. ૬

અભેદ અછેદ તમને કે'વો, દહી માંહી બતાવી દેવો;
થાવ સુખી જે જે વાતે, મારે કે'વું તે તે જાતે. ૭

પ્રભરૂપે આપણ થઈશું, ત્યારે તો આનંદ રહીશું;
કરી હમણાં બીજી વાતો, જેથી જાણાયે જાતો. ૮

લીલા પ્રભકેરી છે ભલી, જેની નિશાની કંઈક મળી;
તેથી વાત અમસે હોવે, દૂજ ક્યા જાને વો રોવે. ૯

નિગમ નેતિ નેતિ બાપે, વાકો રૂપ કોઈ ન દાપે;
ધન્ય ધન્ય કહે સગ કોઈ, વાકો કૌન બાઈજોઈ. ૧૦

તુમારે સંશય સબ મીઠાવું, એક એક કરી સમજાવું;
પહિલા કહ્યા જો જો હમને, સ્મૃતિમે રખવેના તમને. ૧૧

દહીકી કે'તાહુ બાત, સુનો તો હોવે સાક્ષાત;
નીરાંત નામકા જાને મર્મ, વાકે છૂટ જાવે કર્મ. ૧૨

પદ ૨ જી.

એ દહ દષો તુમારા, વાંહી નિશાન હે અમારા;
વો કેસે પરગટ ભયા, વાકા સંશે જોઈશે દહ્યા. ૧

- એક કમલ લયા ઉત્પન્ન, જલમે જનો સહુ જન;
વાકે છિદ્ર પાડે ભગવન, મેં સુનાવું હોઈ મગન. ૨
- પછે એ કમલ તો ખીલા, જકુ જગજીવન મીલા;
પહેલે મુખ હુઆ તુમારા, અળ સુના સળ અમારા. ૩
- ઈસમે આઈ કૌન સમાવે, વાકો ભેદ ગ્યાની પાવે;
બાની ઈંદ્રી જનો, વાકો દેવતા અગ્નિ માનો. ૪
- પછે થયું નાક જેહ, ધ્રાણુ ઈંદ્રી કહીએ તેહ;
એનો દેવ વાયુ જાણો, તન મનથી આપ વિખાણો. ૫
- પછે થઈ આંખો ખેય, ચક્ષુ ઈંદ્રી કે'છે તેય;
એનો દેવ સૂરજ મોટો, જેનો કોઈ નથી જોટો. ૬
- કાન થયા પછી સાર, શ્રોત્ર ઈંદ્રી કે' નિરધાર;
એનો દેવતા દિશા જાણો, મારું કહ્યું સાચું માનો. ૭
- ત્વચા થઈ પછે ઉત્પન્ન, રોમ કેશ ઈંદ્રી પાવન;
એનો દેવ કહીએ જેહ, સર્વ ઔષધિ નામે તેહ. ૮
- ગુહોંદ્રિય પછે થાય, વીર્ય ઈંદ્રી તો મનાય;
એનો દેવતા વરૂણ, જાણો થાશે પુણ્યે. ૯
- થઈ ગુદા પછે જેહ, અપાન ઈંદ્રી તેહ;
તેનો દેવ છે ભાઈ મોટો, જેનો કોઈ નથી જોટો. ૧૦
- જેનું નામ સુણી ક'પો, જેનાથી નહિ જ'પો;
વો દેવ હે વાકા ભાઈ, મૃત્યુ નામ જનો સમુઝાઈ. ૧૧
- નામ નીરાંતનું ને લેવે, સળ દેવ આવી સેવે;
નામે તર્યા બહુતાઈ, મીલગઈ છે જુદાઈ. ૧૨

પદ ૩ જી.

- કમળ હુઆ આધ, વાકો સુણો સાદ;
ગુદકે દેવતા કહે, અળ આગે કયા રહે. ૧
- હાથ હુએ વાકે ઉત્પન્ન, બળ ઇંદ્રિ હે પાવન;
દેવતા માનો બડ રાઈ, સુરદેવ જાનો કામ પાઈ. ૨
- પગ હુએ પીછે જાન, ચલનઈંદ્રી વાકી માન;
વિષ્ણુદેવ બડે મહત્તાઈ, જ્યાકે ભક્તલોક ગુન ગાઈ. ૩
- હુઈ નાડી જો પીછે રેંતી, રૂઢિરમે સમાઈ કેંતી;
વાકા દેવ હે ભાઈ, નદી નામે જાત્રા જાઈ. ૪
- પેટ થયું પછે સારું, સાંભળ કેંવું મારું;
કુંધા તૃણા ઇંદ્રિ જાનો, સમુદ્ર દેવતા પીછાનો. ૫
- પીછે હૃદય જાણુ, જામે પ્રકટ રહે ભાન;
વાકો ઇંદ્રિ જાનો મન, દેવતા વિધુ હે ધન. ૬
- હે આ તો સખસે ન્યારા, સુનો સુનાઈં મારા;
સખમે હે એક એક, તામે હે અનેક. ૭
- બુદ્ધિ ઇંદ્રી એમાં, બ્રહ્મ દેવતા છે જેમાં;
અહંકારઈંદ્રી એમાં, રૂદ્ર દેવતા છે તેમાં. ૮
- વળી ચિત્તઈંદ્રી જાણો, જીવ દેવતા પ્રમાણો;
એ વિધિનું તારું રૂપ, તું તો સર્વતણો ભૂપ. ૯
- દેવ કારજ તારું કરે, તું તો ભટકી પેટ ભરે;
એથી કારજ ના સરે, મરે અને અવતરે. ૧૦
- માને મારું તો છૂટે તાપ, બ્રહ્મ જાણે તો જાણે માપ;
અમે થોડું સમજાવું, નથી ભાણે બેસી ખાવું. ૧૧

માગવું તે તો ખોટું, દુઃખ નથી એથી કો મોટું;
 તે તારે કરવું પડશે, લોભી નહિ તેને સારું જડશે. ૧૧
 કરો વિના કૃળની ભક્તિ, સાધ્ય થાયે સર્વ શક્તિ;
 નીરાંત તેને વશ હરિ રાખે, દુઃખદેવાનું ના દાખે. ૧૨

પદ ૫ મું.

એક સુણા શિષ્યો નવું, તારું કલેવર ક્યમ હવું;
 તેની જાણું અમે વાત, મટી જો અજ્ઞાનની રાત. ૧
 ગ્યાન ભાનુ ઉગે જેને, બધું દખાયે તેને;
 કછુ ઢંકાઈ નવ રહે, દહુ દેવ આવી કહે. ૨
 સખ ઘટકી જાને ખાત, જ્યારે થાયછે સાક્ષાત;
 સર્વ શાસ્ત્રનો જાને સાર, હોવે જ્યારે ખત્તવિચાર. ૩
 રાસ લીલા ખેડા દેખે, સખ આસનપેસે પેખે;
 પુરુષક હોવે આસક્તિ, હોવે રામાકી ભક્તિ. ૪
 કરે સંગ પુરુષ જેસા, જીવ વીર્યમે જાવે તેસા;
 રામાકે ઉદર માંય, જીવ જાકે ખેઠે વાંય. ૫
 એક રજની વીતે જળ, ભેળા હોજાયે છે તળ;
 પંચ રાત્રી જાવે જાન, ગોળા હો જાવે નિરવાન. ૬
 દશ દિવસ રાત્રી થાય, પેશી માંસકી હો જાય;
 એક માસમે બને શિરા, દો મહિને ભાગે ભીરા. ૭
 હોવે હાથ પાઉ જાન, ત્રીન મહિને કરું વિખાણુ;
 હોવે નખ જો તું કટાવે, રૂવે હોવે જો તું રમાવે. ૮
 હડ્ડી હોવે જોતું બધાવે, છૂપેઅંગ હોવે લજાવે;
 ગુહ્ય ઈંદ્રી હોવે જાન, બાખે પડે સચ્ચા માન. ૯

૭ શિરા—શિર. ભીરા—ભીડ. ૮ હડ્ડી—હાડકાં. બધાવે—વધારે. છૂપેઅંગ
 —જનને દ્રિયાદિ. બાખે—છિદ્રો.

- હોવે ચારે માસ, ધાતુકી જનના આશ;
 પંચ માસકા પ્રમાન, ખ્યાસ ભૂખકા હોય ભાન. ૧૦
- છે માસમે ફરતા દેહ, ચલના વલના જનને તેહ;
 સાત મહિને ખાયે માત, તેથી થાયે શાત. ૧૧
- કડવું ખાયે તો કમકમે, ઘણો ઉદરમાં ભમે;
 આઠ માસે ભૂખી માત, કૂમી કરડે તારૂં ગાત. ૧૨
- બંધ હાથ ને પગ તારા, તેને થાયે નહિ વાર્યા;
 કદી થાયે ગર્ભપાત, તો તો થઈ અજ્ઞાન રાત. ૧૩
- નવમે માસે નીકળવા કરે, અહીંથી તહીં તું તો ફરે;
 છૂટે નહિ બંધન પડ્યો, ચર્મપિંજરામાં જડ્યો. ૧૪
- એમ કરતાં થયા દશ માસ, હોવે માડીને ત્રાસ;
 અકરમી કહી વખોડે, ઉભાં ફરી દુઃખમાં દોડે. ૧૫
- તોય છૂટે નહિ તુંય, વળી વળી શું કહું હુંય;
 નીરાંત પછીની કહું દશા, જ્ઞેને સુખમાં વશ્યા. ૧૬

૫૬ ૬ હું.

- આવે દાઇ મારે માર, તોફો નહિ કોઈ ઉગાર;
 મૂઠ દાઇ મિલી તો મારે, ચતુર હોયે તો ઉગારે. ૧
- જ્ઞે પૂતરૂપે તું આવે, તો તો સખ ખોલાવે;
 પુત્રીરૂપે હોઈ, મોઢું મરડી રોઇ. ૨
- પુત્ર કે પુત્રી કોઈ, નાખે નરકમે પેલો જ્ઞેઈ;
 જાણે દાઇ ચતુર, પડશે નરકમે પૂર. ૩
- પછી તેરકું લેવે, માયા મગનકું જાઈ ચેવે;
 શુકદેવકી દેખો નિશાન, જન્મ લિયા લલ્યા ભગવાન. ૪

- ઉંઆ ઘુંઆ કુચન ક્રિયા, એ સેહો જાઓ સખ ભિયા;
 તો તો સંસારસેં તર જના, એસી સમજ ક્યાંસેં પાના. ૫
- હું પૂત સખ ખેલાવે, જો આવે સો લે જવે;
 તું ભૂખા ઓ નવ જને, તેરેકુ સખ મીલી તાને. ૬
- મુગા પડા મચ્છર કાઢે, કોઈ ચઢાવે સો ચાઢે;
 હોચે મલિન અંગ અપારા, ના'નેકા નહિ વારા. ૭
- ન'વડાવે તો ના'ય, ખવડાવે તો ખાય;
 એવી દશા મૂગી થાય, તોચે જપે નહિ બ્રહ્મરાય. ૮
- દિન દિન મોટા થાય, જોઈ રીઝે માય;
 મેરા બાળા બડા થાય, એથી દુઃખ તો જાય. ૯
- બાળા રમવા જાય, બ્રહ્મ દિયે ભૂલાય;
 એસી કર્મકી આંટી, હોજાય રંડીકા માંટી. ૧૦
- ધ્રુવ જેસાકુ ન જને, અજ્ઞાનકું વિખાણે;
 એસી અંધી જાય દશા, પિછે જવાનીમે વશા. ૧૧
- તાકી દશા ભાખું, ગ્યાનકા ઘૂંટ દાખું;
 નીરાંત ચાખો ભાઈ, સુણો બાઈ ને જે ભાઈ. ૧૨

પદ ૭ મું.

- જવાનીમે હોવે ઘેલા, નવ રખે અંગ મેલા;
 વસ્ત્ર અછે અછે પેને, ડરાવ્યો ડરે નહિ શેણે. ૧
- બાકરી સખસે બાંધે, કારજ કરે સંધે;
 મધપાન જા પીવે, અજ્ઞાનકો પટ શીવે. ૨
- મેરા તેરા કરતા, આંહી તાંહી કરતા;
 બનજાયે દિવાના, કોઈકી ના માના. ૩

- વાત તારી વઠે, માયા બાંધે કંઠે;
અજબ ખેલ ખેલાવે, એવે બૂઢાપન આવે. ૪
- તેમાં દુઃખ તો વેઠે, સારું નરતું મેઠે;
પડે દાંત ન થાય બૂરું, એકે રહે ન અધૂરું. ૫
- નવ આત્મા લેવો જાણે, સંસારને વિખાણે;
એવો ભુંડો ભેખ, તારો થાય દખ. ૬
- મરતાં સંન્યાસી કરે, કે'શે ઇકાતર તરે;
જેણે જાણવાનું ન જાણ્યું, જેણે ખોયું આવ્યું ટાણું. ૭
- તેને સંન્યાસી કરે, તે પાપના ભારા ભરે;
સંન્યાસીકે ધર્મ, વાકે વેગળે કર્મ. ૮
- ઓ કષ્ટ ના જાને, જીવ્યા તો અન્ન તાણે;
મુશો તો શંખ મારે, સંન્યાસીનું શ્રાદ્ધ ન સારે. ૯
- એવી માયા લાગી, સારી સમજ ત્યાગી;
જેયું નાહ જાગી, થયો તું તો વેરાગી. ૧૦
- મહુ નામનું કીધું, એકે પ્રકારે ન સીધું;
નવ જાણ્યો કાકો કાળ, નવ જાણી તેની આળ. ૧૧
- ઘણા જોયા મરતા, તોય જાતે ના ડરતા;
નીરાંત આવ્યો જાણો, કાળ રોજંદા પરાણો. ૧૨

૫૬ ૮ સું.

- કાળે લીધો ઝડપી, મરતો ત્યારે કરપી;
નવ અપાયું કંઈ જાણુ, નવ ખરચાયું નિરવાણુ. ૧
- આ તો લેઈ ચાલ્યો કાળ, એવી પડી છે ક્ષાણ;

ઓ—તે—આતુરસંન્યાસી. અન્નતાણે—અન્નની ખેંચતાણમાં—
લલુતામાંજ.

- પે'લું કેમ ન જાણ્યું, બ્રહ્માનંદને નવ માણ્યું. ૨
- ઝાળખ્યું નહિ ટાણું, આજ સમજ આણું;
સંતે કહ્યું સારું, વો તો લાગ્યું ખારું. ૩
- લે ગયા કાળ કરાળા, હાથમે રહી નહિ માળા;
લે જાકે નરકમે ડાલા, વાં બડે બડેકું ભાળ્યા. ૪
- છોટે સંતકી મોજું, જાતા કરને સોજું;
જાકુ મારી નીકાલે, વો સંત તો મોજ મા'લે. ૫
- દુઃખ ઉનાકે દેખે, દયા ન લાવે રેખે;
જેસી યાકી કરણી, તેસી પાર ઉતરણી. ૬
- એસા દુઃખ શિષ્યો, મનમે કરના નીશ્યો;
સુનો કથા એક ચિત્તે, તો ભરાવ ન ભીતે. ૭
- આજ હો ગઈ કથા પૂરી, સુનનેકી યોત અધૂરી;
સમજ ગયા સંત સર્યા, ભટકા મનકા કર્યા. ૮
- એસી કથા હોવે નિત્ય, હોવે ગ્યાન નિત્યાનિત્ય;
સર્યા વો લે જાય, જો ઉંધે સો દે જાય. ૯
- ચીને આત્મા હોવે સાધુ, વ્યાધિ કરે ના બાધુ;
સંતકી લીલા ગાઈ, તન મનમે આનંદ પાઈ. ૧૦
- કથાકા નામ નિમિત્ત, ડારી અજ્ઞાનીકો ભીત;
સમજયા આત્મા શુદ્ધ, સમજે હોવે પુદ્ધ. ૧૧
- ગ્યાનકી યાત હે સે'લી, સમજે નાહિ મતિ યેલી;
નીરાંત નિરંજન જાને, વો તો વોહીકુ વિખાને. ૧૨

૫ સોજું-સોજું (સેવ ?) કરતા કરતા જાય છે । ૭ નીશ્યો-નિશ્ચય.
-ભયમાં. ૮ નિત્યા નિત્ય-નાશવંત અને અવિનાશી વસ્તુનું. ૧૦ બાધુ
ધ-પીડા.

અવતારખંડન.

વારાહાવતાર.

રાગ રામગ્રી.

વાત કે'વી અવતારની, સુણો શ્રોતા આજ;	
નિંદા તો નવ મેં કરું, લાગે ગુરુકો લાજ.	૧
સત્ય આવે સાનમે, તે દિખાઈ દઉં;	
મન ચાહે તો માનવો, ગ્યાનીકા હે મેઝીં.	૨
વારાહનો અવતાર છે, પુરાણકેરી માંય;	
જેણે પૃથ્વી ઉઢ્ઢરી, એવી વાતો ત્યાંય.	૩
ચાનિ જો જો પશુતાણી, ભુંડની પંક્તિ કેઈ;	
પરમાત્માને એ ગમી, પુરાણ કે' છે જોઈ.	૪
ભુંડ પૂજે મૂર્ખજન, પુરાણનું દઈ પ્રમાણ;	
નરક ખાય નરકે સૂવે, એ તો છે સહુ જાણ.	૫
તોય જઈને પૂજવો, એ કેવું અજ્ઞાન;	
પુરાણ કંઈ ખોટાં નથી, સર્વત્ર ઇશ્વર જાણ.	૬
તેનું એ દૃષ્ટાંત છે, સમજે સાચી વાણ;	
પાસે મૂકી આતમા, મૂરખ થાય અજાણ.	૭
ભુંડને પ્રહજ માનો, બજો એહની સાન;	
હિરણ્યાક્ષને મારિયો, તેથી એ ભગવાન.	૮
મારે વાઘ તો સર્વને, કહે જઈને પ્રહજવાન;	
મિથ્યા શું ભટક્યા કરે, જાતે થઈ અજ્ઞાન.	૯
માનો ઇશ્વર સર્વમાં, ભુંડ નહિ પૂજાય;	
નીરાંત પૂજે ભુંડને, તો તો ખંડન થાય.	૧૦

૨ મેઝીં—મેવો. ૯ પ્રહજવાન—પ્રહરૂપ. ૧૦ ખંડન ઈન્—જો તમે ભુંડને પૂજો છો તો તેનું તો આવી રીતે ખંડન થાય છે!

મત્સ્યાવતાર.

રાગ ચાલતો.

એક મુનિએ પાળિયું, દયા આણીને મચ્છ;	
ઘટમાં રાખ્યું તેહને, જળ રેડીને સ્વચ્છ.	૧
દયા નહોતી દેહમાં, યવન હોત કો પાસ;	
રેન્ને છોડત તે ઘડી, ભક્ષણ કરીને ખાસ.	૨
તે મચ્છ તો વાઘિયો, ઘટે ન માયો જાણ;	
તળાવમાં તો નાખિયો, એવા મુનિ અજાણ.	૩
વામે સમાસ નવ ભયો, નદીમે ડાર્યો જાણ;	
સરોવરમે વો લે ગયે, પંડિત સુણો સુજાણ.	૪
સરોવરમે વો ખંદ ગયા, સાગર ડાલ્યા જઈ;	
ખડારૂપ વાં હો ગયા, કહેતે જઈ લજઈ.	૫
નૌકા એક વાપે ધરી, બચાએ પુણ્યવાન;	
વો મચ્છરૂપ ભગવાન થા, દુનિયા જલ ગઈ જત.	૬
દુનિયા હુખ ગઈજે સમે, રખી મચ્છ ભગવાન;	
પ્રલંભ વો મચ્છ ભયા, જગત છવાડન જાણ.	૭
વા દિનકે સખ પૂજતે, મચ્છરૂપ ભગવાન;	
યવન લોક પાણુ પૂજતે, પેટકી સમજી સાન.	૮
ગ્યાનીજન નવ ગાંઠતા, માને ખોટી વાત;	
જગતપ્રલંભ જે માનિયે, તો પ્રાણી વિખ્યાત.	૯
પાણુ પૂજને પાત્ર નહિ, બીના સદ્ગુરુ જત;	

૨ રેન્ને છોડત—પારણાં કરત । ૩ ઘટે—ઘડામાં.

૬ નૌકા ઈન્—એ મત્સ્યના ઉપર એક નૌકા (હોડી) મૂકીને પુણ્યવતો-
ને બચાવ્યા । જલ ગઈ—જળમાં ગઈ.

નીરાંત પ્રલ્લમાનો વૃથા, ખોટી જાત ને ભાત.

૧૦

કુચ્છાવતાર.

રાગ ચાલતો.

સમુદ્રમાં અમૃત રહ્યું, મળિયા સુર અસુર;

મહેનત કરવા લાગિયા, બળ કરી ભરપૂર.

૧

નાગનું કીધું નેતરું, ખેંચે બંને ત્યાંય;

રવધઓ પર્વતતણા, દેખો માલ હે માંય.

૨

ગ્યાનીકી એ સમજ હે, અજ્ઞાનીકે દેવ;

કાચબા પૂજે જાઈકે, કરે બિધ બિધ સેવ.

૩

દેવ હમારા કાચબા, જૂઠા હે સળ કોઈ;

સદ્ગુરુસે કછુ ના બને, કરે કાચબા જોઈ.

૪

અબુદ્દિ એસી હો ગઈ, કાચબા૩૫ ભગવાન;

પર્વતકુ જિને ધરા, કેસે વો બળવાન.

૫

પીઠ ઉપર ધરી રખા, બળ દાનુંકા ધાર;

વારિમાં નવ વો ગયા, સમજે સાર અસાર.

૬

પ્રલ્લ૩૫કો છોડકે, કાચબા પૂજે પાણ;

સમજે વામે પ્રલ્લ હે, પૂજનેકો ક્યા લાણ.

૭

આવરણમાં આવી પડ્યા, સદ્ગુરુ કાઢે કોઈ;

સમજ સાચી દાખવે, રૂડી દીખાઈ સોઈ.

૮

આત્મારામ જિને લખા, વો માને નહિ જાણ;

પ્રીછે નહિ સો જાણ, કેવે ગ્યાન અજાણ.

૯

નીરાંત સમજે નામક, વો પામે નિરવાણ.

કાચબાકું પૂજે નહિ, કરે આત્મ વિખાણ.

૧૦

મોહનીરૂપ.

રાગ આલતો.

- અમૃત કાઢ્યું એ મળી, લલિયા ખંને ભાઈ;
 દૈત્ય અમૃત લઈ ગયા, દેવ રહ્યા શરમાઈ. ૧
- પરમાત્માની સ્તુતિ કરી, આવ્યા તે તો ધાઈ;
 જેને કાળે સંત સહુ, મરે ઘણા ફૂટાઈ. ૨
- તે યોલાવ્યા આવતા, એ છે કેવી નવાઈ;
 રૂપ ધરે વળી તે ઘણાં, દેવ જાય ફૂલાઈ. ૩
- સ્તુતિ કરીને માગિયું, આપો હે જદુરાઈ;
 અમૃત દૈત્યો લે ગયે, અમો રહ્યા મુઝાઈ. ૪
- ત્યારે રીઝ્યા પ્રહ્લ જે, ધર્યું નારીરૂપ;
 પુરૂષ દ્વિટિ પ્રકૃતિ થયા, નારીરૂપે ભૂપ. ૫
- રૂપ યોત બધારિયો, મોહ્યા દાનવ મૂઢ;
 કપટ કર્યું ત્યાં નારીએ, યો'ત ગૂઢમે ગૂઢ. ૬
- છળ્યા દૈત્ય એ નારીએ, પ્રકૃતિ વદા મનાય;
 પુરૂષને ક્યમ તે કહું, યો'ત કેમ વદાય. ૭
- એમ મૂઢ જન યોલતા, જરા નહિ લજાય;
 કપટી નારી પ્રહ્લ કે', પડે ઘણી મઝાય. ૮
- સમજે ગ્યાની સર્વ તો, મૂરખ ખત્તા ખાય;
 પ્રહ્લતાણું કંઈ રૂપ છે, જે નારી લખાય. ૯
- નીરાંત ભામા જાણવા, નારીરૂપે ભ્રમ;
 કદી એહ નવ છૂટશે, પ્રકૃતિ કો'છો પ્રહ્લ. ૧૦

નૃસિંહાવતાર.

રાગ ચાલતો.

હિરણ્યકશિપુ મારવા, ધર્યો જેહ અવતાર;	
મદહાદને ઉગારવા, અસુરકો મારણહાર.	૧
નર નહિ નારી નહિ, પશુ પંખી નહિ કોઈ;	
એવું રૂપ નૃસિંહનું, કે'વું વિચારી જોઈ.	૨
સમજ પડે નહિ રૂપની, નરસિંહ દો સમજાય;	
પૂજકો પ્રત્યક્ષ નહિ, ચિત્ર જોકો પૂજાય.	૩
ચીરી થંભકે નિકલે, નખથી માર્યા રાય;	
તેની પૂજ થાય છે, અજ્ઞાની ગુણ ગાય.	૪
ગ્યાની સમજે સાનમે, અગ્યાની અફળાય;	
ખજ્રરૂપને શી પડી, ઘેર ઘેર અથડાય.	૫
જાણે નહિ તે જીવે, ચિત્રકેરાં રૂપ;	
માને તે મનથી વૃથા, નૃસિંહ મોટો ભૂપ.	૬
માનો ખજ્ર મદહાદને, જેહ થયો તદ્રૂપ;	
વૃત્તિ રૂડી એહની, ભક્તિ માંહી અનુપ.	૭
તેને કોઈ પૂછે નહિ, નૃસિંહ આગળ જાણ;	
મારે પલક એકમાં, કશું રૂપ ધરે અજાણ.	૮
એવી વાત અનેક છે, મૂરખને નહિ સાન;	
બંને રૂપને પૂજતા, પંડિત નહિ તે પા'ણ.	૯
નીરાંત નામ સમજ્યા વિના, ભીંતે એમ કૂટાય;	
બંધન પડિયો બાળકો, પાશ ક્રેમ છૂટાય.	૧૦

બળરામાવતાર.

રાગ ચાલતો.

બળરામકો ઈશ્વર માને, બડા ખજ્ર અવતાર;

- બીક લગી ખલ્લકુ ભાઈ, ભગ ગયા ઉદર પાર. ૧
- એક આવરણથી બીજે જાવે, એ જોછો સંતાપ;
પરધેર તો ખલ્લ ઉછરિયા, કર્યાં શાં શાં પાપ. ૨
- નાના ભાઈ જો ખલ્લ તે છે, નહિ મોટાઈનું માપ;
વૃત્તિ તો ભાઈ સારી વણી, કર્યાં કામ ક્રોધના જાપ. ૩
- વિશાખાશુ' રંગે રમિયા, હજી મૂશળ હથિયાર;
હજીધર નામ તો પડિયું તેથી, જનના કરે સંહાર. ૪
- ક્રોધ કેસા વો પણ કે'તા, નદીકો ખેંચી પાસ;
મદિરા બિના ચલે નહિ, યાકી નિત્યે આશ. ૫
- ખલ્લકુ એ બંધન કેસા, પૂજનાર બતાવો;
ક્રોધ ખલ્લને ક્યાં વસે, વ્યર્થ શીદ વતાવો. ૬
- ખલ્લ ફરતા ફરતા ચાલ્યા, મુનિ કરે કથાય;
આસન નવ આપ્યું ભાઈ ખલ્લને, ક્રોધી તેથી કાય. ૭
- ખાલ્લાણને તો મારી ડાર્યા, ખલ્લ એ તો બળરામ;
સીધી વાત અમે સમજાવી, જાણો અવિચળ નામ. ૮
- અવતાર ખલ્લની બલા ઉતારો, મળશે આત્મારામ;
શુદ્ધ મને તો જુઓ નિહાળી, આપોઆપ થાય કામ. ૯
- માર્ગ કે'વું સખ સમજે વા, જો સમજે કોઈ એક;
નીરાંત શ્રમ તો સફળ તદા છે, ધરે શુદ્ધ વિવેક. ૧૦

કૃષ્ણાવતાર.

રાગ ચાલતો.

- કૃષ્ણદેવની લીલા મોટી, ભક્તો એના ગાશે;
જન્મતા માંહી કપટ જડિયું, સુણી સુખી કો થાશે. ૧
- મથુરામાંથી ગોકુળ ગયા, કંસ માતુલસે બી'ને;

- વરસાદ આયા છત્ર ધરાયા, પ્રહરૂપ ના ભીને. ૨
- ગોકુળમે તો પૂતના મારી, રાક્ષસ માર્યે મોઢે;
વો તો અછા કામ ક્રિયા, કામાદિક વો ખોઢે. ૩
- ગોવર્દન ધરિયા ગૌવાં ચારી, વો બી હે ભાઇ ઠીક;
નાગકો નાથા નારાયણને, લગી નહિ કંઈ બીક. ૪
- પછે ગોપી સંગે ખિલે, બડા વો અદ્ભુત;
પરપ્રહ્લને કેસા મચાયા, વિષયવાસના તૂત. ૫
- કંસ મારકે ભગતા ફિરા, પરપ્રહ્લ કો' તાકો;
છલ કપટકી ક્રિયા સખન હે, પ્રહ્લ માનો જાકો. ૬
- ભગત કે' તે ગુણ જો ગાના, કૃષ્ણકા સખ ગાવ;
મુરલીવાળા બડા રંગીલા, જાનો માધવ મા'વ. ૭
- વાકે પદ તો રોજ મુણે, ઔર મુખપે ગાવ;
આત્મારામકે કોઈ નવ અડકે, ખરા છોડ તે દાવ. ૮
- જગત રીઝવને તો કરતે, સંત જાકે પદ સાર;
અપના રૂપ વોહીકો દેખી, ગુણ ગાનેકા બિચાર. ૯
- પૂજે કે કોઈ કરો માનતા, નીરાંતકો નહિ તાપ;
નિરંજનકો નીરાંત પાયા, ફિટયા દોરડી સાપ. ૧૦

રામાવતાર.

રાગ ચાલતો.

- મહાપ્રભુ તો રામ ભલા છે, તપ તીર્થ અનુરાગ;
એક પત્નીવ્રત જાકો, કરે નિશદિન જાગ. ૧

- જનકતાણી તો પુત્રી સીતા, ક્રિયા વાહીસેં લગ્ન;
રાજ્ય મીલા નહિ રામકું, હુવે દેવ તો મગ્ન. ૨
- દુષ્ટ લોકકો માર મારકે, પહુંઆયે ઠેઠ;
રાવન નારી લે ગયા હે, વળગી ખત્તને વેડ. ૩
- તેને મારવા વાંદર મેળવ્યાં, બાંધી સમુદ્રપાજ;
રાવણ મારી ખત્તહત્યા કરી, વિભીષણ આપ્યું રાજ. ૪
- મુઆ વાનરા સર્વ જીવાડ્યા, રાવણ નવ રોકાયો;
મૂર્છા પામી ખત્ત પડ્યા ભાઈ, રાવ આવી ઠોકાયો. ૫
- લઢી કરીને ઘેર આવિયો, નારી કાઢી મે'ણે;
દયા નાહીં વો ખત્તકો દિલમે, નારી દુઃખી થઈતેણે. ૬
- ગર્ભવતીએ ગર્ભ જાણ્યા, જંગલ માંહી વશી;
ભક્તિ ચોટે એવા ખત્તમાં, કસોટીએ ને કરી. ૭
- શિક્ષા માનો (તો) એવા થાઓ, જીવતાને જઈ માનો;
પથ્થર તને પાર ઉતારે, થયો અલ્યા દિવાનો ! ૮
- નારીમાટે જેહ રડે તે, મુક્તિ ક્યાંથી આપે;
સમજે તો તો કોઈ ન જાણે, મપાણે નહિ માપે. ૯
- તારો તુને ને દેખાડું, અલગો રામજી થાશે;
નીરાંતને તો નિરંજન મળિયા, ગુણુ આજખીને ગાશે. ૧૦

પરશુરામાવતાર.

રાગ આલતો.

- પરશુરામનો મહિમા ગાયે, ખરો એ અવતાર;
પૃથ્વી ઉપર ભાર થયો, ટાળ્યો તે નિરધાર. ૧
- શુદ્ધ જ્ઞાની જમદગિનનો, એ તો ભાઈ કુમાર;

- એકવીશવાર નક્ષત્રી કીધી, ઉતારવા ભૂભાર. ૨
- બ્રહ્મ એસે કરમ કરે, દયાહીનકો કામ;
- ક્રૂરશીધરકો પૂજે સળ કોઈ, માની મુંદરશ્યામ. ૩
- હત્યારેસે ગ્યાની અલગે, નામ મુણી લાગે પાપ;
- ક્ષત્રીઓકા મર્દન કરતા, મુનિકો પૂજો જબાપ. ૪
- બમન મારનેસે દૂના, નૃપ મારવેકો પાપ;
- વો તો ઇને ઘાણુ નીકાલા, કેસા હે સંતાપ. ૫
- લોહીમે બેઠ કર ક્રિયા કીની, સારા વાંહી શ્રાદ્ધ;
- માતા મારી પિતા મરવાયા, કહે કોણુ વો સાધ. ૬
- પૂજા કરે લોક મીલી મીલી, પૂછે બ્રહ્મ જબાપ;
- નવ છૂટે હમ નિશ્ચે કે'તા, બડા લગે સંતાપ. ૭
- આત્મારામકો આપ પિછાનો, ટળી જાય સહુ બાધ;
- સદ્ગુરુકો જો જાઈ મીલો તો, તારીદેશે સાધ. ૮
- માનો કે ન માનો મારું, પૂજે એસા આપ;
- ખરી થી સો કહી બતાઈ, બાત પુણ્ય કે પાપ. ૯
- નીરાંત મનમાં નીરાંત વસતી, જાણ્યો આત્મારામ;
- ભજન કરું છું દિનનિશ તેનું, સિદ્ધ થયાં છે કામ. ૧૦

વામનાવતાર.

રાગ ચાલતો.

- વામનજનો જનમ જાણે, છળવા કારણ માને;
- ઈંદ્રનું સખકુછ હર્યું, રૂપ લીધું ભગવાને. ૧
- બડે કષિ કશ્યપકો જનો, વાકા પુત્ર વામન;
- ઉપવીત કે સહુ કર્મ કીનો, હો ગયા પાવન. ૨

- કપટ જાણે પરબ્રહ્મ, એથી ભુંડું શુંય;
- કપટ કરવા રૂપ લીધું, ભક્ત કે' પછી શુંય. ૩
- નાના બાળક બની ચાલ્યા, છગવો બજિરાય;
- દાનેશ્વરકો બાંધ હારા, કરે દાન જે સાય. ૪
- સભા વચમાં આપિયું, મુખ માગ્યું લગવાન;
- ગુરુએ તો રાય વાંચો, પણ વળ્યો નહિ દેતાં દાન. ૫
- નાનાનું મોઢું રૂપ કરી, ભરી લીધાં પગલાં;
- પગે તો પાતાળ રોક્યું, નભાદિ લેતાં ખૂટયાં ડગલાં. ૬
- વે'પારી જ્યમ લેવા આપવા, રાખે કાટલાં કૂડાં;
- પરબ્રહ્મનાં જે જે ભાઈ, કરમ એવાં ભુંડાં. ૭
- બજિરાયે માગ્યું આપ્યું, તેને પાછો બાંધ્યો;
- પરમબ્રહ્મ માના કે નહિ, અમારે નથી વાંધો. ૮
- કૂડે કર્મે એ નવ ભેટે, તે કરે કૂડાં કામ;
- અમને તો એ રૂચે નહિ, કે'વા આત્મારામ. ૯
- પૂજા પણ અમો પૂરી પો'ચાડું, પેટતણી દુકાન;
- નીરાંતને નિરંજન મળિયા, ન જેઈએ એ લગવાન. ૧૦

ફૂટક પદ.

પદ ૧ ભું.

- અમને કોઈ કે' વૈષ્ણવ થાવ, વૈષ્ણવરૂપ અમે;
- કૃષ્ણ રાધારાણી રાજ કરે, જીઓ હૃદયે તમે. ટેક. ૧
- અમને કોઈ કે' રામજી થાવ, રામજીરૂપ અમે;
- રમે સીતા રામજી પાસે, બીજે શોણે ગમે. અમને ૦ ૨
- અમને કોઈ કે' વામન થાવ, વામનરૂપ અમે;
- દમી ઈંદ્રિયો સર્વત્ર, દાન લેવું ન ગમે. અમને ૦ ૩
- અમને કોઈ કે' વિષ્ણુ થાવ, તેનું રૂપ અમે;

અમે આસન કીધું એક, ઠેર ઠેર કોણુ ભમે.	અમને૦	૪
અમને કોઈ કે' પ્રહ્લા થાવ, પ્રહ્લારૂપ અમે;		
કામ કરવું છોડ્યું જાણુ, માટી ચુથું ક્યમે.	અમને૦	૫
અમને કોઈ કે' શંકર થાવ, શંકરરૂપ અમે;		
વ્યસન લાગ્યું પ્રહ્લ, વિજયા કેમ ગમે.	અમને૦	૬
અમને કોઈ કે' ઇંદ્ર થાવ, ઇંદ્રરૂપ અમે;		
પામ્યા પ્રહ્લપદનું રાજ્ય, ઘાવ તો કોણુ ખમે.	અમને૦	૭
અમને કોઈ કે' કુબેર થાવ, કુબેરરૂપ અમે;		
સાચવું બ્રહ્મકોઠાર, સુખડી સંત જમે.	અમને૦	૮
અમને કોઈ કે' સૂરજ થાવ, સૂરજરૂપ અમે;		
થયો ગ્યાનકેરો પ્રકાશ, નભમાં કુણુ ભમે.	અમને૦	૯
અમને કોઈ કે' જોગી થાવ, તે તો થયા અમે;		
નીરાંતે વાસના મારી સર્વે, જોગીને જે જે ગમે.	અમને૦	૧૦

પદ ૨ જી.

લલતાં જીવ ને દહ, આવ્યાં ગ્યાની કને;		
દહ કે' જીવ્યો દેવ, છોડી જાય મને.	ટૅક.	૧
મેં રાખ્યો મારી પાસ, તેને નવ ગણે;		
હરી જાયે કાળથી એહ, જાઉં જાઉં ભણે.	લલતાં૦	૨
જેમ ફૂલને રાખે ગંધ, તેમ વશ્યાં બંને;		
દૂધ ધીની કીધી પેર, જાણુતો નહિ ધન્ય.	લલતાં૦	૩
જેમ કાઠ છૂપાવે જાણુ, અગતી ને સાધુ !		
એમ છૂપાવી રાખ્યો મેય, જાણી રતિ લાધું.	લલતાં૦	૪
તણ એવે રે' જેમ તેણ, એમ એને રાખ્યો;		

૬ વિગત—ભાંગ. લાધું—પ્રાપ્તપાક—મળું. એની રતિ (પ્રીતિ) જાણીને હું એને મળું છું.

જેમ જળ તો રાખે જાણ, મીઠું નવ લાખ્યો.	લઢતાં૦	૫
જેમ આકાશ રાખે ગ્રહ, તેમ ધારી રાખ્યો;		
ખાનપાન કરાવ્યું જાણ, ખોટું ખરું લાખ્યો.	લઢતાં૦	૬
તે તો તજીને જાય, હવે ક્યમ કરીએ;		
અમો સાધુ ડરિયે જાણ, દુઃખડાંમાં મરીએ.	લઢતાં૦	૭
કંઈ ઉપાય કીજે દેવ, મને નવ થાજે;		
સમજવો જીવને આજ, મને નવ ટાજે.	લઢતાં૦	૮
જીવ્યો દેહ જીવતી સગાઈ, છૂટે છે ભાઈ;		
નથી માનતો એનું લગાર, જીવ્યો ખીજ સગાઈ.	લઢતાં૦	૯
સગું નીરાંતનું નામ, મૂકી નવ જાય;		
નિરંતર ભજો નીરાંત, કાળ સહુ ખાય.	લઢતાં૦	૧૦

પદ ૩ જી.

કે'ના ન માના કોઈકા, હુએ જોગી મસ્તાન;		
એન બટુવા આઈ મીલે, છોડ દિયા સખ આન.	ટંક.	૧
આશવાળા સખ કો જાળ્યા, લેખ લિયા લગવાન;		
અલમસ્ત જોગી નામ ધરાયા, સમજી મનમે સાન.	કે'ના૦	૨
પરવરદિગાર અલ્લા ગાયા, મૂકી લાજ મરજદ;		
આખરકુ તો છોડ દિયા હે, કરના બાદખિબાદ.	કે'ના૦	૩
ખલ્લરૂપમે મગ્ન ભયે, ક્રિયા ઇતના કામ;		
આપીઆપે આ મીલે, સ્વયં આતમારામ.	કે'ના૦	૪
જો બા'ર સો તો ભિતર દેખા, હોઈ તખ બડાઈ;		
ચાંદા દેખા, સૂરજ દેખા, સખમે દેહ જડાઈ.	કે'ના૦	૫

૧ એન ઈ૦—વાણીરૂપી વાટવો. કે વીણાતે વાટવો. ૨ આશવાળા—
જેમાં આશા હતી એવા પદાર્થ. ૪ આપીઆપે—પોતે પોતાની મેળે.

ઘરધણીકો ખોજ નીકાલા, દેખી નાહીં સગાઈ;
 સગેસગેકો હાક નીકાલે, બાઈબેટા ભાઈ. કે'નાં ૬
 આનંદ મગ્ન હુએ તખ સાધુ, અછી કીની કંમાઈ;
 ખોટેકો તો છોડ દિયા જખ, મીલા આતમરાઈ. કે'નાં ૭
 તમ હમારા ટલ ગયા જનો, સૂરજ હુઆ ઉદાઈ;
 ખલકે ગુન હમ તો નિશદિન, નિરાંતસે ભાઈ ગાઈ. કે'નાં ૮
 અલમસ્ત જોગી જન ગયે બાબા, કામ થયું કર માંઈ;
 ભજન ઝંડાકામાં ઝીલું, કાપી કર્મની કાઈ. કે'નાં ૯
 નીરાંત નામકો જન લિયા, સભર સુખ થયું ભાઈ;
 જે જે જાણે તેને થાયે, રખે મરો શરમાઈ. કે'નાં ૧૦

પદ ૪ થું.

મન માયા કે મનની માયા, એ તો મોટી આંટી;
 મનવારાજ બડા બિરાજે, પકડે ડાલે ઘાંટી. ટેક. ૧
 રાજ હો જાયે રંક તો થાયે, બડા મન મસ્તાન;
 કેદ પડે આર છૂટ છૂટ જાવે, લાવે નહિ કદી સાન. મનં ૨
 વાકું કેદ કોક કરે, છોડકે પાવે સાન;
 બિષયમેસે ખેંચ નીકાલે, દેખાવે ભગવાન. મનં ૩
 વિષયમે જો જા બેઠા તો, ચૂકાવે હે ધ્યાન;
 એસા અછા એસા બૂરા, ક્યા કરના કારદાન. મનં ૪
 બડા દવકો કેસે બોલે, મનવાં તું નાદાન;
 બડા દાના હોકે બેઠે, કેસે કહું અદાન. મનં ૫
 ભજનના ભડાકા કરીએ, ડરિયે નહિ લગાર;

૮ તમ—અંધારું. ઉદાઈ—ઉદય. ૯ કર માંઈ—હાથમાં.

૪ કારદાન—કરામત—ઈલાજ. ૫ દાના—ડાલા.

વિષયમાં તો જતું વારિયે, પામવી ન્તે પાર.	મન૦	૬
નિંદવાથી કાંઈ વળે નહિ, મનની મોટી મામ;		
રીઝવીને રાખીએ એને, એથી મળે પરમધામ.	મન૦	૭
લાડુ માગે ત્યારે રોટલો ધરીએ, વશ થાયે સૂઝી સાન;		
વશ થયું તો જાણો ભાઈ, મેળવશે ભગવાન.	મન૦	૮
અજળ તમાસા મનવાકા હે, સમજે સંત સુજાણ;		
મૂરખ તો મગન હો જતા, ભૂલજવે ભાન.	મન૦	૯
સંત સમજકી બાત નિયારી, મનકી વરતે તાણ;		
નીરાંત જેવા વશ કરી રાખે, સમજવી સુજાણ.	મન૦	૧૦

પદ પ મું.

હરિ ભજન કરો ભાવે, જમના કિંકર નવ આવે;		
જોડા ખાઈ વો જવે, હરિનામકો સુનાવે.	ટેક.	૧
જપ કરી કરી માળા ઘાસે, તોય જમડા તો ના નાસે;		
તપ કરી કરી તનકું તૂટે, તોય જમડાથી ના છૂટે.	હરિ૦	૨
ચોગ કરી કરી થાય ઘે'લો, તોય જમડા લેશે પે'લો;		
જગન કરીને જીવને જાળે, વાંકી દૃષ્ટે જમડા ભાળે.	હરિ૦	૩
વ્રત કરીને કાયા કળે, જમડા જીવે ઊભા પૃષ્ઠે;		
કથા સાંભળી કૂટે કાન, જમડા જેવા નવ દે ભગવાન.	હરિ૦	૪
દાન આપી તું ઘસાય, જમડા મુક્તિપુરી લઈ જાય;		
હું હું કરી તું કૂલાય, જમડા વે'લો વે'લો ખાય.	હરિ૦	૫
તાઈ માઈ ખોલે આળ, જમડા જોતા હીંડે કાળ;		
અભિમાનમાં રમતો જોઈ, જમડા સળ વો દૃષ્ટે સોઈ.	હરિ૦	૬

ગાનતાનમાં મન લીન, જમડા ચલાવે મારગ ભિન્ન;
 એવી વાત છે જાણો ભાઈ, તરો અલ્લતાણી કમાઈ. હરિં ૭
 જમડાતું દર્શન નવ થાય, કાયા ઉલટી તેની પાવન થાય;
 એક નિષ્ઠાએ જો ગાય, દેહ સુદ્ધાં ધામે જાય. હરિં ૮
 મળે અલ્લ મોટો રાય, બીજા તો ભાઈ ખત્તા ખાય;
 બલિહારી છે એની જાણ, મન ગમે તે તું તો માણ. હરિં ૯
 નીરાંત નામ અવિચળ જાણ, ખરા ગુણની એ છે ખાણ;
 જાણો પદ એ તો નિરવાણ, સાચી જૂઠી નભે ન વાણ. હરિં ૧૦

ખૂદ્દ ૬ હું.

કરો સત્સંગત સાચી, તો તો જીવ તમે રાચી;
 તરો ભવસાગર મોટો, તજો સંગ જે ખોટો. ટેક. ૧
 તરો તમે પણ માંહે પે'લા, રખે યોલ જાણો ઘે'લા;
 બતાવશે અલ્લ મોટા, જેના જીગમે નહિ જોટા. કરો ૨
 આનંદમાં મન રહે, અલ્લરસ એથી તો ચે'લે;
 અપાર લીલા દાખે, કોણ સત્સંગ પાખે. કરો ૩
 મુઆને એ તો જીવાડે, કર્મરૂપી કાટ કાઢે;
 તારાં પાપ તો બાળે, જો તું સત્સંગ બાળે. કરો ૪
 તરી ગયા સત્સંગે કેતા, તેના તને પો'ચ્યા છે ચેતા;
 વાકી લીલાં જે જાણે, તે તો સત્સંગ વિખાણે. કરો ૫
 મૂદ્દ તો બગડ્યા યોલે, મદિરા ખીને તે યોલે;
 કુસંગ પડે ખાડે, તેને કોઈ નહિ કાઢે. કરો ૬
 કદી તું પડિચો ખાડે, સત્સંગત લીલી રહી કાઢે;

એવી ઉપકારી વાતો, સત્સંગનો મહિમા માતો.	કરોં	૭
ગુણ એના કોણ ગણે, શોખ છ તો નાહી ભણે;		
સત્સંગ સહુથી મોટો, વંદા જઈ જાણો તે ખોટો.	કરોં	૮
ખોટા તે તો મોટા, થયા સમજા દોટા;		
ભૂલ્યા ભ્રમ જે ખોટા, હાર્યા જે જે ટોટા.	કરોં	૯
નીરાંત છે લેંર એવી, છે સત્સંગ દેવ દેવી;		
હાક નથી જેવી કે તેવી, નાણી અમે સત્સંગતિ સેવી.	કરોં	૧૦

પદ ૭ મું.

સારું નથી ખોટું નથી, સાચું નથી નથી જૂઠું;		
સુખ નથી કાંઈ દુઃખ નથી, તૂકું નથી નથી રૂઢું.	ટક.	૧
ભલું નથી ભુંડું નથી, રોગ નથી નથી ભોગ;		
જોગ નથી જગન નથી, જગ નથી નથી લોગ.	સારું	૨
શોક નથી આનંદ નથી, ખરું નથી નથી ફોગ;		
આજ નથી અધ્યા કાલ નથી, સાજો નથી નથી રોગ.	સારું	૩
સજો નથી વા'લો નથી, ખેટો નથી નથી બાપ;		
ઉદાસ નથી ઉદાસી નથી, ટાઢ નથી નથી તાપ.	સારું	૪
ખાલું નથી પીલું નથી, જાત નથી નથી ભાત;		
ભંગ નથી અભંગ નથી, પ્રભાત નથી નથી રાત.	સારું	૫
પાડી નથી પાડો નથી, વાઘ નથી નથી નાગ;		
કામ નથી ને ક્રોધ નથી, અમીતિ નથી નથી રાગ.	સારું	૬
લોભ નથી ને મોહ નથી, મદ નથી નથી મછરાળ;		
માયા નથી અમાયા નથી, આશા નથી નથી ઝાળ.	સારું	૭

૭ માતો—શ્રેષ્ઠ.

૨ લોગ—લોક.

મારું નથી તારું નથી, દીવી નથી નથી દીપ;
 સોનું નથી રૂપું નથી, મોતી નથી નથી છીપ. સારું ૮
 ડાહ્યો નથી ઘે'લો નથી, દેવ નથી નથી સેવ;
 ભોળો નથી વરનેળો નથી, મિથ્યા નથી નથી ખેવ. સારું ૯
 નામ નીરાંતનું એક છે, વસ્તુ સાચી વિશેષ;
 અદૈત એહ અખંડિત ભાળો, છૂટી જાય સહુ ભેષ. સારું ૧૦

પદ ૮ મું.

તુજ પશુમાં અંતર શો, જે જાણું નહિ રામ;
 ભય પામે છે પંખીડાં, તેમ તારું છે કામ. ટેક. ૧
 હંધી હંધી ને વણસાડે, પશુ પંખી જાણ;
 એ ને તું તો સરખાં ત્યારે, મિથ્યા મારું શીદ માણ. તુજ ૨
 મૈથુન કરતાં જે જે જહીં તહીં, પ્રાણી માત્ર અજાણ;
 તેવો કે વિશેષે તું છું, મૂઠ મારું કંઈ માન. તુજ ૩
 સવા શેર તો ખાવા જોઈએ, ખૂટાડે કોઠાર;
 સારાં બિચારાં પંખીડાં, જે ભરવો મૂકે ભંડાર. તુજ ૪
 મનુષ્યાદેહ જે ઉત્તમ પાચો, તો ઓળખ નારાણ;
 જમનું જોર ન તેં જીરવાશે, સાચી કહું છું વાણ. તુજ ૫
 ખતા ખાઈ ખાઈ ફૂટાશે, માનશે નહિ અજાણ;
 તારા રાજનું રાજ નથી તહીં, નાખે નરકની ખાણ. તુજ ૬
 ભાઈબાપા કોઈ ન માને, ભજન આવે કામ;
 રૂધિરકી નદીમેં ખૂડાવે, જાણ્યા ન આત્મારામ. તુજ ૭
 જે જે કરો વો કામ ન આવે, ખરા દખંગે ઘાટ;

૮ વરનેળો—સંકટ. ખેવ—નિશ્ચય.

૫ નારાણ—નારાયણ. ૭ રૂધિરની નદી—વૈતરણી.

તિલક છાપે કામ ન આવે, વો દૃષ્ટે નહિ ઠાઠ. તુજાં ૮

સર્યા માનો તો જાનો જાનકો, વો આવેગા કામ;

મજન ભડાકા કરો નિશદ્દિન, સર્યા પાઈ નામ. તુજાં ૯

નીરાંત તો વિનવિને કે'છે, થાવા તારૂં કામ;

ઝાળખશો તો ઝાળગાં રે'શો, તારશે આત્મારામ. તુજાં ૧૦

પદ ૯ મું.

ખાવાની ચિંતા મૂકો પરિ, સમરો શ્રીનરહરિ;

ચાંચ આપી તે આવાણું આપે, ત્યારે તું તો શાને તાપે. ટેક. ૧

ઉદરથી તું આઠ્યા ખારે, કર્યું ખાવાનું ઝાણે ત્યારે;

એ કૂટને તું શીદ સંભારે, હરિ અલ્યા તને ભૂખેમારે? ખાવાં ૨

કીડીને કાણુ જઘને આપે, હાથીને માણુ આપે માપે;

સતે ઊઠે ભૂખે કોઈ, શીદ મરે તું ત્યારે રોઈ. ખાવાં ૩

તેને કરવું તેને ભરવું, તારે દુઃખમાં શેણે મરવું;

પશુ પંખી જાને ભાઈ, ખાવા આપે આતમરાઈ. ખાવાં ૪

તારા પેટમાં કેતું માય, અજગરનું જ્યાં ઉદર ભરાય;

પેટને કાજે કરતાં વેઠ, એ તો પોંચાડે નહિ ઠેઠ. ખાવાં ૫

ખરૂં અમારૂં માનો નહિ, મરશો તમે ગોદા ખાઈ;

એક દિવસ તો ભૂખે બેશ, ના મળે તો ચોપડ મેશ. ખાવાં ૬

મળે છે તો શાને ધાય, ગોદા શીદ પરાયા ખાય;

પણ માને કોણુ મતિમૂઠ, વિશ્વાસ નહિ સમજે ગૂઠ. ખાવાં ૭

શ્વાનકી ટેવ પડી ના મટે, તેથી ભુંડા તું આવટે;

સમજે જે કોઈ સાચી વાત, તે તો આવી મળિયું ખાત. ખાવાં ૮

જાણે નહિ તે રખડે ખરા, મળે નહિ ને જાયે ઘરા;

તરફડીને ભરતા પેટ, હરે નહિ જે પો'ર્યા ઠેઠ. ખાવાં ૯
 નીરાંતને મન છે વિશ્વાસ, ખવડાવે આવી અવિનાશ;
 ભૂખ્યો કોઈ દિનનો નથી, અનુભવી અમો કહું કથી. ખાવાં ૧૦

પદ ૧૦ મું.

બાહુ રમો બાજંદા આવી, તન મનનાં જે અટકી;
 ભુગાર ખેલો ભુગારિયા, જો જો જતા છટકી. ટેક. ૧
 અંતઃકરણનો ચોપટ કરજો, જમીપે દો પટકી;
 કુષુદ્ધિનાં સોગઠાં સોજો, મરે તો જાય ફટકી. બાહુ ૨
 ત્રણ ગુણના ત્રણજ પાસા, દાવમે વૃત્તિ ખટકી;
 હાર જીતમે દામ ધર્યો હે, આશા જાત ન ઘટકી. બાહુ ૩
 પાકી હો ગદ્ય ગ્યાનીજનકી, અગ્યાનીકી કટકી;
 કાચી રહી ગદ્ય દાવ ન જાન્યો, ગ્યાનીને દીખાઇ ચટકી. બાહુ ૪
 અજ્ઞાનીને ફરી ફરી મરણું, લક્ષ ચોરાશી ભટકી;
 ચોરાશી આસનમાં ઘુંચાયો, ઘાલ્યો માંહી ઝટકી. બાહુ ૫
 ઊભા રહ્યા સંત જીતને, ભ્રમણા ભાગી ઘટ પટકી;
 પોટી બાહુ જાણી જોણે, જાદુગરી જેવી નટકી. બાહુ ૬
 ભુગારી સો હારી ગયા, મરતા છટકી છટકી;
 ગ્યાનીને તો ગ્યાન લિયા હે, ભર લી વાકી મટકી. બાહુ ૭
 અગ્યાનીને સાન ન આવી, જતાવતાં તો હટકી;
 હાંસી હોઈ જાનો બાબા, ગમત હોઈ થટકી. બાહુ ૮

૯ બરા-મદ.

૧ બાજંદા—ખેડારી. ૪ કટકી—કાંકરી (સોગદી). ૬ ઘટ પટકી
 —અર્થાત્ કાંઈ વસ્તુઓની. ૭ ભર લી—મરી લીધી. ૮ કટકી—હટી ગયો.
 થટકી—દુઝની.

લોક પૂછે ક્યા ભયો હો, ભૂતકી પકડે લટકી;

ચૂપ થયો તે કાંઈ ન જોલો, છાતી જતકી ધટકી. બાજી ૯

નીરાંતને તો બહુત કહ્યાયા, આતમકી ધૂન રટકી;

હારા વોતો કેસે માને, બુદ્ધિ જતકી સટકી. બાજી ૧૦

૯ લટકી-લટ-ચોટલી. ધટકી-ધડકી. ૧૦ રટકી—કહ્યું કે રટ. સટકી
—નાસી ગઈ !

